

„O mare povestitoare“
— Khaled Hosseini —

Seria de autor

Isabel Allende

Numele mi-l știe vântul

roman

Traducere de
Cornelia Rădulescu

HUMANITAS
fiction

Numele mi-l știe vântul

Isabel Allende

RADULESCU

Traducere din spaniolă de CORNELIA

*Și să-ți spun secretul, e-atât de ușor: Numai cu inima vezi
într-adevăr. Cele de căpătâi nu se arată ochilor.*

Antoine de Saint-Exupery, Micul prinț

*Există o stea pe care toți oamenii și toate animalele
trăiesc mulțumiți; și e mai bună decât cerul, pentru că nu
trebuie să mori ca să ajungi acolo.*

Anita Diaz

FAMILIA ADLER

Viena, noiembrie, 1938

În aer plutea un început de nenorocire. încă de dimineață, un vânt de nesiguranță mătura străzile, suierând printre clădiri, strecurându-se prin uși și ferestre. „A venit iarna”, și-a zis Rudolf Adler ca să-și facă curaj, dar apăsarea pe care o simțea în piept de câteva luni nu avea nici o legătură cu vremea sau cu data din calendar.

Frica era o duhoare de rugină și gunoi care i se lipise de nări; nici tutunul pipei, nici aroma citrică a loțiunii de după ras nu reușeau s-o atenueze. Iar în seara aceea mirosul de frică agitat de vânt îl împiedica să respire, se simțea amețit și îi era greață. S-a hotărât să-și expe-dieze pacienții care își așteptau rândul și să închidă cabinetul mai devreme. Mirată, asistenta l-a întrebat dacă este bolnav. Lucra cu el de unsprezece ani, și în tot acest timp medicul nu-și neglijase niciodată obligațiile; era un tip metodic și punctual. „Nimic grav, am răcit, Frau Goldberg. Am să mă duc acasă.” Au făcut ordine în cabinet și au dezinfectat instrumentele și și-au luat la revedere în ușă, ca de obicei, nebănuind că nu se vor mai vedea nicicând. Frau Goldberg s-a dus spre stația de tramvai, Rudolf Adler a pornit cu pași repezi pe cele câteva străzi care-l despărțeau de farmacie, cu capul vârat între umeri, cu o mână ținându-și pălăria, iar cu cealaltă ducându-și geanta. Pavajul era umed, cerul era înnorat, mai devreme picurase, va urma o ploaie de toamnă din acelea care-l prindeau veșnic fără umbrelă, și-a zis el. Străbătuse străzile acelea de mii de ori, le cunoștea pe de rost, își admirase dintotdeauna orașul, unul dintre cele mai frumoase din lume, armonia edificiilor baroce și art nouveau, copacii maiestuoși care începeau să-și lepede frunzele, piața cartierului cu sta-tuia ecvestră, vitrina cofetăriei cu etalajul ei de dulciuri și cea a anticariatului, plină de curiozități; numai că de data asta nu și-a ridicat privirea. Pe umeri purta povara întregii lumi.

În acea zi zvonurile amenințătoare începuseră cu știrea unui atentat la Paris: un diplomat german ucis cu cinci gloanțe de un tânăr evreu polonez. Megafoa-nele celui de-al Treilea Reich clamau răzbnare.

Din martie, când Germania anexase Austria și Wehrmachtul defilase cu mândrie militară prin centrul Vienei în aclamațiile unei mulțimi entuziaste, Rudolf Adler era cuprins de neliniște. Temerile sale începuseră cu câțiva ani în urmă și sporiseră pe măsură ce puterea naziștilor se întărea cu finanțarea și armele lui Hitler. Apelau la terorism ca armă politică, profitând de nemulțumirea - mai ales a tinerilor - față de problemele economice, care continuau de la Marea Criză din 1929, și de sentimentul de umilință produs de înfrângerea din Războiul cel Mare. În 1934 îl asasinaseră pe șeful guvernului, Dollfuss, într-o lovitură de stat eșuată, iar de atunci omorâseră opt sute de persoane în diverse atentate. Își intimidau oponenții, provocau tulburări și amenințau cu războiul civil. La începutul anului 1938 starea de violență internă ajunsese de nesuportat, în timp ce, de partea cealaltă a graniței, Germania făcea

presiuni pentru a transforma Austria într-o provincie germană. În ciuda concesiilor făcute de guvern, Hitler a ordonat invazia. Partidul nazist austriac pregătise terenul, astfel că trupele invadatoare nu numai că n-au întâmpinat nici o rezistență, dar au fost aclamate de majoritatea populației. Guvernul a capitulat, două zile mai târziu Hitler în persoană intra triumfător în Viena. Naziștii aveau control absolut în întreg teritoriul. Orice opoziție devenea ilegală. Legile germane, aparatul de represiune al Gestapo-ului și al SS-ului, fanatismul antisemit au intrat imediat în vigoare.

Rudolf știa că și Rachel, soția sa, care înainte vreme fusese o persoană rațională și practică, deloc dispusă să vadă răul, acum era aproape paralizată de anxietate și dependentă de medicamente. Amândoi se străduiau să protejeze inocența lui Samuel, numai că băiatul de aproape șase ani avea maturitatea unui adult: observa, asculta și înțelegea fără să pună întrebări. Mai întâi Rudolf i-a administrat soției tranchilizantele pe care le prescria pacienților, dar cum nu-și mai făceau efectul a trecut la niște picături puternice, pe care le procura în niște sticlute negre neetichetate. Ar fi avut și el nevoie de ele, dar nu era posibil, căci n-ar mai fi făcut față profesional.

Picăturile i le procura pe furis Peter Steiner, patronul farmaciei și prietenul său de mulți ani. Adler era singurul medic în mâinile căruia Steiner își încredințase sănătatea sa și a familiei; nici un decret al autorităților care interzicea relațiile între arieni și evrei n-ar fi putut știrbi stima care îi unea. Totuși, în ultimele luni, Steiner era silit să-l evite în public, pentru că nu-și permitea să intre în conflict cu comitetul nazist de cartier. În trecut jucaseră mii de partide de poker și șah, făceau schimb de cărți și ziare, mergeau în excursii la munte și la pescuit - ca să mai scape de neveste, spuneau ei râzând - dar și, în cazul lui Steiner, de liota sa de plozi. Acum Adler nu mai participa la partidele de poker care aveau loc în odaia din spatele farmaciei lui Steiner. Farmacistul îl primea pe Adler pe ușa din spate și îi dădea picăturile, fără să le înregistreze în scripte.

Până la anexarea Austriei, Peter Steiner nici nu luase în seamă originea familiei Adler, îi considera la fel de austrieci ca și ei. Sigur, știa că erau evrei, la fel ca alți o sută nouăzeci de mii de locuitori ai țării, dar asta n-avea nici o importanță. Era agnostic; creștinismul în care fusese crescut i se părea la fel de irațional precum toate celelalte religii; știa că Rudolf Adler era și el așa, deși practica unele ritualuri din respect pentru soția sa. Rachel credea că fiul lor, Samuel, trebuia să se bucure de sprijinul tradiției și al

comunității evreiești. Vineri seara, familia Steiner era invitată la shabat acasă la Adieri. Rachel și cumnată-sa, Leah, aveau grijă ca totul să fie impecabil: cea mai frumoasă față de masă, lumânări noi, rețeta de pește umplut moștenită de la bunica, pâinea și vinul. Cele două cumnate erau foarte unite. Leah rămăsese văduvă de tânără, nu avea copii, drept care se lipise de mica familie a fratelui Rudolf. Se încăpățâna să locuiască singură, deși Rachel o rugase să stea la ei, dar îi vizita des. Era foarte sociabilă și se implica în programele sinagogii de ajutorare a celor mai săraci membri ai comunității. Rudolf era singurul frate rămas - mezinul emigrase într-un kibbutz din Palestina -, Samuel era singurul ei nepot. Rudolf prezida masa de shabat, cum se cuvine din partea unui cap de familie. Punându-și mâinile pe creștetul lui Samuel, îl ruga pe Dumnezeu să-l binecuvânteze și să-l apere, să-i dăruiască har și pace. Nu doar o dată Rachel surprinsese că bărbatul ei și Peter Steiner își făceau cu ochiul. Nu se supăra: o fi fost doar un semn de complicitate între acești doi necredincioși, nu ceva de batjocură, își spunea femeia.

Adierii aparțineau burgheziei seculare și culte ce caracteriza lumea bună vieneză în general și pe cea evreiască în particular. Rudolf îi explicase lui Peter că stirpea sa fusese discriminată, urmărită și expulzată de pretutindeni timp de secole, drept care prețuia mult mai mult educația decât bunurile materiale. Puteau fi lipsiți de toate posesiunile - așa cum se întâmplase constant de-a lungul istoriei -, dar nimeni nu le putea răpi pregătirea intelectuală. Un titlu de doctor era mult mai respectat decât o avere în bancă. Rudolf provenea dintr-o familie de meșteșugari mândră că unul de-ai lor devenise medic. Profesia conferea prestigiu și autoritate, deși nu se traducea mereu și în bani. Rudolf Adler nu era nici un chirurg la modă, nici profesor la vechea Universităț Wien, era un doctor de cartier, studios și dezinteresat, care trata gratis o jumătate din pacienții săi.

Prietenia dintre Adler și Steiner se baza pe afinități și valori profunde, ambii aveau aceeași curiozitate vorace pentru știință, iubeau muzica clasică, erau cititori compulsivi și simpatizanți clandestini ai partidului comunist, interzis din anul 1933. Îi mai unea și repul-sia viscerală față de național-socialism. De când Adolf Hitler trecuse de la cancelar la dictator cu putere ab-solută, se adunau în spatele farmaciei să se lamenteze de lumea și de secolul în care le era dat să trăiască și să se consoleze cu un rachiu în stare să corodeze fierul, pe care farmacistul îl distila în beci, spațiu destinat unor scopuri multiple și unde

păstra într-o ordine perfectă tot ce trebuia pentru a prepara și ambala multe dintre medicamentele pe care le vindea. Câteodată Adler îl aducea acolo și pe micul Samuel ca să „lucreze” cu Steiner. Puștiul petrecea ore în șir amestecând și ambalând pulberi și lichide colorate pe care i le dădea farmacistul. Privilegiu de care nu se bucurau propriii săi copii.

Pe Steiner îl dureau sufletul de fiecare lege menită să calce în picioare demnitatea prietenului său. Îi cumpărase fictiv, trecându-le pe numele său, localul în care avea cabinetul și apartamentul în care locuiau, ca să nu li se confişte. Cabinetul era foarte bine plasat la parterul unei clădiri senioriale, iar Adler locuia cu familia la etaj; își băgase toți banii în aceste proprietăți, iar a le trece pe alt nume, fie acesta chiar al celui mai bun prieten, fusese o măsură extremă pe care o luase fără știrea soției. Rachel n-ar fi acceptat nicicând una ca asta.

Rudolf Steiner încerca să se convingă că isteria antisemită avea să se potolească, doar erau la Viena, orașul cel mai rafinat din Europa, leagăn al marilor muzicieni, filozofi și oameni de știință, mulți dintre ei evrei. Retorica incendiară a lui Hitler, tot mai sonoră în ultimii ani, era încă o manifestare a rasismului pe care îl suportaseră strămoșii săi, dar care nu-i împiedicase să conviețuiască și să prospere. Din precauție, își scosese și numele de pe ușa cabinetului, inconvenient minor, căci lucra aici de mulți ani și era binecunoscut. Clientela i se subțiasse, pacienții arieni îl părăsiseră, însă presupunea că aveau să revină după ce se vor fi calmat spiritele în oraș. Avea încredere în abilitatea sa profesională și în prestigiul câștigat, cu toate acestea, pe măsură ce zilele treceau și tensiunea sporea, Adler începea să dea târcoale ideii de a emigra pentru a scăpa de furtuna iscată de naziști.

Rachel Adler înghiți o pastilă fără apă în timp ce aștepta restul la brutărie. Era îmbrăcată la modă, în tonuri de bej și bordo, cu o jachetă pe talie, pălărie pusă într-o parte, ciorapi de mătase și pantofi cu toc; era drăguță, nu împlinise încă treizeci de ani, dar ex-presia severă îi adăuga niște ani. Încercă să-și ascundă tremurul mâinilor în mânecă și să răspundă pe un ton lejer comentariilor brutarului asupra atentatului de la Paris.

— Și oare ce voia idiotul ăla care l-a omorât pe diplomat? Păi da, și polonez pe deasupra!

Ea tocmai venea de la ultima lecție pe care o predase celui mai bun elev al ei, un băiat de cincisprezece ani care studia cu ea pianul de la șapte ani, unul dintre puținii care

luau muzica în serios. „Îmi pare rău, Frâu Adler, cred că înțelegeți...”, îi spusese mama băiatului, concediind-o. Îi plătitse ultima lecție de trei ori mai mult și era gata s-o și îmbrățișeze, dar s-a stăpânit de teamă să nu o jignească. Rachel înțelegea, cum să nu. Era recunoscătoare, femeia o ținuse câteva luni bune în plus. S-a străduit să nu lăcrimeze și să plece cu capul sus; îi era drag băiatul și nu-l judeca pentru că purta mândru nevoie mare pantalonul scurt de culoare neagră și cămașa brună a uniformei organizației Hitlerjugend, care avea deviza „Sânge și onoare”. Toți tinerii făceau parte din mișcare, era practic obligatoriu.

— Vedeți în ce pericol ne-a băgat pe toți polacul ăla! Ați auzit ce s-a spus la radio, Frâu Adler? a continuat să bombăne brutarul.

— Să sperăm că totul va rămâne la stadiul de amenințări...

— Duceți-vă direct acasă, Frâu Adler, pe străzi umblă grupuri de tineri agitați. N-ar trebui să mergeți singură, acuși se lasă întunericul.

— La revedere, pe mâine, a bâiguit Rachel, punând pâinea în sacoșă și restul în portofel.

Afară, a tras adânc în piept aerul rece și a încercat să se scuture de presentimentele sumbre care o asaltau încă din zori, înainte de a auzi știrile la radio și zvonurile alarmante care circulau prin cartier. Și-a zis că no-rii cei negri anunțau ploaie și s-a concentrat la ce mai avea de făcut. Trebuia să cumpere vin și lumânări pentru vineri, la shabat avea să vină cumnată-sa, ca de obicei, cât si familia Steiner. S-a temut să n-o lase nervii în plină stradă, în ciuda pastilei - avea nevoie de picăturile acelea - și a hotărât să lase cumpărăturile pe a doua zi. Două străzi mai încolo a zărit clădirea în care locuia, una din primele în pur stil art nouveau, ridicată la finele secolului al nouăsprezecelea. Când Rudolf cumpăraseră spațiul pentru cabinet și un apartament pentru familia sa, liniile organice, ferestrele și balcoanele curbate și vitraliile cu flori stilizate scandalizaseră societatea vieneză conservatoare, obișnuită cu eleganța barocă, însă stilul art nouveau s-a impus, și curând clădirea devenise un punct de referință al orașului.

Rachel a renunțat la impulsul de a trece pe la cabinet să-și vadă soțul: Rudolf avea destule pe cap, n-avea sens să-l încarce cu propriile temeri. În plus, Samuel o aștepta încă de dimineață la mătușă-sa. Leah Adler era învățătoare și preda unui grup de copii. Samuel era mai mic decât ceilalți, dar ținea pasul. Mulți copii evrei fuseseră persecutați la

școală, drept care câteva mame din comunitate se organizaseră pentru ca cei mici să facă lecții particulare, iar cei mai mari învățau la sina-gogă. Ca măsură de urgență, credeau ele. Așa că Rachel a trecut mai departe, fără să vadă că, în ciuda orei neobișnuite, cabinetul era închis. De obicei, Rudolf lucra până la ora șase seara, mai puțin vinerea, când ajungea la cină înainte de apusul soarelui.

Leah avea un apartament modest, însă bine situat, cu două camere mobilate la mână a doua și decorate cu fotografii înrămate ale soțului decedat prematur și suvenire din călătoriile pe care apucaseră să le facă împreună. Era zi de cursuri, deci aerul mirosea a fursecuri proaspăt scoase din cuptor. Rachel Adler a dat de încă trei mame venite să-și ia copiii, dar care mai adăstau la un ceai cu fursecuri și îl ascultau pe Samuel, care cânta la vioară Oda Bucuriei. Mic, slăbuț, cu genunchii juliți, părul vâlvoi și concentrarea sa de înțelept, contopit cu muzica și complet străin de emoția pe care o producea, copilul era de-a dreptul înduioșător. După ultimele note au izbucnit aclamații și aplauze. Samuel a revenit printre oameni după câteva secunde, a schițat o mică reverență, mătușă-sa a dat fuga să-l pupe, mama lui își disimula un zâmbet de satisfacție. Piesa era relativ ușoară, copilul o învățase în mai puțin de o săptămână, însă Beethoven face întotdeauna impresie. Rachel știa că fiul ei era un copil-minune, dar îi repugna orice manifestare de lăudăroșenie și tăcea mâlc, așteptând ca alții să-și dea seama. L-a ajutat să-și pună paltonul și să-și așeze instrumentul în cutie, și-a luat iute la revedere de la cumnată-sa și de la celelalte femei și a pornit spre casă, zicându-și că avea exact timp să pună friptura la cuptor pentru cină. De câteva luni nu mai avea menajeră: unguroaica pe care o avea de câțiva ani fusese deportată, și nu-i venea să caute alta.

Mama și fiul au trecut prin fața ușii cabinetului fără să se oprească și au intrat în holul mare al clădirii. Lămpi de sticlă pictată cu motive de nuferi erau aprinse, luminând încăperea în nuanțe verzi și albastrii. Au urcat la primul etaj pe impunătoarea scară dublă, făcându-i cu mâna portăresei, mereu la datorie în ghereta ei. Femeia nu a răspuns. Rar catadicsea.

Apartamentul familiei Adler era spațios, comod, cu mobilier greu de mahon, menit să dureze o viață, care nu se potrivea cu arhitectura cu linii simple și ușoare a clădirii. Bunicul lui Rachel fusese anticar și urmașii săi moșteniseră tablouri, covoare și obiecte ornamenteale de o calitate excepțională, dar cam demodate. Rachel, crescută în rafinament, căuta să trăiască cu distincție, deși veniturile

soțului, la care se adăuga ce câștiga ea cu lecțiile de muzică, nu se comparau cu cele ale bunicilor. Eleganța ei era discretă, căci ostentația îi repugna la fel de mult ca lăudăroșenia. De mică fusese învățată că e riscant să trezești invidia aproapelui.

Într-un colț al salonului, sub geamul dinspre stradă, se afla pianul cu coadă, un Bliithner care aparținea familiei de trei generații. Era instrumentul ei de lucru, căci îl folosea cu elevii ei, dar și singura bucurie în orele libere. Învățase să cânte la pian de copilă, și cânta bine, dar la adolescență înțelesese că nu era destul de talentată pentru scenă, drept care se resemnase să predea. Era o profesoară bună. În schimb, fiul ei poseda acel geniu muzical atât de rar pe lume: se așezase la pian la trei ani și putea reproduce după ureche orice melodie auzită o singură dată, dar prefera vioara: pentru că putea s-o ia cu el peste tot, așa spunea. Rachel nu mai putuse avea alți copii și își revărsase asupra lui Samuel toată dragostea maternă. Îl adora și îl răsfăța: copilul nu făcea probleme, era drăgălaș, ascultător și silitor.

După o jumătate de oră, Rachel a auzit zarvă pe stradă și s-a uitat pe geam. Se întuneca. A văzut vreo șase tineri care păreau beți, urlând lozinci ale partidului nazist și insulte la adresa evreilor — „Băutori de sânge! Blestemați! Criminali!” -, cuvinte pe care le mai auzise și în alte dați și pe care le citise în presă și în manifeste. Unul purta o torță, ceilalți aveau bâte, ciocane și bucăți de țeava. L-a îndepărtat pe Samuel de la fereastră, a tras draperiile și a dat să coboare să-și cheme bărbatul, dar copilul i s-a agățat de fustă. Samuel era obișnuit să stea singur, numai că acum părea speriat de-a binelea, așa că a renunțat. Vacarmul scădea, a bănuț că banda plecase. A scos friptura din cuptor și s-a apucat să pună masa. N-a deschis radioul. Știrile numai bune nu erau.

Peter Steiner și-a primit prietenul în camera din spatele farmaciei, cu tabla de șah așa cum o lăsaseră cu o seară în urmă și o sticlă de brandy pe jumătate plină. Celebra farmacie Steiner funcționa în același loc din vremurile străbunicului, din 1830, iar fiecare generație se străduise să o păstreze în perfectă stare. Rafturile și mesele din mahon sculptat, accesoriile din bronz aduse din Franța și o duzină de flacoane vechi de cristal, pe care mulți colecționari încercaseră să le cumpere și care, din spusele patronului, valorau o avere, se păstrau intacte. Vitrinele dinspre stradă erau încadrate de ghirlande florale pictate, pe jos era mozaic portughez, cam tocit de mai bine de un veac de pășit pe el, iar clienții intrau după ce trăgeau de un clopoțel de argint prins de ușă. Farmacia Steiner era atât de

pitorească, încât era vizitată de turiști și apăruse în articole de ziar și într-un album de fotografii ca simbol al orașului.

Peter s-a mirat că Rudolf venea atât de devreme într-o zi de lucru.

— Ești bine?

— Nu știu, parcă mă sufoc. Mi-e să nu fac un atac.

— Ce vorbești, ești prea tânăr pentru așa ceva. Sunt nervii, ești încordat. Bea un păhărel, asta vindecă tot, i-a turnat Steiner o porție dublă.

— Nu se mai poate trăi în țara asta, Peter. Naziștii ne-au pus gând rău, se strânge tot mai mult lațul în jurul nostru. Nu mai putem intra în anumite restaurante și magazine, copiii ne sunt amenințați la școală, nu mai putem lucra în instituții publice, ni se confiscă afacerile și proprietățile, nu mai avem voie să ne exercităm profesia sau să iubim pe cineva de altă etnie...

— E o situație intolerabilă, dar în curând se va schimba, a spus Peter, nu foarte convins.

— Te înșeli. Va fi din ce în ce mai rău. Trebuie să fii orb ca să crezi că noi, evreii, vom putea continua să trăim cât de cât normal. E cu neputință să scăpăm de violența care ne amenință. În fiecare zi apar decrete noi...

— Îmi pare atât de rău, prietene! Cu ce te pot ajuta?

— Deja ai făcut mult pentru mine, dar nu, ai cum mă apăra. Suntem văzuți ca o tumoare malignă care trebuie extirpată din corpul națiunii. Familia mea trăiește în Austria de șase generații! Și uite, umilințele se tot adună. Ce ne mai pot lua? Viața, că altceva nu ne mai rămâne.

— Nimeni nu-ți poate lua titlul de medic și nici bunurile. A fost o idee bună să treci cabinetul și apartamentul pe numele meu.

— Îți mulțumesc, Peter, ești fratele pe care nu l-am avut niciodată. Dar sunt tare îngrijorat. S-au dezlănțuit instinctele cele mai josnice. Hitler are puterea și va încerca să pună mâna pe Europa toată. Cred că ne va târî în război. Îți imaginezi ce-ar însemna asta?

— Alt război! Nu, ar însemna o sinucidere colectivă. Am învățat lecția din războiul celălalt. Oroarea, înfrângerea...

— Noi, evreii, suntem țapii ispășitori. Jumătate dintre cei pe care îi știu încearcă să fugă. Trebuie s-o conving pe Rachel să plecăm.

— Să pleci? Unde? s-a speriat Steiner.

— Să obții viză pentru Anglia sau pentru Statele Unite, care ar fi opțiunile cele mai bune, e aproape imposibil, dar știu de câțiva care au plecat în America de Sud...

— Cum să pleci? Ce mă fac fără tine?

— Presupun că va fi doar pentru o vreme, oricum, încă nu m-am hotărât, mai întâi trebuie s-o conving pe Rachel. Îi va fi greu să părăsească viața asta pe care am realizat-o cu ani de muncă, să-si lase tatăl și fratele. Nici pe soră-mea Leah n-am s-o conving ușor, dar n-o pot lăsa aici.

— E o decizie drastică, Rudy.

— Trebuie să mă gândesc la Samuel: fiul meu nu poate crește ca un paria.

— Eu sper să nu pleci, dar, dacă o faci, să știi că voi avea grijă de ce e al tău, Rudy. Când vei reveni, totul va fi neatins, așteptându-te.

Începeau al doilea pahar când au auzit vacarm afară. S-au uitat pe geam și au văzut o hoardă care umpluse strada, bărbați, băieți și câteva femei, care proferau amenințări și scandau lozinci ale partidului, agitând bâte, ciocane și alte obiecte contondente. „Să mergem la sinagogă, la evrei!”, țipau cei din frunte. Au zburat pietre, au auzit zgomotul inconfundabil al geamurilor sparte, primit cu urale. Gloata era precum un animal stârnit, acționa la unison, mânată de o bucurie asasină.

— Ajută-mă să închid farmacia! a strigat Steiner, dar Adler era deja pe stradă, alergând spre casă.

Teroarea cuprindea noaptea. Rachel Adler a perceput cu vreo zece minute mai târziu ce se întâmpla, pentru că draperiile atenuau zgomotul. Și-a zis că erau băieții de dinainte. Pentru ca Samuel să se liniștească, l-a rugat să cânte ceva, însă copilul era ca paralizat, de parcă ar fi presimțit tragedia pe care ea încă refuza să o admită. Deodată, ceva a lovit geamul, și sticla a căzut pe jos în mii de cioburi. Primul ei gând a fost să socotească cât va costa înlocuirea geamului curbat din cristal bizotat. Imediat, altă piatră a distrus alt geam, perdeaua s-a desprins din galerie și a rămas atârând într-un colț. Prin geamul spart a zărit o bucată de cer portocaliu și în nări a simțit miros de fum și pârlit. O clamoare sălbatică a pătruns în apartament, și abia atunci a priceput că era ceva mult mai periculos decât o mână de puștani băuți. A auzit strigăte furioase și altele, de panică, în zgomotul constant de geamuri făcute țân-dări. „Rudolf!”, a strigat înspăimântată. L-a înșfăcat pe Samuel de

un braț și l-a târât spre ușă. Copilul a apucat să ia cutia viorii.

Doar scara lată de marmură cu balustrada din lemn și bronz despărțea apartamentul de cabinet, dar Rachel nu a ajuns acolo. Theobald Volker, vecinul lor de la etajul doi, un militar la pensie cu care abia de schimbase două vorbe, se afla pe coridor și a oprit-o cu forța. Rachel s-a pomenit blocată de pieptul lat al bătrânului ursuz, care îi spunea ceva de neînțeles, în timp ce ea se zbătea și-și chema bărbatul. I-a luat aproape un minut să priceapă că Volker o împiedica să coboare: un grup de zurbagii spărsese ușa de lemn sculptat și vitralii a clădirii și se afla de-acum în hol.

— Veniți cu mine, frâu Adler, i-a poruncit el cu glasul cuiva care știe să dea ordine.

— Dar soțul meu...!

— Nu puteți coborî! Gândiți-vă la copil! și a tras-o pe scări în sus la apartamentul lui, unde ea nu pusese piciorul niciodată.

Locuința lui Volker era identică cu a lor, dar lipsită de căldură și eleganță: era întunecoasă și rece, cu mobilier puțin și doar câteva fotografii pe o poliță. Omul a dus-o în bucătărie, Samuel, amuțit, strângând vioara la piept, i-a urmat. Volker a deschis o ușiță îngustă care dădea spre o cămară și le-a spus să stea acolo tăcuți până vine după ei. A închis ușa, cei doi au rămas în picioare, îmbrățișați în spațiul acela strâmt și cufundat într-o beznă totală. Au auzit că Volker trăgea o mobilă grea înaintea ușii.

— Ce se întâmplă, mami?

— Nu știu, stai cuminte, taci, a șoptit Rachel.

— Dar aici n-o să ne găsească tăticu' când vine...

— N-o să stăm mult, acum au intrat niște oameni răi în clădire, dar o să plece.

— Sunt naziști, așa-i, mami?

— Așa e.

— Toți naziștii sunt răi, mami?

— Nu știu, fiule. Poate că or fi și buni.

— Dar ăia răi sunt mai mulți, cred eu.

Theobald Volker era deja militar de carieră când, în 1914, i-a fost dat să apere imperiul austro-ungar. Provenea dintr-o familie de țărani care n-aveau nimic de-a face cu milităria, dar el s-a evidențiat în armată. Avea aproape un

metru și nouăzeci, era puternic și disciplinat, parcă născut pentru această profesie, dar în taină scria poezii și visa la o viață tihnită la țară, în care să-și vadă de grădină și de animale, alături de femeia pe care o iubea încă din adolescență. În cei patru ani de război pierduse tot ce dăduse un sens vieții sale: unicul fiu, ucis pe câmpul de luptă la nouăsprezece ani, soția adorată, care se sinucisese de durere, credința în patria care, în definitiv, nu era decât o idee și un drapel.

La sfârșitul războiului avea cincizeci și doi de ani, grad de colonel și inima frântă. Nu-și amintea pentru ce luptase. A primit înfrângerea bătuit de fantomele celor douăzeci de milioane de morți. Nu-și găsea locul în Europa în ruine, unde putrezeau în gropi comune de-a valma soldați, femei, copii, catări și cai. Timp de niște ani a trăit din munci nedemne, îndurând nenorocul celor învinși, apoi vârsta și betșugurile l-au silit să se pensioneze. De-atunci trăia singur, citea, asculta radioul și compunea versuri. Ieșea zilnic să cumpere ziarul și cele necesare traiului. Medaliile de erou rămăseseră prinse de vechea uniformă, pe care o îmbrăca an de an la aniversarea armistițiului care pecetluise disoluția imperiului pentru care luptase timp de patru ani teribili. Atunci își peria și călca uniforma, lustruia medaliile și curăța armele, apoi destupa o sticlă de aquavit și se îmbăta metodic, blestemându-și singurătatea. Se număra printre puținii vienezi care nu ieșiseră să aclame trupele germane în ziua anexării, pentru că nu se identifica defel cu bărbații care mărșăluiau în pas de gâscă. Din experiență, nu avea încredere în fervoarea patriotică.

În clădire, adulții îl evitau pe colonelul care nici măcar nu le răspundea la salut, iar copiii se temeau de el. Excepția se numea Samuel. Rachel și Rudolf erau ocupați mare parte din zi, menajera pleca la ora trei după-amiaza. Dacă nu era la mătușă-sa Leah, copilul petrecea câteva ore singur, făcându-și temele și cân-tând la pian sau la vioară. Curând a prins de veste că vecinul lor cobora discret la etajul lor cu un scaun și se așeza pe palier să-l asculte. Din proprie inițiativă, Samuel a început atunci să lase ușa deschisă. Și se străduia să cânte cât mai bine pentru publicul compus dintr-o singură persoană, care îl asculta într-o tăcere respectuoasă. Nu vorbeau niciodată, dar când se întâlneau în bloc sau pe stradă își înclinau imperceptibil capul, astfel că Rachel n-a aflat de relația delicată din-tre fiul ei și Volker.

După ce i-a închis în cămară și a blocat ușa cu masa de bucătărie, colonelul și-a pus uniforma cea gri cu epoleți aurii și colecția de medalii, și-a prins tocul demodatului

Luger - în perfectă stare de funcționare - și a așteptat în fața ușii apartamentului.

Lui Peter Steiner i-a luat câteva minute să protejeze vitrina farmaciei cu storul din lemn și să coboare cortina metalică peste ușă. Și-a pus paltonul și a ieșit iute pe ușă din dos, cu intenția de a-l prinde pe Rudolf din urmă, dar chiar și pe strada lor retrasă treceau grupuri agitate care proferau amenințări. S-a lipit de un intrând și a așteptat până au dat colțul. Peter era un tip corpolent, roșu la față, cu părul blond, scurt și aspru ca o perie, ochi atât de deschiși la culoare că păreau încețoșați și brațe de halterofil, făcute să câștige orice probă de forță. În afară de nevăstă, nimeni nu-l putea intimidă, totuși a decis să evite hoarda incontrollabilă de barbari și să facă un ocol, sperând că și Rudolf procedase la fel. Numai că după câteva minute farmacistul a constatat că întreg cartierul era invadat și nu era chip să evite mulțimea pentru a ajunge la cabinetul prietenului său. N-a stat pe gânduri: i-a smuls dintr-o mișcare steagul partidului unui puștan care n-a îndrăznit să protesteze și, ținând steagul sus, s-a lăsat dus de marea umană.

Străbătând cele câteva străduțe, Peter Steiner a avut imaginea completă a haosului care cuprinsese acest cartier liniștit, în care în mod tradițional trăia și muncea o parte a numeroasei comunități evreiești a orașului. Nu rămăsese un geam întreg, peste tot ardeau ruguri alimentate de ceea ce scosese din case, de la mobilă până la cărți, ardea și sinagoga, sub privirile impasibile ale pompierilor, dispuși să intervină doar dacă ar fi luat foc alte clădiri. A văzut cum era târât de picioare un rabin, țeasta însângerată i se lovea de caldarâm; a văzut cum loveau bărbații, cum smulgeau rochiile și părul femeilor, cum plesneau copiii peste obraz și călcau în picioare și urinau peste bătrâni. Din câteva balcoane se auzeau aclamații, de la o fereastră cineva saluta cu dreapta ridicată și o sticlă de șampanie în mâna stângă, dar la majoritatea caselor și blocurilor de apartamente geamurile erau închise și cu draperiile trase.

Speriat de propria sa reacție, farmacistul a realizat că energia bestială a mulțimii era contagioasă și eliberatoare, că și el simțea impulsul de a distruge și a da foc și a urla, că se transforma într-un monstru. Gâfâind, scâldat în sudoare, cu gura uscată și pielea înfiorată de adrenalină, s-a ghemuit în spatele unui copac încercând să-și găsească suflul și rațiunea. Rudy... Rudy... a șoptit și apoi a repetat cu glas tare numele prietenului său, care l-a ajutat să-și revină în simțiri. Trebuia să-l găsească înainte de a cădea n mâinile

gloatei. S-a ridicat și a mers protejat de stindard și de înfățișarea sa de arian pur.

Asa cum se temea, fațada cabinetului lui Adler era mânjită, de insulte și lozinci naziste, ușa scoasă din țâțâni și toate geamurile sparte. Mobilier, lămpi, instrumente medicale, tot conținutul cabinetului zăcea pe stradă. Dar Rudolf, nicăieri.

Colonelul Theobald Volker i-a primit pe primii invadatori proțâpit cu brațele încrucișate în fața ușii. Nu trecuse un sfert de oră de când spărseseră ușa de intrare și se răspândiseră precum șobolanii prin apartamente. Volker bănuia că portăreasa sau vreunul dintre locatari denunțase evreii, poate chiar marcase ușile apartamentelor: ulterior, mergând prin clădire, constatase că unele uși erau la pământ, dar altele erau intacte. Ușa familiei Adler nu fusese distrusă pentru că rămăsese întredeschisă. Vreo sase bărbați și tineri îmbătați de violentă, cu brasardele partidului pe braț, și-au făcut apariția pe palier, urlând insulte și lozinci. Cel care părea șeful s-a pomenit înaintea colonelului. Avea în mână o bucată de țeava de metal, o ridicase gata să lovească, dar a încremenit la vederea uriașului care purta o uniformă învechită și—1 privea cu un aer autoritar.

— Evreu? a lătrat.

— Nu, a răspuns Volker fără să ridice tonul. Acum se auzeau țipetele celor dezamăgiți că nu găsiseră pe nimeni în apartamentul lui Adler. Doi bărbați mai copti s-au proțâpit înaintea lui Volker:

— Câți evrei locuiesc aici?

— N-aș ști să vă spun.

— La o parte, să cercetăm apartamentul.

— Cu ce drept? și-a dus el mâna la tocul Lugerului. Tipii s-au consultat rapid din priviri și au ajuns la concluzia că nu merita să se ia de bătrân. Era la fel de arian ca ei și era înarmat. Au coborât la apartamentul familiei Adler și au participat la distrugere, au făcut praf totul, de la mozaic la mobilier, aruncând pe geam ce le cădea sub mână. Câțiva au tras pianul pe balcon, cu gând să-l arunce în stradă, dar era prea greu, așa că l-au spart. Vandalizarea n-a durat mai mult de câteva minute, dar efectul era de parcă ar fi explodat o bombă. Înainte de a pleca, au răsturnat coșul de gunoi pe paturi, au spintecat cu cuțitele tapițeria, au furat obiectele din ar-gint păstrate cu atâta grijă de Rachel Adler, au turnat benzină pe covor și au dat foc. După care au

coborât de-a valma și s-au amestecat cu mulțimea furioasă de afară.

Colonelul a așteptat o vreme ca să fie sigur că au plecat și a coborât la locuința jefuită a Adierilor. Focul nu depășise covorul; cu precizia și calmul care-l caracterizau, l-a ridicat de un colț și l-a împăturit, înăbușind flacăra. Pe urmă a presat deasupra cuverturile din dormitor. A ridicat un fotoliu și s-a așezat, respirând din greu. „Nu mai sunt cel care am fost”, a bombănit pentru sine, regretând povara anilor.

A așteptat să i se potolească bubuiturile din piept, judecând situația. Era mult mai rău decât crezuse cu câteva ore în urmă, ascultând la radio că populația era chemată să manifesteze împotriva conspirației evreilor. Vorbind în numele lui Hitler, ministrul Propagandei din Germania anunțase că demonstrațiile contra așa-sinării diplomatului de la Paris nu vor fi organizate de partid, dar nici interzise. Indignarea poporului german și al celui austriac era perfect justificată, adăugase. Cu alte cuvinte, era o invitație la jaf, distrugere și omor. Colonelul a dedus că mulțimea înnebunită, care la o primă vedere părea o gloată pornită doar spre violență, nu acționa impulsiv, ci era pregătită, avea o țintă identificată și se bucura de impunitate. Atacatorii aveau pesemne instrucțiuni să nu se atingă de proprietățile celor care nu erau evrei, așa se explica faptul că în clădirea lor doar locuințele familiilor Adler, Epstein și Rosenberg fuseseră jefuite. Și nu s-a lăsat păcălit de hainele civile ale canaliilor: știa că erau grupuri de tineri milițieni naziști, aceiași care impuseseră violența drept strategie politică în ultimii ani și teroarea drept formă de guvernare după anexare.

Încă își trăgea sufletul când a auzit pași pe palier și după o clipă s-a pomenit înaintea unui vlăjgan înarmat cu un stindard nazist, pe care-l mânuia ca pe o lance. „Adler, Adler!”, striga din răspuțeri. Colonelul s-a ridicat încet și a scos Lugerul din toc.

— Cine sunteți? Ce faceți aici? Acesta e apartamentul lui Rudolf Adler! a țipat necunoscutul.

Volker nu a răspuns și nici nu s-a clintit când omul i-a pus bățul steagului la doi centimetri de nas.

— Unde e? Unde e Adler?

— Se poate ști cine îl caută? a întrebat Volker, dând la o parte bățul cu dosul mâinii, de parcă ar fi gonit o muscă.

Abia atunci a perceput Peter Steiner vârsta colonelului și uniforma din timpul Marelui Război și și-a dat seama că nu era vorba de un ofițer nazist. La rândul său, Volker a văzut cum celălalt arunca steagul și-și ducea mâinile la cap într-un gest universal de deznădejde.

— Îl caut pe prietenul meu Rudolf. L-ați văzut? a întrebat cu glas răgușit.

— Nu era aici când au năvălit în casă. Presupun că nu e nici la cabinet.

— Dar Rachel? Samuel? Stiti ceva de ei?

— Sunt la adăpost. Dacă-l găsiți pe doctorul Adler, anunțați-mă. Locuiesc la etajul doi, apartamentul 20. Sunt colonelul în retragere Theobald Volker.

— Mă numesc Peter Steiner. Dacă apare Adler, spuneți-i că îl caut, să mă aștepte aici. Mă întorc. Nu uitați, sunt Peter Steiner.

VIOLONISTUL

Viena, noiembrie - decembrie 1938

Rudolf Adler n-avea să revină niciodată la căminul său și nici să-și revadă soția și fiul. În noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1938, noaptea geamurilor sparte, nu s-a lăsat întunericul. Rugurile și incendiile au luminat cerul până dimineața.

Peter Steiner a făcut rost de o brasardă cu svastică și, înarmat cu steagul care între timp se hărtănise și se murdărise de praf și cenușă, a bătut cartierul în lung și în lat, făcând un inventar mental al distrugerilor și al victimelor. De-abia pe la trei dimineața a aflat că ambulanțele îi ridicaseră pe cei cu răni mai grave. S-a dus la spital, s-a dat drept șeful unei brigăzi paramilitare și a putut intra. Victimele umpleau coridoarele, medicii și infirmierele se străduiau să-i ajute pe toți, încă nu primiseră ordinul de a respinge sau a denunța evreii. Un infirmier i-a spus că nu exista un registru oficial al

internaților, dar i-a sugerat să cerceteze sălile și culoarele pe care stăteau aliniate târgile.

Rupt de oboseală, Steiner a parcurs toate spațiile. Era gata să se dea bătut, când a auzit glasul prietenului său care îl striga. Rudolf Adler zăcea pe spate, cu capul într-un bandaj însângerat și chipul tumefiat, trăsăturile îi dispăruseră sub umflături, tăieturi și vânătăi. Abia putea vorbi, avea și niște dinți spărți. Steiner s-a aplecat asupra lui pentru a-i distinge vorbele.

— Rachel...

— Șșșt, Rudy, nu vorbi. Ai tăi sunt bine. Tu odihnește-te, ești la spital, aici ești la adăpost, a lăcrimat Steiner de epuizare și emoție.

A rămas ore în șir pe jos, lângă targa prietenului său, picotind și auzindu-i vaietele și delirul. O infirmieră a trecut de vreo două ori pe acolo ca să vadă dacă pacientul mai respira, dar n-a încercat să afle cine era și ce căuta omul de lângă el. A văzut brasarda cu svastică și n-a pus întrebări. Când s-a luminat de ziuă Peter Steiner s-a ridicat anevoie, îl dureau toți mușchii și se stingea de sete.

— Am s-o anunț pe Rachel că am dat de tine. Am să mă întorc să stau cu tine până te externează, i-a spus, dar Adler n-a avut nici o reacție.

Acasă îl aștepta nevastă-sa, care nu dormise nici ea și stătea lipită de radio: se spunea că tulburările erau opera evreilor. Sorbind o cafea neagră cu coniac, Peter i-a povestit adevărul. După ce s-a spălat și s-a schimbat, s-a dus la casa familiei Adler. Apropiindu-se, a dat cu ochii de următoarea scenă: câteva temute cămăși brune supravegheau niște femei care, în genunchi, spălau petele de vopsea și sânge de pe trotuar. A recunoscut-o pe doamna Rosenberg, o clientă asiduă a farmaciei sale. A avut pornirea de a interveni, dar era mai important să dea de Rachel, așa că a preferat să nu atragă atenția.

Toate geamurile de la intrare erau sparte, pe zid erau svastici negre, dar se mătura, și cineva lua măsu-rile pentru a înlocui geamurile. A urcat, apartamentul de la primul etaj, vizavi de cel al Adierilor, avea ușa scoasă din tâțâni și fusese jefuit. A urcat la apartamentul cu numărul 20. I-a deschis Theobald Volker, proaspăt bărbierit și cu părul încă umed, în uniforma plină de medalii.

— Trebuie să vorbesc cu doamna Adler.

— Mă tem că nu e posibil, a spus colonelul, nedis-pus să se întindă la vorbă cu unul care cu o seară în urmă umbla

cu drapelul nazist după el.

— Dar știți unde se află?

— Nu vă pot spune.

— Uitați, domnule... adică domnule colonel, puteți avea încredere în mine. îl cunosc pe Rudolf Adler de vreo douăzeci de ani, sunt cel mai bun prieten al familiei, Samuel e ca și copilul meu. Trebuie să vorbesc cu Rachel. Soțul ei e grav rănit la spital...

— Am să-i transmit, dar nu știu ce poate să facă ea în condițiile astea.

— Spuneți-i să se pregătească să emigreze cât mai curând. De cum iese Rudolf din spital, vor trebui să plece în străinătate. Mii de evrei au făcut-o deja, Rudolf intenționa și el asta. După evenimentele de ieri nimeni nu mai e în siguranță aici. Trebuie să plece, viitorul lui Samuel depinde de asta, pricepeți?

— Pricep.

— Trebuie s-o convingeți, domnule colonel. Rachel e foarte legată de tatăl ei și de casa asta, dar acum C o chestiune de viață sau de moarte. Nu exagerez, credeți-mă.

— Vă cred, domnule Steiner.

— Mai spuneți-i că nu vor pierde apartamentul și nici cabinetul. Ea nu știe, dar sunt pe numele meu și nu vor putea fi rechiziționate.

Steiner s-a întors apoi la spital. La lumina zilei, distrugerile erau vizibile în toată magnitudinea lor. Caldărâmul era acoperit de gunoaie, geamuri sparte și moloz, nu se stinsese jarul rugurilor și al incendiilor, găuri enorme se căscau pe fațadele prăvăliilor și ale caselor care fuseseră atacate violent. Agenți ai serviciului de siguranță percheziționau casele și aruncau în mașini documente și arhive care fuseseră ridicate din birouri și din sinagogă înainte să li se pună foc. Venise ordinul de deportare a bărbaților evrei. Lungi șiruri de prizonieri înaintau spre camioanele care aveau să-i ducă la lagărele de concentrare, petrecuți de pe trotuar de familiile înlăcrimate. În general, lumea rămăsese în casă, dar nu lipseau cei care, din ură de rasă sau pentru a se pune bine cu naziștii, scui-pau sau insultau șirul celor arestați.

Ajuns la spital, Steiner a văzut schimbarea. Dezordinea fusese înlocuită cu o disciplină militară, erau controale la intrare și ieșire, autoritățile făceau inven-tarul pacienților, și evreii care se puteau ține pe picioare erau scoși pentru a

fi deportați. N-a reușit să afle dacă Rudolf se afla printre aceștia, bănuia însă că rănilile îl făceau netransportabil.

Zilele care au urmat au readus o anumită normalitate. După orgia de foc și sânge vienezii se simțeau oarecum apăsați de rușine. Comunitatea evreiască a fost obligată să plătească o avere pentru „daunele aduse națiunii germane” și, exact cum bănuise Rudolf Adler, bunurile le-au fost confiscate de autorități sau înșfăcate de arieni. Afacerile, birourile și școlile evreilor au fost închise, elevii n-aveau voie să meargă la alte școli. Dar când s-a aflat că deținuții din lagărele de concentrare puteau fi eliberați dacă emigrau fără întârziere, cozi care țineau zi și noapte s-au format înaintea consulatelor pentru a obține vize și pașapoarte. Mii de familii plecau după ce pierduseră totul, doar cu o valiză.

Rachel Adler a fost avertizată să nu se ducă la spital să întrebe de soțul ei pentru că risca să fie arestată. Astfel că Peter Steiner și soția sa se duceau cu rândul de două ori pe zi, completau același formular, dar nu reușeau să vadă pacientul. N-a încercat să curețe dezastrul din apartamentul jefuit, a adunat câteva lucruri indispensabile și s-a instalat provizoriu cu copilul în casa lui Volker, ca să fie aproape când va apărea Rudolf. Familia Steiner se oferise să-i găzduiască, însă aveau șase copii și o bunică, iar locuința era mică. Pe Leah a convins-o să se refugieze la un adăpost la țară, organizat de sinagogă, până când vor putea părăsi cu toții țara. Avea să fie cât de cât în siguranță o vreme, deși, în realitate, nici un evreu nu era în siguranță.

În timp ce Rachel bătea birourile și stătea la cozi pentru a obține documentele de emigrare, Volker avea grijă de Samuel. Bătrânul colonel, izolat de atâția ani în doliu și dezamăgiri, găsisese în acest copil precoce de cinci ani nepotul pe care l-ar fi putut avea dacă fiul lui ar fi supraviețuit războiului. Și-a luat rolul de bunic în serios: nu-l lăsa nici o clipă singur, și pentru asta și-a schimbat rutina de vădov. Pentru a-l distra ca să treacă peste trauma recentă și absența tatălui, îl ducea în parc, la muzee, la concerte, chiar și la cinema: au văzut Chermiza eroică, o comedie romantică pe care n-au înțeles-o nici copilul, nici bătrânul. La rândul său, Samuel îl răsplătea cântându-i la vioară, adevărate concerte pe care colonelul le asculta cuprins de admirație. Volker știa că aceste zile prețioase petrecute cu copilul erau numărate.

La câteva zile după pogrom, când era limpede că lațul de fier se strângea în mod fatal în jurul gâtului evreilor, Rachel a anunțat că a doua zi avea întâlnire cu consulul chilian.

— Chile?! Dar țara asta e tare departe, doamnă Adler, s-a mirat Volker.

— Ce să fac, Herr Oberst, doar asta am reușit. Am aflat că acest funcționar vinde vize, dar nu ia bani, doar aur și bijuterii. Bine că am inelul cu diamante și colierul de perle de la mama, sper să fie suficient...

— Omul nu are scrupule, vă poate înșela...

— Exact de-asta am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Vreți să veniți cu mine? În uniformă, astfel că nu va îndrăzni să facă figuri. Voi obține vizele și vom pleca imediat ce se întoarce Rudolf.

Asa a rămas, numai că seara Peter Steiner a adus o veste rea: Rudolf Adler fusese deportat în lagărul de concentrare de la Dachau.

— L-au dus acum câteva zile, dar am aflat abia azi. Nu poate supraviețui acolo în starea lui, a spus farmacistul.

— Trebuie să-l salvăm cât mai repede, s-a îngrozit Rachel.

— Dacă poți dovedi că emigrați imediat, va fi mai ușor, Rachel: naziștii nu-i vor pe evrei aici.

— Sper să fac rost de vize pentru Chile.

— Unde? s-a mirat Steiner.

— Chile, în America de Sud.

— Dar mai poate dura, a intervenit Volker.

— Poate e mai bine să pleci tu cu Samuel, mai târziu îl trimitem pe Rudolf, a sugerat Steiner.

— Nu! Nu plec nicăieri fără bărbatul meu!

Zilele treceau, disperarea lui Rachel creștea. Situația evreilor din Austria se înrăutățea ceas după ceas, nici nu voia să-și imagineze ce pătimea Rudolf. Fusese la acea primă întâlnire cu consulul chilian într-un asemenea hal de nervi, că răspunsurile a trebuit să le dea Volker.

Consulatul era o încăpere sumbră, printre multe altele așijderea, dintr-una din puținele clădiri urâte din centrul orașului. Mai multe persoane așteptau la coadă în picioare la recepția care avea doar două scaune plus biroul secretarului, un urâcios care își dădea aere. Ar fi așteptat cu orele dacă Volker nu i-ar fi strecurat tipului câteva bancnote.

De la bun început consulul a intrat la bănuieli și s-a pus în gardă. Când Rachel a dat de înțeles că va plăti pentru vizele pentru ea, soț, copil și cumnată, i-a răs-puns sec că va lua notă de cerere, solicitarea își va urma cursul normal, care va dura între una și două luni, și că va fi anunțată la timp. A priceput că greșise venind cu colonelul. Impunătorul militar îl intimidase pe chilianul care se silea să fie extrem de discret cu afacerile sale ilegale. „Să mergem la alte consulate”, a spus Volker la plecare, însă Rachel observase felul în care omul o mă-surase din cap până în picioare și a hotărât să încerce din nou.

Drept care după câteva zile, fără să spună nimănui, a stabilit o altă întrevedere cu consulul. Și-a pus o rochie de lână croită în bie, care-i punea în valoare silueta, pantofi cu toc, o etolă de vulpe, colierul de perle și inelul cu diamante cu care spera să-l mituiască. S-a dus singură.

Diplomatul era un tip spilcuit, cu o mustăcioară cochetă și părul gominat, și purta pantofi cu platformă pentru că era scund. A primit-o în același birou: tavan înalt, mobilă întunecată din piele uzată, un portret al președintelui țării și tablouri cu bătlai. Draperiile erau trase, deși era miezul zilei, singura lumină provenea de la lampa de pe biroul masiv. I-a ținut mâna preț de câteva secunde interminabile. Vorbea o germană atât de rudimentară, încât Rachel a crezut că n-a înțeles bine ce-i spunea: că bijuteriile nu reprezentau decât un bacșiș pentru cheltuielile consulatului, dar că o femeie așa de frumoasă ca ea putea obține orice dorea. El era un romantic, a adăugat tipul, luând-o de talie și împingând-o spre o canapea mătăhăloasă de culoarea ciocolatei. Rachel Adler a acceptat să plătească prețul. Experiența cea umilitoare a durat mai puțin de zece minute și Rachel și-a propus s-o dea imediat uitării. Un episod nesemnificativ în realitatea tragică pe care o trăia de multe luni. Consulul și-a aranjat ținuta, și-a trecut pieptenele prin păr, a pus inelul și colierul în-tr-un sertar și i-a dat întâlnire la un hotel săptămâna viitoare, când îi va înmâna negreșit vizele. Rachel nu era în situația de a se tocmi, important era doar să-și salveze familia.

La începutul lunii decembrie 1938 Rachel Adler fusese de trei ori cu consulul chilian și tot mai aștepta vizele. Pesemne omul avea s-o facă după ce se va fi săturat de ea. Refuza să creadă că după ce o violase și îi luase bijuteriile n-avea să-i dea documentele promise. Abia se ținea pe picioare cu pastilele și picăturile pe care i le procura Peter Steiner, simțea o gheară în stomac, respira ca un înecat și îi tremurau mâinile. Nu spusese nimănui de întâlnirile de la

hotel cu chilianul, însă colonelul Volker începea să bănuiască ceva.

— Ați mai aflat vești despre soțul dumneavoastră, doamnă Adler?

— Peter mi-a spus că e foarte slăbit, încă nu s-a refăcut după loviturile primite, dar până acum a rezistat.

M-a asigurat că Rudolf îmi primește scrisorile, dar încă nu poate răspunde.

— Auziți, eu cred că povestea asta cu Chile se în-tinde prea mult; n-am încredere în individul ăla; vă poate păcăli. Eu cred că trebuie să-l punem la adăpost pe Samuel.

— Fac tot posibilul, Herr Oberst.

— Nu mă îndoiesc, dar timpul trece. Cred că știți că Marea Britanie s-a oferit să primească zece mii de copii evrei de până-n șaisprezece ani. Multe familii engleze s-au înscris să-i găzduiască. Samuel ar putea sta o vreme acolo până ce ajungeți cu soțul în Chile sau în altă țară, și apoi să vină și el.

— Să mă despart de Samuel? Ce vă trece prin minte?

Să se despartă de copilul de care se legase atât de mult era ultimul lucru pe care și-l dorea bătrânul militar, numai că intuia pericolul mult mai corect decât Rachel Adler și știa că trebuia să profite de această șansă cât mai repede, înainte ca naștii s-o interzică. Era sigur că retorica naționalistă a lui Hitler va duce la război, iar atunci avea să fie mult mai greu, chiar imposibil, să-l pună la adăpost pe Samuel.

— Tocmai a plecat din Berlin primul grup de vreo două sute de copii, a adăugat Volker. Drumul nu e lung, sunt însoțiți, și în Anglia sunt așteptați. O femeie extraordinară, o olandeză pe nume Geertruida Wijsmuller-Meijer, a obținut să scoată șase sute de copii din

Austria. Am aflat că prioritate au orfanii, cei din familii sărace și cei ai căror tați se află în lagăre de concentrare - exact cazul lui Samuel. Vă rog, doamnă Adler, e vorba de siguranța lui Samuel.

— Adică îmi cereți să-mi trimit fiul în altă țară, singur!

— E o soluție temporară. Și singura modalitate de a-l proteja. Hotărâți-vă rapid, transportul va avea loc peste câteva zile.

Peter Steiner a fost și el de acord. Între cenzură și propagandă, era greu de aflat adevărul despre ce se

întâmpla în țară, dar putea extrapola situația din Germania, similară cu cea din Austria, despre care avea informații de la câțiva clienți ai farmaciei și de la par-tenerii de poker.

Disperată, Rachel s-a sfătuit cu tatăl și cu fratele ei, sperând ca aceștia să vină cu o alternativă, însă ambii au insistat să-i găsească un loc copilului în transportul olandezilor. Anglia era aproape, putea să-l viziteze. Se gândeau și ei să plece temporar în Portugalia, iar de acolo oriunde ar fi primiți; exodul evreilor din Germania și din Austria era în creștere și era tot mai greu de obținut vize.

— Se rupe familia, a suspinat Rachel.

— Deocamdată urgența e să-l pui la adăpost pe Samuel, a insistat tatăl ei.

La sfârșit, a primit aplauzele serioase ca de obicei și a pus vioara în cutie. Lumea a făcut atunci loc unei doamne corpolente, îmbrăcată în negru de sus până jos: se auzeau murmure, i se rostea numele: era olandeză care organizase transportul. Emoționată, femeia i-a strâns mâna lui Samuel și i-a urat drum bun: „Poți să iei vioara, hai să te duc la locul tău.”

În genunchi, Rachel și-a îmbrățișat fiul, înghițindu-și lacrimile, și l-a potopit cu sfaturi și promisiuni imposibil de ținut: „Pe curând, scumpul meu, nu uita să-ți bei laptele și să te speli de dinți înainte de culcare, nu mănca multe dulciuri, fii respectuos cu cei care te vor primi, nu uita să spui mulțumesc, am să te văd curând, imediat ce se întoarce tăticu’ vom fi împreună, o luăm și pe tanti Leah și poate pe bunici, Anglia e o țară foarte frumoasă, o să-ți fie bine, te iubesc mult de tot.

Imaginea cea mai persistentă din trecut, care avea să rămână de neșters în amintirea lui Samuel Adler până la adânci bătrâneți, va fi această ultimă îmbrățișare disperată și cea a mamei sale scăldată în lacrimi, fluturând o batistă pe peron, susținută de brațul puternic al bătrânului colonel Volker, în timp ce trenul se punea în mișcare. În ziua aceea copilăria lui s-a încheiat.

SAMUEL

Londra, 1938-1958

Drumul spre Anglia a durat trei zile, care micului Samuel i s-au părut interminabile. La început, copiii cântau, animați de voluntari, dar orele treceau și începeau să fie cuprinși de oboseală și de teamă. Cei mai mici își strigau părinții. A doua zi, cei mai mulți dormeau îngrămădiți pe băncile tari de lemn sau pe jos, Samuel stătea nemișcat, cu vioara în brațe, îngânând tăcut țacănitul roților de fier pe șine. Trenul se oprea des, urcau soldați amenințatori să inspecteze, dar se loveau de autoritatea rece a doamnei Wijsmuller-Meijer. În sfârșit, într-o după-amiază ploioasă, au ajuns la portul olandez sumbru și înghețat și au urcat, obosiți și cu capetele plecate, pe ferry. Apa de culoarea petrolului era agitată, mulți copii, care nu văzuseră niciodată marea, plângeau speriați. Samuel a avut rău de mare și a vomitat aplecat peste bord, stropit de apa sărată.

Ajunși în Anglia au fost așteptați de familiile care se oferiseră să-i găzduiască pe micii refugiați, identificabili prin numele atârinate de gât. Pe Samuel l-au primit două femei, mamă și fiică, dar care ceruseră o fetiță mai măricică, în stare să le ajute la treburile casei, drept care au parlamentat o vreme cu organizatorii, în timp ce el aștepta cu spatele la zid, în picioare, cu valijoara, vioara și paltonașul pătat de vomă. Nu a stat mult timp la ele. Ambele lucrau la o fabrică de uniforme militare și păreau gemene prin vorbirea afectată, părul pus pe bigudiuri mărunte, pantofii bărbătești și halena neplăcută. Locuiau într-o casă înaltă și îngustă, ticsită de bibelouri de faianță, ceasuri cu cuc, flori artificiale, fețe de masă croșetate și alte obiecte de un gust și o utilitate îndoielnice, toate într-o ordine ce nu trebuia schimbată. Samuel nu avea voie să pună mâna pe nimic. Erau foarte severe și veșnic prost dispuse, urmau o infinitate de norme, de la numărul bucăților de zahăr până la stabilirea momentului și locului în care se așeza fiecare. Nu știau boabă nemțește, copilul nu știa englezește, asta le exaspera și mai mult. Samuel stătea ore în șir tăcut, ghemuit prin colțuri, și făcea pipi în pat. Când a început să-i cadă părul, l-au tuns la zero.

Curând a fost limpede că acela nu era căminul potrivit pentru Samuel Adler; a fost preluat de altă familie, apoi de alta; nu stătea mult pentru că era de-primat și bolnăvicios. După un an a fost plasat într-un orfelinat de la periferia Londrei, într-o zonă rurală frumoasă, de pajiști și păduri. Un peisaj bucolic stricat de clădirea urâtă din piatră, care în timpul Primului Război Mondial fusese spital. Orfelinatul era pentru băieți mai mari și era organizat după rigori militare. Băieții dormeau pe priciuri tari prevăzute cu o salteluță subțire, se hrăneau cu orez și legume - cam asta

mâncau toți în vreme de război -, învățau în săli în care iarna înghețau, iar vara se sufocau; făceau mult sport, în ideea că trebuiau să crească puternici la trup și la caracter. Certurile se rezolvau în ring, cu mănușile de box, greșelile se pedepseau cu nuiiele trase la fund, defectul major era lașitatea. Inițial, Samuel a fost scutit de unele activități și pedepse pentru că era astmatic și mult mai mic decât ceilalți, dar asta n-a durat mult.

Samuel n-avea voie să cânte la vioară, dar compu-ne-a melodii în cap și le interpreta în gând în liniștea nopții. Nu s-a despărțit nici de medalia de război pe care i-o dăduse colonelul Volker; ca să nu o piardă, o lipise în interiorul cutiei viorii. A constatat că era ma-gică, exact cum îi spusese colonelul: era de-ajuns s-o frece între degete și nu-i mai era frică. O păzea cu grijă, era dată cu împrumut, trebuia s-o restituie.

În Anglia, consemnul era păstrarea optimismului: victoria era sigură, se spunea, deși efortul de război avea un preț uriaș de sânge și resurse. Bombardamen-tele germane, care au făcut mai bine de patruzeci de mii de morți printre civili și au distrus cartiere întregi, încetaseră fără a-și atinge obiectivul final, adică să terorizeze populația și s-o silească să se predea. La câteva minute după plecarea avioanelor inamice și sunetul sirenelor, lumea ieșea din refugii, își aranja hainele, afișa un calm pe care de fapt nu-l simțea, și se apuca să stingă incendiile și să caute supraviețuitorii printre dărâmături. Totul era raționalizat, lipseau mâncarea și combustibilul pentru transport sau pentru încălzirea pe timp de iarnă, spitalele erau pline, pe stradă vedeai soldați amputați și copii flămânzi. Dar oamenii încercau să trăiască demn și potolit. Faimosul calm britanic ajuta la suportarea pericolului și a nenumăratelor necazuri chiar cu un strop de ironie, de parcă totul s-ar fi petrecut în altă dimensiune. Păstrați-vă calmul și mergeți înainte se putea citi pe toate zidurile.

În 1942 Samuel a făcut pneumonie. La spital, pe un pat de fier, alături de alți doisprezece pacienți, se lupta să respire, pendulând între febră și frisoanele care îi scuturau trupul. La un moment dat a simțit că era pe moarte și și-a zis că trebuia să-și anunțe părinții. Le scrisese de câteva ori fără a primi răspuns; doar două misive scurte de la mama lui, care îi parveniseră în primul an de exil. În clipele de luciditate, a scris cu greu o misivă către părinții săi, pe o foaie de caiet. În germană, deci nu-l putea ajuta nimeni.

„Dragă mamă, dragă tată, sunt bolnav. Asta ca să știți dacă mă căutați la școală și nu mă găsiți. Spitalul e foarte

mare și toată lumea știe unde se află. Uneori am impresia că plutesc și mă văd de sus întins în pat. Nu știu dacă o să mor, dar, dacă da, vă las vioara ca amintire. Și vă mai rogsă-i restituiți medalia colonelului care locuiește la etajul doi. Medalia se află în interiorul cutiei în care e vioara. Vă rog să-mi scuzați greșelile, aproape am uitat să scriu în germană. Fiul vostru Samuel.”

Pe plic a scris destinatarul: Herr Rudolf Adler und Frau Rachel Adler, Viena, Austria și a rugat o infirmieră să pună scrisoarea la poștă. Știind că n-avea cum ajunge la destinație, femeia i-a dat plicul lui Luke Evans, căci doar el și soția sa veneau să-l vadă pe băiat.

Luke și Lidia Evans erau un cuplu de quakeri care de ani de zile se ocupau cu salvarea copiilor din zonele de conflict. Activaseră în Spania în timpul Războiului Civil, apoi în alte țări europene, colaborând cu organizațiile evreiești. Lui Samuel i se păreau tare bătrâni, dar n-aveau decât patruzeci și ceva de ani. Se iubeau atât de mult, încât ajunseseră să se asemene, parcă erau doi gemeni scunzi, slabi, cu părul galben ca paiul și ochelari rotunzi.

Lidia suferea de Parkinson, o boală care cu timpul avea s-o condamne la o semi-imobilitate, dar când o cunoscuse Luke nu avea încă simptome. Boala îi silise să părăsească zonele de război și să revină în Anglia, unde ajutau copii precum Samuel. Nu aveau copii și s-au legat de băiatul acesta foarte inteligent și de o sensibilitate dureroasă. De la spitalul în care a stat câteva săptămâni l-au luat acasă la ei. Nu s-a mai întors la orfelinat: își găsise căminul de care avea atâta nevoie.

Soții Evans au devenit familia sa. L-au înscris intern la un colegiu ținut de quakeri, dar vacanțele și weekend-urile le petrecea cu ei. Conștienți de originea băiatului, au vrut să-i dea o educație religioasă: o vreme l-au trimis la cursurile unei sinagogi, dar asta n-a durat prea mult, abia câteva luni. Samuel nu se simțea parte a acestei comunități, religia nu-l interesa, în ciuda strădaniilor rabinului. Nu-l atrăgea nici creștinismul, noroc că la colegiu nu se făcea mare caz de religie și nimeni nu a făcut nici o presiune să se convertească. El oricum împărtășea valorile quakerilor: simplitate, pace, adevăr, toleranță, puterea tăcerii. I se potriveau perfect.

Soții Evans și colegiul i-au oferit stabilitate; crizele de astm și coșmarurile s-au rărit, alopecia care îl chi-nuise cu anii a trecut singură: i-a crescut o coamă de păr creț care avea să fie trăsătura sa cea mai vizibilă. Îi plăcea să învețe și juca rugby, ceea ce l-a ajutat să se integreze, deși nu și-a

făcut prieteni. Va fi singurul sport de echipă practicat vreodată, pentru că era obligatoriu și îi permitea să se descarce de frustrări: se împingea, puneă piedică, se tăvălea în praf. În adolescență s-a putut în fine întoarce la vioară: a făcut parte din orchestra colegiului. Trecuse mult timp în care nu mai exersase și, deși dragostea pentru muzică rămăsese intactă, nu mai era copilul-minune care fusese.

Samuel avea doisprezece ani când războiul s-a sfârșit, în mai 1945. N-avea să uite nicicând clopotele care celebrău evenimentul, bucuria de pe străzi, de la colegiu, de pretutindeni, îmbrățișările, strigătele, râsetele. Dar când spiritele s-au potolit Europa a văzut cât de mare fusese prețul victoriei însângerate: orașe distruse, pământ pārjolit, lagărele de concentrare în care națiștii exterminaseră două milioane de suflete, jumătate din ei evrei, masacrele, nenumăratele victime, masele de refugiați care-și căutau un loc sub soare. Samuel credea că printre aceștia se aflau și părinții lui, poate că-l căutau, poate aveau să ajungă în curând la colegiu să întrebe de el, poate că nici nu-l vor recunoaște, dar el da, pentru că avea poza lor lipită în cutia viorii, alături de medalia colonelului Volker. Vioara din copilărie fusese înlocuită, dar cele două relicve îl însoțeau peste tot. Credea că părinții nu se schimbaseră prea mult în cei șase ani de când nu îi văzuse. În fotografie tatăl purta mustață și ochelari și avea o expresie serioasă, în schimb, mama, frumoasă, cu ochi negri și păr ondulat, zâmbea. El purta un costum de culoare închisă, cu jiletcă, un pic demodat, și cravată; ea purta o bluză albă, o jachetă neagră cu o broșă pe rever și o pălărie cochetă.

Totuși, aveau să mai treacă niște ani până să afle vești despre ai săi. În 1942, ierarhia nazistă ordonase „soluția finală” - așa se numea exterminarea evreilor -, însă detaliile Holocaustului n-au fost cunoscute decât mult mai târziu. Soții Evans s-au alăturat unei organizații de ajutorare a milioanele de dezrădăcinați din cauza războiului, dar n-au reușit să afle nimic de familia Adler. Au încercat să-l țină departe pe Samuel de documentarele despre lagărele de concentrare, numai că într-o sâmbătă băiatul a șters-o la cinema și, înainte de film, a apucat să vadă jurnalul care arăta scenele ororii: grămezi de cadavre, oase, supraviețuitori scheletici, îngrozit, a refuzat să admită că printre ei s-ar fi putut afla și părinții săi.

După absolvirea liceului ar fi trebuit să facă serviciul militar obligatoriu, dar a fost scutit pentru că avea astm și o leziune căpătată la rugby. Astfel că s-a înscris, cu bursă, la

Royal Academy of Music, cel mai vechi conservator din Anglia, fondat în 1822, unde se intra greu.

Coincidența a făcut ca luminoasa primă zi de cursuri în care Samuel începea studiul sistematic al muzicii să fie și una din cele mai întunecate din viața sa.

Se întorcea acasă pe jos, euforic peste poate, de-a dreptul amețit de bucurie. A ajuns pe la ora șapte seara, dar încă din prag a avut o premoniție dureroasă, de parcă ar fi primit un pumn în stomac. Lidia i-a ieșit în întâmpinare și a dat să-l prevină, apucându-l de haină - „Așteaptă, Sam...” -, dar băiatul n-a lăsat-o să continue. În salon se afla o femeie tânără, solidă și de un blond aproape albinos, care i-a vorbit în germană:

— Samuel? Eu sunt Heidi Steiner, mă mai tii minte?

Nu, cum să mă ții minte, erai tare mic când ne-am văzut ultima dată. Sunt fiica lui Peter Steiner.

Un nume care nu-i spunea nimic lui Samuel. Nu mai vorbise germana de ani de zile, dar înțelegea. A așteptat să continue, apăsarea din capul pieptului sporea: limba germană îi dădea de înțeles că era vorba de părinții lui.

— Am dat de tine pentru că știam că veniseși în Anglia cu acel Kindertransport, iar organizatorii au păstrat registrul cu fiecare copil; în cazul tău, se menționau casele și orfelinatul unde ai stat până să te ia soții Evans la ei, chiar și colegiul quakerilor.

A adăugat că nu putuse veni mai devreme, fusese nevoie de ani pentru ca cei învinși să se refacă. Germania era ruinată, umilită și sărăcită, la fel și Austria.

— La început căutam resturi de mâncare prin gunoaie, foametea era atât de mare, că nu mai găseai nici câini sau pisici, am mâncat până și șoareci...

Peter Steiner, tatăl lui Heidi, intuise că era în peri-col sub regimul nazist: amici bine plasați îl preveniseră că Gestapoul îl avea în vedere ca simpatizant al comunismului. Ascunsese bani pentru zile negre, fără să-și imagineze că bancnotele vor ajunge hârtii lipsite de orice valoare. Păstrase și actele de vânzare-cumpărare a clinicii și apartamentului lui Rudolf Adler, cât și o scrisoare în care explica vânzarea fictivă și faptul că Adler era proprietarul legitim.

— Îmi pare rău, Samuel. Clădirea a fost distrusă de un bombardament, a adăugat Heidi.

Era limpede că femeia trăgea de timp. Ce-i păsa lui de o proprietate la Viena? Doar nu bătuse atâta drum pentru asta.

Heidi a mai povestit că doi frați, recrutați când nu depășiseră încă adolescența, nu s-au mai întors, că o soră îi murise de tifos și cealaltă dispăruse când rușii ocupaseră Austria. Din cei șase frați Steiner mai trăiau ea și mezinul. Mama se afla la azil.

— Pe tata l-au arestat în 1943, acuzat de a fi comunist, ne-au confiscat farmacia și locuința. A murit la Auschwitz.

— Regret mult tragedia familiei tale, e groaznic... Dar spune-mi, știi ceva de părinții mei?

— E foarte trist ce-am să-ți spun, Samuel, dar pentru asta am și venit. Nu poți trăi în îndoială și neștiință, asta e mai greu decât doliul... Tatăl tău a fost arestat pe când se afla la spital, rănit grav, la vreo două zile după Kristallnacht, rușinoasa noapte a geamurilor sparte...

— Spune mai departe, te rog, ce s-a întâmplat cu el?

— De la alți prizonieri am aflat că a murit la puțin timp după ce a ajuns la Dachau, de contuzie cerebrală.

— Deci când mama m-a trimis în Anglia nu știa că era văduvă, și-a înăbușit Samuel un suspin... Și mama, cu ea ce s-a întâmplat?

— Nici ea n-a avut o soartă mai bună. Tot așteptându-și soțul, a pierdut ocazia de a emigra. Vecinul ei, un militar în retragere pe nume Theobald Volker, apoi ai mei, au ținut-o ascunsă. Mai întâi militarul, dar când s-a îmbolnăvit, tata i-a aranjat o ascunzătoare în spatele farmaciei, mai exact în pivniță, unde a stat destul de mult. Când SS-iștii l-au arestat pe tata și au percheziționat farmacia, au dat de ea, nu a fost chip să fie prevenită...

— Și...?

— Iartă-mă pentru veștile rele, Samuel. Au dus-o la Ravensbriick.

— Lagărul de concentrare pentru femei?

— Da. Unde au murit mai bine de treizeci de mii de deținute, maică-ta și mătușă-ta Leah printre ele.

— Distrează-te, Samuel, bucură-te de viață, trebuie să trăiești viețile pe care nu le-au apucat părinții tăi, i-a spus odată Lidia Evans, văzându-l mult prea serios și taciturn după ce aflase de tragicul destin al părinților.

Dar el nu știa să se distreze. Primul loc de muncă a fost la Orchestra Filarmonică din Londra, un ansamblu de mare prestigiu, deși nu funcționa decât de vreo douăzeci de ani, cam puțin pentru o instituție de acest gen. El știa că, la o primă vedere, o orchestră e exemplul suprem de lucru în echipă, dar de fapt fiecare muzician e o insulă. Ceea ce îi convenea, se potrivea cu firea lui solitară.

Orchestra era refugiul, doar muzica îl făcea fericit. Nimic nu se compara cu experiența de a se cufunda în ea ca într-un ocean, navigând fără efort printre valuri și curenți, alăturându-se cu vioara sa corului formidabil al celorlalte instrumente, fiecare cu glasul său distinct, în clipele acelea trecutul dispărea, simțea că se dizolvă, ieșea din corp, iar spiritul, liber și exultând, se ridica tot mai mult cu fiecare notă. La sfârșit era surprins de fiecare dată de aplauzele furtunoase care-l readuceau pe pământ. Apoi, în timp ce colegii se duceau la bar să bea un pahar reconfortant, el o lua pe jos spre apartamentul pe care-l închinase în cartierul imigranților din Caraibe. Își învelea cutia viorii în plastic ca s-o protejeze de ceață și ploaie, pășea fredonând piesele pe care le cântase. Acea oră și jumătate de mers pe străzile cu-fundate în întuneric reprezenta cumva singura distracție pe care o cunoștea.

În zilele libere pleca în excursie sau vâslea pe Tamisa. S-a rătăcit nu doar o dată pe coclauri, altădată a fost prins pe râu de o ceață atât de deasă, că i-a luat câteva ore să ajungă de unde plecase. Exercițiile în aer liber erau tot un fel de muzică: îi dădeau liniște și pace. Îi vizita des pe soții Evans. Nu avea prieteni de vârstă sa și râdea de Lidia care voia să-i găsească o iubită. Râdea și Luke: „Lasă-l, Lidia, e prea tânăr încă pentru însurătoare”, dar Samuel bănuia că nu va întâlni în veci o femeie care să-l iubească.

Totul s-a schimbat când avea douăzeci și cinci de ani, când s-a hotărât să plece în vacanță în Statele Unite ca să studieze cultura jazzului, pe care îl considera lucrul cel mai original petrecut în muzica occidentală după secolul al XIX-lea. Era fascinat de libertatea și energia jazzului, de îndrăzneala cu care îmbina diversele stiluri și se reinventa la fiecare execuție, de creativitatea dezlănțuită a muzicienilor, care cântau ca într-o stare mai înaltă, în extaz, era fascinat de vedete precum Miles Davis, Louis Armstrong, Ella Fitzgerald, Billie Holiday, Ray Charles și atâția alții, ale căror discuri le asculta obsesiv. Avea nevoie să asculte jazz pe viu, să se cufunde în ritmul sincopat, în melancolia bluesului, în forța irezistibilă a instrumentelor care vorbeau între ele, chemându-l. Iar pentru asta trebuia să plece la locul de obârșie, la New Orleans.

LETICIA

El Mozote, Berkeley, 1981-2000

Leticia Cordero avea cetățenie și pașaport nord-americane, dar dacă te uitați la ea ghiceai imediat că provenea din altă parte: pielea ei era de nuanța caramelului, avea părul negru, prins într-o coadă de cal, și trăsături indigene. Uneori era întrebată dacă făcea parte din-tr-un trib nord-american, pentru că engleza ei era fără accent. Nu mai avea rădăcini altundeva, doar pe cele bine înfipite în California. Tatăl ei îi spusese de niște rude îndepărtate din El Salvador, ea nu le cunoștea. Din familia lor rămăseseră doar ea și tatăl ei.

Pătrunsese pe teritoriul Statelor Unite trecând Rio Grande înnot, înțeleștată de taică-său, Edgar Cordero. Asta se întâmplase la început de ianuarie 1982, la douăzeci și patru de zile după masacrul de la El Mozote. Nu prea vorbea despre asta; nici cu tatăl ei, cât mai trăise, pentru că el își păstra trauma într-o zonă ferecată a memoriei, convins că numai tăcerea putea păstra durerea intactă. Cuvintele diluează și defor-mează amintirile, iar el nu voia să uite. Nici cu americanii Leticia nu deschidea subiectul, în noua ei țară nimeni nu știa de El Mozote, iar dacă le-ar fi spus, nici n-ar fi crezut-o. Adevărul este că extrem de puțini erau cei în stare să găsească El Salvador pe hartă, iar tragediile acestei țări atât de apropiate erau precum istoria antică a unor țărâmurii de departe. Imigranții sosiți din America Centrală păreau identici, obscuri și săraci, făpturi de pe o altă planetă care apăreau spontan la graniță cu povara lor de probleme.

Își mai amintea câte ceva din copilărie, mirosul de fum de lemne, vegetația deasă, aroma de porumb fra-ged, ciripitul păsărilor, turtele coapte pentru micul-dejun, rugăciunile bunicii, planșetele și râsetele fraților. Mama nu și-a uitat-o niciodată, deși nu avea decât o fotografie făcută în piața satului, pe când era însărcinată cu primul copil. O păstra ca pe o relicvă într-o cutie, adevărat altar portabil, unde păstra și două poze ale tatălui, certificatul celei de-a treia căsătorii a ei -singura care conta -, primul dințișor al fiică-sii și alte câteva obiecte sacre. Ce-și amintea cel mai limpede de pe vremea aceea era masacrul, deși nu se aflase acolo; imaginile le-a adunat de-a lungul vieții, căutând să înțeleagă. Astfel, era ca și cum trăise evenimentele.

Familia ei trăia de câteva generații în cătunul El Mozote din El Salvador, compus din vreo douăzeci de case, o bisericuță, casa parohială și școala. Casa lor era ca toate celelalte: din scânduri, cu pământ bătut pe jos, cu două camere în care stăteau părinții, copiii și bunica. Radioul veșnic deschis transmitea știri și muzică populară; mai exista o fotografie colorată manual a părinților în ziua nunții, țepeni și solemni, și o statueta din ghips a Fecioarei Păcii, patroana țării. Sătenii, deci și familia Cordero, erau evanghelici, spre deosebire de restul regiunii, aproape toți catolici, dar asta nu-i împiedica să fie devotați Fecioarei Păcii. Leticia dormea pe o saltea pe jos cu doi frațiori, bunica împărțea patul cu nepotelul beteag de picioare, căci se născuse bolnav de oase, dincolo dormeau părinții cu cei doi copii mai mici. Aveau găini, câini, pisici și un porc, animalele umblau libere, ca și copiii, nesupravegheați, jucându-se prin peșterile munților, prin tufișuri și bălți. Erau deprinși încă de mici să ajute la treburile casei și ale pământului. Leticia mergea cu maică-sa să spele rufele la râu, unde le frecau cu săpun și apoi le clăteau, lovindu-le de pietre, după ce stătuseră o noapte la muiat în leșie. La școală pleca ducându-și unica pereche de sandale în mână, să nu le strice, și se încălța la intrare. Erau mulți elevi, veneau și din cătunele învecinate, dar o singură învățătoare, care le predă după niște foi îngălbenite de vreme și se făcea respectată împărțind bomboane celor silitori și lovituri cu rigla la palmă celor codași. Tatăl lucra în agricultură, avea un petic de pământ pe care-l lucra împreună cu ceilalți bărbați: cultivau yuca, porumb și avocado. Spunea că erau săraci, dar mai puțin săraci decât alții pentru că nu-și rupeau spinarea pe plantațiile de cafea ale marilor proprietari și nu făceau foamea. Evenimentul săptămânii era slujba de duminică, singura zi nelucrătoare, când își puneau hainele bune și cântau imnuri și se rugau: recolta să nu fie atacată de dăunători, vitele să fete, soldații și guerrilleros să-i lase în pace, să se apropie de Isus. Familia Cordero se mai ruga și pentru Leticia, care suferea de câteva luni de dureri de burtă care nu treceau cu infuziile de anason, mentă și pătrunjel. Dar cea mai importantă sărbătoare era botezul copiilor când împlineau opt ani. Dimineața începea procesiunea, copiii erau scufundați în apa râului, iar seara se porneau muzica, dansul și festinul. Bunica îi cosea Leticiei rochia albă pentru anul următor.

Durerile se înteteau, săptămână după săptămână. Se umflase, nu voia să mănânce, adormea întruna, pășea ca o somnambulă. Slăbise, au scutit-o de spălatul rufelor și de ajutorul dat bunicii la bucătărie, dar nu de școală. Într-o zi

a vomitat în curtea scolii. învăță-toarea a însoțit-o acasă și a stat de vorbă cu tatăl.

— Ascultați, don Edgar, fetița a vomitat cu sânge, asta e grav.

— Da, i se mai întâmplă. A văzut-o doctorul care a trecut pe aici acum vreo lună.

— Si ce-a zis?

— Că avea indigestie și anemie. I-a dat niște picături și a spus să mănânce multă carne și fasole, dar îi fac rău. E la fel. Ba chiar mai rău.

— Trebuie dusă la spital.

— Asta costă mult, doamnă învățătoare.

— Vedem ce se poate face.

Duminică, pastorul itinerant a prezentat situația enoriașilor; ca de obicei în caz de urgență, fiecare a dat cât a putut, cât să ajungă pentru biletele de autobuz și pentru alte cheltuieli. Bunica i-a pus în traistă hăinuțele cele bune, ca să arate bine când ajunge în capitală, și un coș cu pâine, brânză și o jumătate de pui fript. Mama era lehoză după o naștere grea, dar tot a venit cu ei la stația de autobuz. Au venit și câțiva vecini, pastorul și învățătoarea. După o scurtă rugăciune, pastorul i-a dat Leticiei o cruce mică de plastic și i-a spus că noaptea strălucește așa cum strălucește iubirea lui Isus în vremuri întunecate.

Drumul cu autobuzul plin de oameni cu copii, găini vii și bagaje de tot felul, pe o șosea numai curbe și gropi, a fost suportabil pentru Leticia din cauza picăturilor de valeriană date de învățătoare (ea le lua împotriva insomniei). Astfel că a dormit tot timpul, sprijinită de tatăl ei, și în oraș, unde au petrecut noaptea pe o bancă în piață.

La spital li s-a spus că aveau nevoie de o programare după două luni; Edgar Cordero tocmai completa formularul, când hurducăielile din autobuz au avut un efect întârziat, și fetița a căzut în genunchi și a vomitat un șuvoi de sânge la picioarele femeii de la recepție. Au pus-o pe targa și a dispărut după o ușă. După câteva ore, tatăl a aflat că Leticia avea ulcer perforat și că fusese operată de urgență. Pierduse mult sânge, avea nevoie de transfuzie, va rămâne internată până la stabilizare. N-avea sens să o aștepte, să sune după câteva zile pentru a afla când se externează. I-au permis să o vadă câteva minute, dar fata era amețită de anestezie; a sărutat-o pe frunte și l-a rugat pe Isus să o apere.

Edgar Cordero s-a întors în sat luat de camionagii: păstra biletul de autobuz pentru drumul de întoarcere cu Leticia.

După două zile de la operație, Leticia avea un bandaj pe burtă și brațele învinetite de acele hipodermice și de sonde, dar putea mânca terciuri, și de câteva ori pe zi mergea pe culoare cu cadrul ca să-și întărească mușchii, după cum i se indicase. La început amețea și i se muiau genunchii, dar persevera, voia să revină acasă și abia aștepta să-și țină frățiorul nou-născut în brațe.

Spitalul public deservea o zonă vastă de oameni sărmani, era supraaglomerat și lipsit de resurse, medicii erau veșnic grăbiți, infirmierele, epuizate și prost plătite, nu făceau față. Umezeala coșcovea vopseaua de pe pereți, rugina ataca băile, pubelele revărsau gunoiul, cearșafurile deveniseră străvezii de atâta spălat; erau și paturi acoperite cu folii de plastic puse direct pe saltea. Pacienții așteptau cu lunile, Leticia avusese noroc pentru că vomitase șuvoiul de sânge. Totuși, tratamentul era corect și compensa lipsurile.

Leticia era singurul copil într-un salon de adulți. Nu era niciodată liniște, era un du-te-vino neîncetat, ca la piață, dar ea se simțea la fel de singură ca atunci când se juca de-a v-ați ascunselea în peșteri cu copiii. Era obișnuită să doarmă cu frații, alături de familie, între limitele casei și ale satului, îi era dor de mama, se temea ca tata să nu fi pățit ceva și să nu vină după ea. Ar fi vrut să verifice strălucirea crucii pe întuneric, numai că lumina nu se stingea niciodată în salon. Plângea pe tăcute, ca să nu deranjeze.

În cea de-a cincea zi a fost externată și tatăl ei a venit la spital. Ea îl aștepta cu hăinuțele puse în sacoșă, proaspăt îmbăiată, pieptănată cu codițe ca de obicei, iar bandajul impresionant de pe burtă fusese înlocuit cu un plasture. Își luase la revedere de la personalul medical și de la pacienții din sală și abia aștepta să plece. Când a venit tatăl ei, mai să nu-l recunoască: era ca un cerșetor, murdar, lăptos, nebărbierit și pe chip cu expresia îngrozită a unuia care a văzut iadul. Sora-șefă și-a găsit timp să vorbească cu Edgar Cordero: recuperarea fusese rapidă, peste vreo două săptămâni Leticia avea să fie ca nouă, totul era să aibă grijă ce mănâncă și să se odihnească. Și să nu facă eforturi, ca să nu se deschidă sutura.

— Nu mă doare nimic, tati. Pot să mănânc și nu vomit, a adăugat Leticia.

Edgar a luat-o de mână, și-a aruncat traista pe umăr și au ieșit în lumina incandescentă a miezului zilei.

— Ne întoarcem cu același autobuz, tati?

— Nu ne mai întoarcem niciodată, Lety, a răspuns el, și un suspin adânc i-a frânt glasul.

Mulți ani mai târziu, Leticia și-a propus să afle cât mai multe despre acel teribil decembrie 1982, care îi schimbase viața. Aveau să treacă mai bine de zece ani până să se afle adevărul, treptat, pentru nici guvernul salvadorian, nici cel al Statelor Unite nu voiau să iasă la lumină detaliile celor petrecute la El Mozote și în alte sate din zonă. Au negat masacrul, au împiedicat investigațiile și au asigurat impunitatea asasinilor. Fusesse o orgie de sânge comisă de un grup operativ de militari antrenați de CIA la infama Școală a Americilor din Panama cu scopul de a lupta împotriva insurgenților Frontului Farabundo Marti. Intervenția nord-americanilor, pentru a-și apăra interesele politice și economice, a facilitat ani în șir represiunea plină de cruzime pe care a pățimit-o țara. De fapt, fusese un război dus împotriva celor săraci, așa cum au fost și în alte țări în perioada Războiului Rece. Ideea era să elimine din rădăcină mișcările de stânga, mai ales gherilele.

La El Mozote nu existau gherile, doar oamenii din sat plus alții, veniți acolo de frica soldaților și convingși că aici vor fi la adăpost. N-a fost așa. Pe 10 decembrie, soldații din batalionul Atlacatl au venit cu elicopterele și au ocupat mai multe sate din zonă în doar câteva minute; aveau misiunea de a teroriza populația rurală pentru a o împiedica să sprijine insurgenții. A doua zi i-au separat în grupuri de femei și de bărbați, pe copii i-au închis în casa parohială (pe care o numeau „mănăstire”). I-au torturat pe toți, inclusiv pe copii, căutând informații; au violat fetele, după care i-au ucis, prin împușcare, cu cuțitul sau macetele, pe unii i-au ars de vii. Copiii au fost străpuși cu baionetele, împușcați, apoi au dat foc „mănăstirii”. Trupușoarele arse erau de nerecunoscut. Cu sângele unui puști au scris pe pereții școlii „Un copil mort, un guerrillero mai puțin”. Au ucis și animalele, au incendiat casele și culturile. Au lăsat cadavre aruncate, jar și cenușă. Au ucis mai bine de opt sute de oameni - jumătate erau copii cu o medie de vârstă de șase ani. Au nimicit viața.

Au fost multe operațiuni similare în anii optzeci în timpul războiului civil care a ținut doisprezece ani și a lăsat în urmă șaptezeci și cinci de mii de morți, majoritatea asasinați de militari.

Edgar Cordero a ajuns în sat la două zile după măcelul care avusese loc în timp ce el și fiica sa se aflau în capitală. Soldații plecaseră și cadavrele putrezeau sub soare printre roiuri de muște. Așa a aflat ce se întâmplase, n-a fost nevoie să-i spună nimeni. Leticia n-a aflat niciodată dacă apucase să-și îngroape soția, copiii și soacra, el nu i-a spus ce văzuse: „Mai bine să nu știi.”

Când au părăsit spitalul, tot ce a aflat de la tatăl ei a fost că trecuseră militarii și că familia lor nu mai exista. Trebuiau să plece departe și să înceapă o viață nouă. Copila n-a înțeles dimensiunea tragediei, dar a simțit un gol imens în piept. Fetița nu se putea încă înhăma la un drum lung, așa că au rămas vreo două săptămâni în oraș, fără bani și fără să cunoască pe nimeni. S-au aciuat pe lângă o biserică evanghelică, unde dormeau noaptea și primeau cafea și pâine dimineța, dar peste zi n-aveau voie să stea acolo. Tatăl o lăsa la umbra copacilor din parc și pleca să caute ceva de muncă, orice, cât să mănânce. Sub copaci, singură și flămândă, Leticia și-a revenit fizic pentru drumul spre nord.

Au parcurs o mare parte pe jos, mai erau luați de câte un camionagiu, se mai urcau pe vagoanele mărfurilor, bani de bilet nu aveau. De mâncare primeau de la biserici și de la refugiile pentru migranți. Uneori rămâneau o zi-două în curtea acestor popasuri, unde primeau o mâncare caldă și se puteau spăla la un furtun; alteori petreceau noaptea ghemuiți pe un maidan, alături de alții ca ei, apărându-se laolaltă de hoți, bandiți și polițiști. Neavând un ghid - „un coiot” - care să-i conducă, urmau fluxul de migranți sperând să ajungă în nord. Se mișcau mai încet decât ceilalți pentru că Leticia nu făcea față, o mai lua tatăl ei în spate pe porțiunile mai dificile și înainta mânat de durere și mânie. Una dintre amintirile ei cele mai vii era traversarea Rio Grande pe timp de noapte, legată de tatăl ei cu o frânghie, în timp ce el se ținea cu ambele mâini de o anvelopă. Atunci și-a pierdut crucea care strălucea pe întuneric. Multă vreme după aceea se trezea noaptea țipând de frică, vedea aieva bezna, retrăia frigul, tăcerea, rugăciunile și curenții puternici.

A fost greu în Statele Unite la început. Edgar Cordero lucra ca sezonier la culesul fructelor, la fabrici de cărămizi sau descărcând saci; nimic nu dura, se deplasau întruna. Trăiau pe lângă alte familii de migranți sau în cămăruțe închiriate sordide, gata să o ia din loc; totuși, fata a mers mereu la școală. Singurele momente în care tatăl ei se supăra pe ea erau zilele când lua note proaste, singura

palma primită de la el a fost când șterpелise un luciu de buze din supermarket.

Bisericile evanghelice ale comunității latino îi ajutau. Erau și ele în mișcare, la fel ca enoriașii lor - imigranți, mulți fără acte, care se deplasau în permanență în căutare de lucru. Tatăl Leticiei căuta alinare printre cei de credința sa, asista la slujbă și citea asiduu Biblia în spaniolă. Slujbele erau singura formă de viață socială, acolo se simțeau parte dintr-o comunitate, nu erau singuri. Oamenii se ajutau între ei, organizau de la cursuri de sport pentru copii până la ateliere de croitorie, concursuri de bingo pentru adulți, mic-dejunuri duminicale cu gogoși și ciocolată caldă, adunări ale Alcoolicilor Anonimi și multe altele. Pastorul îi primea la intrare, oamenii îl sa-utau, pe mulți îi știa după nume, îi întreba dacă aveau nevoie de ceva. Leticia își amintea imnurile; le cântase cu fervoare și i se gravaseră în memorie. Pastorul spunea că Dumnezeu îi iubește pe toți, indiferent de culoarea pielii, dar nu și pe păcătoși. La urmă, le cerea să rămână celor care aveau de cerut iertare sau de iertat pe alții. O jumătate din congregație o făcea; oamenii se îmbrățișau, unii cădeau în transă, copleșiți de emoție. Edgar plângea și el, pentru că nu-i putea ierta pe cei care-i omorâseră familia.

Tatăl Leticiei nu găsea decât munci prost plătite, nu avea acte și nu vorbea engleza; îi traducea ea. Nu făcuse decât câteva clase la școala primară, dar fiică-sa trebuia să învețe o meserie, cu ajutorul lui Isus putea să primească chiar și bursă.

În perioada lor de sărăcie lucie l-au cunoscut pe Cruz Torres, un mexican care se afla de mulți ani în Statele Unite; avea o întreprindere de construcții la care lucrau numai imigranți latino. Era priceput la tot ce înseamnă ciment, cărămidă, lemn și piatră, instalații și electricitate, știa să refacă un acoperiș și să construiască o piscină. I s-a făcut milă de Edgar, un om trist și tăcut, care pierduse totul și se agăța de fiică-sa ca de un colac de salvare. A intuit că Leticia era singurul motiv pentru care tatăl continua să trăiască. Sub protecția sa, situația lui Cordero s-a ameliorat. Cum mica sa întreprindere se afla în nordul Californiei, l-a convins să vină, promițându-i că va avea de lucru. I-a făcut rost de două camere la preț de chilipir la Berkeley, oraș în care existau locuințe cu chirie fixă. Casa era o cocină, dar pentru ei doi era un adevărat palat.

În loc să se țină de carte, Leticia a fugit cu primul ei amor înainte de a termina liceul. În ciuda traumei, a dezrădăcinării și a sărăciei, era o fată sociabilă, care intra

în vorbă cu necunoscuții pe stradă și era mereu dornică de petreceri. Avea ritmul în sânge. S-a amoretat cu pasiunea absolută a celor șaisprezece ani ai ei de un june american blond și athletic, la fel de petrecăreț ca și ea. Îl cunoscuse într-un bar, unde de fapt n-avea ce căuta, mai întâi pentru că era minoră, apoi pentru că taică-său ar fi făcut atac de cord dacă ar fi aflat: era foarte strict și aplica neștirbit preceptele morale ale religiei sale, care condamna alcoolul, muzica populară, dansul de orice fel, hainele provocatoare și piscinele publice.

— O fată mare poate rămâne borțoasă dacă se scaldă în piscină alături de bărbați, a prevenit-o el.

— Hai, tati! Dar au atâta clor că nu rămâne nimic viu acolo, a spus Leticia, deși nu era chiar sigură.

Iubitul, instalator de profesie și alcoolic prin vocație, i-a făcut rost de un certificat de naștere în care apărea mai mare cu doi ani, pentru a se putea căsători. O păcăleală care s-a dovedit providențială, căci apoi s-au putut despărți fără birocrația unui divorț. Căsătoria n-a fost valabilă, dar Leticia a aflat asta mult mai târziu, când răbdarea ei a luat sfârșit.

Și-a dezamăgit profund tatăl abandonând școala și fugind cu tipul, dar și pentru că părăsise religia. „Chiar dacă-l părăsești pe Isus, El nu te va părăsi”, îi repeta el și se ruga în genunchi pentru salvarea ei. Dar religia e o chestiune de credință, iar ea nu o avea, puneă prea multe întrebări. Credea doar în Sfântul Iuda al cauzelor pierdute și în Sfântul Cristofor, protectorul călătorilor; îi purta stampla în portofel ca să scape de accidente. Părăsise cultul pentru că nu suporta ca pastorul să-i spună ce să gândească, cum să trăiască, ba chiar și pentru cine să voteze. Unul i-a spus că trebuia să-l suporte pe instalatorul ei, care o bătea, pentru că Dumnezeu nu acceptă femeile capricioase și mândre, care se cred egalele bărbaților, căci Biblia o spune limpede: Eva a fost creată dintr-o coastă a lui Adam, drept care îi datorează supunere. Cu bărbații pastorul era mult mai îngăduitor.

Pasiunea arzătoare a cuplului s-a transformat în agresiune: se certau pentru bani, din gelozie, pentru bețiile lui, pentru că ea se săturase să frigă hamburgeri la McDonald și să fie veșnic îndatorată, în timp ce el își făcea leafa praf; orice discuție se termina cu jigniri, țipete și bătăi. Omul avusese o scurtă carieră în luptele libere, de unde rămăsese cu nasul spart, niște tatuaje macabre cu demoni și dragoni și o tendință irezistibilă pentru violență. Relația lor a durat puțin, pentru că ea a priceput că trăia cu

doi bărbați diferiți. Cel pe care-l știau toți era vesel, săritor, generos și câștiga bine, dar nu strângea banii, ci îi cheltuia pe lucruri inutile, la pariuri sau își împrumuta prietenii. Ea se îndrăgostise de această versiune a lui, de sufletul petrecerii, însă descoperise că înăuntru trăia un monstru pe care-l scotea la iveală alcoolul. Ținea la băutură, uneori nici nu-ți dădeai seama că era băut, putea munci zile în șir, dar când exagera devenea de temut.

Când era beat îl apuca o furie de necontrolat, care înainte vreme îi slujise pe ringul de lupte libere, dar acum nu avea supapă și se acumula. Leticia era mereu atentă, încercând să ghicească semnele beției periculoase și să se ascundă la timp. A suportat vreo doi ani, tot sperând ca el să se schimbe, așa cum îi promitea la fiecare reîmpăcare. Până-ntr-o seară, când el era gata s-o lovească. S-a repezit la el ca un taur în arenă și i-a dat un cap în piept, care l-a luat prin surprindere, l-a dezechilibrat și l-a făcut să cadă pe spate, izbindu-se cu ceafa de masa de granit din bucătărie și rămânând inert, într-o baltă de sânge. Leticia s-a dus la tatăl ei, care locuia douăzeci și două de străzi mai departe. N-a chemat ajutor, nici nu i-a trecut prin minte. A ajuns calmă, cu pantofii stropiți de sânge și l-a anunțat că-și omorâse bărbatul. Dar nu murise, și de-atunci i-a arătat respect. Și nu s-a opus când Leticia l-a părăsit. De atunci, ea nu l-a mai văzut și nici nu s-a mai lăsat vreodată amenințată.

A înlocuit instalatorul cu alt bărbat, cu care s-a măritat nemaivând nevoie de un certificat fals; dar și acela a dispărut din viața ei destul de repede. Se cunoscuseră în restaurantul la care ambii lucrau ca ospătari. Nu era un om rău, numai că după câteva luni s-a încurcat cu alta, „o ștoarfă ordinară”, cum o califica Leticia în rarele cazuri când o pomenea. În definitiv, bărbatul n-a lăsat urme în viața ei, în curând i-a uitat chiar și numele.

Leticia știa foarte puțin despre El Salvador, doar ce apucase să le spună învățătoarea de la școala primară din El Mozote, dar și-a descoperit țara la biblioteca publică. Acolo, cu internetul, cărțile și revistele, a văzut sute de imagini: vegetația tropicală, apele pline de pești, fructele și florile în mii de culori, munții și vulcanii, întinderea albastră a Pacificului, păsările despre care a citit într-o carte care avea pe copertă pasărea națională „togoroz”, cu penaj lucios și coadă lungă. N-o mai lega nimic de acest pământ, dar avea prieteni în comunitatea de imigranți salvadoreni din zona Bahia, astfel își păstra accentul, câteva tradiții, muzica și gastronomia, nu și nostalgia. Mulți mergeau an de an să-și vadă familiile, dar ea s-a dus o

singură dată: „Ce să caut acolo?”, spunea când era întrebată. Nu mai avea pe nimeni și auzise că era periculos. În 1992 s-a semnat acordul de pace între guvern și gherilă, războiul civil s-a terminat în mod oficial, dar violența nu a încetat. Criminalii și narcotrafanții, tatuați din cap până-n picioare, umpleau închisorile; făceau parte din infamele bande „maras”, pe care nici un guvern nu reușise să le lichideze.

Când avea douăzeci și doi de ani, în pauza între instalator și ospătarul care se încurcase cu „ștoarfa ordinară”, Leticia a făcut o călătorie în El Salvador. Tatăl ei a refuzat să vină, jurase să nu mai pună piciorul pe pământul mânjit de sângele familiei. Leticia avea de gând să dea de urma unor rude îndepărtate, dar nu a mai avut timp. S-a dus direct la El Mozote, să dea piept cu amintirile și coșmarurile.

A găsit un ghid dispus s-o ducă în satul de baștină, dar a avertizat-o că nu va găsi nimic. Preț de mai bine de zece ani, guvernul negase masacrul, eliminase dovezile și redusese la tăcere timidele denunțuri ale supraviețuitorilor, dar odată cu sfârșitul războiului civil adevărul ieșise la lumină. Întreaga regiune își amintea cele întâmplate. Au ajuns în zonă cu autobuzul, apoi au mers pe jos. Ea a recunoscut peisajul - vegetația era parcă și mai deasă - și clima - mai fierbinte decât și-o amintea. Cărarea dispărea pe alocuri, dar omul cunoștea drumul.

I-a spus că în timpul masacrului avea zece ani și a supraviețuit ascunzându-se în munții în care se refugiau sătenii în timpul războiului civil. Soldații reveneau la două sau trei luni pentru sinistrele lor operațiuni, și-atunci lumea fugea la peșteri. Așa au trăit ani de zile, el crescuse fugind întruna, și nici acum nu putea sta locului. Și familia sa fusese ucisă în acel decembrie. Soldații îndeplineau niște ordine, nimeni nu le cerea socoteală, așa că s-au înverșunat.

— Dar de ce să omoare copii? Nici măcar fiarele nu comit asemenea atrocități. Și uite că au făcut-o niște oameni care erau la fel ca victimele lor, țărani săraci... i-a spus el.

Leticia n-a găsit nici o urmă din trecutul ei și al familiei. Pe locul fostului cătun erau doar oase în pământ sau încălcite în vegetație și urmele unor colibe. Nu era nimeni. În aer zumzăiau insectele și susurau sufletele pierdute. Parcă se auzeau plânsete de copii, dar poate că era doar vântul printre trestii.

Edgar Cordero a murit când Leticia era căsătorită a treia oară, cu Bill Hahn, și era însărcinată cu singura sa fiică. N-a apucat să-și cunoască nepoata, pe care abia o aștepta; Leticia îi spusese că avea s-o cheme Alicia, ca pe mama ei. L-au găsit așezat pe un scaun, cu capul căzut peste Biblia deschisă pe masă. Nu era bolnav, nici bătrân, pur și simplu se stinsese blând. Pastorul a spus că sufletul îi zburase la cer, direct în brațele Domnului Nostru Isus. De funeralii s-a îngrijit Cruz Torres, a cumpărat sicriul, florile, apoi i-a dus la un restaurant mexican.

Leticia, încleștată de mâna soțului, cu o burtă de șapte luni și fața umflată de plâns, a venit ca să nu-l jignească pe Cruz.

— Acum că s-a prăpădit don Edgar, nu uita că sunt ca nașul tău, Leticia. Caută-mă pentru orice ai nevoie.

— Multe mulțumiri, don Cruz, dar ea este nevasta mea și acum am eu grijă de ea, a intervenit Bill Hahn, pe un ton respectuos.

— Așa e, dar nu se știe niciodată. Sper să ținem legătura, Leticia.

Bill Hahn descindea din pionierii care traversaseră pe jos America de Nord în 1849 mânați de gândul îmbogățirii cu aur. Străbunii săi se chinaseră să caute norocul pe care nu l-au avut niciodată. O parte dintre urmași avuseseră și scurte perioade de prosperitate, însă karma familiei consta în multă trudă și răsplată puțină. Bill, mândru de stirpea sa, se apucase să studieze febra aurului la San Francisco, găsisese chiar și scrisori și acte ale strămoșilor. Curiozitatea pentru istorie îi adusese un post la muzeul din Oakland, unde avea un salariu modest, suficient cât să-i asigure soției un trai decent. Nu voia ca ea să muncească, nici în timpul sarcinii, nici mai târziu, când avea să-și crească fata. Era un bărbat introvertit și sentimental, se îndrăgostise de Leticia la prima vedere, în holul muzeului. Fusesse dezarmat de aerul ei exotic, de siguranța ei și de zâmbetul cu care-i mulțumise pentru că-i spusese unde era bufetul. Copleșit, a urmat-o și, învingându-și timiditatea atavică, i-a cerut voie să stea la masa ei. A aplicat apoi o strategie metodică de cucerire - și a reușit. Erau căsătoriți de doi ani și ceva, și Leticia nu fusese niciodată mai mulțumită decât acum. Sub înfățișarea sa insignifiantă, omul ascundea o rezervă inepuizabilă de tandrețe și un surprinzător simț al umorului.

Dar nu se știe niciodată, cum prezisese Cruz Torres la înmormântare. De câteva săptămâni, Bill avea niște

migrene puternice pe care le trata cu pumni de analgezice; i se încetșau privirile, avea gâtul țeapăn, dar tot amăna să se ducă la doctor, sperând ca simptomele să treacă de la sine, cam așa se întâmplă mai mereu. Dar într-o seară, când să închidă muzeul, în timp ce verifica dacă totul era în ordine înainte de venirea paznicului de noapte, anevrismul i-a plesnit în creier. A fost orbit de durere, s-a prăbușit, a fost găsit după două ore.

Leticia a aflat de la polițistul care venise să o roage să identifice cadavrul. Sub tălpi i s-a deschis hăul. A ajuns scaldată în lacrimi, cu fetița în brațe, soțul ei era întins într-o sală înghețată. L-a sărutat pe buze și i-a repetat ceea ce își spusese de atâtea ori: vor fi veșnic împreună.

Într-o primă fază, tânăra văduvă s-a închis în micul apartament cu fetița. Era disperată și nu ieșea din casă. Nu voia să vadă pe nimeni, dar oamenii îi băteau la ușă și-i aduceau mâncare și alinare. Bill fusese săritor, ea era prietenoasă, veselă și gata să dea; acum ajunsese să primească. Dar au trecut săptămânile, vecinii s-au întors la ale lor, singurătatea a copleșit-o. Se obișnuise să depindă de Bill, de iubirea lui, să doarmă cu el și cu fetița între ei. Nu mai lucra de peste doi ani, banii din bancă se terminau, Alicia avea nevoie de multe. Nu-și putea permite luxul de a plânge.

În anul 2000 avea douăzeci și șapte de ani, o fetiță de optsprezece luni și viața țândări. Și-atunci, de parcă l-ar fi trimis cerul, a reapărut Cruz Torres. I-a dat bani și i-a închiriat o cameră modestă unde să locuiască timp de un an, până se va pune pe picioare. Reamenaja o casă veche situată pe colinele orașului Berkeley, un contract pe termen lung. I-a prezentat-o pe Leticia stăpânei casei pentru curățenie și menaj. A fost angajată pe loc, recomandarea lui Cruz era suficientă.

SELENA

San Francisco, Nogales, 2019

Pe 23 decembrie, Selena Duran se prezenta la biroul de avocatură Larson, Montaigne&Lambert, situat într-un zgârie-nori de pe strada Montgomery, în centrul districtului financiar din San Francisco. Firma ocupa ultimele trei etaje, panorama orașului era spectaculoasă. Oțel, ciment, geamuri imense, mobilier din piele și

aluminiu, plante adevărate, culori neutre, fotografii cu dune și nori. Încă de la ușa dublă din sticlă, cu numele asociaților principali gravate în aur, perce-peai un aer de autoritate, eficiență, rapiditate și ierarhie. Recepționista a rugat-o pe Selena să aștepte - nu i-a oferit un scaun - și a sunat la un număr interior. Tânăra a zâmbit, amuzată, intuind că politețea rece, frizând ostilitatea, era menită să impresioneze vizitatorii. Numai că ea nu era ușor de speriat.

A așteptat cincisprezece minute în picioare, uitându-se la dunele și norii de pe pereți, timp în care s-au perindat și au dispărut după o ușă mai mulți inși purtând tăvi acoperite. În fine, a apărut o femeie între două vârste, cam nesigură pe tocurile înalte și îmbrăcată într-un taior prea strâmt.

— Selena Duran? Bună ziua, sunt asistenta domnului Lambert.

— Am întâlnire cu el.

— Desigur. Urmați-mă, vă rog. Scuzați dezordinea, e ultima zi de lucru înainte de vacanța de Crăciun. După-amiază avem petrecerea de sfârșit de an.

Selena s-a gândit la tăvile care defilaseră mai devreme, și-a imaginat langustine fripte, coaste de porc și frigărui. Înghițise doar o cafea și două felii de pâine prăjită la cinci dimineața, înainte de a lua primul zbor de la Tucson la San Francisco la ora 7:15. Era aproape amiaza și îi era foame.

Asistenta a condus-o pe un culoar larg până la ușa dublă din capăt și a bătut ușor. După două minute, Ralph Lambert a deschis ușa. Selena îl știa din fotografiile din presă și din reputație; era chipul vizibil al firmei de avocatură faimoasă pentru câștigarea cazurilor celebre de clienți în stare să-i plătească onorariile exorbitante. Era un tip la șaiszeci și ceva de ani, mai scund și mai slab decât se vedea în poze.

— Bine ați venit, vă așteptam.

Selena a pătruns într-o sală de conferință vastă, mărginită de un perete întreg de geamuri, cu o masă lungă la care stăteau cam douăsprezece persoane. Cam tot atâtea stăteau în picioare, pesemne asociații mai tineri, și-a zis ea.

— Domnișoara Selena Duran, de la Proiectul Mag-nolia, a prezentat-o Lambert, indicându-i un scaun.

Selena și-a lăsat jos, lângă ușă, geanta enormă din Guatemala, și-a tras după ureche o șuviță de păr, a ignorat scaunul și s-a adresat grupului care stătea în picioare.

Selena știa că într-o ocazie ca aceea trebuia să arate bine. Bunica ei i-o repetase de multe ori, numai că ea punea mai mare preț pe confort decât pe eleganță, drept care ținuta ei obișnuită consta în blugi, tricou și adidași. De data asta făcuse un efort ca să arate cum i-ar fi plăcut bunicii: își strânsese pletele într-o coadă, se rujase și se îmbrăcase cu rochia neagră, rochia ei „de cerșit”, căci o punea doar când trebuia să facă rost de bani. Credea că îi conferă un aer de seriozitate.

Așezat la masă, în apropierea ei, se afla Frank Angileri, tânărul avocat vedetă al firmei, poreclit „Favoritul” și despre care se zvonea că ar fi fost copilul răsfățat al lui Ralph Lambert, pentru că-i rezerva clienții cu maximă vizibilitate; tocmai primise cazul Alperstein. A cercetat-o pe nou-venită fără a reuși s-o clasifice, deși se considera un expert în a ghici din prima condiția unui necunoscut, o calitate care îl ajuta în profesie. După nume, precis era de origine latino, dar nu se potrivea tipologic: era înaltă și albă. Și foarte atrăgătoare, poate cu câteva kilograme peste gusturile lui. Și ce naiba era proiectul ăla al ei?

— Bună ziua. Lucrez la Proiectul Magnolia pentru Refugiați și Imigranți, s-a prezentat ea. După cum știți, există o gravă criză umanitară la granița cu Mexicul. Guvernul a implementat o politică de toleranță zero și a dispus separarea familiilor care vin să ceară azil, lucru care se întâmpla și înainte de ordinul oficial. Mii de copii au fost astfel despărțiți de familie, există chiar și bebeluși smulși din brațele mamelor; am avut ocazia să reprezint înaintea judecătorului un copilăș de un an, fără părinți, care dormea în cărucior.

Situația era de domeniul public încă din luna mai a anului precedent, când apăruse primul reportaj TV. Indignarea națională fusese uriașă, nimeni nu rămăsese indiferent înaintea imaginilor cu copii înghesuiți în cuști, trântiți pe jos, murdari și în lacrimi. În cele din urmă, guvernul cedase presiunii și revocase ordinul, dar rămăseseră mii de minori fără părinții lor. Selena a adăugat că și în prezent familiile erau despărțite sub diferite pretexte și că sute de copii se aflau în centre de detenție: părinții acestora erau de negăsit, pentru că nu exista un mod de înregistrare adecvat, nimeni nu se gândise la reunificare. Mai existau și mii de minori arestați, care veniseră singuri; și continuau să vină și alții.

— Proiectul Magnolia încearcă să-i ajute. Nu suntem singurii, sunt și alte organizații similare. Aproape patruzeci de mii de avocați și studenți la Drept lucrează pro bono. Un

criminal în serie are dreptul la un avocat, nu și imigranții și refugiații. Aproape fără excepție, un copil care ajunge înaintea unui judecător fără să aibă reprezentare legală e deportat. Dar, dacă are un apărător, primește drept de azil.

— Domnișoara Duran a cerut ajutorul firmei noastre. Firește, îl va primi, a intervenit Ralph Lambert.

Frank a bănuț că gestul făcea parte din campania menită să le îmbunătățească imaginea. Firma avea reputația de a apăra cu succes delincvenți notorii, care plăteau o avere. Ceea ce explica gesturile de filantropie subită, numirea femeilor în funcții de conducere și angajarea persoanelor de culoare. Nu mai vedeai doar albi în impecabilele birouri. Firma încerca să disimuleze ceea ce înainte constituise un motiv de laudă, pentru că se schimba direcția din care bătea vântul social. Impunitatea superbogaților era mai puțin tolerată.

Imigrația era o temă politică, putea atrage mai multe probleme decât beneficii, însă Frank și-a zis că Lambert cântărise riscurile. Iar el era impresionat de elocvența calmă a tinerei și rușinat că nu acordase mai multă atenție tragediei de la graniță.

Selena l-a întrebat pe Lambert dacă putea să le prezinte un PowerPoint, n-avea să dureze mai mult de câteva minute. Un asistent a apăsă un buton din perete, storurile au coborât neauzit; cineva a pus pe masă un proiector conectat la un ecran, în mai puțin de un minut ea l-a conectat la laptopul ei. Se pricepea și știa că trebuia să mențină atenția auditoriului. Imaginile se succedau rapid: familii din America Centrală surprinse în periculosul pelerinaj din satele lor până la graniță; sute de oameni pe vagoanele mărfurilor, alții mergând prin deșert sau traversând râul înot; patrulele de grăniceri și civilii înarmați care-și adjudecau dreptul de a impune legea cu gloanțe; celulele de detenție, așa-numitele „ghețării” în care oameni veniți din climă caldă erau ținuți la temperaturi foarte scăzute; clipele sfâșietoare când agenții duceau copii care plâneau, în timp ce părinții îi implorau cuprinși de disperare. Selena a subliniat că practica era încă în vigoare, dar într-un mod insidios: acum o făceau în timpul nopții. Nu se mișca nimeni. În sală se lăsase o tăcere densă. Mulți erau impresionați, două femei își ștergeau lacrimile.

— Cum putem ajuta? a întrebat una din ele.

— Avem nevoie de voluntari pentru a-i apăra pe minori și a opri definitiv această formă de tortură, odată pentru totdeauna.

— Nu știu nimic despre legea emigrației...

— E simplu, veți fi instruită.

— Atunci, puteți conta pe mine.

— Cum vă numiți?

— Rose Simmons. Dar, știți, nu vorbesc spaniola.

— Avem interpreți. Multe mulțumiri, Rose.

— Din partea firmei veți avea un orar flexibil și aceeași leafa, doamnă Simmons, dar obligațiile de serviciu nu trebuie neglijate, trebuie să vă descurcați cu timpul, a intervenit Lambert.

— Firește, domnule.

— Nu veți regreta, Rose, vă asigur, a adăugat Selena.

Frank s-a înroșit: i se părea că Selena Duran se uită fix în ochii lui, că îl alegea și îl judeca.

— Este o muncă fără bani sau glorie, de aceea aproape toate suntem femei. Ca și la centrele de copii, asistență socială și psihologică, a lămurit Selena.

Mânat de un impuls irepresibil, Frank a ridicat mâna și a spus că participa și el. O exclamație colectivă i-a urmat gestul: nimeni nu se aștepta la așa ceva de la Favorit, tipul cel mai ambițios din echipă. Lambert i-a făcut semn să iasă cu el pe coridor și a închis ușa în urma lor.

— Ce-ți veni, Angileri? Trebuie să te dedici în întregime cazului Alperstein.

— Am s-o fac în timpul liber.

— Dar nu ai timp liber. Și nici concediu.

— De Crăciun plec la ai mei în Brooklyn, am două zile libere, iau cu mine dosarul Alperstein. Dar să știți că nu putem face minuni, jurații îi vor fi împotriva.

Una din victimele lui, drogată și violată, n-avea decât paisprezece ani.

— Fă ce știi ca să nu se ajungă la proces, Angileri. Dacă faci un pas greșit, s-a zis cu cariera ta.

— Nu vă faceți griji.

Selena Duran și-a închis laptopul, și-a strâns notițele, a luat datele de contact ale lui Rose Simmons și Frank Angileri și le-a explicat ce aveau să facă în cadrul Proiectului Magnolia. Mai întâi un curs scurt online pentru

a se pune la punct cu aspectele legale, după care vor primi câte un caz sau două, ca antrenament. Vor cunoaște minorii, răspândiți prin mai multe centre de detenție, vor pregăti apărarea și îi vor însoți în fața judecătorului. Asta putea dura, tribunalele erau depășite de mii de cazuri întârziate.

— Vă previn că, odată intrați în povestea asta, nu mai ieșiți, le-a făcut ea cu ochiul.

— Adică ați pus gheara pe noi, domnișoară Duran, a spus Frank.

— Spune-mi Selenă.

— Selenă. Te invităm să iei masa cu noi.

— Nu pot, a spus Rose, vin socrii mei din Missouri să petreacă Crăciunul aici.

— Iar eu plec după-amiază la Los Angeles, a spus Selenă.

— Locuiești acolo?

— Nu, în Arizona, dar ai mei stau la Los Angeles. Fac Crăciunul cu ei, și a doua zi mă întorc la muncă.

Bucuros că Rose îi lăsa singuri, Frank a convins-o că avea timp destul până la avion și a dus-o la Boulevard, un restaurant scump unde șefii lui luau prânzul cu șampanie Dom Perignon. Cu cizmele ei purtate, paltonul care parcă era luat de la mână a doua și gen-toiul bălțat Selenă era opusul femeilor sofisticate cu care Frank apărea în public. A vrut s-o impresioneze vorbind familiar cu maître, căruia i s-a adresat pe numele mic, doar că Selenă vorbea la telefon în spaniolă și a pierdut faza. Li s-a dat o masă lângă geam, chelnerul cu memorie bună pentru clienții generoși la bacșiș le-a adus câte un pahar cu prosecco înainte de a le aduce meniul.

— Este un vin spumos din regiunea Veneto din nordul Italiei, s-a simțit Frank dator să explice.

— Nu e rău, a spus Selenă, dând paharul peste cap.

Frank a realizat că fata n-ar fi făcut deosebirea între un vin de calitate, precum Quintessa, și unul pentru gătit. Fusesse o greșeală să se ofere voluntar fără a avea destule informații, ca mai apoi să o invite la masă. Luase deciziile mânat de atracția sexuală, prima, ca să-i demonstreze că avea principii și sentimente frumoase, a doua, ca să pregătească terenul pentru o întâlnire mai intimă, când va reveni din Brooklyn. „Sunt un dobitoc”, și-a zis el. Dar după câteva minute de conversație îndoielile s-au risipit și a

privit totul ca pe o aventură neobișnuită și, cu siguranță, deosebită de viața sa atât de sigură.

Au băut sticla de Quintessa povestindu-și viața - mai bine zis, Frank a vorbit întruna, iar Selena îl asculta destul de distrată. Era mirată că el vorbea numai de problemele de serviciu, de experiența sa la tribunal (în treacăt îi pomenise că era absolvent de Yale), și n-o întreba nimic despre ce va avea de făcut în cadrul proiectului. Dar era timp, nu voia să-l zorească pe înfumuratul ăsta, și-a zis amuzată.

Selena a comandat filet mignon cu cartofi prăjiți. Frank era gata să spună ceva despre calorii și colesterol, dar s-a abținut la timp. El a cerut calcan gătit la abur; avea grijă de siluetă. Cuceririle sale erau de regulă vegetariene și abia ciuguleau; nici una nu cerea pâine și desert, ca Selena Duran, care a devorat totul și a turnat dressing peste salată.

Prânzul s-a lungit, Frank a hotărât să sară peste petrecerea de la firmă și s-o ducă pe Selena la aeroport, așa mai putea petrece o jumătate de oră cu ea, chiar dacă ulterior trebuia să refacă drumul pentru propriul său zbor.

Selena a devorat profiterolul cu sos de ciocolată cu pofta cuiva care nu mâncase de multe ore, în timp ce el îi spunea de Crăciunul pe care avea să-l facă în Brooklyn, unde familia sa locuia de când bunicii emigraseră din Sicilia. Era singura ocazie în care se adunau toți: părinții, doi bunici, frații cu cumnatele și copiii, câțiva veri, o vecină singură care a fost cântăreață de operă și unchiul Luca cel trăsnit:

— Umblă cu un pistol din vremea lui Garibaldi și se laudă că a luptat în brigăzile internaționale în Războiul Civil din Spania; dacă ar fi adevărat, ar avea o sută trei ani, dar n-arată decât de nouăzeci.

— Mai spune-mi de ai tăi, l-a rugat ea, ca să poată mânca în liniște.

— Părinții mei au cea mai bună rotiserie italiană din Brooklyn. Cred că tata n-a citit o carte în viața lui, dar ne-a obligat pe toți să studiem. Mama e o forță a naturii, veselă mai mereu, dar când se supără e mai bine să fugi. Ne bătea cu lingura de lemn. Odată mi-a dat în cap cu capacul de la oala cu spaghetti. Nu m-a durut, însă evit și acum să intru în bucătărie când gătește. Niciodată nu ni s-a adresat în engleză, la noi acasă ne certăm și ne împăcăm în italiană.

— În familia mea o facem în spaniolă. Italiana o să te ajute, seamănă un pic cu spaniola.

— Am învățat ceva spaniolă la liceu și la facultate, dar va trebui să mă pun la punct.

— Copiii care-ți vor fi clienți înțeleg un zâmbet și un ton amabil, Frank, n-au nevoie de prea multe cuvinte. Nici spaniola mea nu e perfectă, dar s-a îmbunătățit grație muncii.

— Dar măcar o vorbești.

— Mulțumită străbunicii mele, care mi-a vorbit numai în spaniolă.

— Nu mulți se pot lăuda cu o străbunică!

— În familia mea suntem mai multe generații de femei nemuritoare. Bărbații vin și pleacă sau mor, nu adastă mult, de aceea toate folosim numele de familie Duran, cel al străbunicii. Ea s-a născut în Mexic, ca și bunică-mea, care e clarvăzătoare, dar mama, eu, soră-mea și cei doi copii ai ei ne-am născut aici.

— Clarvăzătoare?

— Da, un fel de vizionară. E un dar din naștere. Poate intra în contact cu morții, uneori îi și vede.

— Glumești!

— E celebră, n-ai auzit de Dora Duran? S-au făcut câteva reportaje cu ea. A participat la un program de cercetare a fenomenelor paranormale al Universității din Chapman. Vin să o consulte oameni de pretutindeni, chiar și poliția.

— Dă-mi un exemplu.

— Păi un caz recent a fost cel al unui copil de nouă ani care a dispărut. Bunica a descoperit că era într-un puț.

— Și au găsit criminalul? a întrebat Frank, încercând să nu râdă.

— N-a fost omorât, a căzut.

— Și cum a aflat bunică-ta?

— Uneori e vorba de un vis, alteori de o senzație puternică sau o premoniție. Cu copilul a fost așa: Se dusesse să ia copiii soră-mii de la școală, aștepta pe o bancă în parc, și băiatul a apărut lângă ea. Bunica a înghețat toată, și inima îi bubuia în piept. Copilul a spus unde se află și a dispărut.

— Trebuie să fie groaznic să crești înconjurată de morți, a spus el pe un ton ironic.

— A, dar eu nu-i văd și nu-i aud, nu m-au deranjat niciodată, a măturat ea cu un deget ultima rămășiță de sos de ciocolată.

Au plecat ultimii din restaurant. S-au dus la mașină și au plecat la aeroport. A rămas să se vadă după sărbători în Arizona, între timp ea avea să-i trimită cursul pe care trebuia să-l studieze. I-a explicat că judecătorii nu aveau timp pentru hârtogăraie, totul trebuia simplificat și procedat rapid, argumentul legal era fundamental, dar mai important era să produci emoție. Totul depindea de judecător, unii erau înțelegători, alții erau afurisiți. Cei tineri erau afurisiți cam toți.

Frank a urmărit-o cu privirea până a trecut de controlul de securitate. Spera ca femeia să se întoarcă spre el și să-i facă un semn cu mâna, măcar atât după ce îi dedicase atâtea ore, dar a fost dezamăgit.

Selena Durân împărțea apartamentul cu altă asistentă socială în orașul Nogales din Arizona, care se află la zece minute de celălalt Nogales, cel din Sonora, Mexic. Era un aranjament temporar care se tot întindea de doi ani; Milosz Dudek, eternul ei iubit, spunea că era cazul să se gândească la ceva permanent; de pildă, să se căsătorească și să revină la Los Angeles, unde erau ai ei și unde el o aștepta tot mai nerăbdător. Numai că ea găsea pretexte să amâne nunta, deși erau de mult timp împreună. Milosz era considerat o partidă bună de familie Duran în păr: era tânăr, sănătos, fără vicii și câștiga mai bine decât un doctor conducând tiruri de-a lungul și de-a latul țării, o muncă pentru care aveai nevoie de stabilitate emoțională și condiție fizică. I-ar fi oferit soției o viață sigură și o dragoste care trecuse proba timpului. Își dorea copii, un cămin primitiv, o nevastă mulțumită care să-l aștepte acasă când revenea din cursă. Camioanele erau grele și traseele lungi. Selena nici nu știa ce noroc avea, îi spuneau femeile Duran, unde mai găsea un bărbat pe care să-l domine și care mai și era absent o mare parte din timp; nici o femeie cu cap nu-și dorește un soț cu normă întreagă. Milosz o iubise încă din adolescență, de vreo două ori fuseseră gata să se căsătorească, se mai certau, se împăcau, o luau de la început. Devenea obositor pentru el; nu-i lipseau ocaziile amoroase, uneori profita de ele, dar le uita imediat. Selena era singura lui iubire.

Înainte de Proiectul Magnolia, Selena lucrase în sănătate, unde căpătase experiență administrativă și organizatorică. Acum nu câștiga nici jumătate, dar își găsisese locul în lume. Când aflase de familiile care erau despărțite

la graniță se hotărâse să-și folosească cele trei săptămâni de concediu adunate pentru a ajuta. Aflase de Proiectul Magnolia, care exista de aproape treizeci de ani, și, în ciuda obiecțiilor familiei și ale iubitului, se prezentase ca voluntară. Una din miile de persoane indignate care ajutau. După nici o săptămână de contact cu copiii renunțase la vechea ei slujbă. Nu s-a întors la Los Angeles, curând a intrat în echipa Proiectului Magnolia. De atunci, lucra ziua, iar seara învăța online cursuri de drept și psihologie. Visa ca, odată depășită criza de la graniță, să se întoarcă la studiile universitare; datoria ei pentru studii avea să crească, dar merita.

Frank a anunțat-o pe Selena că va ajunge la ea pe 25 decembrie să o vadă și să o cunoască pe fetița care i se repartizase. În avion încă se resimțea după orgia culinară din familie. Mama lui începea pregătirile cu o săptămână înainte: manicotti, creveți scampi, langustă, anghilă prăjită, salată de caracatiță, file Wellington, celebra ei tartă de orez cu spanac; apoi deserturile: can-noli, nuga cu migdale și o varietate obscenă de prăjituri de casă. Masa începea pe la patru și ținea până când o porneau înșirați la slujba de la miezul nopții. Era o tradiție pe care o respectau cu toții, deși jumătate din ei erau agnostici. Iar dacă cineva mai rămânea cumva flămând, mai erau gnocchi în sos tomat; dacă rămânea mâncare, mama se supăra foc. Frank era singurul slab în neamul acela de mîncăi, ceea ce o făcea pe mamă să lăcrimeze la gândul că bietul băiat era singur și flămând în San Francisco, orașul ăla depravat de atei, vagabonzi, drogați și homosexuali. Din două în două săptămâni îi trimitea cu poșta rapidă chifteluțe congelate.

În zborul spre Arizona, cu escală la Denver, Frank avea șapte ore să studieze cazul Alperstein, un magnat apropiat de președinte, acuzat de trafic de minori, deturnare de fonduri publice și spălare de bani. La o emisiune de știri, Frank apăruse în spatele tipului, ceea ce maică-sii aproape că i-a provocat un infarct; a în-cercat să-i explice la telefon că oricine are dreptul la apărare, clientul său era nevinovat până la proba con-trarie, dar ea l-a întrerupt țipând: „Mi ha spezzato ii cuore! Chepeccato! Unfiglio mio che difende unpedofilo!”¹ Și i-a trântit telefonul. Avea dreptate, Alperstein era un scârbos. I-a trimis o cutie de ciocolată cu un bilet de împăcare înăuntru.

Era zăpăcit de zborul de noapte de la San Francisco la New York, de excesul de mâncare de la părinți și de lipsa de somn, dar voia s-o revadă pe Selena; ea era motivul fundamental al maratonului aerian, altminteri totul s-ar fi putut rezolva prin Zoom. Se gândise la ea mai mult decât

era normal, deși era departe de idealul său feminin și, judecând după limbajul corporal, nu părea foarte interesată de el. Ciudat. Dar poate că era genul ei de cochetărie, și-a zis. Ia să-i mai dea o șansă.

La aeroportul din Tucson a închiriat o mașină și curând a ajuns la Nogales, oraș înfipt într-un peisaj deșertic de dealuri și munți și despărțit de geamănul său din Mexic de lungul șarpe negru al zidului de la graniță. Spera să fie cald, în perioada aceasta a anului temperatura era mai plăcută decât frigul de decembrie de la New York. Biroul Proiectului Magnolia era închis, Selenă îl aștepta acasă, semn bun, și-a spus el. Se simțea epuizat, dar, dacă îi dădea voie să facă duș, s-ar fi spălat, s-ar fi bărbierit, s-ar fi schimbat și ar fi invitat-o la cină în oraș. Era cu trei ore mai devreme decât la New York.

Blocul de beton era aidoma celorlalte de pe stradă și nu vedeai un copac. Liftul nu funcționa. A urcat pe scările de o curățenie îndoielnică, a ajuns la ușa verde. I-a deschis o femeie, colega de apartament; i-a dat un pahar cu apă, a luat pisica de pe canapea ca să-i facă loc. Frank era alergic la pisici.

Locuința consta dintr-un living-sufragerie despărțit de mica bucătărie de o masă mare, un culoar din care se făceau două uși, pesemne camerele, și o baie în capăt. Fiecare perete era zugrăvit în altă culoare - bleu-ciel, teracotă, scortîșoară, mușchi, piatră; firește, culorile deșertului. Efectul era apăsător, canapeaua acoperită cu o cuvertură ecosez luată la mână a doua sau a treia nu îmbunătățea lucrurile. S-a gândit cu nostalgie la apartamentul său alb, aerisit, ordonat, simplu, masculin.

Femeia i-a spus că Selenă va veni în scurt timp și a plecat la o întâlnire. O jumătate de ceas mai târziu, Selenă l-a găsit pe Frank sforăind ușor pe canapea, cu pisica pe burtă. I-a pus o pernă sub cap și l-a învelit cu o pătură, căci noaptea se făcea frig, a luat pisica și s-a dus în camera ei.

Lumina nemiloasă a dimineții (era ora Șase) și aroma de cafea l-au trezit pe Frank, căruia i-au trebuit câteva clipe ca să-și amintească unde se află. Avea gura uscată, o barbă de două zile și senzația că mirosea a transpirație. Selenă, în blugi și cu părul umed, i-a pus înaintea o ceașcă de cafea.

— Sus, tinere, avem multe de făcut și aici începem devreme.

— Trebuie să fac un duș, în geantă am o cămașă curată.

Selena i-a arătat unde era baia, a hrănit pisica și s-a apucat să prăjească bacon și să toace legumele pentru tortilla. Micul-dejun era singura ei masă ca lumea, în rest se hrănea cu sendvișuri și sucuri. După o jumătate de oră Frank Angileri a apărut înprospătat. Punea mare preț pe toaleta personală, îi plăceau dușurile lungi și fierbinți, călătoria cu vreo sase cosmetice în ambalaje mici, nu le folosea niciodată pe cele de la hoteluri.

Aroma loțiunii de ras și a apei de colonie avea o nuanță delicată de mosc; citise undeva că avea efect afrodisiac. Tortilla se răcise, Selena vorbea la mobil în spaniolă. Pesemne conversația zilnică cu ai ei. După care a scos un dosar și l-a desfăcut pe masă.

— Clienta ta este Anita Diaz și are șapte ani. A fost despărțită de mama ei, Marisol Diaz, la sfârșitul lui octombrie. Stă de opt săptămâni într-un refugiu. Mama a fost dusă într-un centru de detenție din Texas; de fapt, o adevărată închisoare privată faimoasă pentru maltratări și abuzuri, o instalație enormă înconjurată de sârmă ghimpată. Au mutat-o destul de repede, pare-se pentru o problemă de sănătate, pentru că ajunsese slăbită în urma unei împușcături primite în țara ei și a drumului greu, dar nu e sigur. Se presupune că apoi a fost deportată.

— Unde?

— Nu știm. Familia e salvadoriană, dar nu avem dovadă că Marisol a ajuns acolo, de regulă sunt lăsați dincolo de graniță, în Mexic. Nu am reușit să dăm de ea.

— Cum a ajuns aici împreună cu fetița?

— La jumătatea lui octombrie au cerut azil chiar aici, în Nogales. Au fost respinse, n-au putut traversa granița. E în vigoare un ordin prezidențial care nu permite trecerea. După zece zile, Marisol a trecut ilegal granița și a apărut în Statele Unite, în zona deșertică, unde a fost arestată împreună cu fetița. Le-a spus celor de la punctul de frontieră că fugeau de un bărbat care le urmărea; un asasin, care încercase s-o omoare; i-a arătat ofițerului cicatricea recentă de pe piept unde fusese împușcată. Toate astea apar în raport. Ce nu apare e răspunsul oficialului: „Nu te cred, așa zic toți, eu nu sunt plătit ca să vă las să intrați în SUA.”

— Dar țara are obligația legală de a-i proteja pe cei care cer azil, a spus Frank.

— Asta în teorie, dar în practică sunt tratați ca niște delincvenți. Nu îi dorește nimeni. Politica de tolerantă zero

a fost implementată pentru a-i convinge să renunțe, despărțind copiii de părinți.

— Și fetița?

— Așa cum ți-am spus, e la un centru pentru minori. A reușit să vorbească cu maică-sa la telefon de două ori, după care mamei i-am pierdut urma.

— Dar cum e posibil?

— Dezordine, reavoință, neglijență, impunitate. Nimeni nu va plăti pentru asta, ordinele vin de la Casa Albă.

— S-a stabilit data audienței judecătorești pentru fetiță?

— Încă nu. Asta e misiunea ta, Frank: trebuie să eviți ca judecătorul să o deporteze și să avem timp să dăm de mama ei sau de o rudă din SUA care s-o ia în grijă. Au făcut presiuni asupra Anitei ca să ceară plecarea voluntară, deși, din spusele maică-sii, în țara lor e în primejdie de moarte.

— Dar are șapte anișori!

— Se întâmplă mereu, să știi. Am avut parte de un caz absurd. Judecătorul l-a întrebat pe clientul meu dacă era de acord cu deportarea voluntară în țara sa. Ce să zică copilul? Avea doar un an și încă nu vorbea! Dar Anita e deșteaptă: refuză să se întoarcă în Salvador fără mama ei.

Selena i-a mai spus că din convorbirile telefonice cu Marisol aflate că ele stătuseră trei zile la „ghețarie” alături de alte femei cu copii, unii mai mici de un an, dârdâind de frig pe cimentul gol, având doar o pătură subțire. Teoretic, aveau de stat acolo doar câteva ore, până la interogatoriu și mutare, dar adesea treceau trei sau patru zile. Un copilăș de cinci ani era singur, fusese despărțit de tată; îl striga întruna, femeile încercau în zadar să-l aline. Condițiile erau rele: mâncare pe sponci, facilități sanitare inexistente, lumina aprinsă pe timpul nopții, abuzuri verbale. Anita se plângea de sete, un gardian i-a spus că dacă vrea apă să se ducă în țara ei. Văzând copilul care plângea după taică-său, Marisol a intuit că se putea întâmpla și fiică-sii: a încercat s-o pregătească, i-a spus că precis vor fi și ele despărțite câteva zile, dar să nu se sperie, vor avea grijă de ea și se vor revedea în curând; să aibă răbdare și să fie curajoasă, era încă o încercare, apoi vor avea o viață bună în Statele Unite.

— Pe Marisol au dus-o cu cătușe la mâini și la picioare la interogatoriu, când s-a întors, Anita nu mai era.

N-a mai văzut-o. Încă o mamă căreia nu i s-a permis să-și ia rămas-bun de la copil. Personalul nu are experiență, e

supraaglomerat. Unii cer să fie mutați, nu suportă să îndeplinească ordinele...

Frank Angileri și-a luat capul în mâini. De când lucra ca avocat văzuse de toate, dar nu și cruzimea instituționalizată de care-i vorbea Selena.

— Vai, Selena! Eu sunt obișnuit să reprezint corporații și clienți precum Alperstein, care plătesc o avere ca să păcălească justiția, nu știu dacă am să fiu în stare să fac cele necesare ca s-o apăr pe Anita.

— Esențial este să fii disponibil și judecătorul să nu te prindă cu vreun detaliu tehnic de care să se agate ca să respingă cazul.

— Nu prea știu nimic despre legea imigrării...

— Te apuci s-o tocești, am să te ajut și eu, Frank.

Adăpostul la care l-a dus pe Frank era unul dintre cele mai bune din cele răspândite prin țară. Capacitatea așezămintelor era între o sută și patru sute de copii, dar acesta avea doar nouăzeci și doi. Copiii primeau un număr - adesea, personalul nu putea pronunța numele sau îl uita -, dar pentru Selena era un punct de onoare să-i cheme pe fiecare pe nume: „Au pierdut totul, de ce să-și piardă și identitatea?”

— Un reporter a descris un astfel de centru ca pe o scenă haotică de jeg și boală, copiii erau murdari, gripa făcea ravagii, nu aveau haine curate, paturi, baie, săpun și periută de dinți, duhoarea se simțea de afară. Eu cred că de-asta nu mai permit accesul presei. Dar aici n-ai să vezi așa ceva.

Centrul consta din zece unități cu o curte comună pentru copiii mici, cel mai mic avea unsprezece luni, Anita era cea mai mare. Erau împărțiți în grupe de opt sau zece, de fiecare se ocupau două îngrijitoare.

— Copiii ar trebui să stea cât mai puțin în aceste centre, i-a explicat Selena. Dacă nu au o rudă apropiată sau un tutore care să-i ia în grijă, sunt plasați în adopție. Uneori părinții nu vin să-i ceară pentru că nu au acte și se tem să nu fie arestați și deportați. Cazul Anitei e neobișnuit, stă de mult timp aici din cauza unei încurcături administrative.

I-a mai spus că unele centre pentru copii mai mari, de obicei veniți singuri, erau adevărate închisori, ca de exemplu un imens subsol al unui supermarket din Texas sau o bază militară din Florida. Unele centre erau administrate de întreprinderi private, interesate să includă

un număr cât mai mare de copii și pe o perioadă cât mai lungă, căci câștigul era uriaș. Pentru guvern, costul zilnic al unui copil era mare; organizațiile pentru drepturile omului, presa și membrii Congresului nu aveau voie să viziteze centrele.

— Misiunea mea e să mă ocup de cazurile care-mi revin; suntem copleșiți, sunt prea mulți copii, asistentele sociale nu mai fac față. Trebuie aflat cum s-a produs separarea, procurat apărarea legală, căutat rudele și, pe cât posibil, găsit asistență psihologică. Informațiile se obțin greu, unii copii sunt prea mici, nu-și amintesc sau încă nu vorbesc, sau sunt traumatizați. Sunt mulți copii precum Anita care nu-și pot găsi părinții. Poate dura ani de zile să-i găsim și să reîntregim familiile. Uneori este imposibil. E un coșmar...

— Dacă știu că pot fi despărțiți de copiii lor nu pricep de ce toți oamenii ăștia riscă să traverseze granița, s-a mirat Frank.

Și-atunci Selena i-a explicat de ce veneau. Majoritatea erau din Guatemala, Salvador și Honduras, teribilul „Triunghi nordic”, una din regiunile cele mai periculoase din lume, unde sărăcia ucide lent, violența domestică omoară femeile, bandele, narco-traficanții și crima organizată ucid cu violență, iar guvernele corupte ucid cu impunitate. Nu era de mirare că destui refugiați preferau să nu-și mai vadă copiii, fugiseră din motive întemeiate. Și credeau că, oricât de dură ar fi fost birocrăția americană, era preferabilă terorii din țara lor.

— Și care ar fi soluția, Selena? Nu putem primi milioane de imigranți și refugiați.

— Soluția nu e să ridicăm ziduri și închisori, cu atât mai puțin să despărțim familiile, Frank. Trebuie reformat sistemul de imigrare și să ajutăm să se rezolve cauzele pentru care oamenii fug din țările lor. Căci nimeni nu fuge de prea mult bine, o fac din disperare.

— Dar nu e treaba guvernului american.

— Americanii au provocat o mare parte a dezastrului din țările astea. Pentru a lichida mișcările de stânga au înarmat, îndoctrinat și antrenat militarii și au finanțat represiunea. Justificarea a fost impunerea democrației, dar de fapt am făcut exact contrariul: am distrus democrații și am impus dictaturi brutale care apărau afacerile americane.

— Selena, tu ești cumva comunistă?

— Aproape nimeni nu mai e comunist, Frank, nu fi prostuț! Mă rog, or mai fi în China și în Coreea de Nord. Aici nu e vorba de stânga, dreapta sau de altă ideologie, ci de a găsi soluții practice.

L-a dus apoi să vadă una dintre „căsuțe”, un adevărat cămin, compus dintr-o sală comună, trei camere cu câte patru paturi, o baie și o chicinetă unde se pregăteau biberonele și se încălzea mâncarea. Într-un colț era un mic pom de Crăciun, pereții erau împodobiți cu desene ale copiilor și decupaje de hârtie în stil mexican. Hrana era bună, îmbrăcămintea o furniza adăpostul, copiii veneau doar cu hainele de pe ei; aveau ore de recreație, se uitau la televizor, se jucau; aveau o rutină fixă și bine organizată. Alte centre fuseseră acuzate de abuzuri asupra minorilor, chiar și de viol, dar ea nu se întâlnise cu astfel de cazuri. Copiii, în pantaloni și tricou, erau curați, dar Frank a fost izbit de tăcerea generală, în contrast cu scenele de plâns descrise de Selena. Desenau cu carioci și n-au ridicat privirile. Selena i-a arătat-o pe singura fetiță care nu desena; stătea pe pat, cu o păpușă de cârpe în brațe.

— Anita, sunt eu, a strigat-o în spaniolă.

Fetița a sărit imediat din pat și a venit la Selena, care a strâns-o la piept. Era slăbuță și scundă, cu pielea aurie a rasei amestecate, trăsături delicate și păr negru tuns cu foarfecă. Selena îi spusese lui Frank că în general nu era timp să se stabilească o relație de încredere cu copiii - erau mutați prea repede și personalul se schimba în mod constant -, dar de Anita se ocupase de la bun început.

— El este Frank, salută-l.

Fetița a înghețat. Selena îl prevenise pe Frank că Anita nu avea încredere în bărbați, nici măcar în puținii asistenți sociali care activau la adăpost, precis că în urma unei experiențe cu vreun grănicer sau cu altcineva din trecut. Frank a pus un genunchi la pământ ca să fie de aceeași înălțime cu copila.

— Nu te teme, Frank e bun, te va ajuta să fii împreună cu mămica ta.

După o pauză care i s-a părut eternă, Anita a întins o mână șovăitoare și Frank i-a strâns-o. Abia atunci și-a dat seama că fetita era oarbă.

A doua zi, Frank Angileri a luat avionul spre San Francisco. Stătuse câteva ceasuri bune la refugiu, mai întâi jucându-se cu Anita ca să se familiarizeze cu el, apoi punându-i întrebări într-un birouaș. La prânz au mâncat

toți trei niște burritos încălziți, iar la Șase seara, cu un carnet plin de notițe și mintea praștie după ex-periența cea nouă, s-a instalat la Selena, pe un pat improvizat în living. Ar fi trebuit să se ducă la un hotel din Tucson, rezervase deja camera, dar a acceptat fără să stea pe gânduri invitația Selenei. Renunțase între timp la planurile de a o seduce, era implicat în ceva mult mai serios decât o idilă imaginară; orice insinuare ar fi fost alături cu drumul și jignitoare. Avusese o idee nefericită, categoric era cazul să-și corecteze acest obicei. În plus, poate că Selena ar fi râs de el. Era clar că nu reușise să o impresioneze.

Zborul dura două ore și jumătate, timp suficient pentru a revizui dosarul Alperstein, dar n-a făcut-o, ci a recitat notițele legate de Anita. Fetița se dovedise mult mai matură decât se aștepta, poate că aici contaseră călătoria cea lungă și trauma despărțirii de mamă. Se descurca singură, orbirea era compensată de memorie și atenție, nu-i scăpa nimic, parcă avea antene cu care capta realitatea. Exceptând faptul că era nedezi-pită de Didi, păpușa căreia îi vorbea în șoaptă, părea mai mare cu câțiva ani, ceea ce accentua contrastul cu silueta ei firavă. Selena a făcut pe interpretul, însă el a constatat încântat că înțelegea aproape tot ce spunea fata, spaniola din liceu nu dispăruse.

Anita a confirmat ceea ce știa de la Selena, a vorbit despre viața de dinainte și de călătoria din Salvador în Guatemala, apoi prin Mexic până la granița cu Statele Unite. Ii era dor de mama, se stăpânea să nu plângă.

— Am aflat că nu te-ai născut oarbă, Anita, a spus Frank.

— Când eram mică am avut un accident. Dacă e multă lumină văd un pic. Eu am fost la școală și am învățat să citesc, dar cred că am uitat. Școală aia nu era pentru orbi.

Selena a adăugat că în Statele Unite exista o verișoară sau o mătușă a familiei, dar nu reușiseră să o găsească, pesemne o rudă a tatălui Anitei, Rutilio Diaz, care murise când fetita avea trei ani.

— Cu cine stăteai înainte, acolo, în țara ta? a vrut să știe Frank.

— Cu Buni Edu. E bunicuța mea. Si cu bunicutul, dar el e bolnav și stă tot timpul în pat. Mami venea sâmbăta si duminica.

— Știm că ai făcut cu mama ta un drum lung și greu, a durat cam o lună, ați mers și pe vagoanele mărfurilor...

— Da, alături de alții. Eu eram cea mai mică.

— Știi de ce ați făcut voi drumul ăsta?

— Pentru că un bărbat voia s-o omoare pe mămica. A tras în ea. Buni Edu m-a luat la spital să o văd și m-am speriat tare, credeam c-o să moară, dar ne-am rugat și am aprins lumânări la biserică, și n-a murit. Când s-a făcut ceva mai bine a venit să mă ia, și atunci am plecat. Ea și Buni Edu au plâns mult, dar eu n-am plâns, pentru că i-am promis mamei să fiu cuminte.

— Și cine era bărbatul acela?

— Nenea Carlos. Avea uniformă și pistol.

— Carlos și mai cum?

— Gomez. Mai venea pe la Buni Edu, dar ea nu-l iubea. Nici mămica.

— Mai spune-mi despre bunica ta. Cum o cheamă?

— Eduvigis.

— E soacra lui Marisol, a intervenit Selena, mama lui Rutilio Diaz. Numele de fată al lui Marisol era Andrade, după căsătorie s-a numit Marisol Andrade de Diaz. Pentru a simplifica, aici se numește Marisol Diaz în registrul de imigrare.

— Buni Edu e foarte bună. Avea grijă de mine în timp ce mama muncea. Lucrează și ea.

— Ce lucrează?

— Cu indigoul. Știe totul despre indigo și le explică vizitatorilor și turiștilor.

Seara, Selena i-a completat notițele lui Frank cu o serie de detalii legate de odiseea Anitei și au pus la punct o strategie legală. Au mâncat pizza și au ascultat muzică latino. Era trecut de miezul nopții când s-au dus la culcare, ea în camera ei, el pe canapeaua plină de păr de pisică. Selena a adormit de cum a pus capul pe pernă, nebănuind că el se tot suceea cu gândul la ea. Când era adolescentă conștientizase atracția pe care o exercita asupra bărbaților, și o vreme se jucase cu acest lucru, dar după ce apăruse Milosz Dudek în viața ei renunțase, apela la farmecele ei doar când trebuia să ceară o favoare unui bărbat în legătură cu copiii pe care îi apăra.

Dincolo de peretele subțire, Frank era târât de o forță misterioasă de care încerca să se apere enumerând deosebirile și obstacolele care-l despărteau de Selena: hainele ei neglijente, lipsa ei de cochetărie și rafinament, prostul ei gust - vezi apartamentul; în fine lista era lungă,

dar nu apuca s-o completeze pentru că se suprapuneau imaginea corpului ei generos, privirile deschise, glasul ferm și ritmat, felul lejer și vesel în care îmbrățișa viața deși era atâta durere în lume. Se gândea și la copila Diaz: intuia că avea să fie cazul cel mai importat din viața sa, singurul important. Dacă o zbârcea cu Alperstein risca să-și distrugă cariera, așa cum îl avertizase Lambert, dar dacă greșea în cazul Anitei și-ar fi pierdut liniștea sufletească.

ANITA

Nogales, noiembrie-decembrie 2019

Mami trebuie că e foarte aproape, așa mi s-a părut la telefon. Tu ce crezi, Claudia? Nu-i așa că se auzea foarte aproape? Eu nu am plâns, deși aș fi vrut. De fapt, am plâns un pic, dar ea nu și-a dat seama pentru că am făcut-o pe tăcute. Uite, Claudia, dacă mămica ar putea veni să ne ia, ar veni. Numai că acum nu poate. A plâns și ea, de-aia i-am spus că aici, în casa asta, cu ceilalți copii e tare mișto, nu e ca la Ghețarie, avem curte și jucării, și uneori primim înghețată. De ce să-i spun că nu vrem să mâncăm pentru că nu ne place mâncarea? Nu e ce ne făcea Buni Edu. Mai bine să nu știe. Miss Selena a zis că încearcă s-o sune din nou zilele astea, dar e greu pentru că pe mami au mutat-o în altă parte. Așa că nu trebuie să plângem pentru că o întristăm și mai mult pe mami. Dacă vrem să plângem și nu putem vorbi, o pun pe Didi la mobil ca să audă ce vorbește.

Sigur că-mi amintesc cum au dus-o pe mami în lanțuri, dar așa fac mereu cu persoanele de la Ghețarie, nu durează mult, pe urmă le scot; nu trebuie să plângem pentru asta. Eu nu am văzut, dar am auzit gardienii și zgomotul lanțurilor și glasurile mamei și ale celorlalte femei din Ghețarie care strigau că de ce se purtau așa cu niște femei cumsecade, mame cu copii, că nu eram narcotraficanti și nici delincvenți, dar nu le-au luat în seamă. Au luat-o pe mami, a apucat doar să-mi zică să nu mă sperii, că se întoarce repede. Nu știu dacă s-a întors, Claudia, că imediat ne-au luat și pe noi și ne-au urcat în autobuz.

Miss Selena mi-a spus și ea că suntem aici doar pentru o vreme, până rezolvă actele cu mami, după care ne duc la ea. Aici ne simțim bine, ne simțim superbine, asta trebuie să-i spunem când vorbim cu ea la telefon. Pricepi, Claudia? Nu trebuie s-o îngrijorăm, nu trebuie să-i spunem că suntem

singure și speriate, și nici să n-o întrebăm de ce ne-a dus aici, în nord, știe ea ce face. Acolo în Salvador o duceam bine până când a apărut Carlos ăla, și în mami a intrat frica. Si eu as vrea să mă întorc acasă la Buni Edu, vreau să fie totul ca înainte, nu vreau să stau cu necunoscuți care nici măcar nu vorbesc ca noi, dar în viață nu le poți avea pe toate.

Auzi, Claudia, când îți vine să plângi, fă ca mine: gândește-te la lucruri frumoase, la mami când era mulțumită și dormea cu noi, la Buni Edu cu câinii și păsările ei, la școala unde pictam cu degetele, săream coarda și dansam hora, la petrecerile de pe stradă, cu toți vecinii, cu baloane și petarde, și la picnicurile de pe plajă. Era frumoasă viața acolo, în țara noastră! Mai știi vreun cântec? Eu da. Hai să cântăm Pin Pon; nu? Atunci Orez cu lapte, asta îți plăcea: Orez cu lapte, vreau să mă însor cu o fetiță din capitală... Când îmi vine să plâng mă gândesc la turtele pe care le făcea Buni Edu vinerea și mă lăsa s-o ajut în bucătărie. Mă pricep să frământ coca, pentru asta nu ai nevoie de ochi. Pe urmă puneam masa cu flori din curte și o așteptam pe mami, care venea târziu, cu autobuzul, dar venea negreșit. Buni Edu n-o lăsa să facă nimic, că venea de la muncă, trebuia să se odihnească. Vineri seara ne uitam la televizor, și eu îi făceam masaj la picioare. Ea adormea, și-apoi trebuia să-i povestim telenovela. Dar sâmbătă nu mai era obosită și se trezea devreme și o ajuta pe Buni Edu să-i facă baie lui bu-nicu' și la treburile casei. Pe urmă ne duceam la plimbare. Vreau să nu uiți nimic din toate astea, de-aia îți povestesc, Claudia, dar tu știi.

Mă mai gândesc și la cărțile de povești de la școală și la cartea aia cu zâne și făpturi vrăjite pe care o avea Buni Edu. Ea ne citea, ții minte? Puteam citi și eu, dar nu repede, câte puțin. Cel mai bine era să încep o poveste, că citesc un pic, apoi să trec la alta, o pagină de ici, una de colo, amestecam paginile, și astfel povestea se schimba mereu și cartea nu se termina niciodată. Așa-mi plăcea mie să citesc înainte de accident. Acum trebuie să citesc cu gândul, în cap, asta până am să fac rost de o lupă din alea mari, cum avea Buni Edu și care mi-a folosit mult la școală. Zilele astea am să vorbesc cu miss Selena, poate îmi aduce ea o lupă; sper să nu fie foarte scumpă.

Ți-am mai povestit eu despre Azabahar, regatul vrăjit, unde noi două suntem prințese, mama e regină și Buni Edu e zâna ocrotitoare. Nu este cerul, e mai bun decât cerul, pentru că nu trebuie să mori ca să ajungi acolo. Nu există sfinți, nici martiri, doar Fecioara Păcii, doar ea poruncește. Pe steaua asta sunt oameni vii și musafiri de pe alte planete

și tot felul de animale, pe unele le știm de aici, altele nu trăiesc pe Pământ. Sigur, sunt și mulți îngeri păzitori și îngerese, că de aici vin, asta e țara lor. Mai sunt și ceva copii morți, nu mulți, și nici nu-ți dai seama, că parcă ar fi vii. Azabahar se află pe o stea de departe. La noapte, când e întuneric și dorm toți, o să ieșim în curte să ne uităm la steaua cea mai strălucitoare: e Azabahar.

Nu trebuie să plângem, pentru că o speriem pe Didi, și aici copiii plângăcioși nu sunt iubiți. Mămica s-ar întrista dacă ar ști că plângem și nu vrem să mâncăm. I-am promis că o fim curajoase. Nu-ți fie frică, învățătoarele sunt bune, nici gând să ne bată; copiii sunt și ei buni, aproape toți, dar cu Luisito și cu Rony nu ne jucăm, nu sunt buni, dar eu sunt mai mare și nu-i las să ne supere: dacă vrea să ne-o ia pe Didi le dau una de nu se văd și nu-mi pasă dacă o să fiu pedepsită. Rony e mai scârbos decât Luisito, e un Vierme de Caca; dacă se apropie, îl scuipăm. Iar pe prostul de Luisito îl cheamă Vomă de Iguană.

Știi, Claudia, azi-noapte când dormeai am văzut-o pe îngerașa mea păzitoare. E micuță. Eu credeam că îngerii și îngerile sunt persoane foarte înalte, în că-măși de noapte și cu aripi mari din pene, așa cum se văd la biserică, dar nu e așa. Sunt cam cât o pasăre togoroz. Îngerașa mea are niște aripi micuțe și transparente ca geamul, abia le vezi, nu are aureolă de aur, doar o antenă pe cap cu o pană în vârf, cu care și vorbește, pentru că nu are gură. Am putut s-o văd pentru că îngerii nu se văd cu ochii, ci cu mintea; chiar dacă sunt un pic oarbă, am văzut-o perfect, stătea lângă patul meu, albă toată, chiar și părul era alb, ca un nor. Țin minte cum erau norii, n-am uitat. La început mi-a fost cam frică, dar mi-a trecut când mi-a spus că era îngerașa mea. Mi-a vorbit pe mutește, în cap, de-aia n-a auzit nimeni, copiii au dormit mai departe, și tu la fel.

Mi-a spus că toți oamenii, dar toți-toți, au un înger păzitor. Și tu ai. De aceea trebuie să ne rugăm în fiecare seară, e ca un salut: „înger îngerașul meu, ce mi te-a dat Dumnezeu, totdeauna fii cu mine și mă-nvață să fac bine.” Îngerașii băieților sunt la fel ca îngerașele fetițelor, nu sunt ca la biserică, nu au aripi mari, doar că sunt albaștrui sau verzui, depinde.

Mi-a zis că o să ne ducă să vedem Azabaharul. Dacă mami nu vine repede să ne ia, ne întâlnim cu ea acolo. Data viitoare când mai mergem pe Azabahar ne va aștepta. E posibil să fie invizibilă, se mai întâmplă uneori, dar nu contează, o s-o simțim și o să-i vorbim. Da, putem s-o luăm și pe Didi. Dar e un secret al nostru, să nu spui la nimeni, că

află îngeraşa şi se su-pără şi nu ne mai duce nicăieri. Nu, n-o să plece de tot, Claudia, nu fi proastă, îngeraşa păzitoare e musai să stea lângă fetiţa ei, asta e treaba ei, nu poate pleca de nebună. Stă lângă tine, chiar dacă e supărată, dar dacă tii secretul o să fie mulţumită.

Aproape toţi copiii fac pipi în pat, ai văzut şi tu că aici mulţi îşi udă patul, chiar şi Viermele de Caca, de-aia au pus un plastic sub cearşaf, ca să nu se ude salteaua. Nu ştiu de ce se întâmplă aşa ceva aici, în nord, la Buni Edu nimeni nu-şi uda patul. Dar n-o să ne pedepsească. Miss Selenă mi-a spus că nu e motiv de pedeapsă, e un accident, nu e acelaşi lucru cu a te lua la bătaie sau a te apuca năbădăile. Nu mă supăr că ai păţit accidentul la mine în pat, ce să-i facem. Asta-i viaţa.

Sărbătoarea de Crăciun a fost tare frumoasă, am avut muzică şi ne-au făcut cadouri. Mie mi-au dat creioane colorate, dar nu-mi folosesc, aşa că mi le-au schimbat cu plastilină. Am să-ţi fac nişte şoricea ca să se joace Didi, ce zici? Toţi copiii erau mulţumiţi, nimeni nu a plâns, nimeni nu s-a certat. Ai fost supărată că nu era o iese, dar pe aici nu se face. Şi mie mi-a fost dor, deşi figurinele pe care le aveam în El Salvador erau tare mici, trebuia să ghiceşti cine era Sfântul Iosif şi cine păstorii. Primul Crăciun pe care l-am făcut fără Buni Edu şi fără mama. Tii minte că de Crăciun şi de Anul Nou mama nu muncea? Era vacanţa ei. Mergeam la plajă, la unchiul Genaro. Când ne vom întoarce în Salvador o să-l rog pe unchiul Genaro să mă înveţe să fac surf; nu cred că e o problemă că nu prea văd. Crăciunul fără mami şi Buni Edu m-a întristat, dar mi-a trecut când a venit Frank ăla şi a zis că încearcă să ne ducă lângă mama cât mai curând. Vorbeşte cam ciudat, dar mi-a plăcut. Nu prea ştie spanioleşte. Eu cred că e un om bun, pentru că e prieten cu miss Selenă. Sper să se tină de cuvânt.

SAMUEL

New Orleans, Londra, Berkeley, 1958-1970

Pentru cineva crescut în Anglia şi cu o viaţă atât de organizată precum Samuel Adler, New Orleansul a fost de-a dreptul fascinant. Anul 1958 a fost memorabil: în februarie a nins în oraş după douăzeci de ani, iar în martie Elvis Presley venise să joace într-un film. Mulţimea entuziastă s-a strâns înaintea hotelului, Elvis s-a văzut silit să urce pe

scara de incendiu și să intre prin acoperiș. După niște luni, când a ajuns Samuel, Elvis continua să fie unicul subiect de conversație printre tineri, în vreme ce criticii îl făceau praf, iar cei mai în vârstă repetau verdictul demolator al lui Frank Sinatra: „Rock and roll-ul este expresia cea mai brutală, oribilă, disperată și imorală pe care mi-a fost dat să o aud.” Numai că pe Samuel idolul rockului, cu jocul lui de solduri, nu-l interesa nicicum: el venise la New Orleans pentru jazz.

Dacă s-ar fi integrat în comunitatea imigranților din Caraibe în mijlocul căreia trăia la Londra poate că impactul n-ar fi fost atât de puternic, numai că singurul motiv pentru care închinase o locuință în umilul cartier era prețul; doar atât își putea permite. Trecea precum o fantomă prin mulțimea colorată și zgomotoasă a străzilor, nu vorbea cu nimeni, se închidea în casă și cânta la vioară fără să audă bătaia tobelor de afară și radioul vecinilor, cumpăra strictul necesar din piață, mânca mereu același lucru, nici nu gusta fructele și legumele venite din alte zări, fără să ia în seamă păsăretul piuitor din colivii, găinile și porcii gata să fie tăiați, peștele și fructele de mare din coșuri, florile și artizanatul. Toate astea le-a gustat dintr-un foc după ce a ajuns la New Orleans. La început nu prea înțelegea mare lucru - limba străzii era cajun, un dialect al fran-cezei — și i-a luat un timp să se adapteze la accentul englezei americane. Orașul l-a zguduit de-a dreptul, silindu-l să-și lepede timiditatea și mofturile. Dacă voia să învețe ceva despre jazz, trebuia să se arunce cu capul înainte în nebunia nocturnă din Cartierul Francez.

Avea zece zile la dispoziție și și-a propus să le folosească din plin pentru muzică, nu voia să piardă timpul cu turismul sau gastronomia, și ar fi reușit dacă soarta nu i-ar fi scos-o în cale pe Nadine LeBlanc în primul bar în care a pus piciorul. Localul, unul din multele de pe strada Bourbon, păstra același decor de la începutul secolului, mult jazz, puțină lumină, ticsit, multă lume în picioare, chelneri care circulau cu tăvi cu băutură printre mesele ocupate. Mirosul de fum, sudoare și parfum l-a făcut să tușească, parcă o mână înmănușată îl strângea de gât. Câțiva muzicieni afro-americani exuberanți cântau jucându-se cu notele, improvizând solo sau împreună cu ceilalți, fără să piardă deloc firul. Din când în când, un solist părea s-o ia razna pe altă galaxie cu pianul sau saxofonul, dar revenea invariabil la linia melodică, altul îi lua locul, dar basul marca inexorabil ritmul, chemându-i pe toți înapoi. Oare cum o făceau? Samuel știa că existau niște

semnale care indicau intrarea și ieșirea fiecărui solist, dar nu a observat nimic.

Era absorbit de muzică, intrase în ritm fără să-și dea seama, dansa pe scaun, când o femeie s-a așezat lângă el și i-a suflat fumul țigării în față. Incomodat, s-a tras în spate, dar când s-a risipit fumul a constatat că nu era o prostituată, ci o fată tânără și frumoasă.

— Salut, Humphrey, a strigat ea ca să se facă auzită.

— Nu mă cheamă Humphrey.

— Nu ți-a spus nimeni că semeni cu Humphrey Bogart? Parcă ați fi gemeni. Ai jucat în vreun film? Bogart este idolul meu.

— Nu a murit recent?

— Dar tot idolul meu rămâne. Aici nu putem sta de vorbă, vino cu mine, Mister Bogart, l-a luat ea de mână.

Samuel a apucat doar să lase o bancnotă pe tejghea și a urmat-o.

Pe stradă, fata l-a târât spre un grup de tineri care beau într-o mulțime de oameni de toate vârstele și rasele, puși pe petrecere. Muzica barurilor și restaurantelor se combina cu zarva mulțimii și discuțiile sonore de la un balcon la altul.

— E carnaval? a întrebat Samuel.

— Mardi Gras pică în februarie, e doar o seară normală de vineri. Mâine va fi și mai si.

— Mă numesc Samuel Adler, îmi pare bine.

— Eu sunt Nadine, a spus ea și l-a prezentat grupului ca pe noul ei prieten, Mister Bogart.

Nadine LeBlanc făcea parte dintr-o veche familie din oraș și tocmai își făcea debutul în societate, după cei doisprezece ani petrecuți într-un colegiu sever ținut de călugărițe și unde, după spusele ei, învățase să vorbească franceza, să mintă, să fumeze, să înjure în două limbi și să o șteargă pe fereastră de la etajul al doilea ca să iasă pe stradă. Acum savura fiecare minut dintr-o libertate pe care și-o luase cu japca, spre supărarea și neputința părinților. „Sunt independentă”, i-a declarat lui Samuel. Nu era, depindea total de familia ei, dar nu mai cerea voie pentru nimic. După ce terminau liceul, fetele din clasa ei socială se prezentau în lume - baluri, concerte, picnicuri, plimbări călare sau cu barca- pentru a fi văzute și prețuite pe piața matrimonială. Familiile își etalau puterea, relațiile și

averea, în timp ce debutantele își arătau hainele la modă și afișau mai multă virtute și modestie decât aveau. Cursa pentru dobândirea unui soț era nemiloasă; trebuia să te măriți până la douăzeci și cinci de ani ca să scapi de stigmatul de fată bătrână.

Nadine era excepția printre domnișoarele din clasa sa. Dacă înainte scandalizase măicuțele și pe ai ei, în acest an își propunea să scandalizeze tot orașul. Ultimul lucru pe care și—l dorea era să cultive reputația de virgină aristocrată pentru a pune gheara pe un bărbat aidoma tatălui sau fraților ei și să lăncezească în rolul de soție si mamă. Prefera să iste bârfe. Era o natură neîmblânzită, chiar așa se autocaracteriza, dar i se iertau multe pentru că provoca o simpatie irezistibilă. Mergea la baruri, fuma cu un port-țigaret, bea precum un soldat și dansa ca în transă, desculță și cu pletele în vânt, fără să-i pese de amestecul de invidie și repulsie pe ca-re-l simțeau tinerii și tinerele de condiția ei. Spre groaza părinților, se lăuda că avusese o străbunică negresă; societatea atât de rasistă s-a enervat, povestea a apărut în presă. Dar nimic din toate astea nu-l intimidă pe Samuel. Era vrăjit, fata era exact opusul lui, spărgea tiparele, îl sfida și îl ispitea. Nici frumusețea ei nu era convențională: era slabă și plată ca un băiat, avea un chip expresiv cu trăsături neregulate, sprâncene groase, părul negru, creț și ciufulit, pielea bronzată, un zâmbet larg și cam într-o parte, gura mare și rujată. Dar mai ales avea niște ochi limpezi de nuanța alunei, lui Sa-muel îi sugerau ochii unei pantere. Nadine posedă instinctul rar al seducției si, deși foarte tânără, îl folosea ca o expertă. „Am să te duc să asculți cel mai bun jazz din New Orleans”, l-a anunțat după ce a aflat că era interesat de acest gen de muzică.

Dar nu s-a limitat la jazz. Cu grupul ei de prieteni, mai tineri toți decât Samuel, bogați, incuți si lăudăroși, l-a instruit în viața cea veselă, l-a dus la petreceri private, au navigat pe Mississippi pe vaporul cu aburi care slujise drept tripou în urmă cu un secol, l-a dus să fu-meze hașiș și să bea whisky ordinar pe o insuliță din deltă numită Templul, unde pe vremuri pirații din Caraibe aduceau sclavi din Africa și prada dobândită în urma jafurilor, au mers noaptea prin cartierul caselor bântuite de morți-vii, fantome și vampiri (fetele țipau îngrozite, Nadine se lăsa fotografiată îmbrățișând un schelet). L-a dus la o ghicitoare din Haiti, o matahală de muiere cu turban pe cap și o puzderie de coliere de toate culorile, care locuia într-o căsuță din vechiul car-tier al metișilor liberi, unde femeia trăia din făcut far-mece, ghicit i vândut fetișuri de

protecție, de dragoste și moarte. Vrajitoarea l-a stropit cu sângele unei găini proaspăt tăiate, l-a afumat cu fum de tutun, i-a ghicit norocul în niște scoici și, pentru un preț rezonabil, i-a vândut un mănunchi de ierburi și osișoare învelite în-tr-o cârpă ca să nu poată fi deocheat.

— În banii ăștia poți să mă întrebi ceva, orice, a spus femeia, dar Samuel era pilit și n-avea nici o idee.

— Spune-mi dacă o să ne căsătorim, a profitat Nadine de ocazie.

— Sigur că da, drăguță.

După patru zile de petreceri, Nadine a părăsit grupul și s-a concentrat pe Samuel. Voia să fie doar cu el. Bărbatul care semăna atât de mult cu actorul ei preferat o atrăgea. Nici unul dintre cei care îi făceau curte nu-i ajungea nici la degetul mic, în comparație cu el păreau copii de țâță. Era fascinată de cultura lui europeană, dar intrigată de tăcerile sale; poate că englezul ăsta avea secrete, poate era spion, și pasiunea pentru jazz era doar un paravan.

La rândul său, Samuel a ghicit repede că sub masca de femeie fatală inspirată din filme se ascundea o fată zăpăcită, naivă și răsfățată, dar în primul rând gene-roasă și inteligentă. S-au îndrăgostit cu patima urgentă a primului amor al tinereții.

Iar când cele zece zile s-au scurs și Samuel s-a întors în Anglia, a cerut-o în căsătorie.

Au așteptat un an și mai bine; ea trebuia să fie ma-joră pentru a se mărita. Părinții lui Nadine n-au fost de acord: Samuel nu avea avere și nici poziție socială, era un necunoscut, iar fata nu era pregătită să se așeze la casa ei (poate nu va fi niciodată, și-au spus ei). Nadine a continuat să meargă la petreceri și să cocheteze cu numeroșii ei pretendenți, dar de ziua ei a anunțat că pleacă în Anglia la iubitul ei. Părinții au fost scandalizați, cum să trăiască cu un bărbat fără să fie casă-torită cu el! Dar ea a spus la revedere și a plecat în ținută de voiaj, cu o pălărie violet — îi scotea în evidență tenul - și o singură valioară drept bagaj.

S-au căsătorit la Londra într-o ceremonie civilă privată, singurii martori fiind soții Evans, pe care Samuel i i-a prezentat ca părinții săi spirituali. Abia atunci a aflat Pauline că Samuel nu avea familie, că rămăsese orfan de mic și că acel cuplu de quakeri reprezentau singura legătură afectivă stabilă. Și că nu era englez, ci evreu din

Austria; și-a imaginat, amuzată, reacția familiei sale rasiste și antisemite.

Decizia de a se mărita a dovedit că Nadine LeBlanc era mai matură decât ar fi putut crede cei care o cunoșteau. Soțul ei își câștiga pâinea cântând într-o orchestră și fiind profesor de muzică, suficient pentru a duce o existență decentă, lipsită de orice lux. Zestrea ei de viitoare mireasă rămăsese la New Orleans - o pregătea de la cincisprezece ani, conform tradiției familiilor bogate: lenjerie de pat și prosoape, fețe de masă brodate, lenjerie intimă din mătase și dantelă, cristaluri de Baccarat, tacâmuri Christofle, tot ce era necesar pentru a aranja o casă cu rafinament. N-aveau decât să le folosească surorile, ea n-avea nevoie. Isi lepădase trecutul fără remușcări și, contrar pronosticurilor pesimiste ale familiei, nu-i era dor de nimeni și de nimic. Și-a propus să fie fericită cu Samuel Adler și a reușit.

De pe o zi pe alta, nebuna casei, cum îi spuneau surorile și cum se autodefinia și ea mai în glumă, mai în serios, a devenit alt om. La New Orleans făcuse parte dintr-un clan numeros, dintr-o rețea de relații familiale și sociale care îi asigurau bunăstare și protecție. Nu se gândea la bani - era vulgar și nepoliticos - plus că îi avusese mereu, obișnuită fiind cu privilegiile și impunitatea clasei sale. Odată măritată, picase în realitatea imigranților în mijlocul cărora trăia; n-a privit înapoi, nu s-a gândit la ce pierduse.

S-a instalat în apartamentul hărtănit al lui Samuel, la etajul patru fără lift, chită să-l transforme într-un cămin primitiv. A acoperit pereții coșcoviți cu tapet, a cumpărat pleduri colorate pentru canapeaua decrepită și pat, a confecționat abajururi din hârtie și a umplut casa cu plante în ghiveci. S-a integrat în cartierul de antilieni de parcă ar fi venit din Jamaica, a învățat să gătească cu ingrediente necunoscute și să danseze pe ritmuri caraibiene în barurile și restaurantele în care se aduna lumea seara. Nici nu venise bine și a participat la un protest stradal împotriva agresiunilor poliției - era a fel de rasistă precum cea americană - unde a primit o lovitură de baston pe spinare care a trântit-o lângă niște tomberoane. Acolo au găsit-o mai târziu ultimii protestatari care se duceau acasă răgușiți de atâta strigat și cotonogiți de poliție. Au dus-o la o cafenea, care seara se transforma în bar și pistă de dans, și au chemat un vecin medic. Omul, născut în Trinidad, combina cu-noștințele profesiei cu înțelepciunea unui vindecător. A stabilit că nu avea oase rupte și a prescris odihnă, gheață și aspirine. „Este o tânără vitează și, în plus, însărcinată”, i-a anunțat pe cei prezenți. Ceea ce a integrat-o și mai mult pe Nadine în comunitate. Și-a făcut mulți

prieteni. Samuel, deși trăise ani de zile printre ei, nu cunoscuse pe nimeni până să-i deschidă ea ușile.

În scurt timp, Nadine i-a schimbat viața lui Samuel și i-a îndulcit caracterul. El intuia că nu o va putea domoli niciodată, i se scurgea printre degete precum nisipul, a încercat să se țină cât de cât după ritmul ei, dar n-a reușit. În cele din urmă, a renunțat și s-a mulțumit să-i contemple zborul eliptic, atât de diferit de propria sa viață. Ea era mult mai rapidă, imprevizibilă, explozivă, pătimasă, avea o inteligență intuitivă și sigură, care o făcea să tragă o concluzie în câteva secunde, în vreme ce lui același lucru i-ar fi luat săptămâni de cugetare și planificare. Era gregară, curioasă și îndrăzneță, intra în vorbă cu străinii, adopta animale, dispărea în misiuni misterioase - în timp, s-a dovedit că erau fapte caritabile. Veselia ei contrasta cu melancolia lui, spiritul ei liber nu avea nevoie de grija și protecția lui. Samuel știa că o iubea și avea nevoie de ea mai mult decât ea, ceea ce îi conferea lui Nadine o putere și mai mare.

Avea să și-o amintească mereu ca proaspăt căsătorită la Londra, cu burta mare și rotundă, în rochii de bumbac și șlapi, ducând o plasă cu verdețuri cu mersul ei sfidător. Acolo, pe străzile care numai englezești nu păreau, printre oamenii aceia bruneți, în aroma de cafea și în zgomotul de fond compus din claxoane, strigăte și muzică, Nadine și-a creat versiunea ei definitivă. Și-a propus să profite de arta și cultura pe care le oferea Londra; ajutată de soțul ei a învățat să guste muzica clasică, muzeele și teatrul (când aveau bani pentru bilet sau când își găsea ceva de lucru în culise). Camille s-a născut în 1961, într-o clinică din cartierul antilian, unde Nadine a împărtășit experiența nașterii cu o imigrantă din insula Santo Tomas, urmașă de sclavi. În timp ce Nadine gemea și înjura cât o țineau plămânii, așa cum învățase la școală ținută de maici, cealaltă cânta imnuri creștine între două contracții. Apoi, fiecare cu nou-născuta în brațe, au căzut de acord să le boteze Camille, în onoarea pictorului impresionist Camille Pissarro, pe care Nadine îl admira aproape la fel de mult ca pe Van Gogh. Cealaltă auzise numele în insula ei, dar credea că era un leac împotriva limbricilor.

Micuța Camille a crescut ca o extensie a mamei-sii, care o purta cu ea peste tot într-un fel de harnașament în spate, iar mai târziu de mână. Copilă, se purta ca un animal de companie bine dresat, putea sta cu orele într-un loc, jucându-se singură, iar mai târziu citind. Ca tată, Samuel a avut un rol pasiv. N-a trebuit să pregătească biberonul și nici să-i schimbe scutecele; ideea comună, pe care o

împărtășea și el, era că bărbatul aducea banii, iar femeia se ocupa de copii. Un aranjament care se potrivea firii sale solitare; îi era greu să stabilească legături, iar fiică-sa nu făcea excepție. Doar Nadine reușea să-i străpungă barierele emoționale. S-a legat de Camille abia după trei sau patru ani, când fetita raționa și avea chiar și simțul umorului. Era fiica perfectă a unui cuplu ocupat, nu deranja și era practic autosuficientă.

Talentul artistic care avea să-i aducă faimă lui Nadine la început într-un umil centru comunitar din apropierea locuinței, decorat cu zeci de tablouri din Haiti. Ea le studia cu orele, le fotografia, le copia, fascinată de teme și culori. Voia să picteze și ea așa, însă îi ieșeau niște imagini tipătoare, deloc autentice. Ca să pictezi astfel trebuia să fii din Haiti. Așa că, după ce Camille a început să meargă la grădiniță, s-a înscris la un atelier de artizanat; acolo a văzut pentru prima dată un război de țesut. A învățat tehnicile fundamentale și s-a apucat să creeze covoare din ce în ce mai îndrăznețe, în culorile din Haiti, care în timp aveau să devină opere de artă de valoare.

Samuel nu avea înclinații pentru poezie, totuși a crezut mereu că meseria de țesătoare era o frumoasă metaforă a personalității nevestii, care se deplasa prin viață colecționând și țesând povești și oameni, așa cum colecționa și teșea fire de lână de toate culorile pentru covoarele ei.

În 1968, când Camille avea șapte ani, lui Samuel i s-a oferit un post la Orchestra Simfonică din San Francisco. N-au stat pe gânduri, salariul era tentant și doreau o schimbare de peisaj. Au ajuns în California în ziua în care Robert Kennedy era ucis la Los Angeles și la două luni după asasinarea lui Martin Luther King la Memphis; țara trecea prin schimbări majore. S-au instalat provizoriu la o pensiune din Haight-Ashbury, cartier care fusese paradisul hipioților, dar care se îmburghezea pe măsură ce ultimii întârziați flowerpower se dispersau.

La orchestră, Samuel a avut o idee: să ofere publicului, înainte de fiecare concert, o prezentare a pieselor care urmau să fie interpretate și a compozitorilor, astfel ca, aflând mai multe, oamenii să aprecieze mai bine spectacolul. La început veneau cam treizeci sau patruzeci, majoritatea cărunți, dar s-a dus vestea și au început să vină tot mai mulți, inclusiv tineri; sala se umplea.

Conferințele informale, dar pline de informații au devenit populare, numele lui Samuel a dobândit prestigiu. I s-a oferit o emisiune săptămânală la un post de radio clasic,

apoi a fost angajat la Universitatea California din Berkeley. Înregistrările conferințelor și câteva cărți despre istoria muzicii clasice în Occident aveau să fie sursa lui de venituri cea mai consistentă în următorii ani. Totuși, la universitate nu a avut ocazia să dea frâu liber mării sale pasiuni: cursul despre istoria jazzului pe care îl propusese a fost ținut de un afro-american din Louisiana. I s-a explicat cu amabilitate că un englez alb nu era profesorul cel mai potrivit pentru această materie. Se consola mergând de câteva ori pe săptămână la cluburile de jazz preferate, unde uneori îl lăsa să improvizeze la pian. Erau clipe de fericire completă. Nadine îl însoțea arareori, avea alte interese.

În timp ce bărbatul ei, fidel firii sale raționale și solitare, se concentra pe ale lui, destul de rupt de noua realitate, Nadine bătea străzile absorbind energia turbulentă a epocii: drepturile civile și lupta împotriva rasismului, războiul din Vietnam și serviciul militar care trimitea sute de mii de tineri să lupte și să moară pentru o cauză în care nu credeau, ecourile revoluției studențești care cerea libertate de exprimare și care zguduise din temelii universitatea înainte de a se extinde în alte state. Berkeley era sufletul tânăr și pătimaș al țării. Nadine a fost fascinată de cultura progresistă, rebelă, multirasială și artistică a orașului, care i se potrivea mănășă.

O lăsa pe Camille la școală, lua autobuzul și își petrecea ziua în preajma campusului universitar, scenă a tot ce o interesa. Prânzea la un restaurant ieftin indian cu mâncare picantă pe care ajunsese să o aprecieze printre caraibienii de la Londra, asista la conferințe, se alătura studenților în marșuri și proteste, se ducea la concerte de rock, se strecura la anumite cursuri, desena afișe pentru diverse cauze, de la lucrătorii agricoli conduși de Cesar Chávez până la Panterele Negre, se amesteca printre meșteșugarii, drogații și cerșetorii de pe Telegraph Avenue.

Exact atunci a murit tatăl ei la New Orleans și i-a lăsat o moștenire la care nu se aștepta; iată că acea ramură a neamului LeBlanc era mai bogată decât credea. Fără știrea soțului, s-a apucat să caute o casă în Berkeley. A găsit una care i s-a părut ideală, argumentul principal fiind că avea un trecut istoric: era un fost bordel, sufletele fostelor profesioniste ale amorului bân-tuiau și acum prin încăperi. Lui Samuel acest pedigree nu i s-a părut impresionant, dar i-a plăcut poziția, foarte aproape de universitate. Plus prețul, o adevărată plească, pentru că fostul conac era acum o dărăpănată. Casa era cățărata pe o colină, avea o grădină mare și, dacă n-ar fi fost copacii crescuți în neștire, o vedere panoramică asupra golfului.

Casa, ridicată la începutul secolului, era acoperită cu lemn de sequoia, la fel ca alte conace din oraș, stilul era Queen Anne, cu două turnulețe, pilaștri, balustrade și frize sculptate, ferestre originale cu geamuri bizotate, prin care intra apa în zilele ploioase, și cinci trepte foarte uzate la intrarea principală. Splendoarea trecută se vedea în detalii, de la marmura pătată a băilor și parchetul de stejar cu model de tablă de șah până la candelabrele prăfuite de la parter, cu o puzderie de lacrimi de cristal, atât de greu de curățat. Văzută din exterior, părea tocmai bună pentru un film de groază. Nadine a botezat-o „casa fermecată”.

— Cum crezi tu că o să mobilăm și-o să încălzim căsoiul ăsta? a vrut să știe Samuel de cum a văzut-o.

— Puțin câte puțin. Deocamdată, închidem etajul, a hotărât ea.

Au închis și sufrageria și un salon. Nadine a mers la talciocurile din zona golfului și a cumpărat la mâna a doua cele necesare pentru a mobila restul. Abia așteptând să reia lucrul la covoare, pe care le abandonase la venirea în California, și-a instalat în cea mai luminoasă cameră războaiele de țesut.

Numai că odăile goale au început să se ocupe în-tr-un mod neașteptat pentru Samuel. într-o duminică dimineața, trezit devreme ca să iasă să alerge cum făcea zilnic, s-a dus în bucătărie să-i pregătească lui Nadine cafeaua - ea nu intra în funcțiune fără cofeină - și s-a speriat dând nas în nas cu o matahală care deschidea frigiderul. A tras un țipăt din rărunchi. Bărbatul s-a întors calm către el cu cutia de lapte în mână.

— Pacea fie cu tine, a grăit, sorbind din cutie.

— Cine dracu ești? a bâiguit Samuel cu glas tremurător.

— Fetu, a zis matahala, cu mustăți de lapte.

— Fetus?

— Fetu, frate, așa mă cheamă. Namaste.

— Și ce naiba cauți în casa mea? Chem poliția!

Fetu era din Samoa. Măsura aproape doi metri și cântărea peste o sută treizeci de kile, pletele negre îi ajungeau la jumătatea spatelui și purta o mustată rară și lungă de mandarin chinez. Avea pe el un tricou cu Malcolm X care îi sublinia colacii de grăsime, sandale de franciscan și un sarong (Samuel a crezut că era o fustă). Aspectul amenințător contrasta cu natura sa pașnică și relaxată. Nadine îl cunoscuse pe Telegraph Avenue, unde Fetu

conviețuia cu hipioți, vagabonzi și artizani care încercau să trăiască din vânzarea obiectelor pe care le confecționau. Fetu aparținea primei categorii: se lăuda că nu muncise niciodată - nu avea de gând să contribuie la capitalism -, însă făcea un pic de trafic cu hașiș și marijuana. Dormea cu ceilalți într-o clădire în ruină, cuib al drogaților și al săracilor lipsiți de orice speranță, dar fuseseră dați afară de municipa-litate pentru că năvăliseră șobolanii. Nadine, care îl considera prieten, îl invitase acasă pentru câteva zile: era iarnă și ploua.

Fetu nu deranja; ori bătea străzile, ori dormea. Nu părea grăbit să-și găsească alt acoperiș, casa fermecată a familiei Adler i se părea foarte comodă. Atât de comodă, încât și-a chemat și o iubită, o femeiușcă eterică, mamă a unei fetițe de vârstă lui Camille. Femeia era convinsă că fiică-sa era reîncarnarea unei zeițe celte, drept care o îmbrăca în tunici albe și-i puneă cununii de flori pe cap, deși fata părea cât se poate de normală.

— Cât timp o să stea aici? a întrebat-o pe Nadine.

— De ce?

— Aici nu e hotel. Nu-mi place să-i văd în salon și devorând tot ce e în frigider.

— Ce burghez ești, Mister Bogart! Dacă nu vrei să doarmă la parter, le aranjăm o cameră la etaj, ce zici? a sugerat ea.

Astfel a început invazia musafirilor lui Nadine. Nu toți veneau de pe Telegraph Avenue; nu doar unul bătuse drumul tocmai de la San Francisco. Mereu alții, unii stăteau mai mult, alții mai puțin, dar niciodată n-au fost mai puțin de zece suflete, fără să socotim copiii. Era o comună tranzitorie, lipsită de orice fel de norme, compusă din boemi, artiști frustrați, aspiranți la statutul de staruri rock sau vagabonzi sadea, majoritatea tineri și săraci lipiți. Firește, nimeni nu contribuia la cheltuieli, Nadine nu prea reușea să-și vândă covoarele, astfel că totul cădea în sarcina lui Samuel.

Situația s-a prelungit cu lunile. Curând, Samuel și Nadine au început să se certe atât de feroce, încât el prefera să stea cât mai puțin acasă. Totul îl enerva: traficul constant de necunoscuți, murdăria și dezordinea, mirosul de tămâie și marijuana, chitarele și dairalele, statuia lui Ganesh. Răbdarea i s-a terminat în ziua în care a dat de un trio care făcea amor în salon.

— Uite ce exemplu îi dau lui Camille! Trebuie să-i dai afară pe depravații ăștia chiar acum! a explodat el.

— Nu pot, Mister Bogart, unde să se ducă? Măcar să le dăm un termen.

— Măine să nu mai văd nici urmă de ei, dacă nu, îi dau afară cu poliția!

— E casa mea, eu am cumpărat-o. Sau ai uitat?

— Atunci am să plec eu.

— Fă ce vrei. Oricum, căsnicia noastră nu funcționează, ne merge rău și nici unul din noi nu e mulțumit.

— Ce vrei să spui?

— Pleacă și să nu te mai întorci!

Samuel a tras la o pensiune, așteptând să se calmeze spiritele amândurora, convins că Nadine se va potoli. După două săptămâni a primit notificarea divorțului pe care ea îl inițiasse, posibilitate care nici nu-i trecuse prin minte. A lăsat orgoliul și furia la o parte și a revenit la casa fermecată dispus să negocieze o soluție demnă. A găsit-o închisă. Pe măsuta telefonului era un bilet: „Am plecat în Bolivia cu Camille. Poți păstra casa.”

Dintotdeauna, Samuel visase o căsnicie ca aceea a soților Evans, Luke și Lidia, părinții săi spirituali. Un cuplu extraordinar. Se cunoscuseră de tineri în comunitatea quakerilor din Londra și își dedicaseră viața aproapei, mai ales copiilor în timpul războiului. Cât timp Lidia fusese în putere, mergeau în zonele de conflict armat să facă binele fără tam-tam, mânați de credința și iubire. Se țineau de mână, erau nedespărțiți. Când boala Lidiei se agravase, Luke o îngrijise ca o mamă; în ultimii ani o spăla, o îmbrăca, o hrănea, o plimba în scaunul cu roțile. Amândoi muriseră în urmă cu doi ani, ea de Parkinson, iar el luându-și viața a doua zi după înmormântare. Samuel și-ar fi dorit să aibă o dragoste de o asemenea calitate cu Nadine, dar nici el, nici ea nu aveau acest talent.

Exemplul soților Evans era imposibil de imitat; dispariția bruscă a lui Nadine și divorțul au fost lovituri fatale pentru visul amorului perfect și au accentuat solitudinea dintotdeauna a lui Samuel. A încercat să iasă cu alte femei, dar, negreșit, după câteva minute de conversație vorbea despre Nadine. La universitate ocaziile abundau, deși o normă tacită era să nu te încurci cu studentele. Peste niște ani avea să devină lege. Adesea, fetele se ofereau fără rușine profesorilor, unele pentru o notă mai mare, altele

pentru a-și demonstra puterea, câteva din pur capriciu. Samuel era la curent, dar nu picase în cursă; se ferea nu atât de scandal, cât de ridicol. Își văzuse colegii sucombând din vanitate, convinși să merituau dragostea unor fete de două ori mai tinere decât ei. Prevăzător, primea studentele în cabinet cu ușa larg deschisă și evita familiaritățile, ceea ce i-a întărit reputația de englez distant și rece. Viața socială i s-a redus la zero în absența lui Nadine, căci ea era cea care cultiva prietenii, el doar o acompania, corect, politicos, cu purtări impecabile, un aer distins și talent de bun ascultător.

A avut câteva scurte aventuri pur sexuale, nesatisfăcătoare și prea lungi, căci nu știa cum să le pună capăt fără a jigni femeia. Ceea ce i-a confirmat complexul de amant mediocru; plăcerea împărtășită cu Nadine era clar opera ei.

După o vreme a primit vești de la ea: nu mai era în Bolivia, se mutase în Guatemala, unde exista o minunată tradiție a țesăturilor. În plic erau și fotografii ale lui Camille, bronzată, slabă, desculță, despletită și fericită. Nu mergea la școală pentru că învăța multe în contact cu natura și cu băștinașii din zona lacului Atitlan, scria Nadine. Erau și două poze cu ea; într-una era împreună cu un grup de femei în costume populare, în cealaltă, de mână cu un bărbat în șort; Orlando, antropolog argentinian, scria pe spate.

Samuel a cerut concediu fără plată de la universitate și de la orchestra simfonică, și-a făcut valiza, a închis casa fermecată, și-a luat rămas-bun de la fantome și a plecat în Guatemala.

ANITA

Nogales, februarie 2020

Tu nu ți-ai văzut îngerașa păzitoare pentru că dormi mereu atunci când apare. Pe mine mă trezește foșnetul

zborului, seamănă cu cel produs de spălarea geamurilor. Pe a mea o văd aproape în fiecare noapte, ne și împrietenim.

Ți-am zis că e albă ca un nor? Ce-mi amintesc eu despre nori e că-și schimbau forma pe cer, ba erau animale, ba un tren sau vată de zahăr, ca aia pe care o vindeau la circ. Cred că nu ții minte cirul, Claudia, erai tare micuță atunci când ne-au dus. Asta era înainte de accident. Erau paiațe care își dădeau palme și trăgeau cu pistoale cu apă, erau trapeziști care zburau pe sus ca păsările și șase cățeluși care dansau pe labelle de dindărăt. Mămica a spus că cele mai bune circuri sunt aici, în nord. Într-o zi ne vor duce și pe noi la cel mai mare, are chiar și elefanți. Poate că atunci am să văd ceva mai bine. Îngerașele își schimbă și ele forma, la fel ca norii, uneori seamănă cu niște femei mîtitele, alteori par pui sau pânze de corabie, dar eu le recunosc după glasul lor din cap.

Zic c-ar fi o idee bună s-o luăm cu noi pe miss Selena când o să mergem pe Azabahar, dar deocamdată nu-i spun, mai întâi trebuie să-mi întreb îngerașa. Pe Frank nu-l invit, mai întâi trebuie să facă ce-a pro-mis, să ne ducă la mămica. Azabahar e tare departe, dar îngerașii și îngerașele închid ochii, rostesc vreo două cuvinte vrăjite, iar când deschid ochii au și ajuns. Așa o să ne ia și pe noi. Dar acum trebuie să mâncăm, Claudia. Nu ne place, dar e pizza; miss Selena zice că nu există puști pe lumea asta căruia să nu-i placă pizza. Aici nu sunt turte, dar din când în când primim mâncare mexicană, pe-aia o mănânc. Quesadillas nu sunt rele. Am să întreb dacă pe Azabahar se fac turte, eu cred că da.

Sper să găsim acolo copaci și plante, astea mă interesează chiar mai mult decât turtele. Tin minte culoarea verde. E cea mai bună, pentru că leagă totul, așa mi-a spus mie mămica. Aici nu vezi decât cactuși, nu fac umbră și au spini care înțepă ca albinele, mai bine să nu te apropii. Miss Selena mi-a spus că există niște munți fantastici, roșii ca zmeura, vineți ca sfecla, portocalii ca mango. Aș vrea să-i văd și eu. O să-mi aducă o lupă din alea mari — nu trebuie să plătesc nimic — și o carte cu peisaje din Arizona și din Canionul Colorado, care e o minune a lumii. Și-o să le văd cu lupa. Miss Selena e bună cu noi, e bună chiar și cu Didi, vrea să-i pună păr, că a chelit de tot, și să-i facă o rochiță nouă, dar tu n-o scapi din mână. Măcar s-o spălăm, că miroase urât, Claudia, așa n-o să o putem lua cu noi pe Azabahar. Ce-o să creadă, că suntem cerșetoare?

Tu ai văzut cum a fost, Claudia. Viermele de Caca m-a atacat primul, eu doar m-am apărat, doar nu era să-l las pe

puști să mă lovească. E un nesuferit, mereu dă în mine când nu-l vede nimeni, dar nu mi-e frică de el. Nu-i vina mea că i-a curs sânge din nas. Eu am vrut să-i dau în burtă, dar s-a mișcat și eu nu văd bine, așa că pantoful a nimerit în nas. Ce de sânge! Dar nu e drept să mă pedepsească doar pe mine, și lui să-i pună gheață și să-i dea înghețată ca să nu mai urle. Miss Selena a venit târziu, până atunci am fost pedepsită.

N-am vrut să te las singură, Claudia, dar m-au dus la birou și m-au pus la colț, cu fața la perete, dar pentru mine era tot aia, că tot nu vedeam mare lucru. Le-am explicat că Viermele de Caca a început, și mi-au zis să tac din gură, că eram pedepsită și agresivă. Dar el? El e agresiv. Tu știi că nu sunt plângăreață, dar m-au apucat năbădăile și era gata-gata să mă sufoc, dacă n-ar fi apărut miss Selena cred că muream. Mulți mor înecați cu apă, dar poți să mori și înecat cu aer. Abia m-am liniștit. Dacă mi s-ar fi întâmplat așa ceva la Buni Edu, m-ar fi băgat cu capul într-o găleată cu apă rece și gata, ar fi trecut, dar aici nu e voie, dacă faci asta unui puști te bagă la închisoare. De ce oare? Mult mai rău e să ții un puști în Ghețarie și să-l desparți de mamă, nu-i așa, Claudia?

Când eram în birou am auzit-o pe o învățătoare care îi spunea alteia că o să ne mute la un cămin adoptiv, pentru că stăteam de prea mult timp aici. N-am avut curaj să întreb ce e aia, și-ar fi dat seama că ascultam și m-ar fi pedepsit și mai rău. Am auz bun, îl aveam și înainte de accident, iar acum îmi folosește să aud ce spune lumea, deși nu înțeleg bine engleza. Dar ele vorbeau în spaniolă. Nu mi-a mirosit a bine treaba aia cu căminul adoptiv. Nu vreau să fiu adoptată, nu sunt orfană.

Ce mă îngrijorează e că ai început s-o uiți pe mămica, ești micuță, se mai întâmplă. Dar am să-și povestesc despre ea și, dacă închizi ochii și ești atentă, ai s-o vezi aievea. E drăguță mama. Înainte avea părul lung cu șuvițe blonde, foarte frumos, eu i-l periam, îi plăcea tare mult, dar când am pornit la drum l-a tuns scurt de tot, și mie la fel, ca să nu se încâlcească. Păi cum ar fi fost să mergem pe tren sau în zăpușeala de-șertului cu plete? Nu contează, părul crește. Al meu a ajuns după urechi, dar nu e la fel peste tot. Miss Selena o să mă ducă la tuns zilele astea, dacă mi se dă voie.

I-am povestit că mama ne-a tuns pe amândouă, asta a fost în Mexic, înainte de a ne urca pe tren, ca să nu se uite la ea bărbații și să ne supere. Și că ea o să-mi spună „fiule”, iar eu să-i spun „tată”, dar eu uitam, și tot mami îi spuneam.

Precis că n-o să mai fie chilugă atunci când o să vină după noi. Mămica e veselă, râde mult, i se văd dinții din față un pic despărțiți; adică râdea înainte de Carlos. Îi place muzica, adu-ți aminte cum dansam toate dansurile cu ea, chiar și swish, chiar și Buni Edu își lepăda câteodată papucii și dansa, dar ea nu știa decât salsa.

SELENA

Los Angeles, El Salvador, februarie 2020

Familia Duran era formată din femei singure, începând cu matriarha micului trib, de optzeci și patru de ani, deformată de artrită și un pic dementă. Se lăuda că fusese una dintre oțelitele „adelite” care luptaseră în armata lui Pancho Villa, numai că pe vremea revoluției mexicane încă nu se născuse. În tinerețe, măsura un metru patruzeci și cinci, cu anii devenise și mai scundă, dar era neobosită, poruncitoare și vorbăreată. Adevărul e că ajunsese în Statele Unite în anul 1954, traversând pe jos deșertul Arizonei, cu un bebeluș în brațe, săracă lipită, semianalfabetă, fără acte și nevorbind boabă de engleză. Avea optsprezece ani. A început prin a culege portocale și salată în sudul Californiei, cu fetița legată în spate. Câștiga mai puțin de un dolar pe oră și, la fel ca aproape toți imigranții care lucrau pământul pentru a pune mâncare pe mese străine, suferea de foame.

După zece ani, cu spinarea praf și arșă de soare, a găsit o slujbă la o fabrică de conserve, unde a lucrat până când fiica și nepoata au silit-o să iasă la pensie. Cu vârsta, imaginația i-a luat-o razna, iar când a cunoscut-o Frank Angileri părea un copil de opt ani, fudul și subnutrit. Pe lângă ea, strănepoata ei Selena părea uriașă.

Frank a adus un buchet de flori și o sticlă cu cel mai bun vin de Porto pe care îl găsisese, pentru că Selena îi spusese că străbunica își termina ziua recitând rapid rozariul și delectându-se cu un pahar din pomenita licoare.

— Și cum ai zis că-l cheamă pe prietenul tău? a întrebat-o pentru a treia oară bătrâna pe Selena.

— Mamă-mare, doar nu ești senilă, de ce mă întrebi același lucru?

— Ca să te enervez, a râs baba, mestecând aerul cu puținii dinți rămași.

— Bănuiam eu. El este Frank Angileri, avocatul care o reprezintă pe fetița oarbă despărțită de maică-sa.

— A, Anita Diaz, biata fătucă...

— Exact, vezi că ai memorie?

— Țin minte ce vreau să țin minte și nu-mi amintesc ce vor alții să-mi amintesc. Ce zici de familia noastră, tinere?

— Sunt impresionat. Patru generații de...

— Cinci. Că lipsesc străstrănepoții. Primii băieți care se nasc în familia asta. Eu am avut-o pe Dora la optsprezece ani. Neamul Duran rămâne borțos devreme.

— Asta pentru că nu stați să vă gândiți deloc, a ironizat-o Selenă.

— Dar tu, de atâta gândit ai să ajungi la menopauză fără copii!

— Nu-ți face griji, mă mărit zilele astea.

— Și ce, ca să faci copii trebuie să te măriți? Eu eram virgină când am avut-o pe Dora.

— Ai zis virgină, mamă mare?

— Da, ca Fecioara din Guadalupe și toate celelalte Fecioare din calendar.

— Știi că logodnicul meu e tradiționalist, nu vrea copii decât căsătorit, a lămurit-o Selenă.

— Dar dumneata, tinere, ce părere ai despre copii?

— Ajunge, mamă, lasă-l în pace pe avocat, a strigat fiică-sa Dora din bucătărie, unde pregătea prânzul împreună cu mama Selenei.

În duminica aceea Frank venise de la San Francisco de dimineață ca să o vadă pe Selenă și avea să se întoarcă la șase seara. Zborurile de zi la Los Angeles deveniseră o rutină a ultimelor luni, deși de regulă o făcea în avionul privat al lui Alperstein. O limuzină îl lua de acasă și-l ducea la aeroport, alta îl aștepta la Los Angeles și-l transporta la conacul magnatului din Paradise Cove Bluffs, o construcție de o mie de metri pătrați în mijlocul unei grădini demne de Versailles, cu plajă privată. Cazul Alperstein se rezolvase în urmă cu o săptămână cu bani. Mulți. Acuzatul nu trebuise să compare înaintea unui juriu și nici să-și sfârșască zi-lele în spatele gratiilor, dar reputația nu i-o salvase nimeni, presa a prezentat cu delicii toate detaliile scandalului. Ceea ce a compensat cât de cât imensa neplăcere pe care o trăise Frank trebuind să-l apere

pe tipul care își cumpăra încă o dată impunitatea. La firmă a fost felicitat, și-a primit comisionul și a aflat că în curând va avea un birou pe colț, cu două ferestre, la un etaj superior. Doar maică-sa l-a certat din nou la telefon pentru că apăruse un ticălos.

Selena petrecea câteva zile cu familia la Los Angeles și, dat fiind că San Francisco era la doar o oră de avion, îi sugerase să se vadă și să i-o prezinte cu aceeași ocazie pe bunica clarvăzătoare, că tot era curios. Nu se văzuseră de la finele lui decembrie, de la Nogales, unde se afla Anita, dar vorbeau des. Între ei se cimentase o prietenie solidă, inițial canalizată pe cazul fetei, apoi mult mai cuprinzătoare. Frank se simțea bine între femei, doar crescuse cu sororile sale. Dar îi era greu să definească ce simțea pentru Selena: îi prețuia prietenia și nu voia să riște făcând un pas greșit, dar recunoștea că dorința de a fi cu ea începea să semene cu o îndrăgostire.

Pentru Selena, care crescuse și muncea într-un mediu aproape exclusiv feminin, relația cu Frank era o noutate. Singurul bărbat pe care-l cunoștea bine era logodnicul ei; planul era să se căsătorească în aprilie. Mai bine zis, Milosz și femeile Duran făceau planuri, ea aștepta luna aprilie cu un nod în stomac. Era cu Milosz de opt ani, deși nu aveau multe în comun și existau aspecte și subiecte pe care nu le împărtășeau și le evitau, de pildă politica, unde aveau poziții opuse, sau imigrarea, asupra căreia nu se înțelegeau defel. În timp ce ea lucra cu refugiații, el susținea că a trece ilegal frontiera era un delict care trebuia pedepsit și că terminarea zidului la granița cu Mexicul, așa cum insista președintele, era esențială pentru siguranța națională; ce sens avea să porți războaie în țări îndepărtate în vreme ce hoarde ilegale îți invadau propria țară? Milosz nu aproba ce făcea Selena, ea n-avea nici pic de curiozitate pentru meseria lui. De asemenea, nu era de acord ca ea să locuiască în Arizona, însă asta avea să se schimbe după ce se vor căsători. Era sigur de dragostea lui pentru Selena și credea că și ea îl iubea. Nu observa că, de fiecare dată când vorbea despre nuntă, ea schimba subiectul.

Meseria pe care și-o alesese i se potrivea mănușă: era nevoie de atenție, disciplină, răbdare, rezistență fizică, prudență, respectarea propriilor limite, cunoașterea perfectă a vehiculului și a hărții, capacitatea de a suporta singurătatea și plictiseala. Un șofer fără vicii câștiga bine, putea face economii, investi, putea să se retragă încă relativ tânăr și să înceapă altă carieră. Asta își propunea și el, n-avea de gând să stea toată viața la volanul camionului. Între timp, asculta radio, podcas-turi și cărți audio; învăța astfel

spaniola, la îndemnul Selenei. Nu bea, nu folosea stimulente ca să rămână treaz, lucru frecvent printre camionagii. Avea grijă de el. După ani de șoferie nu luase un gram, avea aceeași greutate ca la terminarea serviciului militar.

Selenei îi plăceau corpul lui numai mușchi, ochii deschiși la culoare, pielea bronzată, mâinile sale mari și bătătorite, mirosul, tonul vocii. Îi dorea. O atrăgeau mai ales calitățile masculine prin excelență; forță, cu-raj, responsabilitate. Obişnuința îi conferea stabilitate, se simțea iubită și protejată, dar îndoielile rămâneau, îndoieli care sporiseră din decembrie trecut, când îl cunoscuse pe Frank Angileri. Știa că pentru Milosz viitorul fără ea era de neconceput. Știa și că, pentru ea, viitorul cu el era motiv de neliniște. Nu o tenta căminul ideal, nici viața domestică, cu copii la care visa el. Trebuia să ia o decizie. Repede. Milosz nu merita să-l țină pe jar. Aprilie nu era departe.

Femeile Durân spuneau că cei doi aveau un aran-jament ideal: multă afecțiune, puțină pasiune și fiecare cu treaba lui, ceea ce le lăsa timp. Selena se temea că timpul ăsta avea să dispară dacă se căsătoreau.

Dora Duran, celebra bunică a Selenei, avea șaiszeci și șase de ani și păstra stilul de acum patru decenii.

Curios, Frank o căutase pe internet și îi găsisese o pagină web cu interviuri și filmulețe despre succesele ei de prezicătoare. Își vopsea părul negru și își machia ochii în mod excesiv; prin contrast, mama Selenei, mai tâ-nără cu douăzeci de ani, purta blugi, un pulover larg și nu se farda deloc. Prezența impunătoare a Dorei o ștergea cu totul pe fiică-sa, nici numele nu i l-a reținut. Frank și Selena au trebuit să-l repete de două ori: Casandra. Tatăl Selenei, mult mai în vârstă decât nevastă-sa, murise când Selena și sora ei, Leila, aveau patru, respectiv șase ani. Casandra ținuse doliu vreo două luni, după care se înscrisese la universitate și devenise șefa unui laborator clinic; era stâlpul familiei, aducea banul în casă, dar nu avea putere de decizie.

Familia Durân - mama-mare, Dora, Casandra și Selena - aducea cu familia lui Frank din Brooklyn, cu diferența că aici erau doar femei. Se purtau cu aceeași tandrețe bruscă, cu aceeași loialitate necondiționată, încredere totală și fără pic de sentimentalism. Deși diferite de femeile Angileri, aveau caracteristici comune: erau puternice, practice și directe, ca mama și surorile lui, și la fel de ospitaliere. Casa femeilor Durân din Los Angeles semăna cu cea a părinților săi din Brooklyn: mică, ticsită de mobilier și obiecte ieftine,

caldă, mirosind a mâncare și a cafea. La masa lor, savurând felurile gătite în casă, bând bere și tequila, în vreme ce ele vorbeau în același timp, glumind și râzând, s-a simțit în largul său: cunoștea codurile.

Ideea de a pleca în El Salvador în căutarea lui Marisol Diaz fusese a lui Frank. N-ar fi mărturisit-o nici mort, dar îi venise aflând că Dora Duran nu primise nici un mesaj de Dincolo de la ea. Sperând că bunica avea s-o ajute să dea de Marisol, Selena îi arătase fotografia din raportul oficial, dar și mai multe poze ale Anitei. Dora a vrut să cunoască fetița, astfel că Selena o dusesse în Arizona, reușise s-o introducă în adăpost, deși vizitele erau interzise, și stătuse un pic cu ea, rămânând adânc impresionată:

— Cred că Anita are un dar, altfel decât al meu; poate va apărea în viitor, când o fi mai mare.

— De ce spui asta, bunico?

— Anita vede invizibilul, își poate imagina viitorul, poate ghici ce va veni...

— De fapt, trăiește în lumea ei, vorbește singură, are multă imaginație, i-a explicat Selena.

— Nu, eu cred că se deplasează în altă dimensiune. I-am simțit puterea, când am luat-o de mână, mi-a transmis forță.

— Dar de la Marisol ai perceput vreun mesaj?

— Nu, și sper să nici nu-mi comunice ceva, dar am să fiu atentă.

Dora Duran, găgâlicea de trei luni care ajunsese în Statele Unite cu mama ei traversând deșertul, începuse să fie cunoscută pentru darul ei de clarvăzătoare la vârsta de treisprezece ani. Matriarha familiei pretindea că acest talent îl aveau toate femeile din neamul lor încă din vremea conchistadorilor spanioli care veniseră în Mexic, dar extrem de puține avuseseră norocul să și-l dezvolte; ea însăși viețuia într-un permanent dialog cu sufletele absente, numai că nu o băteau la cap cu problemele lor, asta o răceau cu Dora, la ea veneau doar s-o distreze cu bârfe.

— Când i-a venit menstruația, Dorei i s-a oprit creierul. Au zis că era meningită. Și-a revenit, dar i s-a încins mintea și de-atunci are un picior aici și altul Dincolo, i-a spus bătrâna lui Frank.

Frank Angileri n-a prea înțeles, spaniola lui de școală nu bătea până la subiectele paranormale, i-a tradus Selena,

după care a adăugat:

— Străbunica are mai multe teorii, de exemplu că bunicii i-a intrat un scorpion în ureche sau că a mâncat ciuperci otrăvite într-un cîmîtir.

— Dar teoria dumneavoastră care e? a întrebat-o Frank pe Dora.

— Nici una. Aș prefera ca morții să mă lase în pace.

— Unii lasă treburi nerezolvate pe lumea asta și de-asta intră în legătură cu Dorita, a intervenit matri-arha. Uite, familia Kennedy, ăștia vin tot timpul.

— N-au venit niciodată, de unde o scoți, a sărit Selena.

— Cei care se duc împăcați nu se întorc. Aia care i-au omorât pe Kennedy erau puși, adevărații asasini n-au plătit pentru faptele lor. Familia Kennedy vrea dreptate!

— A trecut mai bine de o jumătate de secol de atunci, cred c-au murit cu toții.

— Mă bucur. Înseamnă că se prăjesc în iad.

— Dacă Marisol Diaz ar fi suferit un accident sau ar fi avut o moarte violentă, asta înseamnă că n-ar fi împăcată, nu-i așa? a dedus Frank, înroșindu-se la față și simțindu-se ca un idiot superstițios; ce-ar fi spus colegii săi dacă l-ar fi auzit?

— Exact, tinere.

— Ba nu e deloc sigur, a intervenit Dora, aducând mâncarea din bucătărie. Dacă toți morții neîmpăcați ar veni să-mi vorbească, aș ajunge nebună de legat.

Nu era nebună și nici șarlatană, precum atâția presupuși ezoterici care se înmulțeau ca ciupercile. Dora ar fi putut prospera consolând rudele cu mesaje de dincolo de mormânt, amatori erau cu duiumul, însă ea își respecta enorm puterea divină pe care o primise și a lua bani pentru serviciile ei i se părea un păcat, Dumnezeu îi dăduse darul ca să ajute, nu să se îmbogățească. Fusesse învățătoare, dar acum își rotunjea pensioara făcând torturi pentru aniversări, nunți și petreceri pentru fetele care împlineau cincisprezece ani, adevărate opere de artă pe care le încununa cu figurine din zahăr care semănau perfect cu clienții, făcute după fotografiile mirilor sau ale fetelor îmbrăcate ca niște prințese.

Obiceiul există și în China, dar acolo figurinele se fac din ipsos, nu seamănă cu modelul și nu se mănâncă, i-a explicat lui Frank.

— Ieri am făcut o colecție de căței din marțipan pentru ziua de naștere a unui caniş din Beverly Hills. Îl serbează cu alți căței la hotelul Four Seasons; ca să vezi pe ce dau banii bogătanii.

După contondentul prânz mexican, care-i căzuse ca o piatră în stomac, Frank şi-a luat la revedere de la Selena în curtea casei, unde străbunica creştea iepuri ca animale de companie, nişte animăluţe dolofane cu urechi lungi. S-a abţinut să-i pomenească de reţeta de iepure cu rozmarin şi ciuperci a maică-sii.

— Îmi iau o săptămână de concediu, o merit după ce am tras ca la galere pentru cazul Alperstein. Ce zici, mergem în El Salvador s-o căutăm pe Marisol?

— Noi doi? s-a mirat ea.

— Singur nu pot să merg. Tu cunoşti cazul pe de rost şi vorbeşti spaniolă. Ştim de-acum că nu se află în centrele de refugiaţi de dincolo de graniţă; hai s-o căutăm în ţara ei. Zău, e o mişcare practică.

— Ştiu si eu, Frank...

— Nu te costă nimic, te invit eu.

— De ce?

— Pentru că vreau şi eu s-o ajutăm pe Anita, nu numai tu. în El Salvador am un amic la ambasada americană, ne poate ajuta. Hai, spune da...

Selena s-a gândit la ce-ar fi spus Milosz aflând că iubita sa pleacă în călătorie cu alt bărbat. Dar poate că intra în cerinţele muncii sale pe care nu era musai să i le explice. Avea să-i spună de călătorie, fără să pomenească de Frank, cu atât mai puţin de faptul că el avea să plătească totul. Şi nici familiei n-avea să-i sufle o vorbă, femeile Duran vor fi de partea lui Milosz, nici vorbă să fie solidare cu ea.

Au plecat cu un zbor al companiei Avianca a doua luni din februarie, urmând să se întoarcă în sâmbăta următoare. Aveau cu ei un bagaj minimalist, copia ra-portului despre Marisol, pe care Selena îl obţinuse graţie unui oficial de la biroul pentru azil care fusese fermecat de ea, şi tot ce aflaseră despre Anita. Pentru Frank era o adevărată aventură. Până s-o cunoască pe Selena nu ştia mai nimic despre America Centrală, era ceva depărtat şi misterios. Iar ştirile referitoare la această regiune erau mai mereu rele: revoluţii, gherilă, dictaturi sângeroase, măceluri, război civil, corupţie, trafic de persoane, droguri, mai nou bandele criminale precum Mara Salvatrucha. Nu deosebea o ţară de

alta, toate i se păreau cam la fel, excepție făcea Costa Rica, unde fusese în vacanță, făcuse surf pe apele cristaline și fotografiase pelicani și broaște țestoase. Țara abolise forțele armate în 1948 și avea în spate șapte decenii de prosperitate și pace. Era un paradis care se umplea de americani, majoritatea la pensie. Când se implicase în cazul Anitei Diaz începuse să studieze istoria și politica regiunii din care proveneau refugiații și migrații de care se ocupa Selena.

În afară de presă și de internet, multe informații i le furniza Selena; a înțeles astfel de ce atâta lume, chiar și copii, porneau pe drumul periculos către nord, căutând azil în Statele Unite. Riscurile și ostilitatea cu care erau respinși nu reușeau să le schimbe hotărârea, mai rele erau sărăcia, lucie și violența nepedepsită de care fugeau. „Nimeni nu e în siguranță pe lumea asta, Frank, oricine s-ar putea pomeni în aceeași situație”, îi spusese ea, dar el nu-și putea imagina că cineva din anturajul său ar putea ajunge într-o astfel de situație. Dar când vorbise despre asta cu maică-sa, femeia i-a adus aminte că tatăl său și bunicii emigraseră ca să fugă de mafia din Sicilia.

Aeroportul din San Salvador era modern, cu multe magazine cu produse de lux și de artizanat, aglomerat, au stat la coadă ca să li se pună ștampila pe pașaport. Zborul durase aproape cinci ore, erau obosiți, dar au decis să-și astâmpere foamea cu faimoasele turte „pu-pusas” de care Selena auzise. Doar auzind denumirea Frank s-a pus în gardă, dar a luat hotărârea eroică de a uita de precauțiile sale dietetice în aceste zile, ca să nu pară un pământău în ochii Selenei. Ieșind din aeroport au fost izbiți de clima caldă.

— E o baie turcească, nu altceva, a găfâit el.

— Respiră, se obișnuiește omul cu de toate, a găfâit și ea.

Au luat un taxi, și după douăzeci de minute se aflau înaintea unui cuptor de pământ negru la care două femei cu șorturi albastre pregăteau turtele din făină de orez și mălai. Au cumpărat două, mari cât farfuria, umplute cu brânză, fasole și jumări, stropite cu bere. A fost primul contact cu țara.

Frank insistase să tragă la un hotel scump, el plătea, așa cum plătise și biletele la business class, iar Selena nu se opusese, era limpede că omul era mai bogat decât ea. S-au culcat târziu și au dormit prost, fiecare în camera sa, el pentru că se gândea la ea, ea pentru că n-aveau decât patru

zile să dea de Marisol. în orele petrecute afară, căldura umedă le iritase și le bășicase pielea, și aveau mâinile și picioarele umflate. în schimb, în aerul condiționat din hotel dărdăiau de frig.

Anita avea mai multe amintiri legate de bunică, la care crescuse, decât de maică-sa, însă pistele erau vagi.

— Deci tot ce știm e numele bunicii și că lucra în industria indigoului, a rezumat Frank a doua zi, în timp ce-și lua micul-dejun pe terasă.

— Anita spunea că bunica ei prezenta detaliile activității turiștilor și vizitatorilor. Putem începe la Parcul Arheologic Casa Blanca, acolo există un muzeu și prăvălii specifice. E la Chalchuapa.

— E departe?

— L-am întrebat pe portar, la o oră și douăzeci de minute cu autobuzul.

— Păi să închiriem o mașină, a hotărât Frank.

— Traficul e haotic, mai bine închiriem un taxi roz pentru toată ziua, așa m-a sfătuit portarul.

— Taxi roz?

— Sunt conduse de femei și pentru femei; sunt foarte sigure.

Șoferița le-a cerut pașapoartele, Frank nu era un pasager obișnuit. Mașina era tapițată în roz, era prevăzută cu articole de cosmetică pe bancheta din spate și cu oglindă pentru refacerea machiajului. Lola, șoferița, în uniformă albă, scundă, dolofană, vorbăreață și simpatică, s-a dovedit a fi o mină de informații. Pe drum le-a ținut o adevărată lecție despre politica locală, noul președinte, invazia de lăcuste, bandele „maras” și precauțiile necesare.

— Se vorbește mult despre lipsa de siguranță, în ziare doar asta citești, s-ar zice că suntem în mâinile bandelor și ale narcotraficanților, dar e exagerat. N-o ducem rău, suntem liniștiți. Suntem oameni veseli, ne place să dansăm și să cântăm. Ne ajutăm unii pe alții și avem grijă de familie, suntem foarte uniți. De exemplu, eu gătesc duminica pentru familia mea extinsă. Păcat că țara mea are o imagine atât de rea în lume. Fiecare salvadorian știe să se apere, unde să meargă și la ce oră, știe să evite locurile periculoase și persoanele suspecte. Cu mine sunteți în siguranță, cunosc țara asta ca pe propria mea mână.

Aflând că erau interesați de indigo, Lola s-a lansat în altă lecție despre „aurul albastru”, cunoscut încă din secolul al XVI-lea, dar care și-a pierdut valoarea după ce s-au inventat vopselele sintetice; rămânea, oricum, o tradiție artistică a țării. De aici a trecut la piramidele precolumbiene, a insistat să-i ducă să le vadă, numai că ei nu aveau timp pentru turism; s-au dus direct la muzeu, o construcție colonială în mijlocul unui parc.

La atelierul de indigo femeile preparau vopseaua naturală după metode străvechi și vindeau obiecte în toate tonurile de albastru; o cunoșteau bine pe dona Eduvigis, care lucra acolo de treizeci de ani. Nu lucra în dimineața asta, dar le-au dat adresa și Lola a găsit-o imediat, într-un cartier muncitoresc din Chalchuapa.

De dincolo de gardul terminat cu sârmă ghimpată, în lătrăturile câinilor, bunica Anitei s-a arătat suspicioasă, dar, când Selena i-a spus că o cunoștea pe nepoată-sa și i-a arătat o fotografie, femeia, profund emoționată, i-a poftit înăuntru, urmată de câinii care dădeau din coadă, își păstrase agilitatea și energia tinereții, dar chipul îmbătrânit exprima suferința unei vieți de trudă fără preget, își îngrijea de ani de zile soțul bolnav la pat, crescuse de una singură cinci copii, pe doi îi îngropase.

— Fetita mea... De luni bune nu mai știu nimic de ea, unde e? a întrebat cu glas tremurător.

— E bine, se află în Statele Unite, în Arizona.

— Ați văzut-o?

— Sigur, recent, v-am adus poze cu ea, a spus Selena.

— Mi-e atât de dor de ea!

— Și ei de dumneavoastră, Anita o adoră pe Buni Edu.

Eduvigis i-a rugat să ia loc și i-a servit cu cola-șampanie, o băutură gazoasă cu gust de portocale. Lola îi prevenise să nu bea apă, în acest cartier apa se aducea cu cisternele o dată pe săptămână și nu mereu era curată. Lângă bucătărie se aflau două bidoane. Locuința era din plăci de beton, pătrată, simplă, ordonată și curată, cu linoleum pe jos și plase de țânțari la gea-murile deschise ca să circule aerul.

— Anita va împlini opt ani fără mama ei, rară bunică-sa, singură... Asta mă doare ca un cuțit înfipt în inimă, a lăcrimat femeia.

— O vom sărbători, fiți fără grijă, va avea chiar și un cos cu dulciuri de ziua ei. Am întrebat-o ce-și dorește și a spus ceva ca să asculte muzică; se ocupă Frank.

— O să-i placă, Anita știe toate cântecele la modă, are auz bun și cântă frumos, asta făcea după accident, până s-a întors la școală. O învățătoare o învața să cânte la chitară. Ați auzit-o cântând?

— Încă nu, doamnă, dar acum că mi-ați spus voi avea grijă să nu-i lipsească muzica, a asigurat-o Selena. O să cântăm și-o să dansăm împreună.

— Anita e un copil special, așa a fost dintotdeauna. La trei ani vorbea ca un om mare. Am învățat-o să citească la cinci ani. A fost o elevă bună, învăța singură, nu trebuia s-o împingi la lecții. Și cum mai avea grijă de surioara ei! Zicea că, fiind sora mai mare, trebuia să aibă grijă de Claudia ca o mamă, când mama lor nu era acasă. Dar după accident a devenit serioasă, nu mai râdea.

— Cum a fost accidentul, doamnă? a întrebat Selena.

— O ciocnire frontală. Un camion a intrat în vehiculul școlii... Ghinionul ne-a urmărit mult timp. Și-acum a dispărut și Marisol! Aveți idee unde e? M-a sunat acum mai bine de trei luni, de atunci nu mai știu nimic.

— De asta suntem aici, doamnă, a spus Frank.

Bunica s-a scuzat că n-avea ce să le mai ofere, dar dacă rămâneau la masă avea să se repeadă la piață. Le-a mai spus că cel mai mare sprijin îl avusese din partea fiului cel mare, Rutilio, care luase locul tatălui bolnav, era responsabil, fără vicii, nu bea, nu se bătea, nu umbla după femei, trăia doar pentru Marisol și pentru cele două fiice. Pe Claudia abia apucase s-o cunoască: murise când copila avea doar trei săptămâni. Lucra la o firmă de materiale de construcții; fusese un accident inexplicabil, a fost îngropat în ciment proaspăt, n-au reușit să-l scoată la timp. Eduvigis bănuia că fusese o crimă: primise amenințări pentru că era foarte activ în sindicat, agita și organiza muncitorii.

— Cine l-a amenințat? a întrebat Frank în spaniola sa ezitantă.

— Trebuie că mardeiașii tocmiți de firmă, dar nu se poate dovedi.

— Sau membrii unei bande, a sugerat Selena.

— Rutilio n-avea treabă cu ăia. În plus, bandele „maras” ucid pe față, ca să intimideze lumea, nu merg cu amenințări sau accidente false.

Frank și Selena au petrecut câteva ore bune cu Eduvigis, care între timp cumpărase o găină neaoșă, de curte, nu de crescătorie, pentru că ei erau niște musafiri speciali. Prânzul a constat într-o supă sățioasă de pui cu legume, care a fiert în timp ce ei se uitau la fotografii, la caietele de școală ale Anitei, anterioare accidentului care i-a vătămat ochii, și la cărțile poștale trimise de Marisol pe parcursul drumului spre nord. De sunat, o sunase pe Eduvigis cu puțin înainte de a se prezenta la graniță, apoi din centrul de detenție din Texas, de la un mobil împrumutat. În cele

două minute de convorbire îi spusese că o despărțiseră de Anita.

— A zis că era ceva normal, că Anita era bine și în

curând vor fi din nou împreună, dar știu că a spus-o ca să mă liniștească. Aici se știe că în nord familiile sunt despărțite, am văzut la televizor. Chiar ieri am văzut un puști de trei anișori care plângea de mama focului ținându-l pe taică-său de picioare și cum l-au smuls cu forța. Vedem și copii abandonați de călăuze în plin deșert. Unii sunt atât de mici...

Le-a mai spus că Marisol lucra ca menajeră, de luni până vineri, în casa unui politician din capitală. Casa, situată în cartierul Antiguo Cuscatlan, era una din cele patru reședințe ale unei comunități închise, cu control la poartă și pază 24 din 24. Vinerea termina lucrul la șase după-amiaza și lua autobuzul de Chalchuapa, unde stătea cu familia peste weekend. Bunica avea un orar flexibil la atelier și avea grijă de Anita. Era „frunțașă”, omul cel mai important în complicatul proces de transformare a semințelor de jiquilete în pasta de cerneală, pentru că determina exact momentul oxigenării. Grație experienței sale, le explica și vizitatorilor fiecare etapă a muncii, de la sămânță până la textila terminată.

După moartea soțului, în urmă cu cinci ani, Marisol avusese vreo doi pretendenți, dar îi respinsese; era obosită, voia să stea cu familia, nu își revenise după doliu și nu credea că un tată vitreg pentru fete ar fi fost la fel de bun ca Rutilio. „Noră-mea e plină de respect, nu mi-a adus niciodată vreun bărbat în casă”, a spus Eduvigis, adăugând că singurul fusese Carlos Gomez, un agent de pază de la vilele la care Marisol lucra ca menajeră. Omul venea neinvitat, bazându-se pe puterea pe care i-o dădea uniforma. Prima dată Marisol îl lăsase pe stradă, deși îl cunoștea -ambii lucrau în comunitatea rezidențială -, pe urmă n-a mai putut să-i trântască ușa în nas, omul venea neanunțat, la orice oră, și insista să o vadă pe Marisol.

— Din declarațiile ei, acesta e omul care a tras în ea, înainte de a fugi din țară împreună cu Anita, a spus Selena.

— Noră-mea aflate ceva. Un secret. Nu mi-a spus, dar am auzit-o când vorbea cu Gomez. Nu trăgeam cu urechea, pereții sunt subțiri. N-am aflat despre ce era vorba, dar Marisol i-a promis să nu spună nimănui, nu era treaba ei, s-o lase în pace. Uneori o amenința, alteori se dădea la ea, încerca s-o sărute, o pipăia. Bă-gase frica în ea.

Si bunicii îi era frică de Gomez: își făcuse obiceiul să vină în cursul săptămânii, știind că Marisol nu era acasă, și cerea s-o vadă pe Anita. Îi aducea mici cadouri, jucării sau dulciuri, el era „unchiul Carlos”. „Ca să mă cunoască puștoaica și să mă iubească”, argumenta. Marisol era neliniștită, o rugase pe soacră-sa să nu-l lase sub nici un motiv singur cu fetița.

— Dar într-o zi de vineri a luat-o pe Anita de la școală, după ore. Asta a fost după accident. A urcat-o în mașină, spunându-i că eu îl rugasem. O învățătoare a văzut scena și a vrut să intervină; i-a spus că era unchiul ei și o ducea la o petrecere de aniversare. Dar a băgat de seamă că femeia îi făcea o poză cu mobilul.

Seara, Marisol a găsit-o disperată pentru că ne-poțica ei nu venise acasă; fusese la școală s-o ia ca de obicei, învățătoarea îi spusese că o luase unchiul și îi arătase fotografia. Eduvigis recunoscuse mașina și se lămurise: fetița era n mâinile lui Carlos Gomez.

— De ce n-ați anunțat poliția? a întrebat Frank.

— Poliția? Păi tipul era polițist până să-l dea afară și să ajungă agent de pază, adică un fel de portar, dar cu uniformă și armă. Are încă mulți prieteni în poliție.

Marisol îl suna din două în două minute, omul nu răspundea. În fine, aproape de miezul nopții, când toată strada aflate că fetița fusese răpită, iar mama și bunica erau cu nervii praf, Gomez a apărut, claxonând voios. Anita s-a repezit în brațele bunicii, el a spus că fuseseră la plajă: „Data viitoare să vii și tu cu noi, Marisol, pentru ca asta mică să fie mai cuminte, nu-mi plac fetițele plângărețe”, a adăugat el pe un ton amenințător. De atunci, speriată, Anita se ascundea de Gomez.

— Eu cred că poza făcută de învățătoare a salvat-o, Gomez știa că mașina putea fi identificată. Îmi aducea și mie cadouri, un aparat de făcut suc, jambon, cafea din aia bună, sau îmi lăsa lucruri pentru Marisol. Dacă refuzam, îl apucau furiile. Asta a ținut câteva luni. Era tot mai nervos, mai amenințător, o controla pe Marisol, o spiona, făcea scene de gelozie de parcă ar fi fost a lui.

— Și ea?

— Îi evita cât putea pe blestematul ăsta, nici nu voia să-l vadă! a izbucnit bunica. Până a băgat un glonț în ea, gata s-o omoare. De asta a trebuit să plece, ce era să facă? N-am vrut să-mi ia nepoata, dar Marisol nu putea s-o lase aici, la cheremul lui Gomez, nu?

Le-a dat adresa lui Genaro Andrade, fratele lui Marisol care lucra în turism, pe Costa del Sol, zona celor mai căutate plaje. Era singura rudă pe care Marisol o avea în Salvador, restul familiei se afla în Guatemala.

Seara, Selena și Frank au revenit în capitală. A doua zi Lola i-a dus la Antiguo Cuscatlân. Selena stabilise o întâlnire telefonică cu Carlos Gomez, dându-se drept o mexicanca în trecere care voia să-l cunoască; avea numărul de la o prietenă. Irritația de la soare îi trecuse, nu și lui Frank, care era tot carne vie. Lola mai avusese clienți afectați, astfel că a scos din torpedo o cutiuță din plastic fără etichetă în care se aflau câteva pastile și i-a spus să ia câte două din patru în patru ore. Frank s-a resemnat să se conformeze fără să pună întrebări.

Casele senioriale ale cartierului erau umbrite de copaci înalți. Din stradă, proprietatea unde lucra Gomez era ascunsă de un gard de fier și un zid de vegetație, la fel ca multe alte conace. Frank a rămas cu Lola în taxiul roz, la un colt de stradă. Selena a sunat și s-a prezentat la interfon. Gomez și-a rugat colegul să-i țină locul cât avea să vorbească cu turista mexicanca și a ieșit în stradă.

În sinea ei, Selena a recunoscut că tipul era impresionant în uniforma kaki plină de buzunare și curele, și basca neagră: parcă era un membru activ al unei unități de luptă. La rândul ei, nu trebuia să facă eforturi deosebite pentru a-l impresiona, experiența i-a spus că omul sucombuse la prima vedere: inițial suspicios, se transformase imediat ce dăduse ochii cu pletele, surâsul, rochia decoltată și mișcările ei unduioase.

— Cu ce vă pot fi de folos, domnișoară?

— N-am putea sta la umbră, domnule căpitan? E o căldură infernală...

Nimeni nu putea intra neinvitat, printre altele, datoria lui Gomez era să respecte regula și să verifice chiar și mașinile - inclusiv în interior - înainte de a deschide poarta, însă nu voia să pară un simplu subordonat în ochii femeii, mamă, ce bucătică. Le prefera pe cele tinerele, abia înmugurite, inocente, dar pe asta îți venea s-o mănânci. Au intrat pe poarta cea mică și a condus-o galant la o bancă semiascunsă între plantele tropicale ale grădinii. Selena a zărit de departe câteva case și piscina. Nu se vedea nici țipenie, doar doi ciobănești germani care au mârâit până i-a gonit Gomez.

— Ia spune, frumoaso, cu ce-ți pot fi de folos? a tutuit-o el.

— Păi, cum ți-am zis la telefon, căpitane, o prietenă mi-a dat numărul tău.

— Cum o cheamă?

— Marisol Andrade, am cunoscut-o în Mexic.

— Când a fost asta ? a intrat el brusc în defensivă.

— Acum câteva luni, cred că la începutul lunii octombrie trecut, nu mai știu exact.

— Nu am nimic de-a face cu Marisol asta.

— Dar o cunoști, așa-i? a insistat Selena.

— Muncea la una din casele astea, aici sunt zeci de menajere.

— Numai că ea era specială. Mi-a povestit ce-a fost între voi.

— Cine ești? Ce vrei de la mine? a sărit Gomez în picioare.

— Vai, căpitane, nu te supăra, știu că a fost un accident, a zâmbit Selena, dându-și la o parte o șuviță de păr de pe obraz, cu rochia ridicată până la jumătatea coapsei și decolteul ud de sudoare.

— Trebuie să pleci, nu poți sta aici, a apucat-o Gomez de braț.

Selena s-a prefăcut că se împiedică, omul a apucat-o mai bine. S-au privit în ochi, doar câțiva centimetri îi despărteau.

— Vreau doar să stăm de vorbă, căpitane. Unde ne putem întâlni? Marisol mi-a vorbit de tine, m-a făcut curioasă. Îmi plac bărbații puternici, care știu să se facă respectați... a murmurat ea, lungind cuvintele.

Carlos Gomez i-a dat întâlnire în aceeași seară la Floarea de Palmier, un local întunecos, murdar, cu bar, pistă de dans și muzică latino. N-avea bani s-o ducă unde bunăciunea asta ar fi meritat, dar calculase că două-trei pahare și un dans strâns lipiți, ca să perceapă bine ce bărbat era el, ar fi îmblânzit-o. Strategia funcționa întotdeauna. Marisol fusese singura care îi rezistase în cei patruzeci de ani de viață ai săi, și nu pentru că el n-ar fi făcut față, ci pentru că era o proastă. Se întreba și acum de ce dracu' făcuse o obsesie pentru tipa aia slabă și osoasă, și cu doi plozi pe deasupra. Ar fi trebuit să scape de ea de la bun început, înainte ca lucrurile să se complice.

Frank și Lola au urmat-o pe Selena la Floarea de Palmier și s-au instalat la o masă, ea cu o bere, el cu apă minerală. Lola își lepădase haina albă cu care conducea și-si pusese niște cercei care atârnau ca niște globuri de Crăciun. Frank a complimentat-o, Lola a chicotit: să nu-și facă iluzii, din păcate era măritată.

Selena se chinuia cu o mărgărita călâie și prea dulce, Gomez era la a treia bere, lăsase garda jos și devenise locvace. Mexicanca asta nu era periculoasă, era doar o muierușcă încinsă, o avea în mână, noaptea avea să se termine pe placul lui. Au dansat, a strâns-o, ce femeie mișto, albă, dar avea ritm, mirosea a parfum și a transpirație, dar ce buze, ce picioare cu unghiile corai în sandale, ce mai, avea clasă. A cerut un whisky, se simțea generos, amabil, expansiv și încrezător. Femeia îl asculta cu gura deschisă, era fascinată, femeilor le place violența, vor să fie dominate, chiar dacă se opun și țipă, o știa el bine, dacă arătai că ești un adevărat macho le găseai pe rețelele sociale. Era plăcut să vorbești cu mexicanca, știa să asculte.

— Chestia cu împușcătura a fost un accident, eu umblu mereu înarmat, știu să trag încă din copilărie, m-a învățat tata, am și aici pistolul la mine, dacă vrei, ți-l arăt, mi-o cere meseria, și când dorm îl am lângă mine, am și dansat acum cu el, trebuie să-mi apăr pa-tronii, că pentru asta mă plătesc, ca nu cumva vreun ticălos să le răpească plozii, câinii nu sunt suficienți, pot fi otrăviți, pe aici mișună tot felul de nenorociți, hoți, membri ai bandelor, pentru asta există serviciul de pază, suntem șase, ne rotim din opt în opt ore, câte doi pe tură; când cu accidentul, eram în tura de noapte, începeam la zece și terminam la șase dimineața, era înnorat, era sezonul ploilor, se întuneca devreme, colegul meu își făcea tura, eu eram la poartă - ți-am zis că era târziu? - în grădină era destul de întuneric, după accidentul lui Marisol au instalat mai multe becuri, acum avem becuri cu senzori de mișcare, se aprind tot timpul, dacă trece un câine sau o pasăre, cu atât mai mult dacă intră un intrus, dar în noaptea aia nu vedeai nimic. Mai vrei o mărgărita? Am auzit pași pe pietriș, am scos pistolul, că nu se știe niciodată, am strigat cine e, n-a răspuns nimeni, am strigat iar și iar, am văzut pe cineva în vegetație, era o siluetă ascunsă, m-am pregătit să mă apăr, i-am strigat să iasă, a început să fugă, și atunci am tras, dar în aer, ca să-l sperii, nu să-l omor, de unde era să știu că era Marisol, n-avea ce să caute la ora aia în parc, accidentul a fost din vina ei, de ce s-a ascuns, de ce nu mi-a răspuns, de ce a fugit... Ce zici? Că glonțul a lovit-o în piept, nu în spate? Mă rog, nu țin minte amănuntele, totul e scris în raportul poliției, bine că

n-a fost fatal, îți închipui ce tevatură ar fi fost... Hei, tu! încă un whisky!

— Marisol mi-a spus că tu îi dăduseși întâlnire în grădină, ca să-i spui ceva în legătură cu fiică-sa, l-a întrerupt Selena, improvizând.

— Minciuni! A mințit și la poliție când a zis că veneam la ea acasă. Nu mi-a plăcut niciodată, nu-mi pierd eu timpul cu proaste, mie-mi plac femeile frumoase, ce să fac cu o slăbătură urâtă ca ea? Doar părul îl avea frumos, dar s-a ras în cap ca o râioasă. Era nebună de legat.

— De ce vorbești despre ea la trecut, de parcă ar fi murit?

— Ce știi eu dacă e vie sau moartă! Nu mă interesează. A ieșit din spital și a dispărut, a plecat.

— Unde?

— La dracu', de unde să știu. N-ai zis tu că ai văzut-o în Mexic?

— Mergea spre nord, voia să ceară azil în Statele Unite.

— Ha, la fel ca alte mii de nefericiți. Îi depositează pe toți.

— Au deportat-o?

— Păi ce crezi, frumoaso? Că americanii au primit-o cu brațele deschise?

— N-ai mai văzut-o de-atunci? a insistat Selena.

— Nu, cine știe unde-o fi. Dacă s-ar fi întors, as fi aflat. Am eu contactele mele.

— Dacă nu e aici, poate că e în Mexic.

— Nu e nici acolo.

— Pari foarte sigur.

— Păi nu ti-am zis că am relații? Dar de ce vorbim noi de tipa aia? Ce legătură ai tu cu ea? a schimbat Gomez tonul, apucând-o strâns de încheietura mâinii.

— Nici una, nu mă privește, eu am venit să vorbesc cu tine... Dă-mi drumul, mă doare.

— Ia vezi, că mă supăr, a amenințat-o omul.

— Dă-mi drumul, mă doare...

Carlos Gomez a fixat-o cu niște ochi înroșiți și sticloși de băutură. Ea i-a susținut privirile preț de un minut, până și-a

descleștat degetele și s-a sprijinit de spătar cu paharul în mână.

— Precis nu mai vrei o margarita? Atunci să dansăm ...

Pretextând un drum la toaletă, Selena s-a ridicat și l-a lăsat la masă, amețit bine, a ieșit nevăzută din bar, urmată de Frank și de Lola. Au intrat tustrei în taxi și s-au dus să mănânce la un restaurant francezesc din Zona Roz, unde Frank voia să le răsfete cu o față de masă albă și un vin bun; începea să se resimtă după excesul de gastronomie locală. I-a sugerat Lolei să-și cheme și soțul, dar ea a spus că merita și ea să se dis-treze o dată singură. Și a cerut un cocktail Manhattan: „Nu știu ce e aia, dar am văzut într-un film și de-atunci visez să văd cum e.” Aderase trup și suflet la misiunea celor doi „gringos”, cum îi numea, și avea mai multe teorii despre soarta lui Marisol. Le-a spus că, în timp ce ei doi vorbeau cu bunica Eduvigis la Chalchuapa, ea se dusesese la bibliotecă și căutase pe internet informații despre Carlos Gomez și scandalul care pusese capăt carierei sale în Poliția Națională Civilă. Fusesse acuzat că violase și bătuse crunt o fetiță de unsprezece ani, numai că, înainte de proces, părinții își retrăseseră acuzația. În articol se sugera posibilitatea ca poliția să le fi închis gura cu bani pentru a evita un scandal în plus - existau destule -, însă Lola era de părere că Gomez îi amenințase.

— Pe bună dreptate se temea Marisol pentru Anita, a adăugat ea. Omul e soi rău, e un diavol. Și are cu cine semăna, așchia nu sare departe de trunchi: taică-său e militar, acum e bătrân și la pensie, dar toți știu că a fost comandantul trupei de la El Mozote. Știți voi că acolo au ars oameni de vii? Chiar și copii, imaginați-vă. Psihopatul ăla n-a plătit niciodată pentru crimele comise, nici Carlos Gomez pentru ale sale.

Mâncarea s-a dovedit a fi chiar francezească. Lola a declarat că porțiile erau meschine; cu jumătate de preț i-ar fi dus să mănânce pe săturate în altă parte, de exemplu pe plajă, când aveau să meargă la fratele lui Marisol. Aproape de miezul nopții, cu două cocktailuri, două beri, un pahar de vin și o cupă de șampanie în organism, Lola i-a lăsat la hotel și a plecat cântând în taxiul roz, urmând să-i ia a doua zi și să-i ducă la fratele lui Marisol la plajă.

În aceste zile petrecute împreună, camaraderia dintre Frank și Selena virase spre intimitate. El o lua de braț sau de mână, se atingeau, își dădeau reciproc să guste din anumite feluri, beau din același pahar, pe scurt, sporea complicitatea nedisimulată a doi oameni care știu că e inevitabil să ajungă în pat. În loc să se retragă în camerele

lor, cum o făcuseră fără chef în nopțile precedente, au ieșit în grădină, pustie la acea oră. Umbrelele fuseseră strânse, nu și șezlongurile pe care s-au trântit unul lângă altul, amețiți de alcool și de anticiparea dorinței. Era miercuri noaptea, căldura de peste zi lăsase locul unei brize călduțe care umplea aerul de mireasma dulce a crinilor și a pajistii proaspăt cosite. În apa nemișcată a piscinei se reflecta luna. Muzica și glasurile tăcuseră de mult, se auzeau doar greierii.

Selena era cuprinsă de langoare, își simțea oasele moi, pleoapele grele, brațele și picioarele umede, parfumul florilor tropicale era prea intens. „Am băut prea mult”, a murmurat, gata să se lase pradă somnului. Să petreacă noaptea atât de aproape de Frank, fără să se atingă, simțindu-i energia precum o vibrație, așteptând, ce deliciu, și-a zis ea. Frank era cu toate simțurile în alertă, pândind orice semn și măsurând abisul de jumătate de metru care-i despărțea.

Din clipa în care se întâlniseră la aeroportul din Los Angeles pentru a lua avionul și o văzuse cu blugii ei decolorați, tricoul oribil cu Frida Kahlo și gentoiul lăbărțat din Guatemala, acceptase cu un suspin resemnat că era îndrăgostit. Iar aici, în noaptea cu crini și greieri, a înțeles că de fapt o iubea încă de când o cunoscuse la San Francisco. De-atunci, din ziua aceea de decembrie, când năvălise în viața sa perfectă și-l încurcase într-o misiune disperată, care era un fel de tentativă de a opri marea, nu încetase să se gândească la ea.

Anita Diaz fusese prima, iar după ce învățase fundamentele legilor imigrației mai preluase apărarea altor doi copii, fără a sufla o vorbă la firmă, pentru că șeful său îl prevenise limpede: nu avea timp liber și nici vacanță. Fura din timpul firmei. Acum era unul din miile de avocați voluntari care reprezentau minorii la graniță, însoțise un copil înaintea judecătorului și, când primise drept de azil, mai repede decât se aștepta, căci nimerise peste un magistrat de modă veche, anterior noului val de judecători ultraconservatori și anti-imigrare desemnați de guvern, fusese atât de ușurat că i se frânsese glasul; apoi fugise la baie să-și dea cu apă rece pe ochi și s-o sune pe maică-sa, care l-a felicitat și i-a promis un nou pachet cu chifteluțe.

Când o cunoscuse, Selena îi spusese că studia dreptul pe internet, dar voia să revină la universitate cât de curând, să-și ia diploma și să profeseze ca avocat de imigrație. Proastă idee, își spusese el, atâta muncă, atâta efort ca să te dedici unei ramuri ingrate a legii. Între timp, își schimbase

părerea, acum i se părea mult mai important să îi apere pe Anita și pe ceilalți copii decât să ocupe biroul cu două ferestre pe colț și situat la un etaj superior.

— Selena, cred că știi că te iubesc, a bâiguit în cele din urmă; plănuia de șase săptămâni o declarație cât mai convingătoare și poetică posibil, dar uitase tot ce repetase și se bâlbâia ca un adolescent.

— Asta nu e dragoste, Frank, e dorință plus oportunitate, a zâmbit ea.

— Din partea ta, așa o fi, dar în ce mă privește e dragoste.

— Precis?

— Precis. Și cred că simți și tu ceva mai mult decât prietenie, asta dacă n-am halucinații.

— Nu pot vorbi despre dragoste, singura pe care am cunoscut-o este cea cu Milosz, parcă am fost cu el de când mă știu.

— Ai vrea să se afle el acum în locul meu?

— Nu.

— Atunci, hai să dăm dorinței oportunitatea de care vorbeai și să vedem ce iese.

Așa au făcut, iar pentru Frank a fost o noapte memorabilă.

Selena era senzuală și pățimașă, dar pentru ea și sexul, ca multe altele, era o chestiune de inimă. Sexualitatea i se trezise cu Milosz Dudek: era virgină atunci, și se dezvoltase doar cu el. Mai avusese vreo două experiențe pe parcursul îndelungatei lor logodne și când el era mult timp plecat, dar care nu lăsaseră urme. În pat, omul nu se complica, știa exact ce-i plăcea ei, făcea totul ca să o bucure, i se părea esențial pentru bunul mers al unui cuplu. Îi cunoștea corpul mai bine decât pe al său, avea încredere în atracția reciprocă și în propria virilitate - era sigur că o satisfăcea, dacă nu, i-ar fi spus. Iar Selena juisa cu el atât de firesc, că nici nu-și putea imagina că iubirea carnală ar putea fi și altfel, așa cum îi povestise soră-sa Leila.

Așa că Frank s-a pomenit înaintea unei tinere cu gusturi simple, dispusă să-i facă pe plac, care nu cerea nimic special și se abandona plăcerii cu o inocență care l-a deconcertat. La el, primul pas era să-și dezbrace partenera încet sau rapid, după împrejurări, și să o excite cu o serie de mângâieri savante, însă Selena s-a despuiat din trei

mișcări. Nici pic de pudoare, nici o încercare de a-l seduce sau de a crea iluzia că e sedusă. Goală era la fel ca îmbrăcată: șolduri late, sâni mici, picioare puternice, curbe, rotunjimi și o lipsă alarmantă de mușchi, fibră și oase vizibile. Dacă n-are grijă de ea o să ajungă precum o nimfă a lui Rubens, i-a trecut lui prin cap și a râs. Selena l-a sărutat pe gură și l-a trântit pe patul larg al hotelului.

Frank nu era obișnuit să cucerească o femeie de la prima întâlnire (de fapt, niciodată nu avusese o astfel de experiență), iar asta l-a cam dezarmat. Iar Selena nu era obișnuită cu preambuluri eterne, acrobații și vorbe murdare. Întrebările lui despre ce i-ar fi plăcut i s-au părut un chestionar tipic de cabinet de ginecologie, în loc s-o înfierbânte au făcut-o să pufnească în râs. Dar a avut destulă minte ca să nu fie jignit și a abandonat rapid tactica atât de utilă în trecut. A dedus, surprins, că experiența și vastele sale cunoștințe aveau un efect contrar celui scontat; a înțeles că nu era nevoie să o impresioneze, ci să se dăruiască. Selena nu venise în camera lui pentru un etalaj de rafinamente erotice, ci ca să facă dragoste. Ceea ce au și făcut în noaptea aceea și în următoarele două. Pur și simplu, s-au iubit.

Joi dimineața, Lola a apărut la hotel proaspătă și deloc mahmură. Mai întâi i-a dus la ambasada americană, unde Frank avea întâlnire cu Phil Doherty, un înalt funcționar care îi era bun prieten: se cunoșteau din liceu și Frank îi fusese naș de cununie. Nu putea trece prin oraș fără să-l salute. De afară, clădirea avea un aer militar, era înconjurată de un zid impenetrabil, pictat cu scene vesele menite să îndulcească aspectul. N-au fost controlați, căci Phil îi aștepta la o portiță laterală. Și-a îmbrățișat prietenul și i-a poftit înăuntru. Lola nu putea staționa în preajma clădirii păzite de mașini, a dat ture prin cartier așteptând să fie sunată ca să-i ia. Au petrecut o oră agreabilă într-un salon rezervat vizitatorilor importanți, bând suc proaspăt de ananas și punându-se la curent cu viețile lor, cu politica Statelor Unite, cu noul președinte din El Salvador, un june populist care avusese oarece contre cu americanii, și cu problema inevitabilă a migrației masive a salvadorienilor.

— Oamenii pleacă din lipsă de oportunități, dar mai ales din cauza nesiguranței. Țara are prostul renume de a fi una dintre cele mai violente din lume, bandele, traficanții și drogurile nu sunt controlate, a spus Doherty.

— De asta am venit aici, Phil. Eu reprezint o fetiță care a ajuns cu maică-sa în Arizona în octombrie ca să ceară azil, a spus Frank și i-a făcut un rezumat al cazului și al

demersurilor pe care le făceau ca să găsească mama și să le aducă împreună.

— Și de ce vă implicați atâta pentru ea? Sunt mii de minori în aceeași situație, a spus diplomatul.

— M-am ocupat de Anita de când a fost despărțită de mamă-sa și a ajuns la adăpost. Am mulți copii în grijă și toți îmi sunt dragi, dar cu ea am petrecut mai mult timp și m-a cucerit, a răspuns Selena.

— Pentru că e oarbă?

— Nu numai pentru asta...

— Mama a fost deportată?

— Nu știm. Nu se află în taberele de la granița cu Mexicul.

— Și, dacă n-o găsiți, ce se întâmplă?

— După o vreme o pot declara pe Anita minoră abandonată, poate primi o viză specială, dar știi că asta durează mult.

— Dacă vă pot ajuta cu ceva, contați pe mine, a spus Phil.

Selena vorbise puțin, dar îi făcuse o impresie atât de bună lui Phil, încât, la plecare, i-a suflat lui Frank că femeia era o plească.

— Știu.

— Nu o lăsa să-ți scape, omule, însoară-te cu ea.

Lola i-a dus la plaja El Tunco, unde fratele lui Ma-risol era instructor de surf. Drumul a durat de două ori mai mult decât ar fi fost normal, traficul era intens, dar au uitat chiar și de caniculă când au ajuns pe plaja largă, cu nisip cenușiu și valuri uriașe. Era aglomerată, deși era o zi de lucru, erau și mulți turiști, abia-ți făceai drum printre birturi, baruri, magazine cu articole sportive sau artizanat. Au aflat de la Lola că acesta era locul în care se antrenau echipele internaționale de surf pentru olimpiade.

Genaro Andrade îi aștepta la un restaurant rustic cu bere rece și creveți în sos de usturoi și coriandru. Era un tip tânăr, lat în umeri, bronzat și musculos, tatuat pe o jumătate de corp, cu părul decolorat de soare și arătându-și dinții neregulați când zâmbea. Știa că Marisol fusese agresată de Carlos Gomez, o dată chiar se dusesse la el să-i spună s-o lase pe soră-sa în pace, dar rezultatul fusese că îl amenințase și pe el. Tipul era periculos, le-a spus, era vârat

până-n gât în afaceri tulburi și corupție, așa cum fusese și taică-său. Genaro nu mai știa nimic despre Marisol de luni bune. Ultima dată o văzuse când se refăcea după glonțul tras de Gomez. După ce ieșise din spital, se ascunsese acasă la Genaro vreo două luni, apoi o luase pe Anita și pornise spre nord.

Le-a spus ce știa despre Gomez: după ce fusese dat afară din poliție se angajase la o firmă privată de pază - acestea se înmulțiseră nemăsurat în țară - unde lucrase vreo doi ani, până când agenția fusese închisă în urma unei anchete din care a reieșit că funcționa ca paravan pentru traficul de persoane și de arme. Apoi s-a angajat la alta, cea care apăra comunitatea rezidențială la care lucra Marisol.

— Și nu i-au cerut referințe? a întrebat Frank.

— Clienții se înțeleg direct cu agenția, nu cer referințe despre fiecare.

— Ce înțelegi prin trafic de persoane, Genaro?

— Migranții plătesc călăuzelor până la zece mii de dolari pentru a ajunge ilegal în Statele Unite. Unii dintre acești „coioți” sunt cinstiți, dar există și bande care îi abandonează pe drum sau le cer și mai mulți bani, iar, dacă nu plătesc, mulți dispar. Marisol n-ar fi putut plăti atât.

— A reușit să traverseze Guatemala și Mexicul fără ajutor, a spus Selenă.

— Femeile riscă mult, pot fi violate, răpite sau ucise. Nimeni nu cercetează, nu se sinchisește nimeni de ele. Am prevenit-o pe soră-mea.

— Intenția ei era să ceară azil la graniță, dar a fost prinsă înainte de a intra în State. Acum așa se procedează, de aceea a traversat în mod ilegal deșertul, i-a spus Selenă.

— A fost o nebunie să o faci împreună cu fetița... Nu știu dacă le voi mai vedea vreodată.

— Ai idee unde ar putea fi sora ta acum?

— Nu, n-a luat legătura cu mine.

— Ciudat că Marisol n-a încercat să afle ce s-a întâmplat cu fiică-sa, a cugetat Selenă.

— Știi de ce a tras Gomez în ea? l-a întrebat Frank.

— N-a fost un accident. Soră-mea aflase întâmplător că omul era în cârdășie cu niște militari ca să vândă arme ale armatei unei bande - iată până unde merge corupția. A vrut să se asigure că nu va vorbi...

Genaro a insistat să profite că erau acolo și să facă o baie în mare; i-a împrumutat un costum lui Frank, care făcuse surf în multe locuri, dar puține ca acesta și niciodată cu un instructor atât de viteaz ca Genaro, care înfrunta valurile din copilărie. Femeile au rămas la umbră, la o înghețată de cocos.

— Voluntarele noastre din Proiectul Magnolia n-au dat de urma lui Marisol în taberele de refugiați de la granița cu Mexicul. Acolo lumea e în trecere, condițiile sunt haotice, bandele își fac de cap și poliția nu intervine. Mii de oameni așteaptă șansa de a cere azil, i-a spus Selena Lolei.

— De ce crezi că Marisol ar putea fi acolo?

— Pentru că asta e uzanța: prinșii sunt ținuti din-colo de graniță, de oriunde ar veni ei. Dacă a fost de-portată prin procedeul legal, numele ar fi înregistrat, dar n-am avut confirmarea, cei de la serviciul de imi-grare nu ne ajută.

— Cum de nu m-am gândit! a exclamat Lola. Dacă a fost deportată aici, înseamnă că a venit cu avionul, deci a fost înregistrată. Soțul meu lucrează la aeroport, poate afla, a spus ea și l-a sunat pe mobil.

La șapte seara, după o cină cu câte un pește întreg, cu yuca prăjită și salată, au revenit în capitală. La zece, soțul Lolei a sunat-o să-i spună că Marisol Andrade nu apărea pe lista celor intrați în țară în ultimele șase luni.

ANITA

Tucson, martie 2020

Miss Selena a dispărut câteva zile pentru că a plecat în Salvador. A adus pozele cu mami trimise de Buni Edu și pe cele pe care i le-a făcut ea, cu bunicuța, cu câinii, chiar și cu papagalii; toți sunt bine. Miss Selena mi le-a descris și pe urmă mi le-a pus în rucsăcel, pentru ca toți să știe că am familie, nimeni nu mă poate adopta. Ea a plecat cu Frank cu avionul. Când am venit cu mama de acolo, drumul a fost superlung, dar cu avionul ajungi repede, la fel de repede

cum ajungi pe Azabahar cu îngerășele. Trebuie că e mișto să zbori cu avionul.

Buni Edu era tristă că nu mai vorbiserăm, dar acum are numărul de mobil de la miss Selena și vom vorbi în fiecare săptămână. Buni Edu știe cum se face, trebuie să cumpere o cartelă pentru mobil, rezolvă miss Selena. într-o zi voi avea și eu unul. Dar să știi, Claudia, dacă ne apucăm să bocim când ne sună buni îi înfigem un cuțit în inimă. Trebuie să promitem să nu plângem, dacă nu, o rog pe miss Selena mai bine să nu o sune.

Frank e foarte ocupat cu hârtiile ca să o vedem pe mami, de-aia n-a mai venit, dar vorbesc cu el pe Face-Time. Cred c-am înțeles aproape tot ce a zis despre judecător. Sau poate va fi o judecătoare, atunci e și mai bine. Frank o să-i explice că engleza mea lasă de dorit, precis c-o să mă lase să vorbesc în spaniolă; au interpreți, așa se numesc ăia care gândesc iute în engleză și în spaniolă. Nu trebuie să urlu, pot să plâng, dar încetișor. Eu știu ce trebuie să spun, doar adevărul, ce i-a făcut Carlos Iu' mami, spitalul, toată călătoria, cum am mers pe jos, un drum lung și obositor, pe urmă camioanele pline de lume și acoperișul trenului, atunci mi-a fost cel mai frică, pentru că se mișca tare, și cel care cade e călcat de roți și moare sau rămâne fără picioare. Frank știe că am plecat din cauza lui Carlos. Mi-a zis să nu-i mai spun „unchiu Carlos”, pentru că unchi înseamnă ceva de drag, dar el e rău și ne-a făcut rău. Judecătorul sau judecătorea nu știu chestia asta cu „unchiul”, aici nu se folosește, se zice „mister” sau „miss”.

De când ne-au adus la casa asta adoptivă nu mi-am mai văzut îngerășa, pentru că e multă gălăgie și televi-zorul merge întruna; toată hărmălaia asta îmi intră în cap. Dar eu știu că ea e aici, n-a plecat, trebuie să aibă grijă de mine. Cum o văd, cum o rog să ne ia de aici și să ne ducă în altă parte ca s-o așteptăm pe mami. Nu, Claudia, cum s-o sunăm la telefon? Ai văzut tu la biserică un înger cu telefon? Sau o îngerășă? O scri-soare ar fi ceva, dar scrisul meu nu se înțelege. înainte scriam cel mai frumos din clasă, acum nu pot să scriu și să citesc. Asta-i viața.

Miss Selena mi-a zis să nu-mi fac griji, căminul ăsta adoptiv e doar un nume, nu înseamnă că o să ne adopte. Noi avem o familie, nu suntem singure. Aici toți numesc casa asta foster home, că așa e în engleză. Oricum i-o zice, mie nu-mi place deloc. E ca o familie, are mamă, tată și frați, dar eu nu vreau altă mamă, am una, o cheamă Marisol, tata a murit, și frați nu vreau. Am tot spus-o, dar se pare că nu mai am voie, că se supără și ne aruncă în stradă.

Ar trebui să-i spun mamă doamnei de la casa adop-tivă, cică așa ar fi corect, dar i-am explicat că nu pot, mamă îi spun doar mamei mele. Nici „senora Măria” nu-i place să-i spun. Și nici că nu mă poate adopta. Eu cred că s-a cam supărat, am auzit când îi spunea lui miss Selena că sunt proastă și obraznică. Nu-i adevărat. Nimeni nu m-a făcut proastă sau obraznică, între-bați-le pe Buni Edu și pe învățătoarele de la școala mea de dinainte. Dar cel puțin doamna Marfa vorbește spaniola, cred că e mexicană, fiindcă nu zice puști, ci tânci. Asa e în Mexic, îți aduci aminte când am trecut prin Mexic? Singurul lucru bun la căminul ăsta e că nu mai trebuie să-i suportăm pe Viermele de Caca și pe Voma de Iguană. Ceilalți copii de aici sunt mai mici și nu ne deranjează.

Știu cum să-i trimit un mesaj îngerăsei mele, nu e greu. E nevoie de o scorbură sau de o gropiță în pământ sau într-o piatră; las acolo mesajul până vine să-l ia îngerasă. Așa se face și când vrei să vorbești cu zâ-nele, cu piticii, cu spiridușii și cu toate făpturile vrăjite din păduri și din ape. Cel mai bine e să lași mesajul scris, dar merge și prin viu grai. Am să-i spun că m-am plictisit să aștept aici în nord, dar nu putem să ne în-toarcem în El Salvador fără mami, pentru nimic în lume, și că povestea asta cu casa adoptivă nu e o idee bună. Ce-ar fi să ne găsească alt loc? Ce mișto ar fi să stăm la miss Selena! I-ar plăcea și ei, mi-a spus-o, dar nu e voie. Să mă gândesc bine ce să scriu în mesaj, nu pot cere mult. Important e să vină mami.

Diseară mergem la o petrecere pe Azabahar, dar mesajul pentru îngerasă i-l dau altă dată. Toți cei pe care îi cunoaștem, oameni, animale și făpturi vrăjite vor veni deghizate la petrecere, că e un fel de carnaval. Ne vor da costumele, al tău e de fluture, ca să zbori, al meu e de colibri, ca să zbor cu tine. Eu aș fi vrut unul de sirenă ca să înot în mare cu delfinii și focile, dar trebuie să stau lângă tine. Fii atentă, Claudia, vezi că e prima noastră petrecere acolo și trebuie să ne purtăm bine ca să ne invite și altă dată. Nu uita să saluți și să spui mulțumesc.

Va trebui s-o spăl pe Didi, așa nu putem s-o luăm, n-o să-i dea voie pe Azabahar. Am s-o spăl în albia din curte, ca să nu murdăresc baia. Am turnat un pic de șampon în paharul de dinți, o fac ca nouă, e mai bun decât săpunul. Pe urmă o usuc la soare. Așa spăla hainele Buni Edu; Didi e din cârpe, așa că o să meargă. Iar dacă nu se usucă o ducem udă.

După ce se culcă toată lumea și se sting televizorul și lumina, te trezesc și ieșim în curte în liniște. Mare grijă să nu faci zgomot, auzi, Claudia? îngerăsa așteaptă, dar e

posibil să n-o vedem. Nu contează; dacă a zis c-o să vină, așa va fi. Ingerașele nu mint, e interzis, dacă mint sunt date afară și rămân fără serviciu. Asta e foarte rău pentru ele.

Trebuie să ne ghemuim între zid și copaci și să închidem ochii. Să nu-i deschizi, Claudia, că te sperii și strici tot. E o călătorie specială, trebuie să urmărim instrucțiunile. Ca atunci când mergeam cu autobuzul cu Buni Edu și ea ne repeta instrucțiunile: cine nu asculta primea o chelfaneală. Eu am să-ți povestesc despre Azabahar, pe steaua asta văd totul la perfecție, ca înainte de accident. Ți-am spus că acolo eram prințese, mami era regină și Buni Edu era nașazână, dar cred că m-am înșelat, că n-am înțeles exact ce-mi spunea ingerașa: acolo oamenii, făpturile vrăjite și animalele sunt egale. Toți trebuie salutați cu o plecăciune, așa cum ți-am arătat. Am să-ți povestesc despre peisajele cu palmieri și plaje, despre culorile strălucitoare, despre orașul de cristal, cascadele de suc de fructe și apă de Jamaica², despre curcubeu și despre cerul care nu e albastru, ci roz, uneori galben, despre bazinele pline cu înghețată din care putem mânca fără să plătim, pentru că acolo totul e gratis; despre animalele de tot soiul care sunt blânde, căci nimeni nu le supără și nu le e foame niciodată; despre muzica și despre cercul uriaș unde putem zbura la trapez și ne putem sui pe elefanți, și nimănui nu-i este frică, dacă ai căzut de pe trapez, plutești în aer, ca un balon.

Nimeni, Claudia, nimeni nu ne-o va mai lua pe Didi, niciodată. Doamna Maria s-a supărat degeaba, chestia aia cu udatul patului nu e o vină, după cum a spus miss Selena la adăpost, și aici e la fel. Și doamna Maria nu avea dreptul să ne-o ia pe Didi, i-am și spus că nu e drept și dacă nu mi-o dă înapoi îl sun pe Frank, care e avocatul meu. Era gata să mă plesnească, dar s-a oprit și, în schimb, m-a închis în dulap. Nu a durat mult și nu mi-a fost frică. Era plin de lucruri aruncate și mirosea urât, că erau și niște teniși murdari. Miros urât și lipsă de aer, în rest nu mi-a păsat: tu știi, Claudia, că nu mi-e frică de întuneric, din cauza ochilor, dar m-am supărat că nu mi-a dat-o pe Didi. Data viitoare când ne pedepsește să fim măcar împreună. Nu i-a plăcut, a zis că râd de ea.

Miss Selena a vorbit cu doamna Maria despre treaba cu dulapul, am auzit tot, deși au închis ușa și vorbeau încet. Doamna Maria a spus că în toți anii ăștia de când lucrează n-a avut parte de o fetiță atât de obraznică și nu numai oarbă, dar și cu probleme mentale; că nu eram normală. Miss Selena i-a spus că nimic nu era normal în viața mea. Aici are dreptate. Pe urmă m-a rugat să fac un efort și să fiu respectuoasă cu doamna Maria, că are mult de lucru cu

copiii din grija ei. în plus, din cauza virusului care merge prin aer, nu are ajutoare, copiii nu pot fi trimiși la grădiniță sau la școală, nu ne poate duce nici în parc, că e închis. De-aia se enervează, dar nu e rea. Așa a spus miss Selena, care nu o cunoaște.

Am mai auzit și că vor să mă ducă la o psiholoagă. Știu ce e asta, am mai fost după accident. E ca o învățătoare, nu e doctoriță, nu mă examinează și nu-mi face injecție. O să merg cu miss Selena și am voie s-o iau pe Didi; vii și tu, Claudia. Dar nici gând să plângem, trebuie să fim cuminți. Nu suntem pierdute. Numele mi-l știe vântul, îl știe și pe al tău. Cu toții știu unde suntem. Eu sunt aici cu tine, știu unde ești, și tu știi unde sunt eu. Ai văzut? Nu trebuie să-ți fie frică. Mami ne poate găsi, trebuie doar s-o întrebe pe miss Selena sau pe Buni Edu la telefon. Iar îngerașa știe mereu unde suntem și nu pleacă niciodată departe.

LETICIA

Berkeley, martie-iunie, 2020

Ca în fiecare dimineată, cu excepția duminicii, Leticia a trecut pe la patiseria Brunelli să ia un capuccino pentru ea și unul pentru Mister Bogart; pentru el, decafeinizat, o decizie pe care o luase de una singură, de când observase că de la cofeină avea tahicardie. Era convinsă că, fără îngrijirile ei, omul ar fi fost oale și ulcele. Când rămăsese văduv, durerea aproape că îl omorâse, nu voia să mănânce, abia înghițea un pic de piure de legume sau de supă de pui - totul organic, firește. Era perioada în care o vedea pe Nadine, răposata sa soție, în capul scărilor, cât și pe niște femei în rochii demodate, damele care-și făceau meseria în această casă acum mulți, mulți ani. Mister Bogart i le descria Leticiei extrem de amănunțit, și era atât de convingător, încât parcă începuse și ea să le vadă, deși nu credea în fantome. Că, dacă ar fi existat, la ea ar fi venit un sat întreg.

Nici nu era greu să-ți imaginezi că în casa lui Mister Bogart pluteau spiritele celor morți: era mare, întunecoasă, cu odăi ferecate, mult lemn și lumină puțină, gemând de parcă ar fi durut-o oasele și, când presiunea apei varia, țevăria suspina din rărunchi. Leticia o cunoștea de douăzeci de ani, mai bine decât oricine, trecuse cu mătura și pământul prin fiecare colțișor, în afară de pod. Nu i se

mai părea urâtă, ca la început, începuse s-o îndrăgească. Dacă ar fi fost după ea, ar fi zugrăvit-o în culori deschise, ca s-o întinerească, și ar fi aruncat la gunoi jumătate din mobilierul la fel de decrepit precum stăpânul, mai ales covoarele roase, despre care el spunea că sunt vechi și valoroase: le cumpăraseră din Turcia. Precis că-l păcăliseră, își spunea ea, altfel cum să-l fi convins să cumpere jegurile astea când găseai covoare noi peste tot.

Nadine și femeile ușoare au dispărut după ce Mister Bogart a început să ia antidepresivele care l-au readus în lumea celor vii, dar normal a devenit odată cu apariția lui Paco. Leticia îl găsisese amușinând în gunoaiele de pe o străduță din apropiere, era atât de slab și răpănos, că era de mirare cum de supraviețuise. Era o corcitură de vreo șase javre ordinare, cu mutră de hienă, dar blând ca Ghandi, nimic nu-l afecta. I-a făcut baie și i-a îngrijit rănila, după care i l-a adus stăpânului ca să-l ajute să suporte mai ușor doliul. Omul și câinele deveniseră de nedespărțit.

Mister Bogart fusese căsătorit mai bine de cincizeci de ani, boala soției fusese atât de rapidă că nu apucase să se pregătească pentru văduvie. Era discret, nu-și exterioriza sentimentele, însă Leticia bănuia că fusese foarte îndrăgostit, altminteri n-ar fi văzut-o. Știa ea că bătrânii senili văd fantome, numai că patronul era cât se poate de lucid. Ea lucrase o vreme la un azil de bătrâni și constatasese că, la finalul vieții, când singurătatea pune stăpânire pe oameni, morții se arată; pesemne că și ei erau foarte singuri. Mister Bogart își vedea soția din dragoste, nu din singurătate; dragostea apare la orice vârstă, își spunea Leticia, văzuse asta la azil, unde cunoscuse un cuplu de amorezi trecuți de nouăzeci de ani. Stăteau tot timpul împreună, privindu-se în ochi, tăcuți și fericiți, dar nu se puteau căsători din cauza copiilor doamnei, care avea ceva avere și ar fi fost probleme cu moștenirea. Așa că Leticia a improvizat o ceremonie de căsătorie: s-a îmbrăcat în negru și s-a dat drept ofițer de stare civilă. Cu toții au lăcrimat, emoționați de discursul ei, bătrânii au fost fericiți, și copiii n-au aflat nimic.

Nu numai cofeina, dar și știrile îi produceau tahicardie lui Mister Bogart, drept care Leticia avea grijă să-i dea medicamentele înainte de a aprinde televizorul. De când îl aveau pe președintele ăsta la Casa Albă, patronul era turbat. Nu era singurul; în Berkeley cam' toți gândeau la fel, în afară de ea, neinteresată defel de politică: oricine ar fi la guvernare, pentru cei care își câștigă pâinea trudind din greu nu se schimbă nimic. Ea și-o câștigase spălând vase în cârciumi de doi bani, îngrijind copii și bătrâni, spălând

câini, vânzând ouă și brânză din ușă în ușă, plus alte ocupații grele și prost plătite, nu ca acum, când își putea alege clienții și făcea menaj plătit cu ora.

La ora șapte și jumătate dimineața, Mister Bogart o aștepta pe Leticia în pat, cu Paco sforăind la picioare. Până atunci aerisise, deschidea fereastra chiar și iarna, ca să iasă mirosul de câine, zicea el, dar ea bănuia că era vorba de mirosul de om bătrân, căci Paco nu mi-rosea urât. Camera era mare și lugubră, ca și celelalte, și-ar fi semănat cu o peșteră dacă ea n-ar fi cumpărat flori. Când intra ea, el se așeza într-un fotoliu la fel de hărtănit ca restul mobilierului, își bea cafeaua împreună și vedeau știrile. Apoi făcea duș și se îmbrăca sin-gur, căci ideea ca ea să-l vadă despuiat îl îngrozea. Leticia îi sugerase nu doar o dată să se relaxeze, pentru că în viitor avea să-l șteargă la fund. „Fii convinsă că atunci mă voi sinucide”, suna răspunsul. În afară de tahicardie și tensiune ridicată, omul era sănătos și arăta bine pentru cei optzeci și șase de ani, nici părul nu și-l pierduse. Era curat și îngrijit, bine ras și bine îmbrăcat, de parcă s-ar fi dus la fotograf, avea manii și purtări de domn de modă veche. Se ducea la sală, vâslea în golf și mergea pe bicicletă. Leticia se temea să nu cadă și să-și rupă spinarea; îl rugase să instaleze o bicicletă statică într-una din camerele goale. După știri, se vedeau abia a doua zi; el făcea exerciții, ieșea sau își pregătea conferințele și emisiunea de la radio, ea făcea curățenie, și la zece pleca la ceilalți clienți.

Într-o dimineață, Leticia a dat în usa cafenelei de primul indiciu a ceea ce avea să-i schimbe viața și pe cea a întregii lumi. „Începând de mâine, cafeneaua Brunelli rămâne închisă până la noi ordine din motive de Covid-19.” De mai multe zile, virusul era tema principală a presei, dar ea nu-l luase în serios.

— Ultimul capuccino de la Brunelli, Mister Bogart. Trebuie să comandăm un aparat de cafea.

Au deschis televizorul și au aflat că de a doua zi la miezul nopții California se închidea: nimeni nu avea voie să iasă dacă nu lucra într-un domeniu indispen-sabil, ceilalți trebuiau să lucreze de acasă. Flagelul în-cepuse în China și se extinsese rapid în toată lumea, lăsând în urmă un val de bolnavi grav și cadavre- Mo-bilul Leticiei a început să sune: unul după altul, clienții o anunțau că renunțau la serviciile ei. Și-a zis că, dacă povestea se prelungește, va trebui să intre în micile ei economii. Și-a sunat fiica, pe Alicia, care locuia la o bază militară din sudul Californiei. Soțul ei era locotenent de marină, iar ea era asistentă la infirmerie.

„Aici ordinele se execută, mamă, suntem mai în siguranță decât oriunde, stai liniștită.”

Interdicția de circulație l-a lovit cu leuca în cap pe Mister Bogart, care era legat de rutinele sale fixe; nu se mai putea duce la sală, nici să-și țină conferințele, nici să cânte săptămânal cu cvartetul. Și nici să petreacă o jumătate de noapte la un club din San Francisco ascultând și cântând jazz. Căci vârsta nu-i știrbise defel energia când era vorba să se așeze la pian într-o jam session. Tot ce putea face era să-și înregistreze de acasă emisiunea pentru programul de muzică clasică.

— Sper că n-o să mă lași baltă...

— N-ar trebui să mai vin, Mister Bogart, dacă vă aduc virusul, ar fi fatal la etatea dumneavoastră.

— De ceva trebuie să moară omul.

— Clienții mei au renunțat. Nu e de glumă cu virusul ăsta, domnule.

— Dacă intrăm în carantină, ar trebui să stai aici.

— În casa asta?

— Sigur, în casa asta, normal. Doar pentru do-uă-trei săptămâni, situația nu poate dura mai mult. Paco și eu am muri de plictiseală închiși și singuri. Și ce-o să mâncăm? Eu nu știu să fierb un ou!

— Știți, mai am și alte obligații...

— Păi n-ai spus că au renunțat? Îți plătesc mai mult și vei avea mult timp liber, ce zici?

— Eu cred că vreți companie, nu menaj și gătit...

— Așa e. O să te simți bine aici. Ia gândește-te, singură în rulota ta, ca într-o celulă, fără nimeni alături...

— Casa mea e micuță, dar foarte primitoare.

— Hai, Leticia, spune da!

— Ar trebui să-l aduc pe Panchito, papagalul meu...

— Nici o problemă, să vină Panchito!

Leticia și-a adus deci cele necesare: papagalul, hai-nele, lucrul de mână, vitaminele și cartea de la clubul de lectură. La întoarcere, a trecut pe la supermarket și a umplut portbagajul cu provizii pentru două săptămâni. A dat de patronul ei pregătit să-și scoată cățelul la plimbare - încă mai era voie - și entuziasmat de aranjamentul făcut. Dacă treaba mergea, poate că Leticia rămânea în mod

permanent; i-a repetat posibilitatea unui salariu mai mare. „Nici gând”, a spus ea, nu i-ar fi convenit să fie angajată cu orar complet, suportând inconvenientele de a trăi alături de un moș. Mister Bogart nu s-a arătat jignit, dar a plusat: ca s-o tenteze, i-a oferit odaia cea mai bună, cu ieșire în grădină și baie proprie, fostul atelier de țesut al lui Nadine. Războiul de țesut și câteva covoare erau și acum acolo. Leticia s-a instalat rapid, gata să se delecteze cu băi prelungi în cadă și să se uite la televizor până în zori. Era prinsă într-o telenovelă braziliană cu două sute patruzeci de episoade, dublată în spaniolă.

Camille, fiica lui Mister Bogart, a sunat pe la patru după-amiaza (la ea la New York era ora șapte) ca să se vaite că din cauza pandemiei nu putea merge la birou - era directoarea unei reviste de modă - și să recite lista completă a nefericirilor ei: numărul următor pre-gătit de acasă, gala de strângere de fonduri pentru balet anulată, coaforul ei închis, la fel și restaurantele, și ce vulgar era să cumperi mâncare în recipiente de carton, și ce se face ea fără filipineza care îi făcea curat în penthouse. Nici nu și-a întrebat tatăl cum se simte, avea o relație tensionată.

Într-un moment de adâncă frustrare, Mister Bogart îi spusese Leticiei că pe Camille n-o interesau decât banii și poziția socială, nu semăna defel nici cu el, nici cu Nadine LeBlanc. Nici despre Martin, fiul Camillei, singurul său nepot, nu avea o părere mai bună. „E mai fascist decât Mussolini”, a răbufnit el, iar Leticia a căutat numele pe internet. Nici ei nu-i plăcea nepotul, dar pesemne că numai prost nu era, dacă ajunsese asistentul președintelui la o vârstă atât de tânără (încă un motiv pentru care bunicul nu-l iubea). Leticia îl știa de mic, ultima dată îl văzuse la înmormântarea bunică-sii Nadine, atunci avea douăzeci și opt de ani și era deja chel, ca Mussolini. De cinci ani nu-și mai vizitase bunicul.

Tatăl lui Martin - un escroc, după părerea lui Mister Bogart - făcuse avere din afaceri răsunătoare și necinstite. Și, când divorțase de Camille, îi lăsase o situație foarte bună. Martin crescuse într-o clădire cu portar, în Manhattan, studiasse la cele mai bune licee și universități private, unde se evidențiasse încă din adolescență prin rasismul său fanatic și poziții ultra-conservatoare, în general deloc gustate de colegi și profesori. Departe de a fi afectat, Martin se împăuna cu animozitatea pe care o trezea majorității, pentru că avea grupul său de fani. Îi plăcea să-și umilească adversarii, era un joc pe care-l câștiga mereu.

Mister Bogart își amintea de copilul Martin, inteligent și vioi, cu care se uita la televizor la filmele pentru copii și pe care-l învățase să joace șah la cinci ani. La șapte, nepotul îl bătea de-acum. Iar la puzzle băiatul era de zece ori mai rapid decât el. În vacanța de vară, când Camille îl trimitea pentru câteva săptămâni la bunici în California, mergeau cu barca să pescuiască sturioni și calcani în golful San Francisco și se plimbau pe bicicletă pe dealuri. Încerca să aibă cu nepotul o relație pe care n-o avusese cu fiica. Îi povestea Leticiei despre acele vremuri, se întreba de ce naiba se schimbase băiatul.

Și ea își amintea cu nostalgie de primul an în care îl cunoscuse pe Martin, pe atunci în pragul adolescenței. Preț de câteva luni fusese un puști normal, care devora cu poftă clătitele pe care i le făcea. Dar de cum intrase la liceu se transformase în personajul detestat de bunic; se vădea adultul care avea să devină. Într-o zi, Nadine îi spusese să-și ducă farfuria în bucătărie, iar el o aruncase pe jos, spunând că era datoria Leticiei, că de-aia era servitoare.

Îi părea rău că Mister Bogart avea o familie atât de mică și de înstrăinată. În afară de cvartet, omul avea foarte puțini prieteni, după ce rămăsese văduv își ne-glijase relațiile sociale. Cât trăise nevastă-sa, aveau casă deschisă, primeau des musafiri, ea învățase să gătească rețete picante ca la New Orleans. Fără Nadine, căsoiul căpătase un aer de abandon, prietenii dispăruseră, Mister Bogart nu făcuse nimic să-i păstreze, nu le ducea dorul. Se închisese în el însuși. Dar poate că fusese mereu așa, cugeta buna femeie.

Trecuseră două luni de la declararea pandemiei și Leticia rămăsese în casa patronului său. Nu-și imagina-se că avea să dureze atât de mult. A venit primăvara, cu flori și albine, vremea bună a ușurat cumva ambianța apăsătoare, deși grădinarii nu lucraseră deloc. Virusul nu dădea semne că s-ar lăsa dus, în țară erau douăzeci de mii de morți, sute de mii în lume, câteva laboratoare se întreceau pe rupe să creeze un vaccin. Pandemia devenise o armă politică, unii o considerau o păcăleală a opoziției și refuzau să poarte mască, alții urmau indicațiile epidemiologilor. Pe măsură ce numărul morților creștea și spitalele se aglomerau, guvernul încerca să minimalizeze gravitatea și recomanda leacuri neverosimile, precum injecțiile cu hipoclorit. Leticia nu-și vedea fiica și nepoata decât pe FaceTime, de două-trei ori pe săptămână; își pierduse clienții, dar banii dați de Mister Bogart îi ajungeau, își ajuta și fiica. În comparație cu alții, se simțea norocoasă.

Stabiliseră o rutină care le convenea amândurora. Din prima zi, Mister Bogart insistase ca ea să stea cu el la masă, nu în bucătărie, ca înainte.

— Și când ai de gând să-mi spui pe nume? Doar ne cunoaștem de o veșnicie, nu-mi mai spune Mister Bogart.

— Asta nu, domnule. Ierarhia trebuie respectată, familiaritățile între angajator și angajat sfârșesc rău.

Știa că nu-l chema Mister Bogart, era porecla pe care i-o pusese soția sa de la bun început, pentru că în tinerețe semăna cu Humphrey Bogart - aceeași expresie dezamăgită, aceeași pălărie într-o parte -, un actor de pe vremuri de care Leticia nici nu auzise. Dar l-a descoperit curând, după ce a văzut filmul Casablanca la televizor, la insistențele lui. N-avea chef, filmul era alb-negru, dar uite că a prins-o, și acum voia să-l vadă măcar o dată pe săptămână. Știa dialogurile pe de rost, ca să-l înveselească le recita cu un dramatism exagerat, încerca să-și imagineze un Humphrey Bogart trecut de optzeci de ani, numai că actorul nu îmbătrânise, murise la cincizeci și șapte de ani pentru că fuma prea mult, cu mult înainte de a veni ea pe lume. Angajatorul ei se numea Samuel Adler, însă pentru ea avea să fie mereu Mister Bogart.

Nadine, soția lui Mister Bogart, nu crezuse că e pe moarte, deși diagnosticul era devastator, drept care nu se pregătise. Leticia avea mult timp liber și și-a propus să facă ordine în haosul pe care îl lăsase în urmă. Până acum, văduvul se opusese: „Când voi fi pregătit, am să te anunț, si-atunci vei face ce vrei cu lucrurile nevesti-mii.” îi interzisese si fiică-sii, însă Camille a luat pe furiș tot ce dorea.

— Închiderea asta forțată în care ne aflăm m-a pus pe gânduri, Leticia. Trebuie să-mi fac ordine în viață și în casă înainte de a pleca din lumea asta.

— De ce vorbești așa, domnule? Bine îngrijit, o să trăiți o sută de ani.

— Mă îngrijești tu?

— Păi cine? Dar ca să vă păstrați spiritul tânăr nu v-ar strica o idilă, niciodată nu e prea târziu.

— Ce prostii poți să spui!

— Nu sunt prostii. Puteți găsi o prietenă online, dacă vreți, vă ajut eu. Sunteți poate octogenarul holtei cel mai valoros din California, nu aveți betesuguri, arătați bine, vă merge mintea și aveți bani.

— Știi tu câți bani am?

— Nu, dar știu că nu vă lipsesc. Sunt grămezi de femei coapte care caută un partener, dar foarte puțini bătrâni capabili să lege două fraze și să nu poarte scu-tece. Acum, ăștia caută femei cu treizeci de ani mai tinere, dar nu e cazul...

— O tinerică nu mi-ar pica rău...

— Nici să nu vă gândiți, domnule, trebuie să selectăm atent candidatele, că ele umblă după bani. Uitați, aveam un vecin veterinar de șaiszeci și cinci de ani, cu multe case închiriate, care a căzut în ghearele unei cumetre de cincizeci; l-a băgat în pământ în mai puțin de un an și a moștenit o avere. Cică l-ar fi otrăvit.

— Știi ceva, hai să treacă mai întâi pandemia, Leticia. Până să ne gândim la vreo asasină ipotetică, hai să facem ordine în casă.

— Adică îmi dați voie...

— Îți dau, dar nu arunci nimic la gunoi fără să mă întrebi.

— Promit, a mințit ea.

Și s-a pus pe treabă, uimită de câte lasă în urmă un om în această viață. În dulapurile lui Nadine a găsit rochii din anii șaptezeci, pantofi cu platformă și fuste indiene cu oglinjoare; pe atunci se îmbrăca după moda hippie, deși era mama lui Camille și începea să-și facă un nume cu covoarele pe care le țesea. Leticia i-a urmărit astfel viața în funcție de hainele - multe mâncate de molii - pe care le scotea din dulapuri. În anii optzeci, Nadine renunțase la stilul boem; devenise o artistă recunoscută și se îmbrăca bărbătește: a găsit fotografii în care purta costum, cravată, ochelari cu rame negre și cizme. La cincizeci de ani avusese un scurt interludiu cu fuste mini, tricou strâmt și tocuri înalte, de parcă ar fi vrut să pară sexy sau să-i facă pe plac amantului de atunci, dar apoi renunțase la modă și, până la moarte n-a mai ieșit din blugi decolorați și cămăși sport care îi subliniau silueta de efeb și o făceau mai atrăgătoare decât decolteurile provocatoare ale menopauzei. Din sertare Leticia a scos medicamente și cosmetice expirate, bijuterii artizanale și etnice; pe cele valoroase le luase Camille chiar în ziua înmormântării. Dar și jurnale și scrisori pe care avea de gând să le citească. Nu i se părea că ar face ceva indiscret: văduvul nu se arăta curios, poate pentru că nu voia să primească confirmarea bănuielilor sale.

Zilele se lungeau, erau identice, se topeau una în alta. „Azi e ca ieri și mâine va fi ca azi”, ofta Leticia. Aveau de-acum mașina de făcut cappuccino, și ziua în-țepea ca de obicei, bând împreună cafeaua și urmărind știrile la televizor. Apoi el se îmbrăca și-l scotea pe Paco la plimbare, cu mască și mănuși chirurgicale, în timp ce ea făcea curat. Plecau împreună la cumpărături, el rămânea în camionetă, ea intra în magazin, tot cu mască și mănuși. Lumea se plângea pentru că lipseau anumite articole — făină, dezinfectant, lapte praf, hârtie igienică. „Se vede că ăștia n-au știut niciodată ce e greu”, bombănea Leticia. Mâncau ceva ușor, de regulă o salată, seara își vedeau de ale lor - el, muzica, lectura și bicicleta statică, cumpărată între timp și instalată într-o cameră, ea, telenovela braziliană și scotocitul în trecutul acestei familii, mai ales în al lui Nadine, care o obseda, pentru că presimțea că exista o legătură cu propriul ei trecut.

Mister Bogart a decis că era cazul să ceneze cu tot protocolul, ca să nu se sălbăticească. Coloniștii britanici adoptaseră acest obicei în cele mai îndepărtate posesiuni ale imperiului. Se îmbrăcau elegant ca să savureze mâncare de linte și stufat de tigru sub o prelată, serviți de băștinașii despuiați, dar cu mănuși albe. Ceea ce nu-i împiedicase, totuși, să se comporte adesea ca niște sălbatici. Astfel că el își punea smokingul, ea își lepăda șorțul, își punea cercei și își făcea ochii. „Ești foarte drăguță, Leticia”, spunea el cu galanterie, „Și dumneavoastră la fel, Mister Bogart”, răspundea ea. Pe o față de masă lungă, așeza vesela cea mai fină și pahare de cristal, el punea muzică - populară, nu clasică, poate că Leticia n-ar fi apreciat-o. Înainte de masă beau un pahărel, votcă cu gheață el, diferite cocteiluri ea: pina colada, cubalibre, bloody mariachi, mărgărita cu suc de mango, martini cu cocos, sau ce mai improviza ea. Pe vremea casei deschise și a musafirilor, exista un bar bine aprovizionat din care mai rămăseseră destule sticle ce trebuiau consumate puțin câte puțin, a hotărât ea. Stăteau de vorbă și se cunoșteau mai bine.

Leticia extrăgea informațiile cu cleștele, dacă era prea curioasă omul tăcea. Nu era vorbăreț până la a doua sau a treia votcă, atunci povestea despre el și mai ales despre nevastă-sa. De care îi era dor.

— Tot gândindu-vă la doamna Nadine, nu credeți că inventați o legendă?

— Cu toții avem dreptul să ne inventăm legenda...

— Eu n-am nevoie să mi-o inventez, domnule.

Leticia lucra de mulți ani în această casă, dar nu urcase niciodată în pod. Accesul era complicat. În tavanul etajului al doilea era un chepeng, care se deschidea acționând o manetă care avea în capăt un cârlig, care elibera o scară telescopică. Cum nu văzuse pe nimeni urcându-se acolo, prima dată n-a fost atentă la manevră, și scara era să-i spargă capul. Cățărutul a pus și el probleme, căci treptele erau niște scândurele șubrede și tremurătoare. Podul era abia luminat de câteva lucarne mici, a zăbovit ceva până a găsit întrerupătorul și a schimbat becurile arse. Era un spațiu enorm și cavernos, întins pe toată suprafața clădirii, practic, era încă un etaj. Curat nu se făcuse niciodată, praful acoperise totul, pânzele de păianjen atârnavă de bârne precum niște perdele de dantelă. Șobolani n-a văzut, dar precis viețuiau pe acolo, le-a văzut urmele. Podul era un univers în sine, ticsit de comori și mistere, i-ar fi trebuit luni de zile să deschidă toate cutiile, geamantanele vechi distruse de mucegai, comodele și dulapurile. A văzut jucăriile lui Cămilă și ale nepotului, mai mulți brazi artificiali de Crăciun, vreo șase biciclete în diferite stadii de decrepitudine, articole de sport, războaie de țesut de la Nadine, tot ce-ți puteai închipui. A descoperit lăcașuri disimulate printre bârne, menite să păstreze obiecte de valoare, unde a găsit o întreagă colecție de obiecte din argint în ambalajele originale: un serviciu de ceai, tăvi, sfeșnice, un serviciu complet de tacâmuri, inclusiv cleștișori pentru languste și furculițe minuscule pentru melci, scrumiere - devenite ceva inutil - și rame de fotografii de diferite mărimi. Mister Bogart a lămurit-o că toate fuseseră cumpărate de ei doi în timpul unei călătorii în Mexic, apoi se certaseră și se despărțiseră înainte de a fi livrată comanda; ajunsese când era singur în casă, pusese lăzile în pod și uitase de ele.

— Si ce-o să facem acum cu toate astea? Că n-o să stau toată ziua-bună ziua să frec tacâmuri pentru pește, a bombănit Leticia.

— Lasă-le unde sunt, după ce mor eu, le va lua Camille.

Dar pe ea cel mai mult o interesau jurnalele, scrisorile și fotografiile din cuferele lui Nadine. Avea timp și răbdare să descifreze scrisul și să cunoască viața acestei femei care o intriga atât de mult. Regreta că nu îndrăznise să afle din gura ei cât fusese în viață, căci lui Nadine îi făcea plăcere să depeze amintiri și să povestească; se abținuse să o întrebe, credea că menirea ei era să facă curat, să spele rufe și să gătească, indiscreția ar fi fost o lipsă de respect. Dar acum putea scotoci în voie: văduvul nu-i interzicea. Și a aflat o

grămadă de lucruri din doar zece la sută din conținutul cutiilor și sertarelor.

Numele de fată al lui Nadine era LeBlanc, niciodată nu folosisese altul. Leticia cugeta că dragostea pe care i-o purta soțul ei era cu atât mai prețioasă, cu cât femeia nu era deloc convențională. Să fii nevastă e greu, își zicea Leticia, dar, dacă tot faci prostia să te măriți, măcar ține-te de norme sau măcar salvează aparențele. Lui Nadine i se fâlfâia de aparențe. Era infidelă din fire și nici nu se străduia s-o ascundă, lăsa în urmă o dâră de urme, oricine ar fi putut s-o prindă. Se și lăudase de față cu ea că era o pățimașă, ceea ce Leticiei nu i se păruse a fi o virtute, ci un defect. Pe atunci nu mai avea importanță, avea o vârstă. E o vreme pentru toate, cugeta Leticia, vremea fierbințelii amorului e tinerețea, mai târziu e indecent, dar nu era treaba ei să judece, fiecare e stăpân pe conștiința sa.

Nadine îi mai spusese că și soțul avusese niște aventuri, dar de mult, înainte ca Leticia să intre menajeră la ei, și nici nu existau dovezi că ar fi fost așa. În schimb, Nadine avusese mai mulți amorezi, era sigură. Îi cunoștea pe cel care în mod sigur fusese ultimul: Bruno Brunelli, italianul care avea cafeneaua și patiseria care-i purta numele, cu sucursale în Berkeley, San Francisco și la aeroport. Până la pandemie, de acolo cumpăra Leticia cafeaua în fiecare zi, și avea s-o facă și după revenirea la normalitate, nu vedea în asta un conflict moral. Brunelli aparținea trecutului; se întorsese să-si trăiască ultimii ani în satul de baștină din Italia, lăsând afacerea fiului.

Iată ce citise Leticia într-unui din jurnale: „L-am așteptat până la ora închiderii. M-a primit în bucătărie. Mi-a dat să gust din gura lui pastă de migdale și cremă de vanilie, am făcut amor pe o masă, am ajuns acasă cu zahăr pudră pe haine.” Maică Precistă, a exclamat Leticia, doamna era căruntă și tot se mai zbenguia voios printre prăjiturile lui Bruno Brunelli!

Din jurnalele din pod Leticia a mai aflat și alte „temerități”, cum le numea autoarea însăși. Majoritatea celor anterioare lui Brunelli erau mai curând ne semnificative: norocosul era pomenit doar prin inițiale și vreo două fraze despre locul și împrejurările întâlnirii; judecând după laconismul descrierii, puține se ridicaseră la înălțimea cofetarului. Dar când a dat de inițialele CT a constatat că data coincidea cu perioada în care Cruz Torres refăcuse casa. Ardea de curiozitate să descopere ceva despre ea sau despre tatăl ei în aceste jurnale, dar se temea să tragă niște concluzii nefondate. Totuși, alături de

inițialele CT, Nadine notase o descriere care se potrivea celui pe care îl cunoscuse: „Puternic, intens, păr negru și aspru, o cicatrice prelungă pe un umăr, îmi șoptește în spaniolă, nu prea înțeleg, dar avem în comun dorința și amorul.” Inițialele apăreau frecvent în jurnalele lui Nadine. Da, putea fi vorba de Cruz Torres, cel care îi ajutase atât de mult pe ea și pe tatăl ei în vremuri de restriște și căruia îi datora slujba în casa Adler.

Reparațiile bătrânei case din Berkeley duraseră luni de zile, tot timpul apăreau alte probleme. Spărgeau aici, crăpa o țeava dincolo, schimbau canalizarea și se desprindeau țiglele, înlocuiau tocurele ferestrelor și nu se mai închideau ușile. Lucrările le superviza Nadine, soțul își vedea de muzică și cursuri, deloc interesat de munca lui Cruz Torres și a echipei sale; credea, pe bună dreptate poate, că reparația căsoiului era imposibilă, ori o acceptai ca atare, ori o demolai cu buldozerul.

În acea perioadă Leticia constata că, în ciuda deosebirilor evidente dintre ei, șeful de lucrări și Nadine LeBlanc împărtășeau o prietenie specială. Omul era cu cel puțin zece ani mai tânăr decât ea, din altă clasă socială și altă rasă, neavând nimic din rafinamentul ei. Îi vedea adesea în bucătărie, își bea cafeaua și vorbeau în șoaptă; când intra ea, schimbau subiectul sau tăceau, într-o zi, la vreo doi ani după terminarea lucrărilor, îi zărise într-un mic restaurant, prin geam, cu mâinile înlănțuite pe masă. Când el a fost deportat în 2008, Nadine a început să facă deplasări în Mexic.

Leticia socotea că, dacă cei doi fuseseră amănți, aventura ei cu Bruno Brunelli durase relativ puțin. Ea avea șaiszeci și nouă de ani când se despărțise de mexican și șaptezeci și doi când Brunelli se întorsese în Italia. Iar dacă ar fi vrut, vârsta n-ar fi împiedicat-o să-și găsească un înlocuitor: era dezinvoltă, îndrăzneță, agilă, spontană, cu plete încărunțite și dezordonate, riduri de veselie și un râs sonor în stare să trezească morții. Se lăuda că avea sânge francez, spaniol și african, că era mulatră, că în trecut avusese rude negre și bogate, însă după atâtea căsătorii cu albi săraci își pierduse culoarea și averea. Leticia și-o amintea cu drag pe femeia generoasă și amuzantă, exact opusul bărbatului ei, care căra în spate toate necazurile și durerile trecutului. Cu câtă jale asistase apoi la declinul ei rapid și la moartea în urma unui cancer inexorabil! Apoi anii zburaseră, dar absența ei continua să o surprindă pe Leticia.

Ea și Mister Bogart o îngrijiseră pe Nadine în perioada agoniei. El renunțase la tot ca să stea zi și noapte cu ea, abandonase universitatea și orchestra simfonică, caiacul și bicicleta. Când durerea devenea de nesuportat, fugea câteva ore la un club de jazz. Până la declanșarea bolii, Leticia venea de două ori pe săptămână să facă menajul, pe urmă venea zilnic. Și se ocupa de tot, căci Nadine nu mai putea face nimic, iar el nu se pricepea la treburile casei, odată când intrase în bucătărie să-i dea instrucțiuni îl dăduse scurt afară. Plătea facturile, se ducea la bancă, se ocupa de medicamente și ținea legătura cu medicii, ba chiar o hmfțuluia și pe Camille, gata să-și dea cu părerea, dar care nici nu se gândise să stea alături de părinți în împrejurările acelea cumplite. Mister Bogart îi dădea Leticiei toți banii și n-o întreba cum îi cheltuia, însă ea ținea o contabilitate meticuloasă și păstra chitanțele: nimeni n-o putea acuza că risipise nici măcar un cent.

Pe măsură ce descoperea secretele din pod, Leticia devenea curioasă și în legătură cu trecutul casei care fusese scena unei mari părți din viața lui Nadine Le-Blanc. Cunoștea casa mai bine decât oricine, dar nu știa nimic despre originea acesteia.

— Casa asta are o istorie, a început prin a-i spune Mister Bogart. A construit-o un bancher ca reședință de vară pe vremea când ajungeai aici cu bacul de la San Francisco. Pe urmă a ocupat-o patroana unui tripou, dar se pare că la etaj funcționa un bordel pentru bărbați cu funcții importante, care aveau nevoie de discreție.

I-a mai spus că o scurtă perioadă a funcționat ca clinică mintală pentru vedete de la Hollywood care își tratau dependența de alcool și droguri. Apoi au cumpărat-o ei, la un moment dat devenise un refugiu pentru tot felul de vagabonzi invitați de Nadine sub pretext că era destul loc, asta până el n-a mai suportat să întrețină turma aceea de pletoși trândavi, și atunci au divorțat.

— Zău? Ați divorțat? nu i-a venit Leticiei să creadă.

— Da.

— Si... Camille?

— Când s-au terminat banii, hipioții s-au cărat, și Nadine a plecat cu fetița în Bolivia.

— Ce să facă în Bolivia?

— Să studieze arta țesutului, începuse să o ia în serios. A stat acolo vreo două luni, apoi s-a dus în Guatemala, țară faimoasă pentru țesăturile ei de-a dreptul spectaculoase.

Și i-a povestit cât se legase ea de țara și de satele pe unde umblase, dintre care unele au fost exterminate ulterior de genocidul comis de guvern și de militari împotriva populației maya, rezultatul fiind două sute de mii de victime, un milion și jumătate de oameni dislocați și peste șase sute de sate șterse de pe hartă. Majoritatea femeilor de la care învățase au pierit asasinate alături de familia și comunitatea lor. În anii nouăzeci, Nadine a vizitat din nou Guatemala și s-a apucat să promoveze țesăturile tipice în magazine exclusive și galerii de artă; câștigul revenea în întregime țesătoarelor.

— M-am dus după ea în Guatemala, convins că în absența trântorilor care trăiau pe -spinarea mea am fi putut-o lua de la început. Am avut dreptate. Ne-am recăsătorit. Și nu a fost pentru ultima oară.

— Cum adică, nu pricep, domnule.

— M-am căsătorit de trei ori cu Nadine, de două ori la starea civilă, ultima dată ne-am reînnoit legământul. Stabilind mereu noile norme ale relației.

— Și nu v-ați îndrăgostit niciodată de alte persoane?

— Ba da, dar investiserăm atât de mult în relația noastră, că merita salvată. Uite, Leticia, oamenii se schimbă, se schimbă și cuplurile. Cu Nadine am trăit mai multe etape. Prima a fost pentru a forma o familie și s-a terminat cu hipioții aceia, în cea de-a doua am trecut amândoi prin crize existențiale și am optat pentru o relație deschisă: a fost un dezastru. În cea de-a treia, ea era cu arta, eu cu ale mele, ne-am neglijat relația. Stabilitatea am dobândit-o când eram de-acum bătrâni.

— Dar și dragostea, nu?

— Din partea mea, multă. Nadine era o femeie fantastică, tii minte?

— Sigur că da. Țin minte și să ați avut o petrecere și o ceremonie în grădină, după care ați plecat în Argentina. Să tot fie vreo cincisprezece ani de atunci...

— Da, atunci ne-am reînnoit jurămintele de a rămâne împreună.

— Cred că, dacă doamna Nadine n-ar fi murit, v-ați fi căsătorit încă o dată!

— Cu siguranță. Dar tu? Nu te-am întrebat niciodată, ai un iubit?

— Am avut trei căsnicii, două divorțuri și un doliu.

Primii doi bărbați nici nu contează, al treilea a fost marea mea dragoste și tatăl fiicei mele, dar soarta mi l-a smuls prea devreme. A murit subit, într-un muzeu.

— Nu știam că ești văduvă...

— Pe acest bărbat îl iubesc și acum și—1 voi iubi până mor.

În săptămânile următoare Leticia s-a familiarizat treptat cu stilul și scrisul jurnalelor lui Nadine. Astfel, a început să fie convinsă că inițialele care apăreau în ultimii cincisprezece ani nu erau ale vreunui amant vremelnic, cum bănuise, ci erau un fel de coduri; tot coduri păreau să fie și notații referitoare la țesături; fiecare culoare menționată n-avea nimic de-a face cu covorul. Adesea, inițialele CT apăreau alături de culoarea galbenă. În dosarele cu sute de desene și mostre de lână, peste care trecuse fără interes, Leticia a descoperit tăieturi din ziare și pagini din cărți despre imigrația ilegală. Și-a amintit că Nadine contribuia cu bani și voluntariat la Santuario de la Bahia Este, o asociație instalată la subsolul unei biserici care ajuta imigranții fără acte. Deci codurile alea se refereau toc-mai la aceste activități, și-a zis ea.

Roasă de curiozitate, Leticia l-a sunat pe Cruz Torres în Mexic. Nu mai vorbiseră de vreo doi ani, dar el i-a recunoscut imediat vocea. Avea șaptezeci de ani, era de doisprezece în Mexic, la Puebla, avea un mic hotel pentru turiști modești, deschis cu banii muniți în Statele Unite. Când emigrase, tânăr fiind, lăsase acasă o soție și trei copii, cărora le trimitea bani și pe care îi vizita cât timp trecerea frontierei se făcea mai lesne. Dar, când fusese deportat, soția îi murise. Cruz locuia cu una din fiice, administrau împreună hotelul.

După ce s-au pus la curent cu ce făcuse fiecare în acest timp, Leticia i-a spus că acum, la cinci ani de la moartea lui Nadine LeBlanc, îi făcea ordine în lucruri.

— Mă scuzați, don Cruz, nu vă supărați, dar am văzut scrisori și jurnale în care doamna Nadine vă pomenește...

— Știi doar că am fost prieteni.

— Mai mult decât prieteni, așa-i?

— Asta nu se întreabă. Ce vrei să știi?

— Ea îi ajuta pe migranți, am vorbit cu măicuța de la Sanctuarul din Berkeley, mi-a spus câte ceva, n-am mai putut merge s-o văd, că a venit virusul, o să mă duc după ce trece.

— Mă bucur că sora Maureen mai trăiește. E indestructibilă irlandeza asta! Ce ți-a spus?

— Că doamna Nadine îi aducea migranți pe care îi lua de la graniță, că ascundea familii întregi când erau razii. Și cred că nota în caietele ei inițialele acestor oameni și că fiecărui caz îi corespundeau anumite cu-lori. Ce știi despre asta?

— Poate că ai dreptate, dar eu nu am văzut caietele de care spui.

— Inițialele CT apar alături de culoarea galbenă.

— Eu treceam oamenii peste graniță și îi predam aproape de San Diego. Pesemne că galbenul se referă la transport, ce să spun...

— Nu vi se pare ciudat că folosea acest sistem de coduri? Parcă se juca de-a spionajul.

— Trebuia să fie prudentă, Leticia, în mâinile ei erau identitatea și soarta unor oameni foarte vulnerabili.

— Unde ați cunoscut-o, don Cruz?

— La Muzeul Mexican din San Francisco, la o expoziție despre migranți. De tavan atârnavă pungi de plastic în care se aflau obiecte adunate din râul în care mulți, printre ei copii, se înecaseră încercând să ajungă pe mal în Statele Unite. Nadine era extrem de emoționată în timp ce privea un botoșel de bebeluș găsit în apa murdară. Am intrat în vorbă... Era cam cu un an înainte de a mă angaja să-i repar casa.

— Adică dumneavoastră ați pornit treaba cu imigranții?

— Nu, ea lucra deja cu sora Maureen și m-a recrutat și pe mine. Mulți migranți veneau din Guatemala, țară cu care Nadine avea legături afective și profesionale. I-a ajutat pe mulți, le trimitea tot ce câștiga cu covoarele.

— Și a făcut-o ani de zile, nu pricep cum nu s-a prins soțul ei, a spus Leticia.

— Ea prefera ca el să nu știe nimic, ca să nu-l compromită, căci noi făceam ceva ilegal. Inșă cred că oricum nu-l interesau lucrurile astea, el era cu muzica. Vorba aia, nu e nimeni mai orb decât cel ce nu vrea să vadă.

— Bănuiesc că de asta v-au deportat...

— Ba nu, nici o legătură. M-au arestat într-o razie, alături de alții. Aveam oarece probleme cu legea: o citație pentru condus mașina băut, o instalație electrică făcută

fără autorizație, evaziune fiscală că nu-mi plătisem impozitele, chestii mărunte dar care au contat. Regret doar că n-am apucat să-mi iau rămas-bun de la Nadine când s-a îmbolnăvit.

— Ce ziceți, să-i spun domnului cu ce se ocupa doamna?

— La ce bun? Lasă-l în pace. S-ar întrista să afle că avea atâtea secrete și că îl lăsa pe dinafară. Eu cred că ea a acceptat de la bun început faptul că erau total diferiți și nu i-a împărtășit neliniștile și preocupările ei.

— Totuși, au fost un cuplu reușit...

— Asta da, au rămas împreună până la sfârșit.

Viața li s-a complicat Leticiei și lui Mister Bogart când lui i-a venit ideea să se urce în pod, a alunecat pe a doua treaptă, a căzut și și-a scrântit o gleznă. A rămas lat și fără aer, mai mult de frică decât de durere. Te-mându-se să nu-și fi rupt vreun os sau să facă o criză, Leticia l-a târât la camionetă și l-a dus la urgență, unde a fost preluat de personalul sanitar acoperit din cap până-n picioare de salopete verzi, mănuși, măști și viziere din plastic transparent. Ea n-a avut voie să intre, el a fost luat pe o targa, alb la față ca cearșaful. Timp de șase ore, cât i s-au făcut radiografiile și a fost ținut sub observație, a vorbit cu el la telefon, până i s-a terminat bateria. Glezna s-a umflat, dar nu se rupsese nimic. Doctorul i-a prescris repaus și analgezice, dar ea îl ungea și cu o cremă pe bază de cannabis.

— Așa se cheamă acum marijuana, ce caraghioslâc. Ia durerea și aici e legală, nu trebuie s-o iau de la traficanții de droguri, i-a explicat pacientului; nu era bai, avea timp să scoțoească prin pod în liniște, departe de ochii lui.

Mister Bogart nu-l mai putea plimba pe Paco, nu mai putea pedala pe bicicleta statică și nici să conducă, drept care Leticia a preluat și aceste sarcini.

— Am petrecut atâta timp împreună că e de mirare că ne mai suportăm, a râs el. E cea mai lungă lună de miere din viața mea. Și, după cum merge pandemia asta, cred c-o să rămânem închiși pe vecie. Mă rog, mie-mi convine...

— Ce face glezna? l-a întrerupt ea.

— La fel. Îți interzic să-i spui lui Camille, care am impresia că vrea să mă vadă internat într-o casă de bătrâni. Dacă ar ști că am căzut, ar profita ca să mă preseze; dorește să vândă casa, universitatea a făcut o ofertă, vrea terenul și e dispusă să plătească o avere”. Dar eu de aici nu plec decât

cu picioarele înainte, să fie clar. Iar tu mă vei îngriji până la capăt, că ești tânără și tare de spate.

— Oi fi, dar nu vă pot apăra de Camille, n-am nici o autoritate. Fiica dumneavoastră vă poate declara handicapat.

— N-am de gând să devin senil și să ajung la un azil pentru moși ticniți, așteptând moartea într-un fotoliu și mâncând gelatină, a bombănit el, după care amândoi au pufnit în râs imaginându-și scena. Știi ceva, Leticia? Ești omul cel mai vesel pe care l-am cunoscut vreodată, totul te amuză, gătești cântând și dai cu aspiratorul în ritm de rumbă.

— Asa suntem noi, cei din Salvador. Înainte vreme se spunea că El Salvador era țara surâsului, dar cred că după războiul civil se zâmbeste mult mai puțin.

— Cred că ești mulțumită de viață.

— Nu mă plâng, am liniște sufletească, dar n-a fost mereu așa.

— De cât timp ne cunoaștem noi?

— De douăzeci de ani. M-a adus Cruz Torres, constructorul care a refăcut casa. Eram tânără când am început să muncesc pentru dumneavoastră și pentru doamna Nadine.

— Si acum ești tânără.

— Nu-i așa că arăt bine la patruzeci și șapte de ani? Noi îmbătrânim mai frumos decât albi, a spus ea în zeflema.

— Firește, firește. Știu că scotocești prin lucrurile lui Nadine, cauți ceva anume?

— Nimic, nu vă faceți griji. Încerc să fac curat. Nici nu mai știți câte se află în pod, o grămadă de troace. Și tot acolo or fi și doamnele nopții pe care le vedeți cu ceva timp în urmă, vă amintiți?

— Spune-le să coboare, n-o să le deranjeze nimeni. Și s-o aducă și pe Nadine.

ANITA

Tucson, aprilie-iunie 2020

Era mai bine la adăpost. Mie casele adoptive nu-mi plac. Asta e mai rea decât cea de la doamna Maria pentru că aici nu sunt decât băieți foarte prost-crescuți. Se bat tot timpul și nu știu să zică mulțumesc. Sunt tare răi băieții ăștia. Buni Edu i-ar pune la punct în mai puțin de o săptămână, sunt sigură. În plus, aici trebuie să vorbim englezește. M-am săturat de engleză, parcă ai o cârpă în gură. Tu nu vrei să vorbești nici măcar în spaniolă, și nici nu mănânci, Claudia. Dar până când? Nu mai ești un bebeluș, ai crescut. Doamna Maria ne-a gonit din cauza ta, că plângeai întruna. Ce vrei, să ajungem în stradă? Adevărul este că doamna Maria n-avea răbdare și nu mă putea suferi, cred că mă ura. Nu, nu a fost vina ta, Claudia, tu ești o fetiță tare cu-minte. E bine că am plecat de acolo.

Psihologa vorbea spaniola și n-a lăsat-o pe miss Selena să intre cu mine. Mi-a dat niște păpușele să mă joc, dar i-am spus că astea erau pentru copii mici, iar eu voi împlini opt ani. Atunci a zis bine, să stăm de vorbă. M-a întrebat de Didi, de tine, de cum trăiam noi înainte și de mama. Dar și despre casa doamnei Maria, despre udatul patului și despre povestea cu dulapul; nu știu de unde știa, că eu n-am dus vorba. A trebuit să-i povestesc despre Ghețarie și cum au luat-o pe mămica, și pe mine m-au luat cu forța și degeaba am țipat și am dat din picioare, că tot m-au urcat în autobuz. Nu-mi place să-mi aduc aminte, că-mi vine să plâng. Și nu e bine să plângi în fața psi-holoagelor, știu asta de când mergeam la psihologa de la școală. Se supără. După aia miss Selena mi-a zis să nu-mi fac griji, că o să fiu dusă la altă casă.

Doar că nici asta nu-mi place, deși doamna de aici e mai bună decât doamna Maria. Mi-a zis c-o să ne înțelegem bine, că ea și-a dorit fete, dar Dumnezeu nu i-a dat, că am să fiu ca fiica ei. I-am spus că asta nu se poate, pentru că am o mamă adevărată. Și nu pot să-i zic mamă; nici tanti, că nu se folosește pe aici. Mi-a zis să-i spun Susan, dar mie mi se pare cam prea mult. Iar soțului ei nu i se spune nici tată, nici unchi, i se zice mister Rick. Din respect, ca să nu se supere. Iar băieții ăștia nu sunt frații mei, așa că nici nu vorbesc cu ei.

Pastilele astea roz se mestecă și se înghit pentru că sunt vitamine. Nu sunt scârboase. Închid ochii și-mi zic că au gust de caramelle cu căpșuni sau de bomboane. Susan zice că trebuie să mănânc mai mult și să iau vitamine, pentru că sunt slabă și altfel n-o să cresc. Dar nu e vina mea că nu-mi place să mănânc. Susan zice că n-a mai văzut pe cineva căruia să nu-i placă sendvișurile, că să caute pe internet o rețetă de turte, dar nu cred, că n-are timp și nu știe să

gătească, face numai sendvișuri. Vitaminele sunt necesare, zice, dar vaccin nu mai fac, am făcut o singură dată, când am ajuns aici în nord. Îmi dă pastila și stă până o înghit, mă pune să deschid gura și să-i arăt că n-am ascuns-o sub limbă. N-am cum s-o ascund, că e foarte mare.

Trebuie să fac ce spun învățătoarele de pe Zoom, că la școală nu se poate merge. Din cauza virusului. Școlile s-au închis și toți copiii învață acasă, de-aia băieții care nu sunt frații mei sunt mereu acasă. Susan nu-i poate controla, fac ce vor, nu învață nimic, se uită la televizor sau stau pe jocuri video. Sunt cumiți doar când vine mister Rick, pentru că îl respectă. Mister Rick e autoritatea în casa asta. Cu mine încearcă să fie amabil, dar nu-i iese.

Pe Zoom nu prea văd, mai bine zis nu văd aproape nimic, dar aud ce spune învățătoarea. Lecțiile sunt pentru copii mici. I-am explicat lui Susan că sunt cam oarbă, dar nu ignorantă, pot urma o clasă pentru copii de vârsta mea. Înțeleg destul de bine engleza. Miss Selena trebuie să rezolve asta, că așa nu învață nimic, pierd timpul.

Mister Rick lucrează la poștă, de-aia pleacă în fiecare zi. Unele persoane pot ieși să lucreze, dar cu mască. Posta e cam ca mașina de gunoi sau ambulanța de la spital, trebuie să funcționeze tot timpul. Mister Rick miroase ciudat. Înainte de accident nu eram atentă la mirosul oamenilor, doar dacă puteau, dar acum îi recunosc pe toți după miros. De exemplu, când pun rufe în mașina de spălat știu al cui e fiecare tricou. Toți băieții ăștia miros urât, dar fiecare altfel. Buni Edu spunea că o să ajung precum câinii, să lucrez la aeroport și să-i prind pe ăia care au droguri. Există oameni care miros a veselie și a bunătate, dar alții miros a răutate. Susan miroase a răbdare, dar și a tristețe. Mister Rick miroase a ceva ars pe fundul cratiței. O fi mirosul de poștă.

Îngerașa mea mi-a spus că e invizibilă și îi e destul de greu să devină uneori vizibilă, dar să nu-mi fac griji: îmi este mereu aproape și știe că vreau să fiu cu mami. Și se ocupă de asta, la fel ca Frank. Și mi-a dat o idee bună pentru tristețe: în loc să plâng, să devin invizibilă. Nici asta nu e ușor, trebuie să te concentrezi tare de tot, așa cum face ea ca să devină vizibilă, dar pe dos. O să te învăț și pe tine, Claudia, și-o să exersăm împreună când suntem singure.

Invizibilitatea asta e foarte utilă, folosește la multe. De exemplu, când băieții ăștia mai mari care nu sunt frații mei încep să mă supere în loc să se bată între ei, putem să ne concentrăm și să ne facem nevăzute, și-atunci nu ne fac

nimic. Sau când vrem să nu auzim pe nimeni, sau când suntem speriate.

Însă niciodată nu trebuie să ne facem nevăzute dacă mister Rick sau unul dintre băieții cei mari sau orice alt bărbat sau băiat ne atinge acolo jos, așa cum a făcut Carlos odată. Nimeni n-are voie să ne atingă. Asta o știu de la Buni Edu. Iar dacă se întâmplă, trebuie să țip cât mă țin plămânii. Și tu la fel, Claudia, promiți? Mister Rick n-are ce căuta când sunt în pat. Rămân trează cât mai mult și stau de veghe, în caz că îngerașa mea păzitoare are nevoie de ajutor. Dacă-l văd pe mister Rick sau pe unul dintre băieții mari lângă patul meu, încep să țip cât pot de tare. Tu trebuie să faci la fel. Nu e sigur că dacă țipăm sau spunem cuiva o să ne dea afară. Dacă ne aruncă în stradă, o sunăm pe miss Selena; am numărul ei și găsesc eu un mobil. Am și numărul lui Frank, dar el locuiește mai departe și ajunge mai greu.

Căminul ăsta adoptiv, sau cum s-o numi, e plin de gălăgie, nu mai suport. Cel mai rău aici în nord a fost la Ghețarie, când au luat-o pe mami. Și al doilea lucru rău e ce am pățit în casa asta. Susan se plânge că nu mai poate, că s-a săturat de băieții care fac tărăboi, că dacă ar fi avut numai fete ca mine, care nu fac dezordine și o ajută la curățenie și la spălat rufe, viața i-ar fi mai ușoară, că e deprimată și obosită. Cred că de-aia stă toată ziua pe canapea la televizor și mănâncă întruna; burta aia mare nu e pentru că are un bebe înăuntru. Uită-te și tu ce mizerie, calci pe lucrurile aruncate pe jos, totul e murdar, ce să-ți mai zic de baie. Miroase groaznic, îmi vine să vomit. Buni Edu n-ar suporta așa ceva. Susan are putere doar ca să se certe cu bărbatu-său. Cum vine acasă, cum începe să țipe la el. Cred că ține la mine, dar nu mă poate apăra. Așa că trebuie să stau trează pentru ca băieții să nu mi-o ia pe Didi și ca să mă fac nevăzută când vine mister Rick.

Ai văzut, Claudia? A funcționat! Crăpătura aia mică în zid a fost exact ce trebuia ca să las mesajul pentru îngerașa. Ne-a scos din căminul adoptiv, în sfârșit plecăm de aici. Miss Selena spusese că n-o să stăm mult, dar eu cred că au trecut trei luni sau trei ani, nu mai știu. Suntem de mult aici, în nord, vezi și tu cum s-a schimbat clima, acum e mai cald decât în El Salvador, dar aerul e mai uscat. Nu plouă. Ții minte zgomotul ploii? Era mai puternic decât dușul. Aici anul se împarte în primăvară, vară, toamnă și iarnă, dar e greu să știi care e care. Eu am numărat anotimpurile după căldură: cald când am ajuns, mai mult sau mai puțin răcoare la adăpost, cald, dar nu foarte la doamna Maria,

foarte cald la Susan. Da, a trecut mult timp, asta e sigur. Trebuie să avem răbdare. Asta-i viața.

O așteptăm și acum pe mami. E ciudat că n-a venit să ne ia, nici măcar nu a sunat. Pesemne că nu are telefon acolo. Dar miss Selena o să-i spună unde suntem când va vorbi cu ea. Nu suntem pierdute, Clau-dia. Nu trebuie să ne fie frică, suntem doar despărțite. Cel puțin putem vorbi din când în când cu Buni Edu. Ei nu trebuie să-i spunem de povestea cu mister Rick: e departe și nu vreau să-i înfig un cuțit în inimă.

Ce s-a întâmplat cu mister Rick a fost ceva de pomină, eu știam c-o să se întâmple, o simțeam în burtă, ca un gând înăbușit. Așa simțeam când se apropia de mine și-mi dădea dulciuri și era drăgăstos. Doar cu mine, cu ceilalți nu. E un om rău, ca și Carlos. Știu că m-am speriat groaznic, dar a fost și bine, că acum ne vor duce în altă parte, nu la altă casă adoptivă ca asta și cea a doamnei Măria. Îngerașa mea a rezolvat partea asta, mai rămâne să rezolve și partea cu mămica, s-o găsească. Miss Selena nu spune niciodată „s-o găsească”, dar nu sunt proastă, înțeleg că nu știe unde e, că altfel ar fi sunat-o.

Când mister Rick a intrat în camera mea fără să facă nici un zgomot, m-a trezit mirosul de poștă; n-am apucat să zic nimic, că mi-a astupat gura cu mâna, s-a aruncat peste mine, cu cealaltă mână mi-a tras pantalonașii în jos, gâfâia tare așa cum fac câinii și mi-a spus că dacă stau cuminte o să-mi dea ce vreau, dar dacă țin mă strânge de gât. Nu puteam să mă mișc sau să respir, mă sufocam, el îmi desfăcea picioarele și voia să bage ceva acolo. Atunci l-am mușcat de mână și-am început să țip din răspuțeri, cum m-a învățat Buni Edu. „Susan! Susan! Help!” Mister Rick a sărit, dar s-a împiedicat în șort. Eu urlam mai departe, s-au trezit toți, Susan a apărut în mai puțin de un minut, bărbatul ei nici nu se ridicase de pe jos. Am spus adevărul, Susan s-a infuriat ca niciodată, mister Rick a ieșit trântind usa. Miss Selena a venit a doua zi devreme de tot, cred că a sunat-o Susan. Noroc că dormeam, Claudia, nu te-a trezit tot vacarmul ăla.

MISTER BOGART

Berkeley, iunie-septembrie 2020

În lunga sa viață, Samuel Adler văzuse orașe distruse de război, dar nimic care să semene cu scenele pandemiei, străzile și clădirile intacte din New York, Roma sau Shanghai în care nu vedeai țipenie. Scene care sugerau o catastrofa de film SF. în California se impuseseră măsuri drastice, însă în alte state directivele erau confuze, fiecare guvernator sau primar lua deciziile în funcție de mișcările politicii locale, desconsiderând știința. Silit să stea în casă într-o carantină care dura de câteva luni, vedea la televizor cum se oprirea viața în lume și simțea mirosul de fum de la incendiile din apropiere, care în vara aceea distrugeau milioane de hectare de pădure. Uneori fumul era dens precum ceața, și soarele abia se vedea, portocaliu pe un cer roșiatic. I-a spus Leticiei că era cazul să se pregătească pentru a fi evacuați în orice clipă: să aibă la îndemână actele de identitate și bani lichizi, să facă plinul la camionetă, să facă rezerve de apă, mâncare pentru câine și papagal, să ia și niște pături...

— Dacă ne e scris să pierim arși, nu văd la ce ne-ar folosi pregătirile astea, a replicat femeia.

— Ascultă ce-ți spun, nu fi fatalistă.

— Păi să vedem ce ne omoară mai întâi, virusul, sau incendiile.

— Nu mă tem de virus, ne protejăm, mă tem să nu mi se fure timpul pe care-l mai am și să devin un moș senil. Ce mă ținea în priză - muzica și conferințele -s-au terminat; planul de a vizita Galapagos și Insula Paștelui s-a dus naibii.

— Cu atât mai bine. Puteți vedea țestoase și statui de acasă. Trebuie să aveți grijă.

Samuel era conștient că cei din generația sa mureau pe rând, puține cunoștințe de vârsta lui mai erau în viață. Înainte vreme, asta era ceva ce li se întâmpla doar altora, dar în ultimele luni moartea se apropia, îi sufla în ceafă. După pierderea soției, bătrânețea se accelerase. Se gândea des la propriul sfârșit, care putea surveni subit, fără să apuce să-și facă ordine în viață. Avea să lase multe urme vizibile ale trecerii sale pe lume, la fel ca Nadine, dar cele mai rele le cunoștea doar el: gunoi sentimental, căințe, meschinării, rușini. Zilnic se străduia să lepede ranchiuna și să se arate recunoscător, învățase asta de la Nadine, dar abia recent, în ultimii ani, începuse să facă acest exercițiu, fără îndrumarea ei. Uneori o vedea aievea, adusă de o pală de vânt, atunci nici nu respira ca să n-o sperie și o ruga să mai adaste puțin.

Îl dureau glezna, umbla aplecat și șchiopăta în gheata ortopedică, dar nu se văita și se supăra dacă Leticia devenea prea mămoasă. Căderea de pe scară îi luase siguranța, se mișca precaut, nu putea conduce camioneta și pusese cruce mersului pe bicicletă în aer liber. Să fi fost începutul sfârșitului? Cât timp mai era până la deteriorarea inevitabilă a corpului? Dar a minții? Avea lapsusuri, uita un cuvânt, un nume, o idee, și-atunci intra în panică, era invadat de posibilitatea îngrozitoare de a viețui fără să poată gândi sau a-și aminti. Socotise că dacă îi rezista inima și nu avea un accident putea trăi nouăzeci de ani și mai bine, adică îi rămâneau aproximativ o mie cinci sute de zile. Nu erau multe, și treceau în zbor, deja cheltuisese peste o sută închis în casă.

— Dacă n-ai fi tu, fetița și Paco aş fi mai singur și mai deprimat decât un condamnat la moarte, i-a spus Leticiei.

— L-ați uitat pe Panchito, a sunat răspunsul ei.

Samuel nu-l suferea pe papagalul alcoolic al Leticiei, care-și vâra ciocul în paharul cu votcă al stăpânului și-apoi umbla cu penele zburlete prin casă, izbindu-se de pereți.

— Fetița va mai avea nevoie de dumneavoastră cel puțin zece ani, Mister Bogart, așa că nu vă mai gândiți la moarte.

Mai întâi a venit un apel telefonic pentru Leticia de la un anume Frank Angileri, care s-a prezentat ca avocat și a spus că o apăra pe minora Anita Dfaz. Leticia a spus că habar n-avea cine era Anita asta, și a închis. Omul a sunat după treizeci de secunde, cu același rezultat. A sunat pentru a treia oară, de data asta a răspuns Samuel și a cerut explicații. Omul a repetat că voia să vorbească cu Leticia Cordero într-o problemă de familie, atunci ea s-a dus la alt telefon și au ascultat amândoi, ea din ce în ce mai emoționată, el din ce în ce mai intrigat.

— Este vorba de o fetiță care a împlinit opt ani. A venit din El Salvador cu mama ei la punctul de frontieră de la Nogales, în octombrie trecut. Au fost despărțite, Anita a fost plasată la un adăpost, apoi, pentru că nu i-au găsit mama sau altă rudă, a ajuns temporar la un cămin adoptiv. Nu era locul ideal pentru ea, pe urmă au mutat-o în altul și...

— Dar n-o cunosc, l-a întrerupt Leticia.

— Stai, Leticia, să auzim toată povestea, a spus Samuel.

— Am descoperit că Leticia Cordero e verișoara tatălui copilei.

— Si el unde este? a întrebat Samuel.

— A murit în 2015. Se numea Rutilio Diaz Cordero; în El Salvador, numele de familie al tatălui, Diaz în acest caz, e antepus numelui mamei, care se folosește rar.

— Aha, de asta o cheamă Diaz.

— Exact. Știți cine era Rutilio Diaz Cordero, doamnă Cordero? a întrebat-o avocatul.

— Trăiesc aici de când eram mică, domnule, n-am nici o legătură cu rudele din Salvador.

— Dar credeți că fetița v-ar putea fi rudă?

— Nu știu... Cum ați dat de mine?

Frank Angileri i-a spus că angajase un detectiv care lucra pentru biroul de avocatură, un expert în a descoperi piste, dovezi și a da de urma martorilor sau a sus-pecților. Singurul element disponibil era că Marisol Diaz pomenise de o verișoară Lety sau Leticia, care trăia în California. N-a găsit pe nimeni care să poarte unul din cele două nume de familie ale lui Marisol, Andrade sau Diaz, dar investigatorul a sunat-o pe bunica Eduvigis din Salvador și a aflat că o chema Cordero, deci acesta era numele matern al răposatului soț al lui Marisol. Așa că a căutat o Lety sau Leticia Cordero, sperând să fie cineva cu actele în regulă, căci altminteri ar fi fost de negăsit.

— A durat ceva, dar am reușit, a conchis avocatul.

— Nimeni nu-mi mai spune Lety, așa-mi spuneau când eram mică, a murmurat Leticia.

— Vreți să vă cunoașteți nepoata?

— Nu știu...

— Ce s-a întâmplat cu mama ei? a întrebat Samuel.

— A dispărut. Credem că a fost deportată. Dar în El Salvador n-a văzut-o nimeni, e posibil să fi fost deportată în altă țară, uneori se fac încurcături. Mulți sunt trimiși în Mexic, unde așteaptă să fie chemați înaintea unui judecător. Asta poate dura luni de zile, chiar și ani. Stau în tabere de refugiați, zeci de mii de oameni care trăiesc în corturi, în condiții inumane.

— Știu, citesc presa.

— Publicul nu știe nici jumătate din realitate...

— În concluzie, domnule Angileri, în momentul de față Anita Diaz nu are nici mamă, nici tată?

— Exact. Și în timp ce încercăm să dăm de urma mamei, lucru deloc ușor, ar fi de mare ajutor ca Anita să fie în grija unei rude. Mă ocup să-i rezolv actele de azil permanent și să o readuc lângă mama ei, dar asta poate dura, mai ales acum, în condițiile pandemiei. Anita e o fetiță inteligentă, bine crescută și respectuoasă...

S-a lăsat o pauză, Leticia își ștergea lacrimile, Samuel se gândea la propriul său trecut. Imaginile dureroase pe care le păstrase într-un compartiment tainic al inimii au revenit ca un torent: strigăte, fum, frică, mama sa, atât de frumoasă și tristă, despărțindu-se de el în gară.

Și bătrânul colonel Volker în uniformă, prinzându-i de palton medalia pentru curaj. După optzeci de ani încă o mai avea lângă vioară. Schimbase viorile de mai multe ori de-a lungul carierei sale, dar medalia și fotografia părinților rămăseseră lipite în interiorul cutiei. Totuși, pe tatăl său, care fusese absent în ultimele zile de dinaintea plecării lui în Anglia, nu și-l amintea. Oare îl iubea tot atât de mult ca mama? Uitase aproape totul din cele întâmplate în teribila noapte a geamurilor sparte. Iar înainte de asta, fusese oare un copil fericit? S-a întrebat dacă nu cumva ștersese dinadins din amintire primii săi cinci ani de viață, sau fusese prea mic să si-i amintească. Anita era mai mare decât fusese el când se despărțise de familie. Ea n-avea să uite nimic.

— Aș dori să vă explic situația personal, să vă arăt documentația și câteva fotografii, dar din cauza virusului nu e posibil.

— Lăsați-ne să ne gândim. Puteți suna peste zece minute, vă rog? a spus Samuel.

Și a folosit cele zece minute pentru a o convinge pe Leticia că datoria amândurora era să o ajute pe fetița aceea care suferise atât de mult. În fond, nici nu conta dacă era ruda lor sau nu, soarta le oferea ocazia să facă ceva pentru ea și-ar fi fost o rușine de neiertat dacă ar fi renunțat din pură comoditate.

— Aici e spațiu din belșug, avem o grămadă de camere, a adăugat el.

— Și cine-o să se ocupe de fătuca asta? Dumneavoastră?

— Amândoi.

— Cred că ați uitat ce înseamnă să te lupți cu un copil, Mister Bogart. În plus, fetița e traumatizată, îi este dor de mama ei, a fost smulsă din mediul ei, din tot ce cunoștea -

familie, prieteni, școală, cartier, limbă maternă. Puteți să vă imaginați toate astea?

— Absolut...

— Avem o problemă. Sărăcuța...

— Exact, Leticia: sărăcuța de ea. îi spunem da domnului Angileri și pe urmă vedem noi ce facem.

— Atunci promiteți-mi că, orice-ar fi, n-o să vă plângeți. După ce ajunge aici, fata nu mai pleacă nicăieri, doar la mamă-sa, de acord?

— Îți promit.

Și așa a început aventura. După două zile, Angileri a organizat o întâlnire pe Zoom cu Anita Diaz și Selena Duran, pe care a prezentat-o drept asistenta socială care o cunoștea cel mai bine pe fetiță. Samuel a dedus că și ea, și avocatul se legaseră de Anita și ar fi răsturnat și pietrele ca să dea de urma mamei și să rezolve problema azilului. Angileri nu le spusese că fata era oarbă, inițial nici nu și-au dat seama, pentru că imaginea pe Zoom era proastă, apoi lucrurile au devenit evidente. Ceea ce a topit ultimele rezerve ale Leticiei.

Lui Samuel fetita i-a descătușat un tsunami de amintiri dureroase, simțea că i se deschide inima. Suferea de aritmie cardiacă, o afecțiune neplăcută, dar căreia nu avea sens să i se dea prea mare atenție; oricum, se obișnuise să-și ia pulsul la artera gâtului și să asculte bătăile inimii. În jumătatea de oră în care a văzut-o pe Anita pe ecran, atât de mică și de fragilă, inima parcă i s-a mărit și mai mult. Exact așa era și el la vârsta aceea.

— Și când ajunge? a întrebat-o pe Selena Duran.

— Peste două săptămâni. O aduc eu. Ne-am făcut și testul Covid-19, e negativ, dar rămânem în carantină, din precauție.

— Cum veniți?

— Cu mașina.

— O să conduceți de la Nogales până aici? Dar e foarte departe!

— Pe traseu oprim la niște prietene, se vor testa și ele, nu vă faceți griji, vom fi atente.

— Trebuie să-i pregătim ceva special Anitei?

— Nimic special, e obișnuită cu strictul necesar. Are nevoie doar de stabilitate și afecțiune.

— Mă îngrijorează faptul că e oarbă, casa asta e mare și ticsită de lucruri.

— Nu e cazul să vă îngrijați, domnule Adler. Anita vede ca prin ceață, ca printr-un geam afumat sau uns cu vaselină. Cu lumină bună și o lupă puternică poate citi dacă literele nu sunt prea mici. Are un bun simț al spațiului și al direcției, învață ușor, nu se împiedică și se adaptează rapid.

Leticia a intrat în priză. Aveau un răgaz de două săptămâni, dar nu voia să piardă nici un minut. A început prin a se muta la etaj, ca să doarmă lângă camera Anitei. I-a tapetat odaia cu tapet galben-lămâie cu model de margarete și fluturi, a comandat o cuver-tură cu desene de Disney -oribilă, după părerea lui Samuel. „Copila asta are nevoie de veselie; nu va vedea desenele, dar culorile da.” Înarmată cu scară, perie și lipici, a aplicat tapetul conform indicațiilor de pe internet, sub privirile admirative ale bătrânului și ale câinelui. Apoi a umplut camera și frigiderul ca pentru un asediu. Pentru haine au decis să aștepte, nu îi știau măsurile, dar au cumpărat jucării și cărți audio.

— Nu cred că Anita citește în Braille, a spus Samuel.

— O fi în urmă și cu Școala...

— Imediat ce va fi posibil, o înscriem la școala pentru nevăzători de la Freemont, e cam la patruzeci de minute de aici.

— Dar poate că nu știe destulă engleză, a opinat Leticia.

— E de niște luni în țara asta, trebuie să știe un pic. Voi avea eu grijă să o învețe corect. Am fost profesor o grămadă de ani, Leticia: dacă am reușit să-i învăț muzică pe niște elevi fără talent, am s-o învăț engleza, și nu numai, pe fetița asta.

În ziua cu pricina, Selena a sunat cu o jumătate de oră înainte de sosire. Leticia pregătise feluri din El Salvador, pentru ca Anita să se simtă ca acasă: fasole, banane prăjite, turte de mălai, o prăjitură, horchata, adică o băutură răcoritoare pe bază de semințe, orez, lapte și mirodenii. Erau atât de emoționați, că pe la zece dimineața au avut nevoie de un whisky dublu ca să-și calmeze nervii.

— Ce ne facem dacă Anita nu ne place, Mister Bogart?

— Ar fi groaznic, Leticia. Empatia e ceva misterios, nu ascultă de reguli, e ceva spontan, e sau nu e, n-o poți obliga.

Dar nu a fost cazul: fetița i-a cucerit de cum a coborât din mașina prăfuită a Selenei Durân, cu rucsăcelul în spate.

Era ca un iedut cu picioare subțiri și ochi speriați deasupra măștii, într-o rochiță de la mână a doua și pantofi de sport. Înainta ezitant, de mână cu Selena și strângând la piept o păpușă din cârpă. Leticia s-a lăsat pe vine și a îmbrățișat-o, înduiosată.

— Eu sunt mătușa ta Leticia. El este Mister Bogart, câțelul e Paco, în bucătărie e un papagal pe care-l cheamă Panchito. Mai sunt și două pisici care vin să mănânce, uneori rămân să doarmă, dar sunt pe jumătate sălbatice și nu au nume, i-a spus cu glas tremurător.

— Bine ai venit, a fost tot ce a rostit Samuel.

Și bine a făcut că nu s-a apropiat: avea să mai treacă o vreme până ce Anita să se simtă bine în preajma sa. Ulterior Samuel a aflat că nu avea încredere în bărbați; a presupus că părul său alb o liniștea.

Tensiunea s-a mai risipit când Leticia a adus băutura răcoritoare și prăjitura cu trei feluri de lapte, foarte populară în Salvador, după părerea ei. I-a dat și o păpușă care mergea ca un zombi grație bateriilor din burtă. Anita a pus-o în mișcare pe pipăite, dar fără a se despartii de a ei. Samuel a întrebat-o dacă știe un cântecel, fata a fredonat o horă de copii, el a reluat-o la pian, agrementată cu câteva fiorituri în stil baroc. Lucru care a încântat-o și a făcut-o să cânte și alte melodii, care au avut aceeași soartă. Pe urmă Leticia i-a pregătit baia, că era obosită de drum, iar Samuel a stat de vorbă cu Selena ca să afle mai multe.

— Vă mulțumesc că ne-ați adus-o pe Anita.

— Nu, domnule, eu vă sunt recunoscătoare că o primiți. A avut mult de suferit din cauza cruzimii sistemului de imigrare.

— Să despartii familiile este ceva inuman, e o rușine pentru țara asta... a bombănit Samuel, indignat.

Selena i-a explicat că orbirea Anitei era ceva similar cu degenerescenta maculară avansată, un accident nefericit de mașină îi rănisese ambele corne, numai că la ea nu era ceva progresiv:

— Cred că există un tratament care ar putea-o ajuta.

— Pesemne un transplant de corne, mă voi informa.

— Marisol, mama ei, i-a spus ofițerului de la imigrări că fugise din țara ei pentru că era în pericol de moarte și că spera să obțină ajutor pentru Anita în Statele Unite; n-a picat bine, omul a interpretat-o ca pe intenția de a abuza de sistemul de sănătate.

— Există o școală pentru nevăzători relativ aproape, a spus Samuel, și de costuri mă voi ocupa eu. Fata nu va abuza de sistem.

— Cu ajutor, cred că Anita poate urma o școală normală. Știe să scrie și să citească, e o elevă bună și are o excelentă memorie auditivă: aude ceva și poate reproduce exact chiar și după câteva săptămâni.

— Perfect, asta înseamnă că pot să îi predau muzică.

— Judecătorul a decis că fata poate rămâne în țară până dăm de mama ei. Frank Angileri a demonstrat că Anita e victima unei regretabile încurcături administrative. Sigur, nu e unicul caz, dar condiția Anitei l-a înmuiat; presupun că ultimul lucru pe care l-ar fi dorit era să apară în presă că deportase o fetiță oarbă despărțită de mama ei.

— Cât timp va rămâne la noi?

— Nu știu. Are permis de azil temporar. La început de februarie am fost cu Frank Angileri în Salvador să o căutăm pe Marisol Dfaz. Nu am găsit-o...

Până să vină Anita, Leticia și Samuel trăiseră luni de zile izolați și se organizaseră ca o căsnicie veche, urmându-și tabieturile, respectându-și spațiul și amuzându-se când erau împreună. Conviețuirea forțată a pandemiei le dăduse șansa de a se cunoaște și, cu cât se cunoșteau mai bine, cu atât mai mult se stimau. Fetita a modificat ritmul casei și rutina amândurora, dar i-a și apropiat: cu ea, deveniseră o familie.

Prima noapte petrecută în casa lui Samuel a fost dificilă; Anita părea speriată, s-a ghemuit într-un colț, încleștată de păpușa Didi cea jengoasă. Tapetul galben și pilota nouă care îi plăcuseră inițial, deși abia putea deosebi culorile, pe timp de noapte o speriau: nu avu-sese niciodată o cameră a ei. A durat o oră să se bage în pat și a adormit abia pe la miezul nopții. A doua zi, Leticia a găsit-o iar ghemuită într-un colț, plângând încetișor, și a constatat că-și udase patul.

— Nu contează, Anita, se poate întâmpla oricui, a dat s-o liniștească.

— La Buni Edu nu udam niciodată patul, nu știu de ce mi se întâmplă aici, a suspinat fetița.

— Șșșt, scumpo, nu e nimic, schimbăm cearșaful și gata.

L-a informat pe Samuel, care nu a părut impresionat.

— Chestia e că e prea mare pentru așa ceva, a continuat Leticia.

— Și ce facem?

— În țara ei dormea cu bunica sau cu mama. O să doarmă cu mine. Pot să iau patul lui Camille? Că e mai lat.

— Poți face ce vrei... Va trebui să-l mutăm...

Nimeni nu-i putea ajuta. Samuel nu mai avea forța tinereții, dar nici invalid nu era: în ciuda gleznei dureroase, au reușit să demonteze patul lui Camille și să-l aducă în locul patului Leticiei. Anita a început să doarmă cu mătușa ei și n-a mai udat patul. Lui Samuel soluția i se părea neigienică, dar a acceptat-o fără comentarii: își amintea că și lui îi era frică noaptea după ce ajunsese în Anglia când era mic și plângea cu perna pe cap.

Se trezea uneori cu același coșmar recurent. E întuneric, e noapte, crengile copacului se izbesc de geam, se aude țipătul unei cucuvele, el e într-un pat tare și îngust, e frig, simte ceva cald sub el, își dă seama îngrozit că a făcut pipi pe el. De câte ori nu retrăise acest moment din copilărie? Rușine, umilință, plânsul înăbușit, muștrările, pedeapsa, batjocura celorlalți copii. O amintire cu atât mai vie cu cât simțea o compasiune infinită pentru Anita, care trecea prin aceeași situație, înțelegea exact prin ce trece fata, știa de ce își cheamă mama în somn, știa de ce stă cu orele la poartă, ascultând zgomotele străzii și sperând ca Marisol să apară. Samuel își văzuse ultima dată mama într-o gară, luându-și rămas-bun în mijlocul unei mulțimi. El era foarte mic, purta un palton larg, fular de lână și pantofi prea mari. Pleca departe cu trenul, împreună cu sute de alți copii. Ani de zile această imagine a fost confuză, dezarticulată și de neînțeles; la un moment dat, era tânăr de-acum, alăturase piesele acestui puzzle și pricepuse. Copiii din tren erau evrei, mama sa și celelalte familii de pe peron hotărâseră să-i trimită în Anglia, în grija unor necunoscuți și fără nici un fel de certitudine în ce privește viitorul, doar ca să-l scape de violența naziștilor. Avusese și el speranța că totul avea să fie ceva temporar, că vor fi din nou împreună.

Mulți ani mai târziu, în 1995, Samuel Adler vizitase Muzeul Holocaustului din Washington. Mai înainte fusese la Viena să vadă cartierul în care se născuse. Pe locul clinicii și apartamentului familiei se afla o bancă. S-a dus și să vadă vestigiile de la Dachau, Ravensbruck și Auschwitz, o călătorie în abisul josniciei omenеști. Rămăsese foarte puțin, doar resturi de barăci, sârmă ghimpată, turnurile de control și hornurile cuptoarelor de cremație, suficient pentru a-și face o idee despre crimele comise acolo. Străbătuse sinistrele instalații

Într-o tăcere copleșitoare, nici păsări nu vedeai pe cer, nici iarba nu creștea. A simțit că în aer pluteau milioane de suflete, bărbați, bătrâni, femei și copii.

La muzeu cercetase listele de victime ale genocidului și a găsit numele mamei, Rachel Sara Adler, al mătușii Leah și al întregii familii materne, dar nici urmă de cel al tatălui. Naziștii înregistraseră totul minuțios, nici o atrocitate nu scăpase, dar unele registre fuseseră distruse sistematic când începuse înfrângerea.

Pentru Samuel, acest dureros pelerinaj era inevitabil. De când urcase în trenul acelui Kindertransport rădăcinile îi fuseseră retezate, își pierduse părinții și bunicii, fără nici o explicație, fără să-și poată lua rămas-bun. Crescuse tot așteptând, nostalgia și neliniștea erau sentimentele dominante. Își trăise copilăria pe bucăți, împărțit între prezentul dur de care voia să scape și fantezia încețoșată a unei familii și a unui cămin, pe care o alimenta cu amintiri tot mai vagi dintr-un trecut mitic.

Trei zile a petrecut la muzeu, de la deschidere până la închidere. S-a impregnat de povești, a memorat fotografii, a conviețuit cu fantomele, a plâns neconșolat și a blestemat cu o ură acumulată timp de decenii. A acceptat faptul că soarta sa nu era una excepțională, era doar una dintre milioanele de victime. A înțeles că unica opțiune a mamei sale fusese să-i dea șansa de a trăi. Că suferința ei fusese mult mai mare decât a lui și că Rachel murise rostind numele singurului ei fiu. A fost încheierea de care Samuel avea nevoie pentru a înțelege că nu-și va putea exorciza demonii, trebuia să încerce să conviețuiască cu ei.

În lunile care au urmat, Samuel și Leticia și-au asumat firesc rolurile de bunic și de mătușă; aproape că uitaseră cum era viața înainte de venirea Anitei Diaz. Au aranjat locul pentru ca fata să se poată mișca mai lesne: au mutat mobilă, au scos covoare ca să nu se împiedice, au instalat atâtea becuri și lămpi, încât casa sclișea de departe - Samuel spunea că ar fi pus avioanele în pericol. Leticia o hrănea, o îmbăia și o pieptăna pe Anita, Samuel o distra și o educa. Pentru că nu avea poftă de mâncare, era o adevărată luptă să o faci să înghită ceva, însă Samuel insista ca ea să stea la masă cu adulții. Fata folosea corect tacâmurile și ser-vetul, se purta politicos și cerea permisiunea să se ridice de la masă. „Mulțumesc frumos, tanti Leticia, mulțumesc frumos, Mister Bogart”, repeta în engleză pentru ca el să o înțeleagă. Dacă la început îl evita pe Samuel, curând s-a simțit mai sigură, nu i-a mai fost frică, se ducea singură la el. Bătrânul o pregătea pentru a putea

merge la școală imediat ce s-ar fi ridicat restricțiile. I-a comandat texte pentru vârsta ei, toate în engleză, învăța cu ea trei ore pe zi. Fata prindea repede. Cum nu putea scrie de mână, i-a adus o veche mașină de scris -era cam greu - și a comandat un computer cu tastatură pentru nevăzători.

Dar Anita prefera pianul: „E mai ușor decât mașina de scris, că dacă greșesc nu sună bine.” Era disciplinată și pricepuse că pentru a-și dezvolta digitația trebuia să exerseze zilnic, să facă game.

— Există memorie vizuală, dar care pentru tine reprezintă o problemă; memorie auditivă, aici n-ai probleme; dar pentru muzică ai nevoie de memorie emoțională și musculară. Degetele tale trebuie să-și amintească și să cânte singure, impulsionate de sentimente, îi repeta Samuel.

— Pot să cânt după ureche!

— Poți, dar ca s-o faci în mod serios trebuie să înveți să citești muzica și să faci exerciții în fiecare zi.

Drept care a scris notele cu un marker negru, mari, ca să le poată citi cu lupa. A comandat pe internet partituri în Braille și s-a apucat să le învețe mai întâi el; Anita urma să citească partitura pe pipăite și s-o memoreze.

Împrejurarea ciudată de a vieții claustrat cu Leticia, Anita și animalele i-a redat lui Samuel pofta de viață. De când rămăsese văduv, pierderile, absențele, disparițiile, morții, distanța, despărțirea și uitarea se tot adunaseră. Plus lipsa dragostei: i se uscau sentimentele. I-a mărturisit Leticiei că nu-i era dor de fiică-sa și de nepotul de care se bucurase și pe care îl răsfățase atâta în copilărie. Nadine spunea mereu că familia nu ți-o alegi, trebuie s-o accepți, dar el nu era de acord; afecțiunea nu e un dar, trebuie s-o meriți, iar ceea ce merita nepotul era ca viața să-l scuture zdravăn ca să-l scape de aroganță și să-l învețe compasiunea.

Chiar și pentru un om solitar precum el a o iubi pe Anita era ceva firesc. Dacă ar fi fost timpuri normale, fata ar fi mers la școală și-ar fi văzut-o mult mai puțin, dar pentru că era tot timpul prezentă o iubea tot mai mult. Când nu se afla în aceeași cameră, o auzea prin casă sau o vedea pe geam jucându-se cu Paco sau udându - se cu furtunul în zilele foarte calde. Putea sta cu orele în vegetația deasă, prinsă în jocurile ei misterioase. De când era la ei, umpluse casa. Nu mai umbla lipită de pereți, tăcută, cât mai aproape de Leticia, acum străbătea spațiile dezinvolt, ținea minte distanțele, ferestrele și ușile, se mișca în siguranță, urca și

cobora scările fără să se sprijine, fugea pe culoare după Paco. Care Paco și-a schimbat astfel stăpânul, acum o urmărea pe Anita pas cu pas, se trântea lângă ea și, dacă Leticia ar fi permis, ar fi dormit în pat cu ea. Samuel s-a resemnat: animalul avea vocație de câine de orb.

— Ce-o să mai sufere Paco atunci când fetita va pleca, a spus într-o zi Leticia.

— Va pleca? Din partea mea, să rămână și să crească aici, să devină nepoata mea.

— Asta se va întâmpla doar dacă nu-și găsește mama.

— Ar fi o ticăloșie să-mi doresc așa ceva, a conchis el.

După accidentul cu scara, Samuel a înțeles că nu va mai urca în pod. Habar nu avea ce se găsea acolo, trebuie că era un fel de peșteră de vampiri burdușită de moloz de familie acumulat în decursul anilor. Leticia descifrase o seamă de secrete scotocind și întrebând; a

pomenit de câteva ori în treacăt numele lui Bruno Brunelli, tatonând terenul pentru a afla cât știa Samuel, dar fără a-i da amănunte: era o chestiune privată, lipsită de importanță, nu trebuia scoasă la lumină. El știa de Brunelli; legătura cofetarului cu nevastă-sa durase vreo doi ani, cum să n-o descopere? Fusese o distracție atât de frivolă, încât Nadine nici măcar nu-și dăduse osteneala s-o țină ascunsă. Și nu fusese singura ei infidelitate, era la curent și cu altele. Știa și că relația cea mai lungă și profundă dintre toate, singura care se transformase într-o dragoste adevărată, o avusese cu Cruz Torres, ultimul pe care l-ar fi bănuț. Nadine i-o mărturisise scaldată în lacrimi când Torres fusese deportat. Nu-i spusese cât durase povestea, însă Samuel a socotit că începuse odată cu reparația casei și se terminase opt ani mai târziu; o perioadă importantă din anii de maturitate ai lui Nadine. O vreme, simțise o gelozie retroactivă, apoi înțelesese că, din Mexic, Torres nu-i punea în pericol căsnicia și nu afecta tandrețea și camaraderia pe care o împărtășea cu Nadine. Presupunea că mexicanul fusese un iubit focos care-i dăduse lui Nadine ce îi trebuia, iar el nu putea sau nu se pricepea să-i dea. După decenii de viață în comun, amorul devine ceva frățesc, sexul devine incestuos, își zicea. Nu poți cere monogamie absolută în cincizeci și cinci de ani de căsnicie.

În acest timp, mai multe laboratoare lucrau simultan la producerea unui vaccin, iar Samuel era convins că vor reuși. În lunga sa viață constatase că totul e trecător, însă îi era greu să se gândească la viitor încă prins în prezentul neclintit al pandemiei. Cum va arăta noua normalitate? Se

vor deschide ușile și ferestrele, omenirea va ieși afară, mai întâi șovăielnică, apoi euforică. Și-a imaginat mulțimi îmbrățișându-se pe străzi, ca la carnaval. Nu va fi și cazul său. Avea de gând să profite de lunga pandemie pentru a se distanța de oamenii care nu-i plăceau și a renunța la obligațiile care nu-l interesau. Toleră puțini oameni, dar disimula atât de bine, încât își crease reputația de tip de treabă; nimeni nu-l putea acuza de aroganță sau egoism, cel mult că era excentric. Nadine obișnuia să-i spună că excentricitatea e admirabilă când vorbești cu accent englezesc. Până la venirea Anitei, își ținea mintea activă studiind și lucrând, de teamă să nu se cufunde în ceața senilității. Acum, cu fetița, avea alte provocări și se putea apăra mai cu spor de spectrul demenței senile.

Teoretic, Leticia era atât de ocupată cu Anita și cu treburile casei că nu mai avea timp pentru scotocirile din pod, practic, n-a fost așa, ba a mai recrutat-o și pe fată la căutarea unor posibile comori din trecut. Anita a învățat să se cațere fără teamă pe scara telescopică și să se miște lejer printre bârnele și obstacolele din pod.

Samuel le-a dat voie să aducă jos jucăriile lui Camille și ale nepotului, care îmbătrâneau acolo sus de zeci de ani, cât și pomii de Crăciun, niște brazi artificiali cu luminițe, care au fost instalați în diverse colțuri - nu era nevoie să aștepte luna decembrie. Anita a adus și un serviciu de ceai pentru copii, ceainic și ceșcuțe de ceramică, și îl servea cu un ceai absolut scârbos făcut din frunze din grădină. Samuel îl îndulcea cu câteva lingurițe de miere ca să-l poată înghiți. Ii plimba pe Paco și pe oribila de Didi într-un cărucior englezesc care fusese al lui Camille, în vreme ce păpușa cea nouă, celebrul zombi, zăcea uitată. Îi plăcea să se agate de zgarda sau de lesa lui Paco, pentru distracție, nu pentru că ar fi avut nevoie să o ghideze. Insista să nu fie ajutată: „Pot și singură”, era leitmotivul ei. Samuel era încântat de copila asta care avea o lume a ei. El nu trăise niciodată într-o lume imaginară, aterizase brutal și de mic în realitate, însă ea, care trecuse prin sfâșieri asemănătoare cu ale sale, reușea să-și ia zborul către o dimensiune fantastică, pe care o găsea în grădină, în pod și în odăile goale.

Fiind mai atent la șoaptele fetiței, Samuel a aflat de Azabahr, o stea îndepărtată pe care o vizita adesea și—1 lua și pe Paco; o lume perfectă a fericirii totale, un loc în care îi întâlnea pe cei absenți. Dacă la început Anita combina cele două limbi, pe măsură ce avansa cu lecțiile și auzea televizorul, engleza predomina și Samuel o înțelegea mai bine.

— Ai observat că Anita vorbește singură? Cred că are o prietenă imaginară, e ceva frecvent la copiii singuri, i-a spus într-o zi Leticiei.

— Vorbește cu surioara ei.

— Cum? Ce surioară? s-a mirat el.

— Claudia. A murit în același accident care a lăsat-o pe ea oarbă. Claudia avea trei ani, Anita tocmai împlinise șase. Erau foarte apropiate. Păpușa de cârpă era a Claudiei, de-aia nu se desparte de ea.

— De unde știi toate astea?

— Pentru că am întrebat-o, Mister Bogart.

— Ți-a spus că Claudia a murit?

— Da. Nu delirează, știe că soră-sa nu e aici. Biata de ea... întâi i-a murit tatăl, apoi sora, și-a pierdut vederea, mamă-sa aproape că era să fie omorâtă, a fost nevoită să-și părăsească bunica și casa, aici a fost despărțită de mamă și a rămas singură. Și-a înviat sora ca să o aibă lângă ea.

— Nu știu cum va trece peste toate astea...

— E puternică. Se va recupera cu timpul, cum se întâmplă cu noi toți.

În ultimele săptămâni Samuel era preocupat de schimbarea testamentului. Se văzuse pe Zoom cu avocatul și îi dăduse instrucțiuni în acest sens. Casa avea să rămână în fideicomis pentru protecția Anitei, administrată de Leticia, care îi era mătușă.

— Nu mai vorbești așa, chemați moartea. Și ce-o să spună Camille? O să arunce vina pe mine, o să spună că v-am obligat eu, profitând că erați senil.

— Ea va moșteni restul averii. Va afla când va fi prea târziu. Am două certificate medicale care atestă că sunt în deplinătatea facultăților mintale. Te descurci tu cu ea. Nadine spunea mereu că această casă trebuie să fie un refugiu pentru cine are nevoie de așa ceva; eu vreau să finanțez educația Anitei.

— Și cine v-a spus c-o să rămână aici?

— Oriunde s-ar afla, va avea nevoie de educație. Dacă vinzi casa, vor fi suficienți bani, iar dacă preferi s-o închiriezi, iese o sumă bunicică în fiecare lună.

— S-o închiriez? Dar ne cade în cap!

— Nu exagera. După ce trece pandemia are nevoie de oarece reparații.

— Sunt o grămadă de camere... îmi spuneai că în trecut aici era o casă de petrecere.

— Doar n-ai de gând să faci un bordel, Leticia, pentru Dumnezeu!

— Nu, e destul de complicat, dar aş putea închiria camere pentru studenții de la universitate, un fel de pensiune, ce ziceți?

— Dacă așa vrei, dă-i înainte. Eu voi fi mort și îngropat. Nu cremat, ci într-un mormânt alături de Nadine.

— Văd că aveți multă încredere în mine.

— Am încredere în capacitățile tale, în onestitatea ta și în dragostea pe care i-o porți Anitei. Spune, ce mai zice Frank Angileri?

— Zice că dacă se schimbă guvernul după alegerile prezidențiale din noiembrie precis că se va încerca reîntregirea familiilor.

— Iluzii, Leticia. Alegerile sunt peste șase săptămâni și nimeni nu poate garanta rezultatul.

— Pesimist ca de obicei!

— Nu pot fi optimist în porcăria asta de lume, doar că acum, ca niciodată, aş vrea s-o schimb.

ANITA

Berkeley, septembrie 2020

În grădina asta o să facem o căsuță secretă, ascunsă în tufișuri, ca să n-o vadă nimeni, și-o să facem ceai cu apă și frunze, un ceai special la care vom invita înger-rașele și locuitorii fermecați ai grădinii. Știu ce frunze ne trebuie. O să-l poftim și pe Paco, dar lui nu-i place ceaiul, preferă biscuiți sau un os. De biscuiți fac eu rost, tanti Lety are mereu în bucătărie, cu osul e mai greu. Neapărat îl invităm pe Mister Bogart, Claudia, că e bătrânel și foarte bun cu noi. Atât de bun, că într-o zi îl luăm pe Azabahar. El zice că după ce trece treaba cu virusul o să merg la școală, dar eu prefer să învăț cu el pentru că nu se supără pe mine când greșesc

la pian sau la lecții. Și nici că acum Paco mă iubește mai mult pe mine decât pe el.

Mai construim și o capcană pentru băieții obraznici și bărbații răi. M-am gândit bine. Mai întâi facem o groapă mare și facem rost de o plasă cum erau pe plaja aia de la Tunco. Acoperim groapa cu crengi și ceva gunoaie, pentru ca atacatorul să n-o vadă și să cadă înăuntru, atunci tragem de plasă și-l prindem viu. Pe urmă vedem noi ce facem cu el. Depinde. Dacă e Carlos sau mister Rick, îl lăsăm să moară de foame și de sete. Dacă e Viermele de Caca, de exemplu, aruncăm cu pietre în el și-l lăsăm acolo toată noaptea, dar a doua zi îi dăm drumul.

De unde ai scos-o că sunt șerpi în grădină, Claudia? Aici nu sunt șerpi, asta era în El Salvador. Aici sunt spiriduși, care sunt micuți și au urechi lungi și ascuțite, si nimfe si zâne de tot felul, ba chiar si un unicorn sau poate doi, nu știu sigur, dar sunt timizi și se ascund, de-aia nu i-am văzut. Și mai e și o comoară pe care au îngropat-o pirații. Când o s-o găsim, îi trimitem mo-nede de aur lui Buni Edu, ca să nu mai fie nevoită să muncească niciodată. Pirații au fost de demult, acum nu mai sunt pirați, i-au deportat.

Mister Bogart m-a pus să vorbesc pe Zoom cu un doctor de ochi și-a trebuit să-i explic de vreo trei ori cum a fost cu accidentul, cu toate amănuntele, și ce văd și ce nu văd, dar tot trebuie să mă vadă în persoană, încă nu se poate, acum vede doar cazuri foarte urgente, din cauza virusului, și eu nu sunt un caz atât de urgent. Asta crede el. Pentru mine e destul de urgent, m-am săturat să fiu oarbă. Mister Bogart mi-a spus c-o să mi se facă un transplant, tanti Lety mi-a explicat că se scot ochii de la un mort și mi se pun mie și, dacă am noroc, o să fie albaștri. Mi-e frică, nu vreau să-mi scoată ochii și nici să-mi pună ceva de la un mort. Dar Mister Bogart zice să n-o bag în seamă pe tanti Lety, că transplantul e ceva mic de tot și nimeni n-o să-mi scoată ochii. Pentru orice eventualitate, Buni Edu s-a rugat Sfintei Lucia, patroana văzului.

Îmi place casa asta, nu-i așa că e mișto? Tanti Lety mi-a spus că se numește casa fermecată pentru că aici sunt spirite, dar mie nu-mi e frică de ele, sper că nici ție, Claudia, pentru că sunt niște doamne elegante care merg de colo-colo și nu deranjează. Mister Bogart spune că nu există fantome, dar zice doar așa, ca să zică. Tanti Lety mi-a spus că una dintre fantome e nevasta lui Mister Bogart, o doamnă foarte drăguță și veselă, care se numește Nadine. Deocamdată nu o văd, trebuie să aștept să mă opereze la ochi, dar dacă sunt atentă îi simt parfumul. îl recunosc

pentru că tanti Lety mi-a dat o sticlută în care mai e puțin parfum de la ea. Nu mă dau cu el, m-am dat o dată și Mister Bogart a fost foarte trist, s-a închis în birou și nu m-a lăsat să intru, deși am bătut de o mie de ori la ușă.

Mi s-a părut cam ciudată Buni Edu când am vorbit la telefon, nu crezi, Claudia? Mi-a tot repetat că aici în nord e mai bine pentru mine, că trebuie să mă adaptez și să rămân aici, că asta dorea mămica, de-aia am venit. Că la școală să iau note bune, să învăț bine engleza și să fac prima comuniune, dar nu vreau dacă nu sunt și ea și mămica. Că o să mă sune la telefon și-o să mă iubească mereu din tot sufletul ei, dar să uit de ea, pentru că amintirile dor.

Cum să uit de Buni Edu? M-a făcut să plâng, a plâns și ea, am plâns amândouă și când n-am mai avut lacrimi a rămas ca eu să n-o uit niciodată, iar ea să vină să ne vadă aici, în California, de cum găsește pe cineva care să aibă grijă de bunicul.

L-am întrebat pe Mister Bogart dacă poate să stea și mămica aici, după ce vine. O poate ajuta pe tanti Lety la curățenie, căci casa e foarte mare, are cinci băi și nu știu câte odăi. A spus că da și m-a îmbrățișat, dar glasul îi era cam trist. Asta e cu btrânii, Claudia, se întristează dintr-odată și nu știu de ce. Când o să vină mămica, o să trăim toți împreună și n-o să ne mai despărțim niciodată. Îți închipui tu cum o să fie? Super, super magic!

SELENA ȘI SAMUEL

Berkeley, San Salvador, septembrie 2020

Săptămânal, Selena Duran vorbea cu Samuel pe Zoom ca să afle vești despre Anita, numai că adesea conversația trecea la alte subiecte, timpul zbura, își dădeau întâlnire și pentru a doua zi. Subiectul principal era Anita: progresele făcute în mica familie și la învățătură, specialistul în cornee de la Stanford care avea să o trateze după ce avea să treacă pandemia, că mai luase puțin în greutate, deși tot inapetentă rămăsese. Samuel se comporta ca un bunicuț vag ramolit, îi povestea întâmplări lipsite de importanță despre fetiță, câine și papagal, sau o puneă să asculte cum cânta la pian. Avea ureche muzicală, îi spunea, și era studioasă, ar fi putut ajunge concertistă; existau câțiva

pianiști orbi faimoși, printre care un băiat japonez pe care Anita nu se mai sătura să-l asculte pe YouTube.

Identifica de-acum fiecare instrument al unei orchestre și începea să priceapă și jazzul.

Uneori se alătura conversației și Frank Angileri ca să-i țină la curent cu aspectele legale. Era silit să lucreze rapid și fără ajutor. Apărătorii minorilor se înfruntau adesea cu judecători incapabili să-i vadă ca pe copiii care erau, plecau de la premisa că dacă ajungeau singuri sau erau despărțiți de familie trebuiau considerați delincvenți: încălcaseră legea. Dar Frank era optimist, în loc să-l intimideze, obstacolele sistemului judiciar îl stimulau. Planul său era să obțină ședere permanentă în State pentru Anita; dacă nu dădeau de mama ei, va încerca să obțină permis de rezidență, „cardul verde”, fata intrând în categoria minorilor abandonati. Ceea ce putea să dureze doi sau trei ani. Iar dacă se dovedea că mama murise, primea precis drept de azil și, cu timpul, Leticia putea să o adopte. Răbdare, recomanda Angileri, birocrația era neplăcută și lentă.

Bătrânul aștepta întâlnirile cu Selena nerăbdător ca un logodnic. În vremuri normale, aceste discuții ar fi fost cu neputință, ea locuind în Arizona, dar pandemia le permitea să se vadă pe un ecran de parcă ar fi fost în aceeași cameră, ba chiar să bea și ceaiul împreună. Pesemne că și ei îi făcea plăcere să stea de vorbă cu el, căci îi povestea despre ea, despre familia ei de femei - i-ar fi plăcut să le cunoască -, despre munca ei și relația ei amoroasă. Dacă în activitatea profesională nu avea dubii, pe plan sentimental era chinuită de nesiguranță.

— Sunteți tatăl pe care mi-ar fi plăcut să-l am, i-a spus o dată.

— Mai curând bunic. Adevărul este că nu am fost un tată bun pentru fiică-mea și nici un bunic bun pentru nepotul meu, și asta nu-mi dă pace.

Selena i-a vorbit lui Samuel despre Milosz Dudek, despre participarea sa la războaiele din Irak și Afganistan, unde ajunsese sergent, dar rămăsese dezamăgit și convins de inutilitatea ocupației americane în aceste țări. Experiența din armată îi definise personalitatea și îl îndepărtase de tatăl său, al cărui caracter exploziv îl terorizase în copilărie și îl strivise în adolescență. Nu mai locuia cu ai săi la Chicago, îi vizita doar la ocazii speciale; se rupsese și de comunitatea poloneză în care crescuse. Avea o înfățișare de gladiator, muncea fără preget, avea o

credință cam demodată în Dumnezeu, patrie și familie, dar pe Selena o atrăsese sufletul său romantic. Se cunoscuseră când el părăsise armata, iar ea termina liceul; el era un bărbat călit în serviciul militar și muncea ca șofer de camioane, ea era o fătucă răsfățată de femeile Durân și nu știa altceva decât casă și școală.

Când o cunoscuse, Milosz crezuse - și continuase să creadă ani în șir - că putea să o formeze, să o ajute să se maturizeze și să o îndrume în viață; dacă ar fi fost după el, s-ar fi căsătorit chiar atunci, dar ea voia să studieze. El nu avea studii superioare, și puținele femei titrate pe care le cunoștea îl intimidau, se credea privit de sus. Îi se părea inutil ca Selena să aibă o profesie - viitorul ei era de soție și mamă -, dar ea s-a înscris la școala de asistență socială fără să-i ceară părerea, iar când a vrut să i-o spună i-a râs în față: „Ești un troglodit, Milosz, de-asta te iubesc, pentru că ești un proiect.” Proiectul ei era să-l schimbe, și reușise în timp într-o oarecare măsură. În schimb, proiectul lui se cam ducea pe apa Sâmbetei din cauza inapetenței Selenei pentru viața domestică.

— Nu știu de ce mă iubește, i-a mărturisit ea lui Samuel. El e meticulos, ordonat, punctual, obsedat de germenii - spală frunzele de salată cu săpun -, detestă risipa, confuzia și excesul, e sclavul orarelor, distanțelor și rutinelor. Pe când eu trăiesc de pe o zi pe alta, sunt dezordonată, las ușile vraiste, habar n-am ce bani am în portofel, rățăcesc cheile... Ce mai, sunt un dezastru.

Selena nu-i mărturisise lui Samuel relația amoroasă cu Frank; se simțea confuză și rușinată pentru că-l trădase pe Milosz. Frank știa că Selena era logodită cu Milosz, văzuse că purta inelul, dar cât timp nu era măritată era liberă, iar el avea dreptul să o cucerească. Își zicea că dacă amânase nunta atâta timp însemna că nu era îndrăgostită. Ca toți colegii de la firmă, începând din luna martie lucrase de acasă. Procesele fuseseră suspendate, tribunalele nu lucrau. Nu avansase nici cu cazul Anitei Diaz. În plus, lunile de reclusiune, care se lungeau peste măsură, îl siliseră să-și schimbe viața. Îi era dor de restaurante și baruri, călătorii, sală și tenis, dar mai ales de planul de a trăi cu Selena, cum își dorea. Trebuia să aștepte. Cu Selena vorbea pe Zoom, îi trimitea tot soiul de cadouri, de la flori și cărți până la mâncare keto livrată zilnic la apartamentul ei din Nogales.

Zborurile erau limitate și periculoase, dar în iunie Frank n-a mai rezistat: a închiriat o mașină și un echipament de camping, s-a dus la ea și au petrecut un sfârșit de săptămână în parcul lacului Patagonia³. Deși era vară, nu

vedea picior de turist, ceea ce a fost un avantaj pentru escapada lor. Își propusese să folosească timpul pentru a o convinge pe Selena că nu putea trăi fără el. Nu mai fusese niciodată cu cortul, dar a reușit să improvizeze, mânat de dragoste, iar dacă ar mai fi avut trei zile ar fi convins-o - credea - să lase totul baltă și să petreacă pandemia cu el la San Francisco. Avea planuri: să-i finanțeze universitatea ca să-și ia diploma la Drept fără să aibă datorii de studii, el să devină independent și să-și deschidă propriul birou. Parcă vedea literele aurite de pe ușă: ANGILERI ȘI DURAN, AVOCAȚI.

În acest timp, Milosz își conducea camionul ca de obicei, nebănuind existența lui Frank Angileri, nici rolul pe care-l juca în viața logodnicei sale. Mulți din-tre colegii săi și orașele cele mai conservatoare în care oprea credeau că virusul era o păcăleală a opoziției... Masca dobândise o semnificație politică; în anumite zone din țară, Milosz o purta mereu, chiar cu riscul de a fi luat peste picior. Oroarea sa de germenii și boli s-a exacerbat, își dezinfecța mâinile și totul din jur; speriat că ar fi putut purta virusul n-a mai trecut pe la Selena și pe la familia ei, dar o suna întruna ca să-i spună că o adoră, o întreba unde se afla și ce făcea, număra minutele și zilele. Atenții care, dacă veneau din partea lui Frank, îi făceau plăcere și o măguleau ca o dovadă de dragoste, dar din partea lui Milosz erau deranjante, vedea în ele o dovadă de neîncredere. Pe bună dreptate, își spunea, rușinată că-l înșela.

— Țin mult la Milosz, e ca un dulău credincios, mă așteaptă de atâția ani. Nu are îndoieli, pentru el viața e simplă, ajunge să te ții de normele de bază ale decenței, i-a mărturisit ea lui Samuel.

— Dar de munca ta cu copiii ce spune?

— Spune că e treaba guvernului, că nu putem primi milioane de imigranți, că trebuie să ne păstrăm țara și valorile. Înțelege însă că a despărți copiii de părinți e ceva oribil, se gândește cum ar reacționa el dacă i s-ar lua un copil. Zice că e ceva complet antiamerican.

— Aici greșește, Selena, e mai american decât s-ar crede: sclavilor li se luau copiii și erau vânduți; triburilor americane li se luau copiii ca să fie „civilizați” în orfeline de stat înfiorătoare. Mii de copii au murit de boli contagioase și de subnutriție, n-au rămas nici mormintele.

— Într-adevăr, Samuel; aici copiii sunt sacri doar dacă sunt albi.

Samuel știa că între Selena și Frank Angileri fusese ceva, atunci, în călătoria lor din februarie, cu mult înainte de a o aduce pe Anita. Mai mult ghicise, nu îi spusese ea; și nici nu-i văzuse împreună decât pe Zoom, dar i se părea firesc ca Frank să fie îndrăgostit, Selena exercita o atracție puternică, precum forța gravitației.

— Trebuie că e minunat să ai o singură dragoste, așa cum ați avut dumneavoastră, i-a spus ea într-o zi.

— Dar dumneata câte ai avut?

— Singurul meu iubit a fost Milosz, cum v-am spus. Urma să ne căsătorim în aprilie, dar a venit Co-vid-19 și nunta s-a amânat. Mi-a dat un ultimatum: ori ne căsătorim imediat ce apare vaccinul și se termină pandemia, ori nu ne mai vedem niciodată. Nu poate aștepta la infinit, vrea o familie, vrea copii.

— Și dumneata? Ce ai hotărât?

— Nu știu dacă vreau să mă mărit. Nu sunt pregătită să am copii, eu vreau să studiez și să continui să lucrez. Căsnicia e un angajament definitiv... asta înseamnă cam mult timp, nu?

— Da, dar dacă ai fi îndrăgostită n-ai gândi așa.

— Atunci, e posibil să nu fiu îndrăgostită.

— Sau nu destul. Cum te-ai simți fără Milosz?

— Foarte tristă, e omul cel mai bun din lume...

— Dar nu te-ai simți singură?

— Nu.

— Înțeleg: mai există un alt bărbat.

— Da...

— Ce îți oferă acest bărbat, Selena?

— Interese comune, o lume diferită de cea pe care am avut-o eu, alt mediu, idei, proiecte, planuri, călătorii, libertate, nici un fel de viață domestică deocamdată.

— Și aceeași dragoste pe care ți-o dă Milosz?

— Poate că pentru el n-am să fiu centrul universului, cum sunt pentru Milosz, dar vrea să trăim împreună și, dacă ne iese, în timp dragostea crește și se întărește.

— Nu mereu...

— Si ce mă sfătuiți?

— Să aștepți, nu trebuie să alegi acum.

— Milosz n-ar accepta încă o amânare, îmi suportă de ani de zile capriciile. Nu am dreptul să mă joc cu sentimentele lui.

— Asta nu e un motiv să te măriți. Te sfătuiesc să te gândești numai la dumneata, să nu cedezi presiunii nici unuia, nici altuia, ca să nu-ți pară rău.

La rândul său, și Samuel îi povestea Selenei: despre trecutul său, despre Nadine LeBlanc, despre muzica sa, despre faptul că îmbătrânea... Memoria păstra episoadele cele mai bune și cele mai rele, restul se rătăcea pe drum, însă Selena voia să afle toate amănuntele. Îl tot întreba de Nadine, era fascinată de personalitatea, arta, activismul și dezinvoltura acesteia. Descoperise întâmplător că Nadine fusese una dintre întemeietoarele Proiectului Magnolia, organizația nelucrativă pentru care lucra. Magnolia e floarea tipică orașului New Orleans, unde se născuse Nadine. Samuel n-a fost deloc mirat de participarea lui Nadine la această organizație. I-a spus Selenei că Nadine era neglijentă ca soție și mamă, fiind prea ocupată cu țesăturile, prietenii și activitățile ei misterioase pe care doar arareori i le împărtășea; ceea ce nu-l făcea să o iubească mai puțin, dimpotrivă, o admira. Cam la fel simțea și Camille, care se certa des cu maică-sa, dar se bucura că era atât de ocupată: n-avea timp să o supravegheze, iar astfel fata putea fi mult mai liberă.

— Nici de mine nu avea timp. La început am suferit, credeam că nu mă iubește destul, dar cu anii m-am obișnuit și am încetat să-i cer ce nu era în stare să-mi dea. Absorbită de propria ei viață, n-avea nevoie nici de mine, nici de nimeni.

Pentru a răspunde întrebărilor Selenei, Samuel se străduia să-și pună ordine în amintiri... „Eu voi pleca prima, Samuel, nu irosi timpul rămas”, îi spusese Nadine înainte de a intra în agonie. Recapitulându-și trecutul, realiza acum că îl irosise, și în urma sa nu va rămâne decât un norișor de praf, luat de vântul dimi-neții. Nu făcuse nimic pentru nimeni. Până la venirea Anitei se mulțumise cu rolul de martor al celor peste optzeci de ani trăiți, protejat de prudența sa calculată. Durerea din copilăria sa de orfan imigrant îl făcuse să fie retras, se refugiase în muzică. Nadine avea o vorbă: indiferența e un păcat capital, care mai devreme sau mai târziu se ispășește. Avea dreptate. Acum, la bătrânețe, acest păcat se transformase într-un diavol tenace care îl asalta în coșmaruri și în clipele de singurătate. Cât ar fi dorit să o ia de la început, își

spunea atunci, să aibă o altă viață, ca a lui Nadine, cu bucurii și implicări, cu riscuri, provocări și căderi, o viață curajoasă.

— Am fost împreună decenii la rând, numai că fiecare a trăit în spațiul său. Cu toate astea, îmi lipsește mult...

— A fost o femeie specială, e normal să vă fie dor de ea.

— Nu trebuia să moară înaintea mea. În primele luni de văduvie, o vedeam aievea. Nu sunt un tip imaginativ, nu cred în fantome, dar îți jur că o vedeam intrând sau ieșind din cameră, urcând scările, asezându-se la masă. Acum n-o mai văd atât de limpede, dar uneori o simt alături. Exact ce i se întâmplă Anitei cu sora ei, Claudia, știi?

— Da. Am o evaluare psihologică pe care i-au făcut-o la Tucson, pentru că refuza să mănânce, vorbea singură, nu se juca cu ceilalți copii și făcea pipi în pat...

— Nu mai face, a întrerupt-o Samuel.

— Mă bucur, pentru că o făcea să sufere mult.

Și i-a povestit ce aflate de la bunica Eduvigis: Anita începuse să vorbească cu sora ei după accident; urmasa apoi timp de câteva luni un tratament cu psiholoaga școlii, rezultatele începeau să se vadă, începea să accepte moartea Claudiei, dar apoi a trebuit să plece cu mama ei în Statele Unite. Evaluarea din Tucson spunea că suferise un regres al dezvoltării emoționale; avea nevoie de terapie, ca toți copiii despărțiți de familia lor, dar nu exista buget pentru așa ceva.

— Am eu grijă, imediat ce va fi posibil, i-a promis Samuel. Dar eu cred că prezența Claudiei e o alinare pentru Anita, așa cum prezența lui Nadine e o alinare pentru mine. Să zicem că e o combinație de iubire și voință de a nu uita. Anita nu e nebună, iar eu nu am Alzheimer, te asigur.

— Sigur că nu! N-am nici o problemă cu spiritele care ne vizitează, nu uitați că am crescut cu o bunică clarvăzătoare... Da, văduvia e grea. Vă simțiți singur?

— Înainte da, tot timpul; acum nu. Grație dumitale mă simt mult mai bine: mi-ai dat un scop în ultima etapă a vieții mele. Acum am o mare responsabilitate și încep să-mi ispășesc păcatul indiferenței.

— E vorba de Anita?

— Sigur că da! Ce dar minunat mi-ai adus, Selena!

În cea de a treia marți a lunii septembrie, Selena l-a sunat pe neașteptate pe Samuel. De obicei vorbeau

sâmbăta, astfel că a bănuit că era vorba de ceva important, lucru confirmat de tonul schimbat al glasului ei.

— Sunteți singur?

— Da, sunt în birou.

— Închideți ușa, vă rog, e ceva confidențial.

— O clipă... Anita aude prin pereți, iar ce nu aude ghicește. Nu există secrete pentru ea.

— N-are cum auzi ce spun eu la telefon, aveți grijă ce spuneți dumneavoastră. Vă amintiți de Lola, șoferița taxiului roz din San Salvador?

— Da, ce-i cu ea?

— Tocmai m-a sunat să-mi spună de scandalul din țara ei. O serie de crime. S-au descoperit mai multe cadavre în curtea unei proprietăți din orașul Chalchuapa; unele vechi de câțiva ani, dar majoritatea recente.

A fost așa: vecinii au auzit strigătele unei femei, au sunat la poliție, care a ajuns după o oră, când era prea târziu. Au găsit o tânără ucisă cu o bară de metal. L-au arestat pe proprietarul casei, dar, la insistențele vecinilor care bănuiau și alte grozăvii, au săpat în curte și au descoperit mai multe gropi comune.

— Victimele sunt femei și fete, dar se bănuiește că mai sunt și alte cadavre sub pământ.

— Încă un caz de violență de gen... a murmurat Samuel.

— Casa aparține lui Carlos Gomez, un fost polițist dat afară pentru agresiune împotriva unei minore. Este vorba de cel care a tras în Marisol Diaz.

— Ce spui!

— Acum e arestat, e suspectul principal. Au arestat și alți membri ai acestei bande care sechestra femei și fete, le tortura și le omora. Lola se teme ca printre victime să nu se numere și Marisol.

— Dar când ai fost cu Angileri n-ați dat de urma ei.

— Cam mare coincidența: omul ăsta care a vrut s-o omoare pe Marisol e posibil să fi reușit, până la urmă.

— Dar cum?

— Eu cred că nu a fost deportată în țara ei, ci trimisă în Mexic, urmând să aștepte să fie chemată pentru cererea de azil. Știți că aceste lagăre sunt controlate de criminali. Deci e posibil să fi fost răpită și adusă în El Salvador.

— Dar de către cine și pentru ce?

— La graniță se face mult trafic de persoane, mai ales de femei și copii. Carlos Gomez a fost implicat în acest negoț, are relații; mi-a spus chiar el că îi știe pe toți.

— Bine, dar presupun că toate sechestrările astea costă bani, Selena, și din câte mi-ai spus omul era un simplu portar.

— Mai exact, gardă de corp. Și cred că nu a plătit nimic: ticăloșii ăștia își fac servicii unii altora. Gomez avea un scop, să o reducă la tăcere pe Marisol și să se răzbune pe ea. I-ar fi fost ușor să facă să fie sechestrată în Mexic, să fie dusă mai întâi în Guatemala, iar de acolo, pe uscat, în El Salvador, de aceea nu apare înregistrată.

— Dar asta nu se poate demonstra, Selena.

— Tocmai mi-am amintit că, vorbind cu Carlos Gomez când am fost în Salvador, a spus la un moment dat că Marisol avea un păr foarte frumos, dar și-l tunsese la zero. De unde știa? Și l-a tăiat în Mexic, înainte de a se urca pe tren. Gomez nu putea s-o vadă tunsă chilug decât dacă Marisol ar fi revenit în țară. Iar dacă s-ar fi întors de bunăvoie, s-ar fi dus la soacră-sa sau la frate-său... Tare mă tem că Marisol zace într-una din gropile alea. Ce-o să întâmples cu Anita?

— De ea am eu grijă, cât voi mai putea. Dar să nu ne pripim, să așteptăm identificarea cadavrelor, a spus Samuel.

— Mai e ceva ce nu v-am spus, că sună cam trăsnet.

Și i-a relatat viziunea bunică-sii, Dora Duran, de care îi spusese când îi descrisese familia ei de femei; după ce aflate de succesele ei de prezicătoare, Samuel o respecta. Știa că Selena o dusesse la Nogales să o cunoască pe Anita și că femeia percepușe forța psihică a fetei. El nu crezuse în fenomene paranormale până să aibă experiența stranie cu aparițiile spiritului soției sale. Psihiatrul pe care îl întrebase îi spusese că explicația logică erau halucinațiile determinate de vârstă și de depresie, un diagnostic corect, căci vizitele neves-ti-sii se opriseră după combinația de terapie și medicamente, deși el nu era sigur că fusese vorba de o tulburare mintală. Credea că, dacă ceva nu se poate explica, asta nu înseamnă că nu există, dar s-a abținut să comenteze ideea cu psihiatrul. Prin urmare, Dora Duran se bucura de principiul incertitudinii.

— Ei, și Marisol Diaz i-a apărut în vis bunică-mii: se afla sub pământ și nu era singură.

— Scuză-mă, Selena, dar acesta e un caz clasic de profeție post factum, a contrazis-o el.

— Asta a fost în iunie, cu mult înainte de a începe să fie dezgropate femeile din curtea casei lui Carlos Gomez...

După cum le-a explicat Frank pe Zoom în aceeași zi, visul unei clarvăzătoare din Los Angeles nu le era de nici un folos; îi poftea să-și imagineze mutra judecătorului dacă ar fi adus visul ca argument pentru cererea de azil. Crimele din Chalchuapa nu schimbau cu nimic situația fetei, doar dacă se dovedea că printre victime se afla și mama ei. Apoi l-a sunat pe amicul Phil Doherty, care i-a dat ultimele vești disponibile despre asasinate. Strada crimelor era blocată, nici măcar presa nu avea acces, însă el avea contacte și profita de calitatea de diplomat, sprijinit de puterea ambasadei americane.

Atrocitatea cazului a convulsionat țara, deși acolo violența era la ordinea zilei și ziarele publicau zilnic numărul victimelor. A fost nevoie ca Gomez și ceilalți să fie izolați pentru că riscau să fie linșați de ceilalți deținuți. Președintele a promis că se va face dreptate și a anunțat instituirea unei unități speciale a procuraturii care să se ocupe de crimele împotriva femeilor și a copiilor. Eduvigis Cordero reclamase în repetate rânduri la poliție dispariția noră-sii și agresiunea suferită din partea presupusului criminal în serie. După macabra descoperire, se număra printre cei care așteptau încă de dimineață în preajma „casei ororilor”, cum o numise presa, cu toții își căutau dispăruții. Legiștii, echipați din cap până-n picioare ca niște astronauți, excavau cu o meticulozitate de arheologi, căci cada-vrele erau aruncate unele peste altele și în multe cazuri osemintele se amestecaseră. Primele săpături au scos la lumină douăzeci de leșuri și apăreau altele.

Selena l-a convins pe Frank că nu puteau aștepta cu brațele încrucișate rezultatele identificării victimelor. Procesul era lent și presa începuse să speculeze despre implicarea unor persoane influente care încercau să trăgăneze cazul. În sfârșit, aeroportul din San Salvador s-a deschis pentru străini, iar Frank a cumpărat bilete pentru ei doi.

Înainte de plecare, Selena i-a spus lui Milosz adevărul: că urma să plece pentru a doua oară cu Frank Angileri, cu care avea o relație amoroasă de mai multe luni. I-a spus-o prin mail, apoi i-a confirmat-o prin telefon, bucuroasă că pandemia îi oferea pretextul pentru a nu se vedea față în față. Se temea de reacția amoretului de cursă lungă, dar a constatat că omul bănuia că avea să se ajungă aici și era cât

de cât pregătit. I se terminase răbdarea și ajunsese la concluzia că, dacă ea l-ar fi iubit cât o iubea el, nimic, nici măcar blestematul ăsta de virus nu i-ar fi împiedicat că fie împreună. Putea înțelege multe, i-a spus, dar n-o ierta că îl mințise și îl trădase atâtea luni. Convorbirea a fost tensionată și scurtă. În încheiere, Milosz a declarat că nu mai voia să știe nimic despre ea, venise clipa să dea pagina și s-o uite. Era adânc rănit; se terminase, nu va mai fi loc de împăcare.

Pentru Selena a fost finalul unei relații tumultuoase, care o epuizase și o făcuse să se simtă vinovată. A plâns ușurată. Îndurase presiunea lui Milosz timp de opt ani și abia acum, când era liberă, realiza în ce măsură o apăsase dragostea lui obsesivă cu care o prinsese încă de foarte tânără. Nu putea repeta povestea cu Frank. Pe care îl iubea, desigur, dar încă nu-l cunoștea suficient; nu-i va permite să o zorească și nici să îi încurce planurile; avea nevoie de spațiu și timp, așa cum o sfătuisese Samuel.

Simțea, pentru prima dată, că viitorul îi aparținea numai ei. Și a decis să se bucure de amorul cu Frank din plin, dar fără lanțuri.

Pasagerii care ajungeau în El Salvador intrau imediat în carantină, dar Frank și Selena au scăpat pentru că Phil Doherty îi aștepta la scara avionului și i-a dus în sala VIP a aeroportului. Acolo, un funcționar de la serviciul de imigrare, cu mască și mănuși chirurgicale, le-a ștampilat pașapoartele și le-a urat bun-venit. Phil i-a luat acasă, unde soția sa le pregătise o cameră; erau mai apărați de virus decât la hotel. Amfitrioanei nici nu i-a trecut prin cap să-i întrebe dacă doreau camere separate, presupunea că erau căsătoriți.

În noaptea aceea, cei doi au făcut dragoste cât mai discret posibil, între sușoteli și râsete înfundate, trădați doar de scârțâitul patului. Nu mai petrecuseră o noapte întreagă de la excursia la lacul Patagonia, dar au apreciat cum se cuvine, până în zori, diferența între o saltea moale și un sac de dormit în cort.

A doua zi, Phil i-a dus la Institutul Medico-Legal, unde ajungeau resturile din gropi pe măsură ce erau scoase la lumină. Și acolo erau oameni care așteptau în liniște. Printre ei, Genaro Andrade, care i-a recunoscut și le-a făcut semn de departe. Selena s-a dus la el:

— Știi ceva de soră-ta?

— Nimic, și stau de două zile. Unii venim de la mare distanță.

— Vi se spune ceva?

— Da, când au ce. Au identificat trei victime până acum, numele lor au fost făcute publice, rudele au venit să le ia și să le îngroape creștinește. Pe voi vă lasă să intrați?

— Sper că da. Dacă avem vești despre Marisol te sunăm pe mobil.

Directorul serviciului de medicină legală i-a primit în biroul său și le-a explicat procedurile, adăugând că ceruseră ajutorul anatomo-patologilor din alte orașe, pentru că erau aglomerați. Carlos Gomez recunoscuse și dăduse numele a nouă complici, dar se bănuia că mai erau și alții în gruparea aceea de ticăloși. Declarase că în curtea sa se găseau între treizeci și patruzeci de cadavre, nu știa exact, unele datau de ani de zile și nu ținuse socoteala. Nu părea cine știe ce spăsit, mai curând își savura celebritatea.

Apoi i-a dus în sala de autopsie; toate mesele erau ocupate, alte corpuri așteptau în frigidere. Au fost iz-biți de mirosul de moarte și dezinfectant, pe care măștile nu-l puteau opri. Domneau ordinea și curățenia. Legiștii lucrau cu eficiență și respect, aproape în tăcere; păreau la fel de îngroziți ca Selena și Frank.

— Ne facem meseria, a spus directorul. Suntem obișnuiți să vedem moartea în toate manifestările ei, dar uneori suntem copleșiți. Mai ales când e vorba de copii...

S-au apropiat de o masă. În jurul unui corp ușor lucrau patru medici legiști. Unul dintre ei le-a spus că era vorba de o copilă de doi ani. I se frângea vocea, își dregea glasul în spatele măștii duble, doborât de furie și oroare.

— A stat în pământ în jur de un an. Vom face testele ADN pentru identificare... avem trei sau patru familii care își caută copiii dispăruți, dar aceia erau ceva mai mărișori... presupun că nu vreți să știți cum a murit.

— Nu ne aflăm aici dintr-o curiozitate morbidă, domnule doctor. Căutăm o femeie tânără, a spus Selena.

— Regret... E vorba de o rudă?

— E mama unei fete careia încercăm să-i obținem azil în Statele Unite, și i-a relatat drama Anitei.

— Aici toate rămășițele aparțin unor femei tinere. Aveți date care să ajute la identificarea ei?

Selena i-a arătat copii ale fotografiilor de la Eduvigis Cordero și a celei din raportul de la Nogales, adăugând:

— Numele ei e Marisol Andrade de Diaz. Vedeți, a ajuns în State cu părul tuns scurt, bărbătește; și are strungăreață. Dacă se află printre victime, cadavrul nu poate fi mai vechi de nouă luni, pentru că în decembrie trecut am vorbit cu ea la telefon.

— A fost împușcată în piept. Glonțul i-a trecut la doi centimetri de inimă și prin două coaste. Se poate constata acest lucru? a întrebat Frank.

— Posibil. Haideți să vă arătăm ultimele cadavre. I-a dus la frigidere, pe trei rânduri suprapuse, și a tras pe rând cutiile metalice. Unele conțineau doar oseminte și cârpe mucezi te, dar majoritatea erau corpuri întregi, în diverse grade de descompunere. Nici una nu semăna cu Marisol și nici nu avea părul atât de scurt. Selena s-a repezit la aer curat, sprijinită de Frank și Phil, pentru că i se muiau genunchii. A apucat să ajungă în curte înainte de a vomita.

— În zilele următoare vor ajunge și alte trupuri. Vă anunț dacă găsim unul cu semnele particulare ale lui Marisol, le-a promis directorul la despărțire.

Phil Doherty le-a pus la dispoziție oaspeților săi o mașină cu șofer și gardă de corp de la ambasadă - un taxi roz o fi fost el pitoresc, dar nu era la înălțimea circumstanțelor grave prin care treceau. Oricum, seara a invitat-o și pe Lola la un pahar și, între cocktailuri Manhattan, au pus-o la curent cu experiența trăită la Institutul Medico-Legal.

A doua zi, Frank și Selena s-au dus la Chalchuapa la Eduvigis Cordero. Au găsit-o îmbătrânită și slăbită, dar nu abătută - era gata de acțiune. Un grup de activiști organiza prin rețelele sociale un protest masiv la nivel național. Planul era o zi de grevă totală a tuturor femeilor, care urmau să iasă în stradă să manifesteze împotriva feminicidului. Eduvigis își mobilizase prietenele și colegile de muncă.

— E un război împotriva femeilor! Violate, torturate și ucise fără nici o teamă! Ajunge! striga bunica.

Au plecat cu toții la casa ororilor. Gratie mașinii cu numere diplomatice au trecut de cordoanele de securitate și s-au apropiat mult. Era o locuință solidă, cu un teren mare, situat la marginea orașului. Eduvigis le-a spus că nu era vorba doar de crime vechi, cum sugerase guvernul, majoritatea victimelor erau de dată recentă:

— Merită să li se facă dreptate, ca și miilor de femei și copii care mor asasinați fără ca cineva să plătească pentru

asta.

— Să sperăm că nu e și cazul lui Marisol, a spus Selena.

— Nimeni nu-mi va scoate din cap că noră-mea a murit de mâna lui Carlos Gomez. Că doar a încercat și înainte. Și chiar dacă nu va fi găsită în curtea lui, sunt sigură că nu mai e pe lumea asta, a rostit bătrâna cu emfază.

— Dacă nu e descoperită, situația Anitei e nesigură, a intervenit Frank.

— Mă rog din tot sufletul ca nepoată-mea să-și revadă mama, dar mă rog și să rămână cu mătușă-sa în nord, dacă Marisol a murit. Ce pot să-i ofer eu? Iubire și atât. Nu pot s-o protejez, să-i dau o educație bună, să o operez de ochi... Vai, ce-o să se aleagă de ea?

— Îți promit să vom face tot posibilul să o ajutăm, a îmbrățișat-o Selena.

— Iar eu vă promit, doamnă, că, dacă Anita rămâne în Statele Unite, voi veni personal să vă iau să vă duc la ea, că-i e tare dor de dumneavoastră, a adăugat Frank.

Tocmai atunci un vehicul alb părăsea proprietatea. Era o morgă mobilă, le-a explicat un agent de pază, în care cadavrele se păstrau congelate până se făcea loc la Institut.

— Ați apucat să vedeți cadavrul? a vrut să știe Selena.

— Nu. E vorba de două și ambele sunt femei, a spus omul.

Și-au luat la revedere de la Eduvigis, promițând că o vor înștiința imediat ce vor afla ceva și s-au întors la Institutul Medico-Legal să aștepte alături de cei care-și plâneau dispăruții.

Câteva zile mai târziu, Selena și Frank aterizau la San Francisco și plecau direct la Berkeley. Casa lui Samuel Adler, cu farmecul ei intact de vechi conac, era potopită de vegetația bogată a grădinii, pe cale să-și schimbe culorile pentru toamnă. Era după-amiaza devreme, soarele se filtra printre nori, conferind un aspect teatral turnulețelor și pilaștrilor de fantezie. Poarta nu avea cheie, au intrat anunțați de lătrăturile lui Paco. Soneria nu mai funcționa din anul 1978.

Auzindu-i, Anita a ieșit în prag ținându-se de zgarda câinelui. Selena a urcat în fugă cele cinci trepte și a strâns-o în brațe.

— A venit și mami?

— Nu, Anita, a șoptit Selena, luptându-se cu emoția.

De parcă ar fi presimțit ceva, fetița nu a insistat. I-a tras de mână în casă ca să le arate computerul cu tas-tatură specială pentru nevăzători, jumătatea de duzină de pomi de Crăciun luminați, pe care Leticia îi stropea cu un spray cu miros de brad pentru ca Anita să-i miroasă și să nu se împiedice de ei, plus altele pe care nu le putuse arăta prin Zoom. Tot slăbuță era, dar avea o culoare bună. Le-a demonstrat cum citea notele cu lupa de pe partiturile scrise de Samuel. Nu dădea zor să învețe alfabetul Braille pentru că nu voia să meargă la o școală pentru orbi:

— O să-mi vindece ochii și-o să merg la o școală normală, ca înainte, i-a anunțat.

În fine, Leticia a luat-o cu ea la bucătărie pentru ca nou-veniții să poată vorbi cu Samuel cu ușa închisă.

— Trebuie să vă spunem ceva... a început Selena.

— Bănuiesc că e ceva important. În sfârșit, ne vedem în persoană, Frank.

— Nu vă puteam anunța altfel... Nu știu cum să încep, s-a bâlbâit Selena.

— Nu trebuie să o luați pe după piersic, sunt destul de bătrân pentru așa ceva.

— E vorba de Marisol... Tocmai am fost în El Salvador, pentru crimele din Chalchuapa. Au găsit-o pe Marisol.

— O, Doamne Dumnezeule! și-a dus Samuel mâna la piept, unde simțise o lovitură ca de copită de măgar. Sunteți siguri că e vorba de ea?

— Da. Nu se afla în gropile comune, ci într-una recentă, de la capătul proprietății, de aceea a fost deschisă abia acum. Nu încape nici o îndoială că e vorba de ea. Fratele ei Genaro a recunoscut rămășițele, dar și eu, după fotografii.

— Pe radiografie se vede clar impactul glonțului primit în piept, a adăugat Frank. A murit acum câteva luni, trupul a putut fi identificat, deși clima umedă și caldă accelerează descompunerea.

— Am fost alături de Eduvigis și de Genaro la înmormântare. Samuel, vă simțiți bine? s-a alarmat Selena.

— Da... da. E doar tahicardia mea care-mi dă de furcă... nimic grav, a răspuns el, luând o pastilă.

— Dar sunteți foarte palid, o chem pe Leticia.

— Nu, nu, te rog. îmi trece în două minute. Spune-mi tot ce ai aflat.

— Detaliile sunt atroce, nu e cazul să vi le spun. Sper ca Anita să nu afle niciodată cum a murit mama ei. Însă va trebui să știe că n-o va mai vedea nicicând, a spus Frank emoționat, frecându-și fruntea.

— Dar cine să-i spună? Eu nu sunt în stare... Însă fata nu poate trăi sperând, așa cum am trăit eu la vârsta ei. Va fi o lovitură dură pentru ea, dar e inevitabilă.

— Să nu ne grăbim, a sugerat Selena. Anita e încă fragilă, are nevoie de timp. Aici, în casa voastră, va depăși trauma, cu dragoste și ajutor psihologic...

— Greșești, Selena, trauma nu se depășește, doar înveți să conviețuiești cu ea, a întrerupt-o Samuel.

— Nici eu nu pot să-i dau vestea acum, când abia a început să ducă o viață normală. Dumneavoastră și Leticia i-ați dat o familie, afecțiune, în curând va merge la școală, își va face prieteni... Cum să-i spun de maică-sa?

— Haideti să vedem cum se rezolvă cu cererea de azil: totul se schimbă acum cu dovada că Anita e orfană, a sugerat Frank.

— Iar până atunci o pregătim sufletește puțin câte puțin. Nu prea știu cum, dar vom încerca, a spus Samuel, căruia începea să-i revină culoarea în obraji. Vouă vă revine aspectul legal, restul e treaba mea și a Leticiei. Cu noi, Anita e în siguranță.

EPILOG

Berkeley, ianuarie 2022, după un an și patru luni

Samuel și Anita cântau la pian o sonatină în clipa în care Selena și Frank au ajuns la casa fermecată. Veneau des în ultimul timp. Pandemia nu se terminase, dar în California aproape toată lumea era vaccinată, ceea ce normalizase cumva viața de zi cu zi, iar vizitele erau permise. Selena se mutase la San Francisco și studia la Facultatea de Drept Hastings. Samuel, Leticia și Anita deveniseră și familia ei. La rândul său, Samuel găsisese în ea fiica iubitoare pe care nu o avusese în Camille. Nu putea să se mute cu ei la Berkeley,

cum îi propusese nu doar o dată, era prea departe de universitate.

Relația Seleniei cu Frank se dovedise mult mai profundă decât se așteptaseră amândoi, numai că ea insis-tase să-și păstreze independența. Nu locuia în vastul apartament al lui Frank, închiriasse o cameră în cartierul studențesc. Știa că el putea fi la fel de dominator și gelos precum Milosz, deși în alt stil, mai disimulat. „Te fac eu să te schimbi, o să dureze mult, pentru că ai mult de învățat”, obișnuia să-i spună; el râdea, dar în fond știa că nu e o glumă. Cu aceeași sinceritate, Selena refuzase să-i fie parteneră la viitoarea lui firmă de avocatură: „Nu-mi convine, Frank, eu am să fac toată treaba, iar tu vei culege toate laudele.”

Sâmbăta era ocazia pentru high tea-ul săptămânal acasă la Samuel și aveau ce sărbători: Frank îi obținuse dreptul de azil Anitei, iar fata fusese operată. Leticia era în bucătărie și pregătea ceaiul după gustul stăpânului casei, care avea idei fixe pentru ceremonia de la ora cinci; căpătase năravul în Anglia și și-l păstrase și în Statele Unite, după mai bine de cincizeci de ani. Pe trei tăvi suprapuse se aducea o selecție de tartine sărate și prăjituri, pe alta veneau brișele cu frișca și gem. Nici gând de ceai în pliculețe - Samuel le numea „ceai la prezervativ” - și se foloseau ceștile din porțelan de Limoges pe care Nadine le moștenise din familie și ceainicele de argint, salvate din pod. Era un chin să le freci, dar Anita o ajuta pe Leticia, era o activitate care nu cerea vedere bună. Profitau ca să urmărească tele-novela în spaniolă, Leticia decretase că fata trebuia să-și păstreze limba maternă, altminteri cum avea să se înțeleagă cu Buni Edu?

În sâmbăta asta Selena și Frank o vedeau pentru prima dată pe Anita după operația de transplant de cornee. Purtase un bandaj timp de trei zile; medicul spunea că operația reușise pe deplin și spera să nu apară fenomenul de respingere. Dacă până atunci o văzuseră doar în șort sau pantaloni, de data asta i-a primit într-o rochie de sărbătoare cusută de Leticia.

— Trebuie să port ochelari și n-am voie să mă frec la ochi. În septembrie merg la școală. Nu e pentru orbi, le-a spus Anita.

— În clasa a patra, corespunzător vârstei, dar e pregătită pentru a cincea, a adăugat Samuel.

— Acum văd ca prin ceață, dar după aia o să văd bine, a spus fetița și s-a dus la bucătărie să o ajute pe Leticia, urmată îndeaproape de câine.

Nici Samuel, nici Leticia nu reușiseră să-i spună Anitei ce soartă avusese mama ei, ori de câte ori încercau, cuvintele li se opreau în gât. Au adus o psiholoagă, care venea de două ori pe săptămână. Era specializată în cazurile de copii traumatizați, vorbea spaniola - emigrase de tânără din Mexic - și știa că aici comunicarea prin Zoom nu era eficientă. Inițial, Anita nici nu vorbea cu ea, de parcă ar fi ghicit că aducea vești rele, dar după trei sau patru ședințe a început să se relaxeze. Psiholoagă a avut ideea să fie adusă bunica din El Salvador.

În mai puțin de douăzeci și patru de ore, Frank a obținut viza pentru Eduvigis - grație amicului Phil Doherty. Și astfel, bunica a făcut prima călătorie din viața ei. Cu trei valize uriașe pline de daruri: cafea, dulceață de tamarin, brânzeturi, ba chiar și o cutie cu bucăți de pui fript de la aeroport. A reușit să treacă fraudulos și o sticlă cu chaparro, lichior artizanal pe bază de porumb și zahăr, o băutură tipică salvadoriană. Buni Edu s-a instalat într-una din fostele odăi ale doamnelor de moravuri ușoare, pe care Leticia i-o pregătise atent, și s-a apucat să-și răsfețe nepoata timp de o săptămână întreagă, înainte de a-i da, puțin câte puțin, cumplita veste despre mama ei.

Părea că Anita a înțeles tragedia și s-a stăpânit bine până la întoarcerea bunică-sii în El Salvador. Fusesse un efort supraomenesc, pentru ca femeia să plece liniștită, dar apoi și-a dat drumul; a fost o perioadă dificilă, accesele de plâns alternau cu cele de furie, trântea pe jos farfurii și pahare, se ascundea cu orele împreună cu câinele, făcea din nou pipi în pat. Dar terapia psihologică, compania lui Paco și iubirea arătată de Samuel și de Leticia au ajutat-o să parcurgă etapele firești ale doliului. Nedespărțită de Leticia, o urma peste tot, dormea ținând-o de mână, cu păpușa Didi pe pernă. Mătușa a trebuit să-l suporte și pe Paco în pat; degeaba îl gonea, câinele aștepta puțin și se încolăcea iar la picioarele Anitei. Au trecut câteva luni, crizele fetei s-au rărit, apoi au încetat.

Într-o seară a acestei dureroase perioade, Samuel le-a anunțat pe Anita și pe Leticia că avea să le spună ceva important. Le-a chemat în locul său sacru, salonul de muzică, unde au luat loc în cerc, cu Paco culcat la picioarele lor, în lumina suavă răspândită de lămpile Tiffany din sticlă pictată, înconjurați de frumoasele instrumente muzicale pe care le colecționase. Samuel nu era obișnuit să vorbească despre sine, își împărtășise gândurile și amintirile cele mai intime numai cu adorata sa Nadine, însă asista de câteva săptămâni la suferința Anitei și o percepea ca a sa proprie. Lacrimile fetei i-au învins rezerva legendară. A început să

vorbească ezitant, curând zăgazul celor mai vechi dureri s-a rupt, și tot ce trecuse sub tăcere atâția ani a ieșit la lumină ca un șuvoi. Le-a povestit celor două despre copilăria sa traumatizată, despre pierderea familiei, despre exilul într-un loc straniu și ostil, despre condiția de orfan, mereu singur, mereu speriat, asta până când au apărut în viața sa Luke și Lidia Evans și i-au adus alinare și iubire. Anita și Leticia au plâns, a lăcrimat și el. În cele din urmă, a deschis cutia viorii, a extras medalia și i-a pus-o Anitei în mână.

— Ce e asta? a întrebat fata, pipăind-o cu degetele ei sensibile.

— Este o medalie magică. A aparținut unui erou de război, colonelul Theobald Volker. Mi-a dat-o cu împrumut, dar a murit de mult și n-am putut să i-o dau înapoi. Aveam cinci ani când am primit-o.

— De ce e magică?

- Dacă o freci în mână, îți dă curaj. La mine me-reu a fost așa. Acum e a ta, Anita, poți să o freci ori de câte ori ai nevoie, puterea ei nu dispare niciodată, i-a prins el medalia de bluză.

Psiholoaga i-a prevenit că, deși Anita începea să accepte faptele și afecțiunea de care era înconjurată, teama de abandon n-avea să treacă ușor, căci suferise prea multe pierderi la o vârstă foarte vulnerabilă. Dar Samuel era optimist: fata petrecea multe ore la pian, cufundată în note, iar el cunoștea ca nimeni altul pu-terea tămăduitoare a muzicii, care îl ajutase să suporte frica și nesiguranța din copilăria sa și îi conferise un sens în viață. Spera să fie la fel în cazul Anitei.

Într-o zi, fetița l-a invitat, în mare taină, pe Samuel să meargă cu ea pe Azabahar. Bătrânul auzise acest nume în șoaptele ei când vorbea singură, dar ea nu vorbise deschis cu nimeni, nici măcar cu Leticia. A înțeles că era un semn de mare încredere; avea să treacă pragul mitic de mână cu ea. Astfel a cunoscut el steaua spiritelor, Azabahar, și, pentru că păstrase secretul, a revenit adesea. Înainte de operație, fetița îi dăduse voie să le spună secretul și Leticiei, Selenei și lui Frank, căci în curând avea să-i ducă și pe ei acolo.

— Leticia mi-a spus la telefon că Anita nu mai vorbește cu Claudia. Presupun că e meritul terapeutei, a spus Selena în timp ce așteptau ceaiul.

— Claudia nu a dispărut, acum e cu mama ei pe Azabahar. Anita a invitat-o și pe Nadine, așa că ne vedem cu toate trei când mergem acolo, a răspuns Samuel pe un ton cât se poate de firesc.

— Poftim? Ce spuneiți acolo? a sărit Frank, destul de neliniștit.

— Nu m-am senilizat, nu încă, nu vă speriați, a zâmbit Samuel. Eu credeam că Azabaharul era refugiul Anitei, locul unde se ducea când avea nevoie să fugă de lumea asta, dar acum știu că înseamnă mai mult. Este regatul misterios al imaginației, care se vede limpede numai cu inima.

Mulțumiri către

Johanna Castillo, pentru prietenie și ajutor. Agenția Balcells, pentru iubire și lealitate. Jennifer Hershey, înțeleaptă mea editoare de la Ballantine.

. Frances Ridley, traducătoarea mea în engleză, care a contribuit la versiunea finală.

Jorge Manzanilla, ca de obicei.

Juan Allende, pentru că a revăzut o infinitate de ciorne.

Roger Cukras, pentru că mă suportă și mă iubește.

Nicolâs Frias, pentru că are grijă de sănătatea mea mintală (și de a celor care mă înconjoară atunci când nu scriu).

Lori Barra și Sarah Hillesheim, pentru munca lor cu refugiații și migranții la fundația mea.

Annie Toxqui Lopez, pentru informațiile prețioase despre El Salvador.

Elisabeth Subercaseaux și John Hasset, pentru că au citit manuscrisul cu multă atenție.

Cathy Cukras, pentru ajutorul dat în ce privește orbirea Anitei.

Cristobal Basso, pentru cunoștințele sale despre muzica pentru nevăzători.

Sonia Nazario, pentru reportajele ei despre refugi-ații și migranții de la granița sudică a Statelor Unite.

Maria Woltjen și Olivia Pena, de la Young Center for Immigrant Children's Rights.

Lauren Dasse, Gabriela Corrales și Lilian Aponte Miranda, de la Florende Immigrant and Refugee Rights Project.

Wendy Young, de la Kids in Need of Defense (KIND).

Susanne Ciupolla și Kely Reynolds, de la Olmos & Reynolds Law Group LLP

Michael Smith și sora Maureen, de la East Bay Sanctuary Convent.

Sasha Chanoff, de la Refugee Point.

Women's Refugee Commission.

Jacob Soboroff, pentru cartea sa Separated.

Notes

[← 1]

*Mi-ai frânt inima! Ce păcat! Copilul meu să apere un
pedofil! (it.) (N. tr.)*

[←2]

Băutură răcoritoare preparată cu o infuzie de flori de hibiscus, de culoare roșu-aprins.

[←3]

Lac din Arizona (N. tr.)